

OLTART

Revistă de cultură

Nr. 1 (46) • Februarie 2024

Slatina

OLTART

Redacția OLTART
Str. Acad. P. S. Aurelian nr. 44, Slatina, județul Olt
cod poștal 230076, tel: 0723 638 840
e-mail: voinescu.sandu@yahoo.com

Redactor-șef: C. VOINESCU
Redactor-șef adj.: Victor TIȚA
Secretar de redacție: Maria IONICĂ
Colegiul de redacție: Paul ARETZU, Aurelian Titu DUMITRESCU, Felicia FILIP,
Dorin POPESCU, Cornel NICULAE, Oana GLASU, Florian DUMITRESCU
Tehnoredactare: Florina GAVRILĂ
Corectura: Maria IONICĂ, Dumitru ȚICLEANU

Revistă editată de Biblioteca Județeană *Ion Minulescu*
cu sprijinul Consiliului Județean Olt

Tiparul realizat la imprimaria Editurii Hoffman

www.LibrariaHoffman.ro
Tel. 0740 984 910
ISSN 2285-598X
ISSN-L 2285 598X

Întreaga responsabilitate pentru conținutul articolelor aparține autorilor.
Revista publică articole conținând doar contribuții originale, din diverse domenii
ale culturii. © OltArt, 2023

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această ediție nu poate fi
copiată prin orice formă sau prin orice mijloace, electronic sau mecanic, incluzând
fotocopierea, înregistrarea sau orice alt suport de stocare-redare, fără acordul scris al
autorilor.

Coperta I: Rudolf Schweizer-Cumpăna – Oltean cu cobiliță
Copertele II - III: Satul românesc în pictură
Coperta a IV-a: Cărți primite la redacție

Cuprins

5	Editorial	Dorin POPESCU	<i>Gânduri în amurg de lume</i>
7	Satul românesc	Gela ENEA	<i>Mai plâng doinele și râde hora...?</i>
9	Un poem de...	Petruț PÂRVESCU	
10	Satul românesc	Mihaela ALBU	<i>Vintilă Horia. Exilul și nostalgia satului românesc</i>
16	Agora	Paul ARETZU	<i>Viața la țară - Convorbiri cu Simona DUMITRACHE</i>
18	Istории, memorie, povești	Aurelia GROSU	<i>Case și conace boierești</i>
24	Un poem de...	Georgeta RADA	
25	Proză	Crisula ȘTEFĂNESCU	<i>La bunici</i>
27		Laura MĂRIEȘ	<i>Comoara</i>
31		Georgeta RADA	<i>Malinki</i>
36	Calendar		<i>Ianuarie</i>
37	Vitralii	Alexandru RUJA	<i>Jurnal din mileniul acesta</i>
42	Poezie	Dan ROTARU	
45		Leo BUTNARU	
48		Ioan BABA	
50		Ioan RADU VĂCĂRESCU	
54	Satul românesc	Victor RUSU	<i>Inscripție pe o poartă</i>
56		Maria VÂTCĂ	<i>Valea Almăjului</i>
60		Ioan IOVAN	<i>Considerații despre sat</i>
63	Contrapunct	Cornel NICULAE	<i>A fi naționalist înseamnă a pune condiții</i>
68	Proză	C. VOINESCU	<i>Tovarășu' Dumicat</i>
71	Poezie	Liana NICOLAE	
74		Ioan POPOIU	
79		Ioana BURGHEL	
79		Adela CONCIU	
81	Eminesciana	Florian COPCEA	<i>Eminescu: ideea europeană și unitatea culturii universale</i>
88	Soresciana	Maria IONICĂ	<i>Marin Sorescu. Addende biobibliografice (II)</i>
95	File de istorie literară	Jean DUMITRAȘCU	<i>„Interior”, de Constantin Fântâneru, o anatomie a nevrozei (II)</i>
101		Mihaela STANCIU	<i>Prietenia dintre scriitori: Hortensia Papadat-Bengescu și George Topîrceanu</i>

102	Universalia	Ahmet Prençi	<i>Calvarul procurorului – traducere din limba albaneză de Oana GLASU</i>
107	Portret	Iosif BĂCILĂ	<i>Nergane</i>
106	Proză	Angela Dina-MOȚĂȚĂIANU	<i>Secera lunii</i>
110		Iulia STAVRE	<i>Andante</i>
113	Poezie	Gina ZAHARIA	
115		Otilia ARDELEANU	
117		Eugen BLAJ	
119		Șerban DINGER	
121		Doina DRÎSTARIU	
123	Calendar		<i>Februarie</i>
124	Etnografica	Claudia BALAȘ	<i>Istoria unui obicei – Plugușorul</i>
129	Raftul cu cărți	Florina-Maria BĂCILĂ	<i>Pe potecile și tunelurile iubirii</i>
131		Cristian-Paul MOZORU	<i>Ipostaze ale iubirii în romanul „Markela” de Thanas Medi</i>
135			<i>Inițierea prin Poveste sau Universul Petruței Rambu</i>
137			<i>Nicolae Toma: Treptele și descifrarea Labirintului</i>
140		Victor RUSU	<i>Ioan BABA - „Poetul își călește cuvintele ca fierarul”</i>
142		Otilia ARDELEANU	<i>Miezul cuvintelor, miezul luminii</i>
144		Issabela COTELIN	<i>Restitutio in integrum (sau destinul unui manuscris)</i>
147		Ana ARDELEANU	<i>Volumul „Fragmente împletite de gânduri” de Adrian George Itoafă</i>
149	Cartea zilelor noastre	Adrian SIMEANU	<i>Cartianu, martor la puci</i>
150	Galeria de artă	Ioan IOVAN	<i>Ion SULEA</i>
152		Loredana IANOVICI	<i>Ștefan CĂLĂRĂȘANU</i>
154	Calendar		<i>Martie</i>
155	Scena	Ovidiu Cristian DINICĂ	<i>Tartuffe</i>
157	Teatrul zilelor noastre	Adrian SIMEANU	<i>Festival „Ciulei”, ediția a doua</i>
158	Eveniment cultural	Adrian SIMEANU	<i>Flonta și Cioroianu</i>

Materialele pentru numărul 47 al revistei vor fi trimise pe adresa de e-mail voinescu.sandu@yahoo.com până la data de 5 aprilie 2024, în Word, Times New Roman, 14, corectat, cu diacritice.

Editorial

Satul românesc și comoara noastră din el

Dorin POPESCU

Satul românesc este, dincolo de orice îndoială, în moarte clinică și doctori la Urgențe nu mai există pentru el. Însă dacă am rămâne în paradigma amărăciunii de a-i constata periodic decesul sau de a-i cânta periodic prohodul am greși la fel de mult precum cei care ar trebui să caute fără liniște leac pentru bolile lui.

Sunt două viziuni contradictorii în relația noastră cu satul românesc și ambele sunt cinstite.

Una îi vede casele părăsite, seniorii în toiege, opaițele stinse, viile neculese, pădurile prădate, străzile fără viață și fără copii, serile în abandon total, mamele devastate, casa părintească gata de vânzare, fratele risipitor care nu mai cunoaște drumul către casă, apusul care vine mai repede peste sat, îmbătrâniri și tristeți și boli. Cine vede satul așa – i-a cunoscut cu siguranță vacarmul și lumina de odinioară, a crescut în el, a trăit în lumina lui, i-a văzut stelele mai mari și mai limpezi de ieri, nu îi vede suferința cu ochi de turist rătăcit. Moartea satului românesc este moartea propriului său paradis, care se prăbușește sub povara vârstei, a amintirilor și a neputinței de a păstra pentru totdeauna paradisul neatins de moarte și de frici.

Cealaltă îi vede străzile asfaltate, televizoarele cu antene minuscule, geamurile cu termopan, acoperișurile colorate, sălile de sport, mașinile

fabuloase din curți, vilele ridicate *ex nihilo*, îi vede modernitatea, accesul rapid la orașe, conectarea la tehnologie, pensiunile și hotelurile luxoase etc. În general, satul românesc așezat la drumuri mari, precum hanurile, aflat pe hărți turistice relevante și în vecinătatea marilor orașe, nu are a se plânge.

Una îi laudă eternitatea, alta – modernitatea.

Un sat românesc plânge și unul râde, iar între ele se cascadează o prăpastie mare cât țara.

Dar chiar și satul românesc pierdut în kilometrii nesfârșiți ai drumului către metropole își are propria șansă. Câte un gospodar mai înstărit, câte un mic fermier care hrănește guri, câte un Mecena care revine în sat, câte un mic om de afaceri care deschide o prăvălie și ține prin dânsa parcă toată viața satului întreagă poate aduce în sat zvonul ieșirii lui din crepuscul.

Domnii de la București au uitat cărările spre sate. Zădarnic așteptăm de la ei miracole și magii. Mutarea vieții lumii spre mari aglomerări urbane nu se va stinge curând, iar grija domnilor de la București față de satul românesc se exprimă colorat doar în imnurile electorale.

Soluția satului românesc, câtă a mai rămas, stă în oamenii săi. În gospodarii care ostensesc fără a auzi cântecele de

sirenă ale marilor orașe. În dascălii care țin în viață, acolo, în sat, etica binecuvântată a cărții, a bunului simț, a rușinii, a lucrurilor și bucuriilor mărunte.

Satul românesc trăiește pe umerii lor.

Când nu mor, îngerii satului țin aprinse opaițele în casele încă locuite. Câteodată însă îngerii satului se transformă în nume de străzi, în cruci de lemn simetric rânduie în cimitir. Și aceștia țin vie rânduiala locului. La căpătâiele lor vin nepoții adunați de prin orașe spre a le mai auzi vocea.

Cu toții știm că aici, în satul românesc, mai avem de păzit o comoară, o comoară adevărată, mai avem ceva care merită ținut în viață; și tuturor, din vacarmul marii capitale, din orașe cosmopolite sau din sățucele părăsite și rare din Apuseni, tuturor, vă asigur, tuturor, vă rog să mă credeți, ne este mare frică să o pierdem de tot.

Acasă, în satul meu, vin când mi-e greu și când mi-e bine. Acasă, în satul meu, vin când celor rămași miraculos acolo le este rău și le este bine. Acasă, în satul meu, mă voi întoarce întotdeauna. Acolo/aici găsesc liniștea care mă vindecă. Acolo/aici mă vindec de trufie; de conștiința încărcată de prea dese vinuri, de prea dese frici, de prea dese ruperi, de prea vinovatele ruperi.

Când regăsești cărarea spre satul tău și spre comoara din el, ești un om mântuit, cu tot iadul din prispa casei inimii tale. Eu sunt norocos că nu am

pierdut vreodată această comoară. Orișunde în lume aș fi, ea îmi vorbește și mă strigă. Iar când reajung acasă, acolo, (ea) îmi toarnă și plumbi și aripi în sânge.

Și atunci știu că opaițele părăsite și stinse din el nu mai contează. Că totul păstrează acolo comoara încă intact, dacă eu reușesc să nu mă las rătăcit în iadul pierderii ei.

Însă pentru această comoară (și pentru acest miracol) trebuie să existe satul. Cu toate suferințele, grijile, căderile, poverile, rătăcirile, înstrăinările lui. Totul i se iartă și totul i se îngăduie – cel puțin cât mai știe a păstra ferit de întuneric drumul către comoara din el.

Însă pentru asta trebuie să existe tăcuții gardieni din el. Crucile din cimitir, praful din curtea părintească, stelele luminoase din raiul trădat al copilăriei tale, mama și tata răsărind din orice colț. Și cei care păstrează comoara prefăcându-se că ea nu există.

Oameni buni, prieteni, prieteni dragi, nu vă lăsați păcăliți de aerul lor inocent! De la dascălul retras în chilia lui din sat până la ultimul zilier prăbușit de trudă de acolo, toți sunt gardieni ai comorii, temniceri ai ei, sacerdoți fără sutană, îngeri cu aripile ascunse, vinovat, sub pereții straielor ponosite.

Pentru a păși fără frică și mereu în liniștea că nu vom putea pierde vreodată comoara al cărei întuneric ne-ar prăbuși fatal, trebuie să existe Ei. Satul și gardienii lui.

Satul românesc

Mai plâng doinele și râde hora în satul românesc de astăzi?

Gela ENEA

Întrebarea din titlu are variante de răspuns, în funcție de percepția fiecărui român, căci una este să te raportezi la sat ca la o vatră istorică în care îți duci viața și alta e să te afli la mii sau zeci de mii de kilometri distanță și de-acolo să-ți resuscitezi amintiri legate de satul în care, probabil, ai trăit primii ani. Și chiar dacă ai rămas în țară, cotidianul tău însemnând aglomerarea urbană, tot altfel vei vedea realitatea satului românesc, în comparație cu țăranii autentici, câți or mai fi ei prin comune, sate ori cătune izolate.

Istoria literară oferă și ea exemple de viziune particulară asupra satului românesc. Printre acestea, la începutul secolului al XX-lea, Ardealul a dat câțiva cărturari ale căror mărturisiri au rămas memorabile. Mă voi opri la două exemple.

Liviu Rebeanu, intitulându-și Discursul *Lauda țăranului român*, spunea, la primirea în Academia Română: „La noi, singura realitate permanentă, inalterabilă, a fost și a rămas țăranul. Atât de mult că, de fapt, țăranul român nici nu e țăran ca la alte popoare. Cuvântul însuși e de origine urbană, cel puțin în semnificația actuală.

Țăranul nu-și zice niciodată țăran. Doar în vremile mai noi și sub influențe politice a pătruns și la țară cuvântul, spre a indica pe omul de la sat în contrast cu cel de la oraș. Țăranii însă numesc pe țărani, simplu, oameni.

De fapt țăranul n'are nume pentru că nu e nici clasă, nici breaslă, nici funcție, ci poporul însuși, omul român. Pentru toată

lumea, țăran e sinonim cu Român”.

Și mai departe, continuă autorulul primului roman modern din literatura noastră:

„De altminteri, ce fel de existență a avut de-a-lungul vremilor Românul, fie plugar, fie păstor, se poate închipui după ceea ce se vede și azi: la numai câteva zeci de kilometri de Bucureștii rivalizând în lux și risipă cu metropolele cele mai ariviste, întâlnești niște amărâte așezări cu înfățișarea aproape neolitică — satele și cătunele românești. Contrastul acesta e mai elocvent decât volume întregi de istorie”.

Discursul lui Octavian Goga, cu ocazia aceluiași important eveniment, elogia personalitatea lui George Coșbuc, creația acestuia, pe care o considera reprezentativă pentru cultura română.

Totuși, *poetul pătimirii noastre* mărturisirea, cu privire la propria operă: „Eu am văzut în țăran un om chinuit al pământului; n-am putut să-l văd în acea atmosferă în care l-a văzut Alecsandri în pastelele sale și nici n-am putut să-l văd încadrat în acea lumină și veselie a lui Coșbuc”.

Și, dacă suntem de acord cu afirmația lui Blaga, anume că *veșnicia s-a născut la sat*, și trebuie să fim, atunci, privind realitatea actuală, admitem că această metaforică *veșnicie* s-a născut, într-adevăr, la sat, dar nu a rămas acolo, în integralitatea ei, ci s-a divizat, a migrat parțial în spațiul urban de la noi sau cine știe de pe unde.

Ba și mai mult, urbanismul, nu în

accepțiunea lui de civilizație, s-a insinuat în lumea satului, deformând-o.

Să ne amintim perioada ceașistă de la care avem, printre altele, drept vestigii, blocuri hidoase, amplasate în centrul unor sate, ca niște schelete murdare de vreme și de vremuri. Ele trăiesc și astăzi, în vreme ce au căzut sub tăvălug case boierești, castele, cule, biserici, de o frumusețe arhitecturală indiscutabilă. Același destin l-au avut și vechi meșteșuguri, care îmbogățeau folclorul cu broderii, împletituri, carpete, macate, costume populare, toate autentice, un fel de însemn al nobleței și unicității unei națiuni.

Tradiția acestor meșteșuguri mai pâlpâie în câteva locuri, dar extrem de puțină lume a învățat cu adevărat să o continue.

Amintind despre clădiri superbe cândva, unele de patrimoniu, care au devenit victime ale nepăsării, fie din partea celor care le-au revendicat, câștigându-le, ca apoi să le abandoneze, fie, neavând moștenitori, au fost lăsate de autorități de izbeliște, voi exemplifica cu un aspect chiar din satul meu de pe valea Dunării, Bistreț.

Vechea clădire a poștei, luată cu japca de comuniști, a ajuns după Revoluție o ruină. Nu-i știu istoria exactă, pesemne a fost câștigată de moștenitori, care au lăsat-o ulterior în paragină. Ar fi o variantă.

Bisericuța ridicată în 1837 de străbunicul lui Jean Mihail, pe locul unde existase un lăcaș de cult sub forma unui bordei în pământ, este o mărturie a existenței satului, ornamentată cu fresce în stil bizantin sau cu scene câmpenești, ce se mai păstrează doar parțial, ar avea nevoie de o restaurare completă și complexă. Nu doar ea, ci și crucile foarte vechi de piatră din curte ar putea deveni un loc demn de vizitat măcar pentru cei interesați de cunoașterea istoriei satelor românești.

Nu se pomenește în niciun fel despre

personalitățile acestui sat, care a dat țării un contraamiral de flotilă, Mihai Chiriță, el contribuind în mod direct la realizarea Muzeului Academiei Navale, *Mircea cel Bătrân*, sau, alt exemplu să aduc, strălucitul profesor universitar, doctor în economie, Ion Bulborea, premiat de Academia Română, Conducător de Școală doctorală, care a lăsat studii despre gândirea economică a unor înaintași precum Dimitrie Cantemir, Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu, Constantin Dobrogeanu - Gherea, Virgil Madgearu, Lucrețiu Pătrășcanu și, din această perspectivă, chiar și despre gândirea economică a celui mai mare poet roman, Mihai Eminescu.

Dacă veți căuta pagina care popularizează comuna mea, la capitolul *Personalități* veți găsi două nume!

Dar nu vă grăbiți, că nu e vorba despre cei amintiți de mine mai sus, ci de doi fotbaliști!

Sunt reticentă în a spune că doar la mine în sat există un trend spre altceva, nu neapărat occidentalizare, ci un soi de alienare față de specificul rural, căci apar niște așezări cu etaje și termopane, vai, uneori și cu niște turnulețe ridicole, semn că oamenii au muncit în străinătate și au făcut, iată, *avere*!

Există și excepții, evident, dar după cum se spune, excepția întărește regula.

În aceste circumstanțe, mai poți crede că râde hora? Care horă?

Una singură râde și aceea este hora politică, în care se prind mai ales cei cărora le place să se-nvârtă, dar nu au învățat pașii corecți.

Că și hora presupune să te miști după un algoritm, după niște reguli.

În schimb, doina și-a continuat plânsul, pe un fundament de speranțe risipite.

Nu mai vorbim despre doina de haiducie, decât dacă acordăm un sens peiorativ cuvântului *haiduc* și-l asimilăm

cu cei care au devastat pădurile românești, sub privirea ocrotitoare a guvernanților, indiferent de spectrul lor politic.

Nici despre doina de dor nu mai vorbim, dorul acela, ca stare inefabilă și intra-ductibilă în alte limbi, acum vorbim despre doina de înstrăinare și, mai ales, despre doina de jale!

Satul românesc este îmbătrânit, pe ulițe nu se mai joacă puștii sau, dacă mai

răsar la câte-o poartă, sunt cu ochii lipiți de celular, butonând o cu totul altă lume decât cea reală.

Dar cum inteligența artificială câștigă teren, cine știe ce ne rezervă viitorul?!

Așa cum e posibil un spectacol cu Elvis Presley produs de inteligența artificială, ne putem aștepta ca totul să fie astfel produs, ceea ce mie îmi pare de-a dreptul Apocalipsă.

Satul românesc

Un poem de...

Petruț PÂRVESCU

de parcă le murise cineva

nimic
și toate umblau după aceea răzlețe
într-o dimineață se trezise tot satu'
cu zeci de afișe lungi colorate
lipite în grabă cu cocă sleită
pe gardurile și porțile oamenilor
citea omu'
că unii mai știau carte
dar așa pe furiș
pe chiorâte pe sub sprâncene
de departe
ceva pe care deh
nu prea înțelegeau bine atunci
cum o să facă și la păcala
după noua rânduială colectivă
despre niște chiaburi oameni răi
care trebuiau demascați
(adică pârâți) la sfatu' popular
cum o să crească de-acum pâinea în țăst
lăță pe vatră
de-o să se mire căscat ochiul cumătrei
o să curgă mierea și laptele neîntărcat

de-a lungul și de-a latul
pe noroia și pe gârla vezii la vale
și fiecare după putere și trebuință
o să bage așa
când are chef și poftă deștu' ăla
subțire și lung
când o vrea
cât o vrea
și multe alte victorii promise mereu
altora
zile și nopți în primăvara noroadelor
cu săptămâni lungi fără duminici
slopele deveneau vorbe
și una câte una treceau pragul
intrau la om în curte în casă și în obor
la vite
nimic și toate deodată în calendarul
fără sfinți
umblau femeile prin sat mai mult în
negru
ca la priveghi
și oamenii fără căciuli în cap
de parcă le murise cineva!..

Satul românesc

Vintilă Horia. Exilul și nostalgia satului românesc

Mihaela ALBU

„Ni-i dor de câmp, de cumpene, de turmă,
până ne-ajunge ceasul cel din urmă
și clipa ce ne leapădă de țară...”
Zahu Pană (*Exilații*)

„Cine nu cunoaște dorul? Nu de ființe
vreau să spun. Ci de locuri.”
Alexandre Castaing (*Scrisori din exil*)

Fenomenul exilului la români

Exilul este „un fenomen încheiat din punct de vedere istoric” în opinia Evei Behring, o cercetătoare germană care s-a aplecat asupra fenomenului exilului românesc¹.

Dar acesta nu poate fi considerat un adevăr decât dacă privim expatrierea din unghi de vedere exclusiv politic. „Asuprire, urmărire politică, discriminare, închisoare și amenințare cu închisoarea, interdicție de publicare și cenzură – cu alte cuvinte motive politice și cultural - politic pentru expulzare sau pentru a lua propria decizie de părăsire a țării, toate acestea ni se par determinante indispensabile pentru definirea *exilului*”, continua Eva Behring².

O aceeași accepțiune dată exilului o întâlnim și la alți analiști ai fenomenului, cum sunt Gabriel Dimisianu, în articolul „Exilul din exil” („România Literară”, 25.06. -1.07.1997) sau Adrian Marino în mai multe lucrări. La exilul „asumat din

rațiuni de ordin politic” determinat de „utopia negativă” a celor 50 de ani de comunism se referă și Ștefan Stoenescu în „Destin poetic românesc: 1944-2004 – în Statele Unite și Canada”³.

Cei siliți de istorie să părăsească țara de origine din motive politice constituie numai un „fragment” dintre cei care au fost obligați de alte circumstanțe sau au ales ei înșiși să trăiască pe alte coordonate geografice.

Exilul înseamnă așadar expatrierea pe motive politice, întoarcerea devenind un real pericol pentru cel plecat, *fugit*, în terminologia ideologiei comuniste, pericolul pierderii libertății sau chiar al vieții.

Intelectualii români care au reușit să emigreze în țările libere de comunism au fost cei care au realizat în mod autentic o permanentizare în plan cultural, reînnoind în alt teritoriu firele înfloritoare perioade interbelice de acasă. Ne referim așadar la exilul propriu-zis, cel de după 1945 și până la revoluția din 1989,

¹v. Eva Behring, *Scritori români din exil. 1945-1989*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2001, p. 9.

²v. Ibidem

³v. Prefața la vol. *Timpul – rană sângerândă. Poeți români în Lumea Nouă*, Edit. Criterion Publishing, București, 2006, p. 5.

când cei aflați departe de țară ajunseseră, în ciuda diferențelor de păreri, să înfăptuiască în plan politic și cultural „un exil aproape unitar și solidar”, după cum îl caracteriza Virgil Ierunca într-o convorbire cu Octavian Paler, publicată de către editori în continuarea paginilor din jurnalul său⁴.

În ceea ce-i privește pe scriitori și jurnaliști se va observa totodată o vastitate a preocupărilor, o diversitate a problematicilor abordate, o neobosită activitate de promovare a culturii române în locul de adopție, ca și o constantă încercare de menținere în tiparele limbii materne, în paralel, desigur, cu integrarea cultural-lingvistică în noul spațiu.

Nostalgia locurilor natale, dorul de patrie, de familie, de prieteni au fost însă sfâșietoare. În tot ceea ce au scris, în tot ce au înfăptuit cultural în exil și-au exprimat acest dor, fie direct, în vers, eseu sau proză, fie indirect, prin înființarea de publicații cu titluri cu trimitere clară la acesta – *Ființa românească*, *Dorul*, *Caete de dor*, *Cuvântul românesc*, *Luceafărul*, *Vatra* ș.a.

Nu rareori dorul de țară se concretizează în rememorarea satului românesc, a unor locuri specifice, a tradițiilor legate de acel loc, a amintirilor învăluite în aburi de firească utopie.

Am ales pentru ilustrarea temei anunțate o personalitate ale exilului românesc: **Vintilă Horia**, autorul celebrului roman, cu titlu, de asemenea semnificativ, *Dumnezeu s-a născut în exil*, dar și al unor volume de versuri, eseuri, jurnale și memorii în care transpare adesea dorul de pământul țării. Desigur, selecția este subiectivă, căci pe aceeași temă ar fi putut fi evocați Vasile Posteuță, poetul reprezentativ al micării

Iconar, Zahu Pană, un aromân trecut prin închisorile comuniste și exilat apoi în Statele Unite, autor al unor mișcătoare poeme pe tema nostalgiei față de locurile în care trăise, scriitorul Stroescu-Stînișoară (care evocă adesea Gorjul și Vâlcea în jurnalul său) ș.a.

Vintilă Horia – scurte date biografice

Scriitorul român Vintilă Horia, încă nu destul de cunoscut în România, faimos în Europa, în special după câștigarea prestigiosului premiu Goncourt pentru romanul, scris direct în limba franceză, *Dumnezeu s-a născut în exil*, scria:

„Sunt un om al toamnei, născut în plin război mondial. /.../ Am intrat în viață în clipa în care toamna nu-și încheiase încă ciclul, într-un sat din sudul Olteniei”.

Așa se autodefinia scriitorul Vintilă Horia în însemnările din 11 noiembrie 1964, date publicității sub titlul semnificativ *Journal d'un paysan du Danube*.

În fapt, Vintilă Horia (Caftangioglu) s-a născut în Oltenia, la Segarcea, într-o locuință de pe Domeniile Regale (tatăl său fiind inginer agronom) în 18 decembrie 1915. „Prin ascendența paternă se trăgea din aromâni, iar din partea mamei – moldoveancă, avea și o rădăcină poloneză”, aflăm din notele biografice pe care le înserează Mihai Neagu Basarab în articolul intitulat „A (re)deveni român”.

Cum, foarte curând de la nașterea sa, România intra în război, iar tatăl se afla pe front, mama își ia copilul și pleacă din Oltenia. „Exilul meu începe deci la vârsta de opt luni. Alt fapt înscris limpede în propria mea istorie”, va scrie el în jurnal, considerând această primă dezrădăcinare de locul nașterii drept fapt premonitoriu pentru ceea ce va urma⁵.

⁴Virgil Ierunca, *Trecut-au anii*, ed. Humanitas, 2000, p. 351.

⁵v. Mihai Neagu Basarab, „A (re)deveni român”, în *Origini*, 4-5, mai, 2010.

Fiind atașat de presă la Roma și apoi la Viena, în 1944 este internat în lagăr de către germani. Eliberat, decide să rămână în exil, anticipând viitorul țării ocupate de armata sovietică. De acum, lungul drum al exilului, cu greutățile începutului pe pământ străin, dar și cu realizările cu totul speciale, avea să continue fără cale de întoarcere, în țările în care s-a așezat, încercând să găsească un loc propice în care să trăiască și să scrie – Italia, Argentina, Franța și, în cele din urmă, Spania (în localitatea Collado Villalba).

În 1992, la Madrid, scriitorul se stinge din viață cu dorul de patria în care nu s-a mai putut întoarce niciodată.

Vintilă Horia - „un țăran de la Dunăre” și nostalgia locurilor natale

În ciuda faptului că niciodată nu și-a mai revăzut locurile natale, Vintilă Horia a rămas legat de țară și de limba română, limba „în care visez”, cum scria odată, limba în care și-a scris poeziile, dar și o parte dintre romane și nuvele.

Nu e de mirare atunci că titlul ales de autor pentru notațiile pe care le-a făcut din când în când prin diversele țări, unde a trăit ori zone pe unde a călătorit, cu gândul la locurile copilăriei și ale tinereții, era *Jurnalul unui țăran de la Dunăre*.

Aflat departe și fără a mai avea vreo dată speranța revederii locurilor unde s-a născut, unde s-a jucat, unde a învățat să citească, să iubească și unde își avea părinții, fie că se numeau Segarcea, Râmnic, Aldești, Chișinău sau București, acestea devin pentru el tărâmurii mitice.

Vom exemplifica în continuare cu

fragmente din jurnalul și memoriile sale (descoperite și publicate sub titlul *Memoriile unui fost Săgetător*) ceea ce a însemnat satul românesc pentru omul Vintilă Horia, pentru formarea sa, dar mai ales pentru opera în care locurile natale vor fi totdeauna prezente.

Primul este, desigur, Segarcea, oraș acum, sat pe atunci, pe care, chiar dacă nu a petrecut parte din viața ce poate fi rememorată (avea, cum am amintit, doar opt luni când a plecat), îl păstrează ca simbol al Țării.

Mai apoi, într-o comună din Moldova, Aldești, Vintilă Horia își va petrece o parte din copilărie, o perioadă scurtă, dar foarte importantă pentru el, cuprinsă între 1922 și 1923. În exil, după patruzeci de ani, mărturisește că nu a uitat nimic: niciun pom, nicio casă, nicio culoare. „*Totul nu este decât memorie*”, afirmă scriitorul la un moment dat. Așa cum va rememora fiecare loc prin care a trecut, va rememora și feeria anilor din copilărie petrecuți în Aldești. „Memoria scriitorului nu este numai vizuală, ci și olfactivă. Prozatorul evocă scene fabuloase, precum invazia lupilor în plină iarnă sau beția provocată de parfumul florilor odată cu sosirea primăverii. Reîntoarcerea în trecut evocă o lume, circumscrie un peisaj sufletesc, demonstrând din plin virtuozitatea artistului. Acesta nu scrie un jurnal propriu-zis, ci o carte de amintiri. Aflat în căutarea timpului pierdut, diaristul evocă scene dintr-o lume apusă, interzisă, accesibilă doar prin intermediul memoriei. O memorie ce are darul de a salva de uitare momentele semnificative ale trecutului.”⁶

⁶Gheorghe Glodeanu, art. „Jurnalul unui țăran de la Dunăre I”, *Nord literar*, 9/2012.

În volumul (inedit) *Memoriile unui fost Săgetător* (ed. Vreamea, 2015), satul Aldești este „un autentic spațiu mioritic”. Așa îl rememorează cel care îl admira pe Blaga, scriind totodată despre opera filosofică a acestuia. Aldeștii, cu „armonia deal vale”, devine – la rememorare – punct de referință pentru întreaga sa existență viitoare: „M-am adaptat acelui ritm din care n-am mai ieșit niciodată./.../ Când mă visez la Aldești, am limpede în minte complexul natură-om din care era făcut conacul și tot ce-l înconjură.”

Descrierea casei din Aldești, a drumului către casă, a pâraului cu „sălcii pletoase”, a grădinii, a livezii cu pomi fructiferi se face în ton de duioasă aducere aminte, sugerând și durerea izvorâtă din imposibilitatea revederii.

Alte locuri rememorate sunt Valea Râmnicului, cu satele Poiana Mărului și Neculce, acesta din urmă, „minuscul, pe un vârf de deal mare, cu o bisericuță de lemn în mijloc, un fel de model românesc”. Dar Râmnicul revine adesea în amintire, el devenind în multe privințe spațiul de referință simbolic pentru întreaga formație viitoare, spațiul care-i sugera pământul și cerul patriei, cel cu care legase „prietenia fără cusur cu sufletul pământului din care mă născusem și din sevele căruia am fost atât de puternic adăpat și nutrit, ca de o altă mamă, fără chip, însă plină de suflet, de iubire și de îndemnuri de a crește drept.”⁷

Spațiile străine în care l-a dus viața sunt așadar permanent raportate la cele de acasă: „Cu Valea Ronului la picioare”, memorialistul se lasă „îmbătat de mirosul pajiștii pline de flori și de plante de tot

felul, exact *același ca în Bucegi*, am ascultat de pe un mal apa unui *pârâu care-mi aduce aminte de Prahova*, la capătul Buștenilor, în drum spre Diham./.../ Am adorat Elveția de la prima întâlnire, *pentru că m-a călătorit imediat către Carpați.*”⁸

Astfel, aproape orice loc de pe pământ pe care trece declanșează în memoria scriitorului un loc anume din țară. Într-o scrisoare către fratele său scrie, de exemplu, despre Collado, orașelul spaniol în care s-a stabilit în cele din urmă, după mai multe peregrinări prin lume: „*Collado îmi aduce aminte de Râmnic.*”⁹ În 1976, din Italia, povestește despre „pădurile de fagi *ca în Bucovina*”¹⁰.

Copilăria în sate românești revine adesea în amintirile aflate în corespondența dintre Vintilă Horia și fratele său, Alexandre Castaing. Iată ce scria acesta din urmă, exilat de asemenea, rememorând anii copilăriei, de pe vremuri, de-acasă și trăind cu nostalgia acelor locuri: „...i-am povestit din nou despre locurile copilăriei și năzdrăvăniile celor care am fost, locuri care i se par magice și care sunt astfel, ca tot ce ne leagă de copilărie.”¹¹

⁹ *Scrisori din exil între Vintilă Horia și Alexandre Castaing*, Fundația Culturală Memoria, 2011, vol. I, p. 116.

¹⁰ Idem, p. 49.

Țara fagilor o rememorează adesea și poetul bucovinean Vasile Postecă. În volumul *Catapeteasma bucovineana* (1963), de exemplu, el construiește poeme care amintesc de satul blagian în care s-a născut veșnicia, a devenit, cu alte cuvinte, centrul lumii:

„Acesta-i centrul lumii: satul meu.
La marginea lui Taica Dumnezeu.
De-aicea-ncep cosminele și plaiul
În care mai demult fusese raiul
Aici am stat cioban și-am plins cu naiul.”
(Satul meu).

⁷ Vintilă Horia, *Memoriile unui fost Săgetător*, ed. Vreamea, 2015, p. 43.

⁸ Idem, op. cit., pp. 95-96 (s.n.)

¹¹ *Scrisori din exil*, vol. II, p. 59.

Iar altădată, în 1977, le scria celor de acasă: „Pe râpele de la Breaza, prin codrii Călimăneștilor sau pe coclauriile Ceahlăului am cutreierat veșnic în căutarea acestei țări de basm care se ascundea mereu în spatele unor neguri care nu voiau să se destrame.”¹²

Amintirile vor aduce aproape locuri și oameni, sate și obiceiori, în memoria tuturor celor siliți de destin să trăiască departe de patrie. Toate aceste amintiri îi leagă, așa cum specificul locurilor din care au plecat și în care s-au format spiritual le-a determinat un fond sufletesc similar, o esență comună.

Vorbind despre Vintilă Horia, pe care-l considera „unul dintre vîrfurile spirituale și literare ale creativității și afirmării românești în lume”, făcând însă permanent referiri la propria sa biografie, un alt exilat, plecat tot din Oltenia, Nicolae Stroescu-Stînișoară, sublinia „în conținutul gândirii și operei lui Vintilă Horia o mai mare consonanță cu propria experiență interioară, confruntare istorică și viziune întemeietoare în ceea ce privește țăranul român și locul lui în orizontul și în ființa românească. Oricum, chiar și cea mai simplă privire înapoi spre drumurile vieții ar arăta că amândoi am intrat de timpuriu în rezonanță cu universul țăranesc, la trepte de vârstă diferite, dar cu ecou de atunci nestins. La Vintilă Horia începutul a coincis cu frageda copilărie: „Ani de-a rîndul” – scria olteanul Vintilă Horia al cărui tată, inginer agronom, și-a îndeplinit un timp profesiunea în Moldova – „am visat adesea despre casa de la Aldești, în Moldova, unde am petrecut o parte din copilăria mea. Acolo s-a format sufletul meu și acela este peisajul din care s-a zămislit vatra mea de imagini, orizontul și stilul meu, modelându-le în același timp pe măsura propriilor mele instincte.

Acolo am început să citesc și am văzut pentru prima oară un mort. Acolo am învățat să iubesc. Natura nu cunoaște jumătăți de măsură. Numai orășeanul e incomplet, vreau să spun unilateral, deci invalid. Țăranul este un întreg, încă din copilăria sa. Mai ales țăranul dunărean. (*Journal d'un paysan du Danube*, Paris, 1966)”

Iar mai departe, Stînișoară vine cu o comparație, situându-l pe Vintilă Horia și situându-se, desigur, pe sine, într-o galerie de personalități *deștărate*, care percepeau satul și țăranul drept simboluri ale armoniei depline: „Aceasta îmi amintește de cum scria Constantin Stere, omul de stînga care îndurase rigorile deportării rusești în Siberia, că țăranul, în ciuda nivelului său cultural mărginit, „...e un tip armonios, el ne poate servi ca imagine, ca *prototip* al unui om «perfect» al viitorului... el muncește, simte, *cugetă*, la el lucrează deopotrivă *trupul, inima și capul*” (Constantin Stere, *Scrieri*, Editura Minerva, 1979). Nu cunoșteam această carte a lui Vintilă Horia cînd scriam în Jurnalul meu însemnarea din München, Sîmbătă, 1984, referindu-mă la adolescența mea de copil de oraș care mergea în vacanță la moșioara mamei sale din comuna Alunu, Județul Vîlcea: „Pe la vîrsta de cinsprezece ani începeam să mă atașez impetuos, dar cum s-a dovedit mai tîrziu, durabil, de valorile rurale și țăărănești. Factorii care au contribuit la nașterea acestei predilecții esențiale sunt multipli, de la descoperirea inițială, acea explozie de percepții juvenile dintr-o vacanță la țară, concomitent cu o poveste de dragoste acolo, până la peripecțiile de mai tîrziu ale rezistenței care la mine, nu întâmplător, au avut o coloratură *național-țăărănească*.

¹² Idem, vol. II, p. 119.

Acum, în pragul bătrâneții, certitudinile încântării inițiale se adâncesc în trăirea mai departe a bucuriei întâlnirii cu natura și în meditația care o prelungește.”¹³

Amintirile, rememorarea se constituie pentru fiecare exilat în fire de legătură trainică cu trecutul, cu locul de origine. Sintetizează ideea, într-una dintre scrisorile către Vintilă Horia, fratele său, Alexandre Castaing: „Nimic nu-i mai trainic decât o amintire. Au, ca radiațiile radioactive, o longevitate care miroase a eternitate.

„*Apartin unui popor de țărani și poeți*, al cărui contact cu istoria a fost întotdeauna dureros și tragic. Un popor care adesea s-a retras din istorie”.¹⁴

Aceasta ar putea fi fraza de revendicare identitară a autorului *Jurnalului unui țăran de la Dunăre*.

„Poporul de țărani” trimite la satul românesc, evocat adesea, constituit peste timp în referință matriceală. „Poporul de poeți” ne trimite la Eminescu. Într-o însemnare din 6 august, 1964, Vintilă Horia scria: „Am în fața mea, agățat în perete, portretul lui Eminescu, poetul și în același timp expresia cea mai deplină a țăranului dunărean, așa cum îl concep eu. Tocmai mi-a venit prin poștă de la București. Acest portret s-a găsit întotdeauna în camera mea, veghind lucrările mele, meditațiile mele, crizele mele de dragoste și întotdeauna am recunoscut în această privire dreaptă, frumoasă și tristă însăși expresia vieții și a destinului poporului român”. În scrierile sale eseistice, numele lui Eminescu, poezia și articolele jurnalistice, ideile și atitudinea acestuia față de societate și istorie sunt des amintite, analizate, dar, mai cu deosebire, continuate. De aceea,

putem afirma că printre temele recurente în publicistica lui Vintilă Horia, cea referitoare la personalitatea și opera lui Eminescu ocupă un loc aparte.

Când face apel la „învierea strămoșilor”, adică a tradiției culturii latine, eseistul percepe creșterea literaturii române numai „sub uriașa umbră a lui Mihail Eminescu, figură de o complexitate și grandoare pe care puține literaturi au putut-o crea”, poetul fiind și un exemplu de formație intelectuală bazată pe cultura greco-latină, ceea ce indica „o însetată dorință de a pătrunde înălțimile trecutului îndepărtat.”¹⁵

Pentru scriitor, Eminescu însemna preocuparea pentru trecutul istoric, pentru mit, dar și pentru folclorul nostru. Basmele auzite în copilărie se constituiau de asemenea în puncte de sprijin pentru structura identitară. Amintindu-și într-un rând de poveștile din Mehedinți, Vintilă Horia, scrie că, cele povestite de cumnata sa au avut darul apropierei de spațiul pierdut: am fost timp de trei săptămâni aproape de Țară.¹⁶

Concluzii

Pentru cei mai mulți scriitori plecați în pibegie, pentru toți cei siliți de „terorizarea istoriei” (în termenii lui Eliade) să trăiască pe pământ străin, locul de origine, al cărui simbol este satul românesc, s-a constituit peste timp în referință matriceală.

Exilul nu a însemnat pentru niciunul dintre ei înstrăinarea de Țară, de locul în care și-au format personalitatea, fie acesta sat sau oraș. Pentru cei mai mulți însă, nostalgia după satul românesc, cu tot ceea ce reprezenta el drept chintesență a românismului, s-a răsfrânt permanent în creația lor literară.

¹³ Fragmentele sunt preluate din volumul *În Zodia Exilului – Întrezăriri*, editura Fundației Culturale Române, București, 1998, p. 98.

¹⁴ *Scrisori din exil*, vol. I, p. 135

¹⁵ Vintilă Horia, „Să înviem strămoșii”, în *Credință și creație*, Dacia, 2003 (ediție îngrijită de Mircea Popa)

¹⁶ *Scrisori din exil*, vol. I, p. 71.

Satul românesc

Viața la țară

PAUL ARETZU

– convorbiri cu Simona DUMITRACHE

Preluăm adesea, în discuțiile noastre, citate (sclipitoare) prezumate ca postulate, simulăm o deșteptăciune livrescă, apelăm deci la autoritatea (incontestabilă!) a vreunui ilustru, la un mod (facil) de a ne deghiza, pentru că, poate, nu avem forța argumentativă a propriilor idei. Dacă ne propunem să vorbim despre universul rural, ne sare în minte versul aforistic al lui Blaga: „Eu cred că veșnicia s-a născut la sat”. Este frumos și pare adevărat. Se adaugă și convingerea că „nimic nu este nou sub soare”.

Gândim adesea cu (prin) mințile altora. Se poate numi cultură, dar și un mod simplu (și comod) de a epata și de a fi persuasivi. Pentru Blaga, „veșnicia” înseamnă altceva, lentoare, conservare, tradiție, încremenire chiar, arhetipalitate. Veșnicia este un termen absolut, dar trăim într-o lume relativă. „Te vom iubi veșnic”, „Regrete eterne”, „Nu te vom uita în veci” sunt, desigur, niște conveniențe și, în fondul lor, exprimă (cu intensitate) un adevăr, dar nicidecum o realitate. Chiar viața ne-o trăim cu iluzia veșniciei, nu avem înțelegerea sfârșitului ei decât foarte târziu. Micile noastre veșnicii, puse cap la cap, formează timpul, care, paradoxal, poate fi considerat veșnicie cât este măsurat (de o rațiune). În locurile cosmice în care nu există viață gândită, stăpânește eternitatea (desigur, irațională). Dorința noastră (tragică) de a

trăi veșnic ține de o frustrare egoistă. Închipuie-ți ce ar însemna: să nu mai procreăm în veci, să ajungem la o plictiseală paroxistică, nevoiți să ne sinucidem pentru a scăpa de viață, să degenerăm de neînchipuit, să nu mai avem curiozitate, să muncim până la nesfârșite bătrâneți...

De ce crede poetul că „veșnicia s-a născut la sat”?

Azi, această afirmație n-ar mai fi valabilă. Ar fi anacronică. Satul, mentalitatea oamenilor s-au schimbat. Satul de acum un secolul prezerva un tip de civilizație autentică. Și în momentul actual oamenii depind de pământ, hrana, resursele de acolo vin, dar legătura nu mai are sentiment, a devenit una tehnică, de exploatare. Cuvântul țăran vine de la țară, de la țărănă. Îți amintești: Ion al lui Rebreanu îngenunchează și sărută pământul. Oamenii erau nemijlocit ai pământului, își petreceau cea mai mare parte a timpului pe câmp, fie pentru culturile agricole, fie pentru creșterea animalelor, vara dormeau adesea pe pământ, morții îi înhumau, se luptau și se sacrificau pentru pământ. Nu mai vorbim de faptul că în vremurile de întemeiere toți am fost țărani, că toate comunitățile au fost sate. Ceea ce ține de primordialitate are și sacralitate. Credința la țară nu era teologică, era stăpânită de o mistică adevărată,

oamenii se închinau la orice început: când se trezeau, când mâncau, când munceau, când plecau la drum, respectau postul și sărbătorile, mergeau la biserică zburând (sau, mă rog, plutind). Dumnezeu era o prezență nedespărțită. De aceea, moralitatea era cea din Decalog. Ai observat, la țară oamenii se salută chiar dacă nu se cunosc, sunt prietenoși, sunt săritori.

Și atunci: „veșnicia s-a născut la sat”.

Sigur că s-a născut la sat, pentru că satul era pretutindeni. Dar este vorba despre o veșnicie interioară, virtuală, aceea a liniștii sufletești, a clipei de mulțumire supremă, cea care îl mântuiește pe Faust. De altfel, veșnicia nu se naște, ea fiind principiu creator.

Dar țăranul român, fiindcă despre acesta este vorba, nu avea antecedentele experimentelor de viață și nici rafinamentul personajului lui Goethe.

Țăranul român (este vorba despre cel arhetipal) are mai mult decât Faust, are puritate. Nu vorbesc despre personajele de literatură (Ion, Moromete), ci despre

țăranul genuin, nedenaturat de istorie, despre omul țăran, pe care ar trebui să-l avem toți în noi, despre omul de pământ (care are transcendență). Acesta este pe deplin mulțumit de munca sa, în care a găsit sensul vieții, acesta se află în dialog direct cu natura, cu tot universul. Acest țăran este foarte aproape de Rai.

Munca poate fi sensul deplin al vieții?

Nu orice muncă. Dar poate justifica existența. Numai aceea care produce starea de sublim este mântuitoare. Gândește-te: muncile agricole, în ritualul arhaic, reprezentau o hierofanie: aratul, care sparge crusta pământului, deschizând calea unui proces tainic, semănarea, germinația (învieirea), măcinarea noilor semințe (care implică pârgii ale timpului), pâinea, masa (euharistică).

Atunci, „veșnicia s-a născut la sat”?

Veșnicia nu se naște, ea este dintotdeauna. Dar se poate spune că veșnicia se odihnește la sat.

Istorii, memorie, povești

Case și conace boierești

Aurelia GROSU

Casele și conacele boierești de moșie reprezintă un segment important al patrimoniului construit în mediul rural. Ele ne vorbesc despre istorii și povești, despre un mod de viață pașnic și simplu deslușit după ritmul naturii, despre oamenii locului, a căror viață era legată de viața conacului.

Conacele de moșie nu au grandoarea palatului sau a castelului. Ridicate pe domenii întinse, bogate în resurse naturale, conacele serveau interesele proprietarului, fiind investite cu funcțiuni economice și administrative. În jurul conacului existau anexe gospodărești, magazine, grajduri, sere, ghețării, lacuri, mori și alte instalații tehnice de prelucrare a produselor agricole.

Totodată, conacele erau și un loc de relaxare, unde familia își petrecea verile și marile sărbători, de multe ori însoțită de prieteni sau oaspeți importanți. Viața la conac avea cutumele ei, orânduite după nevoile și moda timpului. Amenajările interioare urmau exigențele confortului și bunului gust; din ele nu lipseau obiecte de artă valoroase (tablouri, statui, vase decorative) și carte, multă carte, un pian, o sală de bal, un salon cochet pentru tihnă și povești la un ceai.

În actualul județ Olt, ce include și cea mai mare parte din teritoriul fostului județ Romanați, au existat 87 de conace, dintre care 20 sunt înscrise în Lista Monumentelor Istorice.

Aceasta este realitatea statistică. În fapt, majoritatea se află în ruină, iar altele, nu puține, au fost demolate.

Declinul conacelor a fost cauzat în primul rând de naționalizările din anul 1948 și de starea de paragină în care au ajuns după 1990.

Pentru că reprezentau un simbol al odiosului regim burghezo-moșieresc, folosind sintagma vremii, conacele au suferit o primă devastare după anul 1948, începând cu „noaptea moșierilor” din 2-3 martie 1949. Și cum țărani se raportau încă la stăpânul conacului, emanații noii puteri au dirijat ura politică și socială generată de creșterea taxelor și impunerea cotelor împotriva celor bogați, culminând cu nimicirea brutală a moșierilor și apoi a chiaburilor.

La scurt timp, noua putere a realizat că aceste construcții le erau de folos și, astfel, au fost reutilizate ca sedii GAC/CAP, SMA/IAS, dispensare comunale, grădinițe, cămine culturale, centre destinate persoanelor vârstnice etc.

A fost o șansă grevată de realitățile timpului, însă conacele au rămas în picioare. E adevărat, amputate, în sensul că unele elemente arhitecturale și decorative au suferit modificări, cărți rare și de preț, obiecte de mobilier și de artă au dispărut ori au fost arse, ca într-un ritual barbar, în curtea conacului, interioarele au fost recompartimentate, blazoanele și monogramele proprietarilor înlăturate.

După anul 1990 conacele traversează cea mai cruntă perioadă, cu urmări ireparabile pentru existența lor.

Vidul legislativ de la începutul anilor 1990, legislația târzie și ambiguă în domeniu (Legea 422/2001, Legea 120/2006), procesele de revendicare interminabile, lăcomia sătenilor care au furat bucată cu bucată din conac („Lasă că am muncit și noi la CAP”), lipsa de viziune și de interes a autorităților centrale sau locale, precaritatea resurselor financiare, au dus la distrugerea totală sau parțială a acestor clădiri de o incontestabilă valoare istorică, memorială, arhitecturală.

De la locul de amplasare, ales anume pentru a exploata pitorescul împrejurimilor, până la chibzuirea compartimentării și înfrumusețarea spațiilor interioare și exterioare, prelungite cu parcuri și curți generoase, conacele exprimă stilul unei epoci și vorbesc despre oameni care au fost.

Zidurile lor, chiar și ruinate, păstrează memoria unor familii sau a unor personalități care au influențat istoria locului și a țării, care au construit școli, biserici, au ajutat pe cei sărmani sau bolnavi: Fântâneau-Massu la Perieți, Brătianu la Sâmburești, Caracostea la Șerbănești, Titulescu la Titulești, Elena Dumba și cumnatul ei, Vladimir Simu, la Tufeni, Alexandru Bogdan-Pitești la Vlaici/Colonești, Pavelică Brățășanu la Poiana/Radomirești, Ionel Marian la Dobrotinet/Curtișoara.

În cele ce urmează vom prezenta, selectiv, conace din județul istoric Olt, cele din fostul județ Romanați făcând obiectul unei cărți de referință – „Conace din Romanați” - publicată de regretatul profesor Dumitru Botar la editura Hoffman, în anul 2015.

Am ales să ne oprim la singurele conace din județul istoric Olt, reabilite și valorificate în scop cultural sau

administrativ: conacul Nicolae Titulescu (Casa memorială „Nicolae Titulescu”) din localitatea care poartă numele ilustrului diplomat, conacul Simu de la Tufeni (în care funcționează Primăria comunei Tufeni), conacul Zissu de la Sprâncenata (Primăria comunei Sprâncenata), casa-conac Polihron de la Drăgănești-Olt (Muzeul Câmpiei Boianului „Traian Zoroliu”).

**Conacul Nicolae Titulescu
din comuna Nicolae Titulescu**

În 1910, an consemnat pe mozaicul de la intrarea în conac, Nicolae Titulescu construiește pe moșia părintească de la Titulești „Casa de la țară”, la îndemnul socrului său, moșierul Gheorghe Burcă. În anul 1907, se căsătorise cu Ecaterina Burcă, marea lui iubire din adolescență.

Situat pe un platou al pârâului Dorofei, conacul în stil neoromânesc se remarcă prin silueta elegantă, subliniată de două terase amplasate la etaj ce ofereau o minunată perspectivă. Terasa de la fațadă, sprijinită pe stâlpi de lemn, cuprindea parcul dendrologic din fața conacului, plantat cu arbuști trimiși de Nicolae Titulescu din țările pe care le

vizita în calitate de diplomat. Pe latura de vest a conacului se desfășoară o cochetă terasă semicirculară cu baluștri din zidărie, de unde se admirau livezile de pomi și viță de vie. În depărtare, pe valea pârâului Dorofei se zărea biserica la care slujise protopopul Nicolae Iconomu, bunicul lui Nicolae Titulescu (azi, în ruină). Cazanul de botez folosit de preotul Nicolae Iconomu, datat 1854, își împlinește și astăzi ritualul la biserica cea nouă, ridicată de meșteri italieni între anii 1897-1902. O biserică monumentală, la construirea căreia a contribuit și familia Titulescu într-o odihnă sufletului celor înmormântați în cripta din cimitir, ocrotită de un înger dăltuit în piatră.

„Soldat al țării mele în tranșeele păcii”, Marele Tit ajungea arareori în locurile unde a copilărit și a găsit iubirea împlinită prin căsătorie. Conacul era un bun al familiei, unde surorile Paula și Cornelia, nepoții, simțeau căldura și intimitatea unui cămin primitiv. Aici, Titulescu, care își petrecea puținele clipe de odihnă în reședințe de protocol și hoteluri, venea la ai lui. Venea acasă.

Nicolae Titulescu se stinge din viață pe 17 martie 1941 la Cannes. Prin testamentul încheiat la 5 ianuarie 1940 donează Academiei Române conacul, împreună cu 100 de ha din moșia moștenită de la părinți și de la sora tatălui, Maria Băluțescu, pentru care a fost un adevărat fiu.

Academia Română intră o perioadă scurtă în drepturile conferite de legatul lui Nicolae Titulescu. Conform dorinței testamentare, Academia amenajează în conac o bibliotecă și o școală pentru culturalizarea sătenilor, care funcționează până în anul 1948.

Naționalizarea a venit la pachet cu devastarea conacului, iar în încăperile de la parter se depozitează îngrășăminte chimice (azotați) care vor afecta zidăria.

Apoi conacul este cosmetizat pentru a deveni sediu al CAP-ului și, ulterior, sediu al Primăriei comunei Nicolae Titulescu, denumire atribuită în anul 1965.

La începutul anilor 1980 se inițiază un amplu proces de consolidare, restaurare, amenajare expozițională, primind destinația de Casa memorială „Nicolae Titulescu”. Este inaugurată în anul 1982 cu prilejul Centenarului Nicolae Titulescu, diplomatul de anvergură europeană, legat prin firele trainice ale familiei de „Casa de la țară”.

Din anul 2011, Academia Română re-întră în drepturile testamentare și, urmare a contractului de închiriere semnat cu Consiliul județean Olt, conacul rămâne în administrarea autorităților județene, proprietar fiind Academia.

Un statut ingrat, de aruncat responsabilitățile dintr-o parte în alta, care prejudiciază buna întreținere a conacului și limitează perspectivele acestei clădiri emblematice, monument istoric, de a fi o prezență constantă și convingătoare în circuitul cultural-turistic al țării.

Conacul Simu din comuna Tufeni

O vreme a fost lăsat în paragină, spre măhnirea oamenilor locului. Binefacerile familiilor Dumba și Simu fac parte și astăzi din viața comunității, fie și numai dacă ne gândim la impunătoarea biserică și moara, numită de săteni „fabrica”, ambele situate lângă conac.

Pentru salvarea conacului, autoritățile locale hotărăsc efectuarea de reparații (cu modernizări și adaptări neinspirate), în vederea transformării acestuia în sediu al Primăriei comunei Tufeni.

Povestea conacului ne poartă în timpuri trecute, pe la 1868, când latifundiarul, omul politic conservator și filantropul Iralie Dumba cumpără de un alt nume sonor al epocii, Dimitrie Mavros, moșia Tufeni.

Iralie Dumba era un membru de vază al familiei de aromâni Dumba, comercianți și bancheri cu mare influență în cercurile politice și culturale de la Viena și Budapesta. Cel mai cunoscut este Nicolae Dumba, consilier al împăratului Franz Joseph, un mecena al vieții artistice vieneze. Printre altele, Nicolae Dumba a făcut cadou Vienei clădirea Filarmonicii, unde are loc tradiționalul concert de Anul Nou.

În toamna anului 1882, Elena, fiica lui Iralie Dumba, se căsătorește cu Anastase Simu, academician, diplomat, om politic și, mai presus de toate, colecționar. Elena Dumba primește la căsătorie moșia Tufeni, pe care se găseau o casă mare și una mică, grajduri și alte acareturi, precum și un han situat pe vechiul drum al poștei Craiova – București.

Soții Anastase și Elena Simu nu au avut copii, dar își îmbogățesc viața cu dragostea pentru frumos și pentru operele de artă colecționate din marile capitale europene. Ei construiesc în centrul Bucureștiului Muzeul Simu, asemănător unui templu grecesc, primul muzeu de artă privat din România, pe care îl vor dona statului român în anul 1927. De buna administrare și valorificare a Muzeului se va ocupa pictorul caracalean Marius Bunescu. Clădirea Muzeului Simu este demolată la începutul anilor 1960 pentru a se construi magazinul Eva, iar

colecțiile muzeale sunt transferate Muzeului Colecțiilor de Artă.

Testamentul încheiat de Elena Dumba Simu în anul 1933 constituie un exemplu de altruism și generozitate îndreptate și către moșia părintească de la Tufeni, pe care o donează Academiei Române. În principal, prevede două fonduri substanțiale: unul de 500 000 lei pentru construirea unei biserici cu hramul Sf. Împărați Constantin și Elena și al doilea, numit fondul „Iralie Dumba”, pentru întreținerea școlii din Tufeni.

După moartea Elenei Dumba Simu, petrecută în anul 1934 (peste un an i se alătură și Anastase Simu), moșia Tufeni este administrată de Vladimir Simu, fratele lui Anastase Simu, căruia îi vânduse câteva hectare de pământ.

Vladimir Simu, inginer de poduri și șosele, fusese secundul lui Anghel Saligny la construirea podului de peste Dunăre, la Cernavodă.

Ajuns la Tufeni la începutul anilor 1930, după ce făcuse prima sistematizare a orașului și a portului Constanța (în semn de neuitare o stradă din Constanța îi poartă numele), s-a izbit de sărăcia și lipsurile oamenilor de la Tufeni.

A hotărât atunci să le schime viața și din banii săi a construit o moară performantă (în funcțiune și astăzi), o fabrică de ulei cu trei prese, ateliere de fierărie, tâmplărie și rotărie, brutărie.

Din fondul lăsat de Elena Dumba Simu începe construirea bisericii din centrul localității, cu hramul Sf. Împărați Constantin și Elena, după vrerea Elenei Dumba.

Pe un alt loc de amplasament decât cel pe care se aflau casele vechi ale boierilor Dumba, situate în punctul „La Stejăriș”, Vladimir Simu pornește zidirea unei case a lui, la încrucișarea unor

importante drumuri de circulație. De o parte, era străjuit de biserică și de cealaltă parte, de „moara cea mare”.

Un parc imens, dotat cu heleșteu și alte amenajări, înconjură conacul de factură neoclasică, cu fronton triunghiular sprijinit pe coloane la intrarea principală. O fotografie de epocă ni-l arată pe Vladimir Simu rezemat de conac, lângă o scară și un balcon din lemn, loc de tihnă și de îmbrățișat cu privirea satul pe care l-a iubit necondiționat.

Vladimir Simu moare în anul 1945 și este înmormântat în fața bisericii pe care nu a mai apucat să o vadă terminată. Inscripția lapidară de pe monumentul funerar, îi rezumă întreaga viață: „Cel care în viață n-a obosit, muncind pentru alții”.

Conacul Zissu de la Sprâncenata

În coasta terasei Oltului se profilează o construcție albă, trainică și armonioasă, care privește unduirea apei Oltului prin imensitatea Câmpiei Boianului. Terasa, gen loggie, îi dă un aer pitoresc și te invită să îi calci pragul.

Este conacul ofițerului Vasile Zissu, din familia de aromâni stabiliți pe la începutul secolului al XIX-lea în cuprinsul Țării Românești: negustori, proprietari de pământ, oameni de cultură.

Ne gândim la Elena Zissu, fiica Anastasiei și a lui Marcu Zissu, așezați peste Olt, în fostul Romanați, la Pârșcoveni. Măritată

cu Elefterie Cornetti au deschis în anul 1911 la Craiova, Școala de muzică „Elefterie și Elena Cornetti”, astăzi centenara Școală de Arte „Cornetti”. Ca și Anastase și Elena Simu, Elefterie și Elena Cornetti și-au dedicat întreaga viață mecenatului și propășirii culturii, preocupări specifice multor proprietari de conace. În același context, amintim pe Alexandru Bogdan-Pitești care organizează la conacul de pe moșia Vlaici (Colonești), începând cu anul 1908, prima tabără de creație din această parte a țării sau pe criticul de artă Remus Niculescu, urmaș pe linie maternă al familiei Massu-Fântâneau. În plin realism socialist, la sfârșitul anilor 1950, Remus Niculescu găzduiește la conacul de la Perieți o altă tabără de creație, neconsemnată în literatura de specialitate.

Conacul Zissu de la Sprâncenata a fost construit de Vasile și Florica Zissu pentru exploatarea moșiilor pe care le-au cumpărat la Sprâncenata și Frunzaru, dincolo de pădure, cunoscută în toponimia locului cu numele „La Zissu”. Soții Zissu au rămas în memoria locului prin actele de caritate prin care susțineau familiile sărace, bolnavii, văduvele de război. Au cununat și botezat pe mulți săteni, dăruind-le felurite bunuri, cel mai des oi, capre, vaci, pentru a-i ajuta să pornească în noua viață mai ușor.

În anul 1938, ofițerul Vasile Zissu trece la Domnul și este înmormântat în cimitirul bisericii Crețești (Sprâncenata). Au urmat vremuri grele pentru văduva Florica Zissu și a trăit durerea alungării din casă, petrecându-și ultimii ani în domiciliu forțat la Caracal.

Timpul și oamenii le-au șters memoria. A supraviețuit conacul, astăzi sediu al Primăriei comunei Sprâncenata.

Conacul Polihron de la Drăgănești-Olt

Neamul Polihronilor acoperă peste un secol din istoria județului Olt: ocârmuitori - prefecți și subprefecți -, oameni politici, magistrați, avocați, tipografi, poeți. Dețineau case-conac la Slatina (una dintre ele este fostul magazin universal „Hermes” de pe colțul străzilor Mihai Eminescu și Horia) și la Drăgănești-Olt.

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, Ion Polihron, subprefect al județului Olt în domnia reformatoare a lui Alexandru Ioan Cuza, construiește pe moșia de la Drăgănești o casă solidă, ridicată pe beci boltit, având spre curtea interioară un cerdac deschis, sprijinit pe

stâlpi robuști din zidărie. Este cea mai veche casă boierească din Drăgănești-Olt.

Astăzi, casa-conac Ion Polihron găzduiește o parte din valorosul patrimoniu, adunat cu multă dăruire de ctitorul Muzeului Câmpiei Boianului, Traian Zorzoliu: artă religioasă și artă plastică, iar în beciurile casei s-a amenajat o expoziție etnografică de viticultură.

Celelalte conace din cuprinsul județului istoric Olt se află în stare accelerată de degradare (conacele de la Vlaici/ Colonești, Perieți, Dobrotinet/Curtișoara, Poiana/ Radomirești) sau în ruină, cum este conacul Colibășanu de la Văleni, din care se mai păstrează pivnițele masive și spațioase. Conacul boierilor Izvoranu de la Bălănești/ Mărunței, conacul academicianului Dumitru Caracostea de la Șerbănești, conacul Brătienilor de la Sâmburești au dispărut din nepăsare și ignoranță (cele de la Bălănești și Sâmburești după 1990).

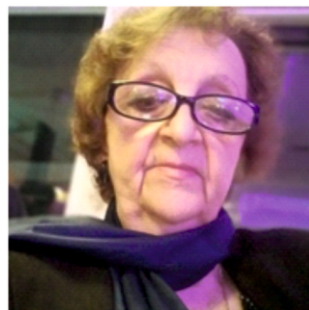
Conacele se alătură miilor de construcții lăsate în paragină și arată incapacitatea noastră de a ne gestiona trecutul.

Ele vor continua să trăiască prin fotografii și poveștile lor.

Satul românesc

Un poem de...

Georgeta RADA

ȘI A FOST VARĂ, APOI...

Îmi e dor să mai fiu, îmi e dor să mai fiu,
Să cobor ca un duh din acest prea târziu
Ca din mărul meu copt, ca din nukul bătrân,
Ca din podul buniciei, ca din carul cu fân,

Să cobor, să opresc caru-n poartă la noi,
Poarta, larg să deschid, să dejug bieții boi,
Să le dau fân cosit, să-i adăp îndelung
La fântâna pictată cu sfinți care plâng

Și să chem toți vecinii la clacă, apoi
Să suim fânu-n pod, să-l ascundem de ploi,
Așternându-i mireasma sub turlă de vânt,
Să miroasă a cer și a noi și-a pământ.

Îmi e dor să adun via mea de pe deal,
S-o aduc seara-n sat ca-ntr-un car triumfal
Și să umble miresmele ei pe uliți,
Să-i oprească în loc pe acei prea grăbiți

Care nu știu de poamele puse în pod,
Nici de teascul ce-așteaptă al viilor rod,

Care nu știu că nucii, cu milă se bat,
Că pământul rodește și-n an de sabat,

Să le-mpart struguri dulci berbecei și apoi,
Coarde lungi strugurate de soare și ploi,
Să anin sus pe grinda din pod, la iernat
Pentru sufletul cui va să fie în sat,

Fie om, fie duh, fie, Doamne, ce-o fi,
Ca-n povestea când noi eram tainici copii,
Când și taine-ndelungi în povești adormeau
Când și fructele-n mâini de copii mai râdeau.

Ca un hohot de frunze ruginind depărtări,
Când țipară cocorii și-mi căzură pe zări
Și când steaua-mi căzu într-un alt zodiac,
Am rămas ca un duh, de pământu-mi sărac.

Fără sat, fără taina poveștii-am rămas,
Călător fără troiță la ceas de popas...
Răsări Carul-Mare și Cloșca-cu-pui...
Satul meu o mai ști că-s și eu dintr-ai lui?

Proză

La bunici

Crisula ȘTEFĂNESCU

Ca să mai rup puțin monotonia zilelor de iarnă, Mama hotărâse să mă trimită la bunici. Îmi pusese un cojocel și atâtea căciuli încât arătam ca un pitic cu capul mare și plecase cu mine la marginea orașului, la barieră, pe unde trecea drumul spre satul bunicilor, uitându-se cu atenție ori de câte ori apărea vreo sanie. În cele din urmă descoperise ce căuta și strigase veselă către o momâie înfășurată într-o șubă așa de mare că nu i se mai vedea decât nasul:

– Nea Dumitre, nea Dumitre!

Cum l-o fi recunoscut numai după nas habar n-am! În tot cazul Nea Dumitru a oprit sania și Mama l-a rugat să mă ducă la bunici. Momâia a dat din cap și mi-a făcut loc în sanie lângă ea, după care și-a desfăcut șuba și m-a cuprins cum cuprinde marea peștii. N-am crezut să ajung vie. M-a salvat bunicul în ultima clipă, m-a scos la lumină și la aer și m-a strâns la piept fericit. Bunica era plecată prin sat, ca de obicei.

De câte ori apăream, Bunicul înfloreau. Acum că toți copiii bunicilor erau la casele lor și rămăsese singur cu Bunica, probabil că iernile i se păreau chiar mai lungi decât mie.

Am intrat cu Bunicul în odaia mirosind a mere, a gutui și a busuioc. Camera în care dormeau bunicii avea două paturi cu tăblii roșii de lemn, despărțite de o masă, deasupra căreia trona o icoană,

împodobită cu busuioc, din care era gata să sară Sfântul Gheorghe, călare pe un cal alb, și care împungea cu o sulită un biet balaure verde ce scotea mai mult fum decât flăcări pe nări. Sub icoană se afla un ceas deșteptător de sticlă. I se vedeau toate roțile și uneori îl priveam minute în șir, fascinată de ticăitul lui neobosit. În fiecare seară Bunicul îl întorcea și-l mângâia ușor când îi închidea ușița.

Bunicul dormea în patul din stânga, care se continua cu o laviță până după sobă. În patul din dreapta dormea Bunica. Puteai să vezi imediat unde doarme fiecare. Pe pervazul ferestrei de la capul patului Bunicii erau mere, o cutie cu papiote, ace, un degetar și o pereche de ochelari cu rame de sârmă. Pe pervazul ferestrei din dreptul patului Bunicului, gutui, o pereche de ochelari cu rame groase, ziarul, Biblia și mai multe cărți acoperite cu un ștergar alb cu cruciulițe roșii.

La scurtă vreme după sosirea mea, a intrat în curte un om de zăpadă: era Bunica, acoperită așa de tare de promo-roacă că Bunicul a trebuit să-i curețe cu mătura cațveica.

– Veniși?, zise Bunica din prag, fără să se arate deloc surprinsă de sosirea mea.

– Da, Bunico!

– Când pleci?

Cine nu cunoștea codul Bunicii, s-ar fi putut supăra, dar noi toți îl știam. Dacă

nu plecam în aceeași zi și nu trebuia să taie o pasăre din curte ca să ne „ome-nească”, atunci Bunica recurgea la mijlocul cel mai simplu să încropească o masă: două ouă în tigaie.

– Nu știi, Bunico!

– Dar nu azi?

– Nu, Bunico!

– Atunci să-ți fac două ouă! Și pe seară o să facem și o plăcintă cu brânză.

Bunica aprinde focul în vatra din bucătărie cu paie și coceni lungi, pe care îi împinge de ajuns în soba care le încălzește odaia, apoi ia o tigaie mare neagră, o pune pe pirostrie, aruncă în ea câteva bucăți de unt și de brânză și la sfârșit ouăle. Alături, pe jar, într-o oală de pământ, fierbe ciorba pentru prânz și o ulcea cu vin, iar în țest se coace pâinea.

Bunica intră și aduce farfuria cu ouă pentru mine, iar pentru Bunicul o cană mare cu vin fiert, a cărui aromă de cui-soare și scorțișoară mă face să-mi bag nasul în cana Bunicului.

– Ia citește-i, Ilie, ceva, copilului, să nu se plictisească aci la noi! îl îndeamnă bunica, ieșind din cameră.

Bunicul îmi dă pe furiș să gust din vinul lui, apoi se ridică de pe lavița de după sobă unde stăm amândoi și se duce la fereastră. Ia Biblia, ridică ștergarul și de sub el scoate un roman, pe care îl ascunde între copertile Bibliei. Se așează lângă mine, mai soar-be o gură de vin și îmi citește: „...i-a tăiat capul și i l-a pus într-un sac, iar trupul, fără cap, i l-a pus într-un sicriu, căruia i-a dat drumul pe

apă la vale.”

Mă trec fiori pe șira spinării. Bunica, mereu cu treburi în bucătărie, aude numai ultimele cuvinte când intră să ia zahărul vanilat.

– Ești bătrân și fără minte, Ilie! Citești copilului asemenea grozăvii! Romane de cinșpe lei, în loc să-i citești dintr-o carte de istorie sau din Biblie!?

– Parcă istoria și Biblia sunt mai acătării?, zice Bunicul.

Pune totuși romanul deoparte și, de voie, de nevoie, urmărit îndeaproape de apriga mea bunică, începe să-mi citească din Biblie:

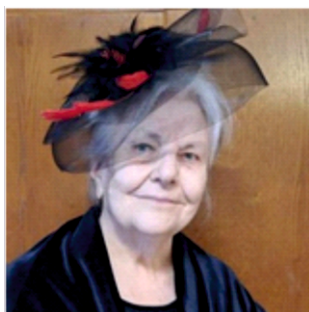
– Și trăia odată, în orașul Suza, un împărat bogat care împărățea peste o sută douăzeci și șapte de ținuturi...

– Așa, încunviințează Bunica și își ia și ea ciorapul de lână la care împlotea, își trece firul pe după gât și se așază pe pat să asculte.

Și Sfântul Gheorghe din icoană și Bunica și eu, până și calul și balaurul, toți deschidem ochii mari, vrăjiți de glasul mătăsos al Bunicului. Și Mardoheu și Aman și Estera și Ahașveroș sunt acum cu noi, toți au reînviat. Și se umple camera cu ei și sufletul meu de uimire.

A doua zi, când Bunica pleacă în sat, Bunicul, făcându-mi cu ochiul, scoate din nou de sub ștergarul cu cruciulițe un alt roman, pe care nu-l mai ascunde între copertile Bibliei.

(fragment din romanul BONSAI,
editura AIUS, 2022)

Proză

Comoara

Laura MĂRIEȘ

- Împinge ușa, nu e încuiată! Dar intră repede să nu se răcească odaia!

Ciocănitul a încetat. Ușa s-a deschis ușor și pătrunseră înăuntru două femei și o copilă. Își lăsaseră în tindă încălțările murdare, doar veniseră de la drum lung. Ploaia mocănească căzută cu o zi înainte înmuiase șleaurile gloduroase.

- Voi sunteți, fetiță, lică? Apropiați-vă să vă strâng odată în brațe! De la cine ați aflat că sunt bolnavă? Uite că mă găsirăți singurică! Mama e plecată cu trenu' de dimineață la Roșiori după medicamentele mele, iar tata trebuie să sosească repede. S-a dus să tocmească un porc de Crăciun de la niște rude de-ale lui. Și asta mică a cui e?

Vorbea ca o moară stricată. Stătea în vârful patului de lângă geam, fiind acoperită cu o pătură groasă, în dungi. Soba încălzită de dimineață se răcise binișor, dar odaia micuță păstrase ceva căldură. Întinse mâinile spre rudele nou-venite din satul vecin și se sărutară zgomotos.

- Pupa-v-aș de verișoare, că de mult nu ne-am văzut! Mai să nu vă recunosc. Ia vino și tu, ochioaso, să te pup! Că eu nu mănânc copiii! Chiar mi-s dragi, deși eu nu am fost vrenică să fac măcar unu! Hai, astea mari, stați jos lângă mine să deșertăm sacul cu întâmplări!

- Habar n-aveam ce s-a întâmplat cu tine, Florico! A venit alaltăieri Gheorghe

al lui moș Petrache de lângă voi, la noi la moară și acolo ne-am întâlnit. Dintr-una în alta mi-a povestit în trei cuvinte și de pățania ta. Luai fetele astea cu mine de teamă că vine iarna și nu ne mai putem porni la drum. Vine văru Stelica la trenu' de după masă să-și ia nevasta cu căruța și o să ne ducă și pe noi acasă. Fata e a loanii mele care se duce mereu cu brânză la București și nu aveam cu cine s-o las acasă. Hai, spune ce pățiși! Da Stănică al tău nu-i acasă?

- Gheorghe nu v-a spus nimic, sau faci tu pe oața, Tudoră, să afli de la mine?

- Nu, verișoară, îmi zise doar că ai căzut la pat, ce să-mi mai spuie?

- Ia vezi tu, Drino, pe policioara aia de lângă sobă e mai multe cărți, să se uite asta mică pe ele, poate îi place vreuna! Știe să citească?

- Știe bine! E pe-a treia și a fost mereu premiantă.

- Bravo ei! Ia dați-vă voi mai aproape să vă povestesc tot, tot! Tăcu câteva clipe parcă să prindă curaj. Prin cap îi alergau tot felul de gânduri, unul mai negru decât celălalt. Își făcu ceva ordine în cap și începu destăinuirea. Acu câteva luni, Stănică al meu începu să-și găsească de treabă prin sat. Mereu avea motiv, dar problema e că întârzia cam mult. Ba uneori mirosea a băutură, el care nu e băutor de felul lui. Acu, să tot fie vreo două luni, s-a dus sâmbăta la târg la

Miroși cu trenul de dimineată și a venit cu ăl de seară doar cu câteva roșii, niște ridichii și ceva fasole verde. El, care în alte sâmbete venea încărcat ca o albină. A bălmăjit câteva vorbe și asta a fost tot. Sâmbăta următoare l-a apucat iar dusul la târg. Pe la nămiezi, eu dădui fuga la Jana, vecina de lângă noi, n-ar mai pomeni-o Dumnezeu, ca să-i duc niște ouă de clocit, că-mi ceruse cu o zi înainte. În curte, liniște. Cerul era limpede, fără pic de nori, dar potrivit de cald. Ea nu dormea la prânz, mereu trebăluia prin curte. O fi prin vecini, îmi zisei eu. Am intrat în tindă și i-am lăsat ouăle într-un coș de răchită și am vrut să plec. Deodată, din odaia a bună, de musafiri, răsunară niște râsete. Al ei subțire, din gât, ca și cum ar fi gădilat-o cineva, dar și unul gros, de bărbat, cam așa pe înfundate. Un cuțit îmi săgetă inima, dar capu' n-a vrut să accepte. Am ciocănit la ușă să nu par necioplită și în crăpătura ei se iți capul Janei și un umăr gol.

- Care ești, bre! Așteaptă că viu acu! Ochii i s-au mărit cât cepele când m-a văzut pe mine și înainte de a-mi închide ușa în nas, auzii o voce arhicunoscută:

- Cine e fa, fă-i vânt repede! Se încălzește șprîțul.

- Ghicirăți al cui era glasul. Mi s-au muiat picioarele și n-am mai știut nimic de mine. M-am trezit în patul ăsta. Mă căraseră acasă tata și cu nea Gheorghe al lui moș Petrache, chemați de Jana. De Stănică nici vorbă, nici urmă. A apărut seara cu o funie de usturoi și niște cartofi. Cam ce-i vârase ea în traistă să se cheme că a fost la târg. Mie îmi luase Cel de Sus gura. Am avut un cucui mare în ceafă pe care mi l-a apăsat mama câteva zile cu lama cuțitului să nu se umfle mai tare. Pe urmă mi-a revenit glasul, dar picioarele

nu mi le mișc neam. Exact acum o lună, Stănică s-a aplecat și m-a pupat pe frunte și fără să scoată o vorbă s-a dus și dus este și astăzi. A doua zi, ce credeți? Îi văd pe geam căciula brumărie în curte la Jana. Scotea fân dintr-o căpiță să hrănească vaca. Din ziua aia, eu mor și înviez de câte ori îl zăresc în curtea ei. Dacă se ducea, dracului, altundeva, sau la marginea satului nostru, să nu-l mai văz zilnic, poate îmi trecea. Dar așa, mă perpelesc ca pe jar încins. Ce mă sfătuiți să fac?

- Să vă mutați patul de lângă geam! Răsună glășciorul cristalin al copilei care până atunci citise cufundată într-o carte groasă, nebăgată în seamă.

„Gânditul nu costă bani. Eu mă tot gândesc, apoi mă răzgândesc cum ar fi mai bine pentru mine. Până mai dăunezi credeam că în cazul în care Stănică fugea în alt sat, sau, mă rog, cât mai departe de casă, l-aș uita. Dar un gând nou nu îmi dă pace. Oriunde s-ar fi dus el sau m-aș duce eu dacă aș putea, tot ce mi-a făcut rămâne în capul meu și nu-l pot scoate d'acolo. Altceva trebuie făcut. Dar ce? Astăzi terminai de croșetat zece perechi de cipice pentru cei mici. Îi duce mămica la târg săptămâna viitoare. O să încerc și pentru ăia mai mari, lână avem destulă. Cu fiecare împunsătură de igliță îmi înșir acolo câte o vorbuliță și așa mă trezesc cu ditamai adunătura de cuvinte. S-or lipi de lucrătură și or simți și ăi de le poartă gândurile mele? Unele sunt frumoase, dar unele mai bine ar sta ascunse. Mi-aduc aminte că mama așa zicea: câte gânduri ca niște litere mi-am lipit și mi-am înșirat eu în timpul lucrului pe iile mele ce le coseam în nopțile lungi de iarnă ca să ies cu ele la horă primăvara! Dacă le-ar citi cineva ar ieși câte o carte la fiecare cămașă! ...

Ce e și viața asta! Noi am avut noroc de niște părinți care au făcut câteva clase, câte se făcea pe vremea lor, au avut o pereche de ochi în plus față de ăia neștiutorii de carte. Mă gândesc acuma la maica mare care nu știa o buche. M-a rugat să o învăț și pe ea să se iscălească, să-și scrie numele, „să nu mai pui deștu', că mi-e rușine.” Am învățat-o să scrie IOANA cu litere mari zgâriind cu un băț în praful de pe ulița noastră.....

Ieri am simțit o durere, un fel de ghiont în mână dreaptă, nu mai mi-a ars de scris. Și mi se tocise și creionul. Toată ziua m-am tot gândit la taica mare și la maica mare. Cum au reușit ei să-și vadă toți copiii la casa lor muncind din zori și până în seară, iar taica s-a ales cu niște schije în picior care i-a rămas beteag până a murit. Nici alor mei nu le-a fost ușor. Ce-o fi fost în sufletul lor când au aflat că le-a pierit în ultimul război doi feciori ca bradul! Mă mir că nu au înnebunit săracii, dar mai ne aveau pe noi de crescut. Tata, moș Costache, cum îl știe lumea, încerca să facă pe mândru că are doi fii eroi, dar mama, biata de ea, i-ar fi vrut chiar ologi, numai să-i aibă alături. Nici azi nu se știe pe unde le-or putezi oasele, dragii de ei!...

Când l-am luat pe al meu, mi se părea că am găsit pomu' sub care să mă ascund de ploaie. Cum era el cam mutălău, dar vrednic, ne croisem o gospodărie pe cinste. Cine mai era ca noi! El era orfan și găsisese în ai mei și mamă și tată, mai ales că locuiam împreună. Ne mergea bine, numai că eu nu am rămas deloc grea câțiva ani și simțeam că asta îl frământă. De la o vreme, m-a apucat frica că o să mor, că nu rămâne nimeni în urma mea. Mă rugam la Cel de sus să țină cât mai mult ziua în care eram, nu mă interesa aia de ieri, iar de mâine îmi era frică. Dacă

mor? Maica mare îmi băgase de mică în cap să nu plâng la moartea ei că se supără rău pe mine. Tot ce este astăzi viu, mâine poate să moară. Obligatoriu cine trăiește trebuie să și moară. Și nu te doare? Întrebam eu speriată. N-a venit nimenea de dincolo, fata mea să ne spună cum fu. Toți murim, dacă era unu să nu moară de sute de ani, îl trecea în cartea de istorie să afle toată lumea minunea. Ați învățat voi așa ceva la școală? Nu! Cam asta m-a învățat ea despre ce ne așteaptă...

Acum o simt că îmi cam dă târcoale. Picioarele pe jumătate sunt țepene, când mi-e lumea mai dragă mă apucă o durere de simt că-mi plesnește capul și nu prea mai văd bine, de ieri mă înțepă și mâna dreaptă. Am ajuns o povară pentru ăștia bătrânii. Și colac peste pupăză, am început să-i visez și pe frații mei că mă cheamă să merg cu ei. Mama mă încurajează, zice că sunt vise de noapte. Eu să mă fac bine, că e plină lumea de bărbați. Dar pe mine, să-i fie gurița aurită fetei ăleia, de când nu-i mai văz pe geam pe cei doi, parcă nu mă mai doare inima așa tare. Încerc să nu mă mai gândesc la rele. Dar, chiar! Dacă ai ști când mori, ar fi bine, sau rău? Cred că doar la asta m-aș gândi toată ziua, n-aș mai face nimica, că tot n-ar mai avea rost. Sau aș lucra ca acuma, ca să treacă vremea mai repede....

Aoleu! Aseară m-a curentat ceva prin piciorul drept, de sus până la călcâi. Ceva neplăcut, ca atunci când te doare o măsea. Am scris cam mult, dar așa parcă trece timpul mai ușor. Nici nu știu, de ce m-aș bucura că trece mai ușor? La ce mă ajută asta? Timpul să fie frumos, nu mă încălzește cu nimic că zboară repede, fiindcă ne ia cu el și ajungem bătrâni mai repede.

Oare eu mai apuc bătrânețea? Și la ce mi-ar folosi să o apuc? Așa lipită patului, mai bine nu. Uite, mămica a căzut aseară când îmi aducea strachina cu ciorbă și acum bolește și geme în somn. Ce mă fac dacă, doamne ferește...

xxx

O căruța din satul vecin aleargă spre gară prin întunericul încă nealungat de zorii răcoroși ai dimineții. Iarna se anunță cu pași repezi. Se lasă gerul devreme, chiar dacă zăpada încă întârzie să apară. Drumeții sunt înveliți cu păături groase, iar din nările cailor ies fuioare alburii de aburi. În ciuda frigului și a întunericului, în liniștea dimineții se aud plânsetele femeilor ce au venit la cimitir să-i tămâie și să-i pomenească pe cei dragi plecați din această lume. Un țipăt ascuțit străbătu aerul rece dincolo de cimitir, înfiorându-i pe drumeți.

- Uitați-vă, oameni buni! În curte la moș Costache joacă o comoară!

O flacăra de vreo jumătate de metru pâlpâia lângă un pom, dar de jur împrejur

stăpânea întunericul. Toți ochii se holbară într-acolo, dar flacăra a dispărut de după garduri.

- Să fiu al naibii dacă nu mă opresc la poartă la moș Costache să-i spui minunea, după ce vă las la gară! zise vizitiul.

- Așa să faci! Îl încurajă o femeie. Abia aștept să ne povestești diseară când ne întoarcem. E treabă diavolească aici! Se zice că dacă e o comoară blestemată, al de o scoate va pieri în chinuri. Doamne ferește!

Seara, toată lumea din gară vorbea numai despre asta: Florica, fata paralizată a lui moș Costache, prinsese puteri nebănuite și mânată de Cel rău își turnase gaz în cap și își dăduse foc lângă mărul din băătăură. Au găsit-o dimineața părinții chircită pe jos, cu părul și fața arse în întregime, cu hainele pârjolite doar puțin, dar cu călțunii lăsați cuminte la un metru distanță, să nu ardă și ei. Caietul în care își scria gândurile rămăsese deschis pe pat, ultima notare fiind scrisă cu litere mari: Dacă viața este atât de grea, moartea este o eliberare!

*Proză***MALINKI**

Georgeta RADA

Primul tatuaj pe care l-am văzut, (nu știam că se numește tatuaj, nici ce este, nici de ce și-l fac oamenii), a fost cel de pe antebrațul lui Malinki.

Nu știam că acea parte a brațului se numește antebraț, pentru mine era mâna lui Malinki.

Își suflecăse mânecile cămășii și se răcorea de arșiță la fântâna notarului, izvorul rece și limpede la care veneam cu ulcioarele noi, copiii, să luăm apă, dar ne uita Dumnezeu în poiana fântânii la joacă sau la poveștile celor care aveau darul poveștii și sămânță de cuvânt roditor, să semene în sufletul desculț al copilului venit la izvorul vieții neuitate.

Eu credeam că doar de arșița verii se răcorea Malinki, mai târziu am aflat de ce trecea în fiecare zi târându-și un picior după el ca pe un câine flămând, târziu când am înțeles că arșița poate veni și de la oameni, și nu se stinge cu apă de izvor. L-am întrebat de ce femeia de pe mâna lui are coadă de pește, eu știam doar povestea cu jumătate om, jumătate iepure șchiop. Târziu am înțeles că și viața, uneori, se termină în coadă de pește.

Mi-a spus că e o sirenă, nu mi-a spus toată povestea, poate nici el nu o știa. Nu știam ce e o sirenă. Am trecut-o imediat în mitologia poveștilor dintr-o carte de povești necunoscute, cu gândul că voi crește eu mare și voi citi toate cărțile din

biblioteca pe care ne-o rostuia mama și voi da și de povestea sirenei.

Citeam literele de tipar strâmbe de pe mâna lui Malinki și, iscoditoare făptură cum eram, stând la fântână și iscodind femeile care veneau să limpezească rufele în jgeaburile de lemn ale fântânii și să aflu a cui era cămașa, basmaua, flanela și ce poveste spunea fiecare lucrușor limpezit în apa rece, l-am întrebat și pe Malinki de ce pe sirenă o cheamă Domnica. Citisem numele ăsta care mi se părea de la noi din sat și eram curioasă dacă și sirenele au nume, sau dacă trăiesc în lacul fără fund de la noi dintre dealuri.

Nu mi-a răspuns, dar m-a mângâiat pe creștet și a oftat: „Ei, malinki, malinki, ce știi tu!?”

Eram militar. Un frate de-al meu de cruce din armată m-a scris așa cum și el era scris. Eram tineri, ne era dor de-acasă și de aia. Pe urmă am plecat pe front”.

Mai aflasem ceva. Malinki și tata fuseseră pe front și căzuseră prizonieri amândoi.

Lângă sirenă era o inimă străpunsă de o săgeată. Nu știam ce înseamnă acest semn cu care, am aflat mai târziu, se însemnau cei cu inima arsă, fie ei soldați sau civili cine știe pentru ce pricini închiși pentru o vreme prin temnițe, că doar dorul și arșița n-aveau trebuință numaidecât de livret militar.

N-am mai întrebat nimic.

Toți copiii îl iubeau pe Malinki.

Îl așteptam cu nerăbdare să treacă pe drum la deal și apoi pe seară, înapoi la vale să ne uimească pe noi, ceata lui Malinki, copiii de pe Linia de la vale, care ne adunam în poiana fântânii să ne spună Malinki povești nemaiauzite, să ne dezvăluie curiozități ale lumii, pe care nici chiar Domnu Iorgu, învățătorul nostru nu ni le spusese.

– Malinki, voi știți că balena naște pui vii și îi hrănește cu lapte?

– Ce e balena, Malinki?

– Cel mai mare pește din ocean.

– Ce e oceanul, Malinki?

– Apa cea mare din care s-a ales Pământul ca brânza din zer.

– Și balena e vaca din apa aia mare?

Malinki dădea din mână a „lasă că o să înțelegeți voi cândva”, dar întrebările noastre nu-i dădeau pace.

– Cât vaca mamei Veta?

– Ei, mai mare!

– Și are țâțe?

– Balena e ca sirena de pe mâna mata?

– Ba, ea e adevărată, sirena e altceva...

Dar nu ne spunea niciodată ce e. Aci, Malinki, ne lăsa să completăm punctele de suspensie fiecare după puterea minții sale și după lumea poveștilor pe care le știa. Concluzia era gestul atotcuprinzător al tuturor copiilor care-și explică tridimensionalitatea lumii cu brațele larg deschise: „A, gata, știu, până la cer de mare”!

Ne trecea urgent la probleme distractive, în logica naivă a copilăriei.

– Împarte tu, Malinki, patru paie la trei măgari.

Măgarii întotdeauna se alegeau dintre noi. Eu întotdeauna eram măgarul care aducea paiele, dar nu era curios de plată.

– Nu te tragi la aritmetică, Malinki, tu

ești cu poveștile.

Doamne, ce bine ne-a cunoscut Malinki!

Până la urmă tot Malinki rezolva problema, aplicat, cu tact pedagogic de dascăl la școala vieții.

– Un măr jumate, un franc jumate, patru mere câți bani fac?

Aici, până să rezolvăm problema, mâncam merele pe care ni le aducea Malinki de pe Valea lui Milcu, de lângă pădure, unde era un măr pădureț cu mere acrișoare care ne strepezeau dinții, dar, ca recompensă, la școala de la fântână se făceau miere.

Și câte și mai câte minunății cu care ne ascuțea mintea cea veșnic iscoditoare de copii dedați la vorbă cu povestea și povestitorul.

Dar într-una din zile, am ascultat uimiți și fără să înțelegem că era de-adevăratelea, o poveste ciudată și tristă. Am plâns. Unii doar au tăcut și au ascultat.

Când Malinki l-a întrebat pe fratele meu de ce plânge, el, ștergându-se la nas cu mâneca, a îngăimat „Plâng că plânge și soru-mea”.

El era cel mai tare la probleme.

Pe el îl ținea Malinki uneori pe ge-nunchi. Uneori ne aducea un cornet sau teolcuș - cum îi zicea el, cu cinci bomboane dropsuri, că atâtea dădea nea lancu de la cooperativă de un leu, și ne întreba:

– Eu i-am dat lui lancu un leu, el mi-a dat cinci bomboane, voi sunteți șase, cum împărțim bomboanele să aveți toți?

Sora mea rezolva întotdeauna problema asta, își împărțea bomboana cu fratele meu.

Calcul complicat pentru mine, mare iubitoare de bomboane.

Da, ne învăța și măsurarea lichidelor:

– Câți mililitri de ulei intră într-o sticlă

de un litru, Malinki?

– O mie de mililitri, răspundea cea mai cuminte dintre frații mei, care s-a și făcut dascăliță mai târziu.

Eu tăceam că mă așteptam la capcanele minții în care ne ademenea Malinki ca pe puii de ciută.

– Tzu!

Dezamăgire!

– Nouă sute cincizeci, decreta Malinki, cu un deget ridicat amenințător către un elev care nu și-a făcut temele.

– Gâtul sticlei rămâne gol, că cincizeci de mililitri îi ia uium lancu de la cooperativă.

– Adică facem o operație de scădere, Malinki?

– Las' c-o face lancu!

Soră-mea a rămas multă vreme convinsă de logica matematică a lui Malinki, de parcă nea lancu ar fi măsurat tot uleiul din lume.

Dar într-o zi, Butaru, căruțașul satului care avea cercel ținut în ureche și tot timpul un chiștoc de mărășească în colțul gurii, se oprise la fântână să-și adape calul și ne-a întrerupt fără pic de tact, frumusețe de lecție:

– Bă, Vasile, ce-i aia malinki, bă, c-am tot zis să te întreb, dar nu mi-a venit bine până acum?!“

Noi ne-am uitat mirați în jur să-l vedem pe Vasile.

Nu știam că Malinki al nostru era Vasile.

– Ce știi tu, Costăndine?

– Bă, tu de când ai venit din Rusia din prizonierat ai venit cu vorba asta de ți se trage de la ea și policra, că și pe muieri-ta o strigi „hazeaika“. Țștia-s vorbe de la cioloveci, dă-i, bă, dracu!

– Ce știi tu, Costăndine, câte am pătimit eu în lagăr în Rusia? Și când m-am

întors cu schija în șold ca o soldă pe viață, nu tu muier, nu tu copii, muma murise și pe a mea o luase tac-su în deal la ei și de-atunci nu s-a mai întors acasă! Da nici eu nu mă mut în casa muierii, aia e!

– Și iote-așa toată ziua de la vale, la deal și de la deal la vale, de s-a luat lumea de-a mirare! Lasă, bă, că și pe-a mea a luat-o mă-sa cu fete cu tot în deal la ei, dar după ce venii eu de pe front, ce mai contează! Nici eu nu m-am dus în casa muierii, am rămas cu calu la bordei în vale.

Țștia din Pițăcu!.. Cică m-am mitocosit pe-acolo, pe front. Zic că noi, Țștia de-am făcut frontu' vorbim altă limbă, pe care n-o știu Ți de-acasă. Ehe, limba glonțului! ...

Calu mă-nțelege, el mă duce, el m-aduce de pe unde umblu. Bă, Țșta nu e cal, mi-e frate, seamănă cu mine când eram tinăr.

Auzi, când te uiți în ochii lui, nu-ți mai trebuie nici casă, nici muier, nici copii, simți așa o pace de te-ai tot duce și nu te-ai mai întoarce.

Da, vezi tu, vine de nu pricepe toată lumulița ce spun animalele cu ochii. Țm, bunoarea, azi! Duceam de la țarg un porc în căruță, îl cumpărase unu de la Ploștina și mă oprește Costică, Țla de-i perceptor să-i arăt bonu.

N-am, bă, biletul vacii e la Țl de-l luă. Ete-l, vine pe jos din urmă, întreabă-l pe el, zic!

Da el, ca să justifice timpul pierdut în ezerçu fonțăunii, cică :

„Mă, frumos porc! Ce mai seamănă la ochi cu tine, Costăndine!

„Seamănă, mă, seamănă. Seamănă la ochi cu mine și la bot cu tine!“

L-am înjurat de mumă, printre dinți, da' pe limba ceolovecilor, să nu priceapă.

El face ca ei, da vorbește ca tac-su, în doi peri.

Las' că nici eu nu-i rămăsei dator.

Da, vorba asta a ta tot n-o știu, de ți se trage și policra de la ea, Malinki.

– Așa se alintă copiii pe unde am fost eu, „malinki“, adică puiule, micuțule, copile, pricepi?

– Și Domnichii de ce-i zici, bă, hazeai-ka?

– Nevastă, mă Costăndine, păi nu-i muierea mea?

– Zâi, bă, muiere, să înțeleagă și ea că te-ai întors din război!

Bă, eu n-am căzut prizonier ca tine și ca Ion al notarului, dar se cheamă că tot am dat ochi cu ciolovecii de-am stat acoperit de pământ într-o tranșee o zi și-o noapte, până m-au găsit ai noștri mai mult mort decât viu. Ce să știe socră-mea?

Știu și eu vreo două vorbe de-ale lor, da le spun printre dinți că sînt înjurături.

Soacră-mea îmi zice reformatu, da tot ca înjurătură. Așa se ușurează ea de tot nădufu că i-au luat ăștia pământul la Colectiv.

„Bă, barimi dacă tot te-ai întors șoimănit de pe front, te-mproprietăreau și pe tine cu vreo palmă de pământ, zice, dar acu, venirăți care mai venirăți, care schilod, care, șoimănit ca tine de ne luară și pământul și vita, Costăndine, fi-v-ar colhozu al dracu să vă fie, că de pe-acolo l-aduserăți!“

– Ei, atunci înjur eu printre dinți pe limba ciolovecilor, să nu priceapă soacră-mea, că e gură spartă și dacă o aude Tică, brigaderu, îmi ia ăștia și calu și atelaju și mă lasă ca nima-n drum.

Păi ăștia n-au fost, bre, pe front să știe cum te îngroapă rusu de viu, ! Zic ei să ne unim toți, din toate țările, auzi! Păi, da! Și

la împărțitu grăunțelor, noi cu paiele și ei cu sacii-n car!

Păi bine, mă, da și pământu și vitele? Tot, tot!

„Davai ceas, davai moșie, harașo, tovărășie“?!

Ete, mie-mi lăsară calu, că zice că sînt invalid de război și nu pot să muncesc, da ție ce ți-au lăsat?

– Păi dacă n-avusei cal?

– Bă, Vasile, bă tu trebuia să te faci învățător, bă, dupe câte se vede!

Vorbea singur, noi nu înțelegeam prea multe, iar Malinki știa povestea, că nu era numai a lui Costăndin..., nu-l mai asculta.

– Di, tată, di!

Și Butaru se culcă în căruța lui liniștit. Calul știa singur drumul către bordeiul lor.

Malinki rămase cu noi, copiii, care amuțiserăm, noi cu ochii la el și el cu ochii pierduți în zare. “

A fost singura poveste la care nimeni nu a întrebat nimic.

Se ridică într-un târziu și dădu să plece, dar, văzând că ne pusese în fața unei probleme cu multe necunoscute, s-a așezat pe marginea jgheabului de la fântână și ne-a dumirit de ce spune el tuturor copiilor „malinki“.

– Treceau în marș forțat prizonierii spre lagărul în care eram și eu prizonier, venind de la pădurea în care eram obligați să muncim bolnavi, înghețați, flămânzi, umiliți de paznicii noștri cu pușcă, gata oricând să secere cu o rafală pe cel care cădea. Nu se osteneau să mai ridice pe cel căzut.

Îl scădeau din număr la apel.

Treceam pe lângă o pădure de meste-ceni.

Am văzut în pădurea aia albă de mes-

teceți și de zăpadă o femeie frumoasă albă ca laptele cu părul „galbin” ca spicul grâului, despletit pe sub boștea, plângând și învelelindu-și pruncul din brațe cu părul ei.

Un soldat o împingea cu patul puștii și ea îi arăta copilul ca pe un strigăt de ajutor:

„Malinki, malinki.”!

Nu aveam voie să întoarcem capul.

Soldatul care ne păzea m-a împins și pe mine cu patul puștii și m-a injurat. N-am mai răbdut, am ieșit din coloană, fugind către pădurea de mesteceni. Voiam să salvez femeia și pruncul.

Au tras în mine. Am căzut. Zăpezile erau mari.

Au crezut că am murit. Am degerat. De atunci am o schiță în picior, pe care o s-o duc cu mine în mormânt.

Când m-am trezit într-un bordei, un pui de om cu ochii verzi și cu pielea albă ca pădurea de mesteceni se uita la mine mirat.

„Îdi suda, malinchi” îl chema mama lui, femeia albă pe care o văzusem în pădurea de mesteceni.

Era vara scurtă de la ei.

Mi-a pus o coasă pe umăr și mi-a dat hainele bărbatului ei, care murise în război.

Așa am trecut de câinii lor de pază, ciolovecii din stepă care credeau că sânt un mujic care merge la câmp.

Învățasem limba lor, atât cât să spun cine sânt, de fapt cine nu eram, și unde am pământ, unde nu aveam.

Așa am cosit eu unde n-am avut de cosit și n-am murit fiindcă mai aveam de pătit.

Două luni am făcut până acasă, flămând, rănit, desculț, până am trecut

Prutul și de-acolo, pe drum de fier până acasă.

Ce știți voi, malinki!... Lasă, mai bine că nu știți!

De-atunci mi se umpleau ochii de lacrimi de câte ori îl vedeam pe Malinki trecând la Domnica.

Târziu am înțeles că un zodier ciudat i-a prezis lui Malinki, când era militar, o viață în coadă de pește, și l-a însemnat cu pecete grea ca un număr de deținut, tatuat adânc, până în suflet în carnea lui, într-un lagăr al morții din care el evadase călcând cu moartea peste moarte, o sirenă.

Numai Domnica i-a fost duminică pe unde a umblat și toată viața el a căutat-o în toate zilele săptămânii pe ea și pe cei trei copii ai lor. Pe una dintre fete a botezat-o Gorea, deși când a declarat-o la Sfatul Popular cu identitate de băiat, i-a zis Gore. Toată viața a avut biata față probleme cu numele.

Poate în mintea lui atunci era încă pruncul din pădurea de mesteceni.

Poate a fost o icoană vie!...

Poate a fost halucinația unui degerat în zăpezile Siberiei!...

Malinki a plecat demult în pădurea de mesteceni târându-și piciorul ca pe un câine flămând să-i spună povești lui Malinki cel alb în pădurea de mesteceni albi, cu îngeri albi, cu pruncul alb cu maica lui albă...

Târziu am înțeles de ce soldații și ocnașii își tatuau în carne adânc, dureros, sirena.

Citesc pe crucea lui pe care nu scrie nimic:

„Malinki, un om care a vorbit cu îngerii în limba glonțului.”

Calendar

Ianuarie

1 ianuarie 1794 – s-a născut, la Slatina, poetul **BARBU PARIS MUMULEANU** (m. 21. 05. 1836, București)

1 ianuarie 1938 – s-a născut, la Dobrețu, Olt, istoricul **GHEORGHE D. ISCRU**

1 ianuarie 2000 – a murit, la Roma, poeta **YVONNE ROSSIGNON** (n. 1912, Studina, Olt)

1 ianuarie 1951 – s-a născut, la Corabia, pictorița **CORNELIA PETRESCU**

2 ianuarie 1907 – s-a născut, la Negreni, Olt, pictorul **ION POPESCU NEGRENI** (m. 28 octombrie 2001, București)

2 ianuarie 1962 – s-a născut, la Poboru, Olt, prozatorul și gazetarul **NICOLAE TIȚA** (m. 5. 01. 2016, Slatina)

5 ianuarie 1991 – a murit, la Slatina, jurnalista, prozatoarea și poeta **MIHAELA DUMITRESCU** (n. 16. 05. 1949, Corabia)

6 ianuarie 1881 – s-a născut, la București, poetul **ION MINULESCU** (m. 11 aprilie 1944, București)

6 ianuarie 1940 – s-a născut în comuna Ciubârciu, județul Tighina, romancierul, poetul și eseistul **ION LAZU**

7 ianuarie 1976 – s-a născut, la Craiova, poetul **IONUȚ OCTAVIAN BOTAR**

8 ianuarie 1997 – a murit, la Slatina, prozatorul **MIRCEA ANDREESCU** (n. 29. 11. 1940, Radomirești, Olt)

14 ianuarie 1941 – s-a născut, la Vădăstrița, Olt, poetul **ALEXANDRU TĂNASE**

14 ianuarie 1948 – a murit, la București, memorialistul **PAVEL ION** (n. 1885, Caracal)

15 ianuarie 1902 – s-a născut la Coteana, Olt, geograful și scriitorul **ION CONEA** (m. 22 06 1974, București)

15 ianuarie 1979 – s-a născut, la Corabia, poetul **VICTOR IACOBESCU**

18 ianuarie 1943 – s-a născut, la Slătioara, Olt, poetul și publicistul **DAN ROTARU**

18 ianuarie 1968 – s-a născut, la Slatina, pictorul **LUCIAN LICIU** (m. 16. 03 2022, București)

23 ianuarie 1940 – s-a născut, la Corabia, actorul și regizorul **EMIL BOROĞHINĂ**

24 ianuarie 1932 – s-a născut, la Timișoara, actorul **SILVIU STĂNCULESCU** (m. 23. 10. 1998, București)

24 IANUARIE 1948 – s-a născut, la Boldur, Timiș, criticul, istoricul de artă, pictorul și pedagogul **IOAN IOVAN**

24 ianuarie 1949 – s-a născut, la Slatina, istoricul **ALEXANDRU-CECILIU POPESCU**

24 ianuarie 1967 – s-a născut, la Bălteni, Olt, poeta și pictorița **INA FLORICA POPA**

25 ianuarie 1961 – s-a născut, la Bobicești, Olt, pictorul **GEORGE PĂUNESCU**

26 ianuarie 2015 – a murit, la Drăgănești-Olt, pictorul, sculptorul, restauratorul, arheologul și muzeograful **TRAIAN ZORZOLIU** (n. 15 decembrie 1936, Stoicănecști)

27 ianuarie 2000 – a murit, la Slatina, poetul, prozatorul și eseistul **PAN. M. VIZIRESCU** (n. 16. 08. 1903, Bârza, Olt)

28 ianuarie 1943 – s-a născut, la Vișina, Olt, prozatorul **PETRE PREOTEASA**

29 ianuarie 1928 – s-a născut, la Slatina, istoricul **MIHAIL BUTOI** (m. 2003, Slatina)

JURNAL DIN MILENIUL ACESTA

– fragmente –

Alexandru RUJA

4 ianuarie 2001, joi.

Dacă un poet adevărat se recunoaște după profunzimea (amplitudinea) meditației și după stil, atunci Aurel Turcuș se integrează, fără nicio reticență, în această paradigmă a valorii. Poezia lui are o formație și o conformație aparte, structurată și individualizată într-un mod ce nu poate crea nici confuzii, nici nu admite imixtiuni. *Clepsidra de sare* (2000) rotunjește personalitatea și unicitatea poetului. Observ în *Clepsidra de sare* o poezie a nostalgiei paradisului matricial.

10 ianuarie 2001, miercuri.

La Universitate, curs cu anul IV – Cercul Literar în perspectivă istorică.

Întâlnire cu G.I. Tohăneanu – îi dau studiul *Filosofia lămurată pentru corectură*.

15 ianuarie 2001, luni.

Încheierea Anului Eminescu. La B.C.U. „Eugen Todoran”, vernisajul unei expoziții Eminescu. Vorbește prof. dr. Vasile Țâra, directorul B.C.U. Ca întotdeauna la obiect, calm și cu bun simț. Se lansează cartea lui Al. Metea: *M. Eminescu, expresia artistică a motivelor folclorice*. Prezintă Rodica Bărbat. Discut cu Ștefan Munteanu, prezent la manifestare. La 80 de ani Profesorul Ștefan Munteanu arată foarte bine – suplu, cu un mers drept, cu

o logică impecabilă.

La ora 16 în Aula Magna, Profesorul Iosif Cheie-Pantea conferențiază despre Ideea Eminescu. Destul de puțină lume. Insuficient mediatizată, manifestarea pare mai mult a Teatrului Național, ai cărui actori susțin un recital poetic. Puțini universitari și studenți. Îl văd pe rectorul Ioan Mihai. Păcat, fiindcă Iosif Cheie-Pantea este în vervă, face interesante legături Eminescu - Cioran - Blaga.

20 ianuarie 2001, sâmbătă.

La Universitate, un seminar la „post-universitar” despre relația absurd-tragic la Eugen Ionescu. Destul de animat, provocator, polemic. Sub absurdul ionescian se ascunde vibrația tragicului.

21 ianuarie 2001, duminică.

În „Orizont” (nr. 1) au apărut și Aron Cotruș – epistolar și cronica la volumul lui G. Dimisianu. Revista publică lista cu premiile Filialei Uniunii Scriitorilor pe 1999. Ce mai cuprinde revista? Un interviu amplu cu H.R. Patapievic; Livius Ciocârlie continuă fragmentele din jurnal – sunt însemnări despre jurnalul intim. („S-a înțeles, nu pledez pentru jurnalul intim. Numai pentru jurnalul literar. Recunosc, însă: e greu de respins o vorbă a lui Kirkegaard: «Ceea ce este public și ceea ce este privat se anulează

într-o vorbărie publică-privată în jurnal»”). G.I. Tohăneanu comentează expresia „coadre verde, -ntunecoase...”; Ileana Oancea scrie despre Eminescu, modernul.

20 martie 2002.

Seara, la Universitate, la Seminarul de literatură, invitat poetul Eugen Bunaru. Un timp se vor prezenta și discuta în seminar numai confesiuni ale scriitorilor prin participarea lor directă. Eugen Bunaru este o ființă sensibilă, ușor retractilă. Vorbește pasionat, până la amănunt, disecând modul în care își scrie poemele. Participă și poetul Aurel Turcuș. Am înființat acest Seminar de literatură pentru a oferi posibilitatea studenților să se întâlnească și să dialogheze cu scriitori contemporani. Seminarul este deschis tuturor doritorilor.

22 martie 2002.

La ora 11 în Aula Magna, la Universitate, deschiderea simpozionului I.L. Caragiale — 150 de ani de la naștere. Moderator: Ileana Oancea. Primul vorbește C. Ungureanu, pentru că trebuie să fie la ora 12 la „scriitori”, unde a programat o întâlnire cu tinerii primiți în Uniunea Scriitorilor. I. Cheie-Pantea conferențiază despre Paradigme complementare: Eminescu și Caragiale, serios, academic, sobru. Ileana Oancea vorbește despre corespondența lui Caragiale, o abordare din perspectivă imagologică. Foarte în formă este G.I. Tohăneanu, are spirit, este captivant, vorbește liber, cuceritor și explicit despre „E o chestiune de traducere”. Puțini cărțurari mai există în țară de talia lui G. I. Tohăneanu.

După amiază la ora 16 (sala 151)

continua Simpozionul cu alte comunicări. Au vorbit Rodica Bărbat, I. V. Boldureanu, Doina Comloșan, Alexandru Ruja, Ioan Vultur, Pompiliu Crăciunescu, Adrian Mioc, Dumitru Tucan, Florin Oprescu. Foarte bună comunicarea lui P. Crăciunescu: *O vecinătate imposibilă: Caragiale — Blaga*. Tânărul Florin Oprescu mi s-a părut că are curajul să se rupă de elemente preconcepute și să privească cu ochi proaspăt schițele lui Caragiale.

19 aprilie 2002.

La Centrul Cultural Francez, după amiază, întâlnire cu Profesorul Ion Pop (Universitatea din Cluj), invitat de organizatorii Student-Fest. Despre Ion Pop vorbesc întotdeauna cu plăcere, este un om fermecător, cu talent de critic literar, onest și serios în tot ceea ce scrie. L-am întâlnit întâia oară la, Sinaia la primul Colocviu studențesc al cenaclurilor literare. N-am vorbit de atunci mai mult de patru-cinci ori, dar i-am prețuit activitatea și am, cred, în biblioteca personală toate cărțile lui. A avut o contribuție esențială la acea frumoasă, superbă aventură literară, reprezentată de „Echinox”. A întruchipat unirea aulei cu boema, universitarul coborându-se în mijlocul studenților, ascultându-i, încurajându-i prin comentarea cărților. A scris mai ales despre poeți, dar despre mulți și din toate generațiile — Dinu Flămând, Adrian Popescu, Aurel Șorobetea, Ioan Moldovan, Ion Cristofor.

Bune, incitante și pe subiect intervențiile lui Tudor Crețu, care a debutat de curând cu un volum de poezie. Au mai fost la întâlnire: Iosif Cheie-Pantea, Mircea Mihăieș, Eugen Bunaru, Viorel

Marineasa, Vasile Popovici, Adriana Babeți, Laura Cheie și mai tinerii masteranzi Gabriela Glăvan și Sorin Ciutacu.

29 aprilie 2002, luni.

La ora 10 la Universitate, în Aula Magna, cursul festiv, anul IV – Litere. Absolut în toate intervențiile studenților de la toate secțiile (Română, Engleză, Franceză, Germană, Limbi Clasice, Limbi Slave) laitmotivul este dezinteresul societății pentru activitatea tinerilor filologi. O absolventă citează dintr-un ziar de publicitate, „Publitem”, bursa forței de muncă în care se solicită diverse specialități, dar niciun filolog. Debusolarea tineretului este o realitate, iar România pare de doisprezece ani încoace o navă mereu în derivă, care nu-și mai găsește reperele de navigație.

26 mai 2002, duminică.

Posturile de televiziune anunță moartea lui Doinaș. Lucrurile sunt neclare, la început. Apoi se precizează că a făcut infarct în spital, în urma unei intervenții chirurgicale. La aflarea veștii, soția sa, Irinel Liciu, s-a sinucis; a fost găsită moartă în apartamentul lor din str. I. C. Brătianu din București.

Am scris despre Doinaș în „Orizont”, numărul din aprilie, când a împlinit 80 de ani — Născut, crescut, trăind în Utopia. Cred că, după Slavici, este cel mai valoros scriitor pe care l-a dat Transilvania de Vest. De altfel, comuna sa natală, Caporal Alexa (sau Cherechi, cum știu eu că o numeau mai înainte și cum îi ziceau consătenii mei din Șimand, înainte de a primi numele tânărului militar mort pentru apărarea satului) se află în

Câmpia de Vest, într-un fel de zonă de interferență banato-transilvană.

Nu știu ce se va întâmpla cu imensa valoare literară care a rămas în casa din București. Normal ar fi ca să ajungă la Biblioteca Academiei, altfel se va pierde, cum atâtea lucruri de valoare ale scriitorilor nu s-au mai găsit. Doinaș nu a avut copii. Doamna Delia Cotruș îmi spune că are un frate, care trăiește la Caporal Alexa, dar nu știu dacă este un lucru exact.

18 iunie 2002, marți.

Cu Ileana Oancea la Arad, la Facultatea de Teologie Ortodoxă – Universitatea „Aurel Vlaicu”, pentru comisie licență.

21 iunie 2002, vineri.

Examen cu anul al III-lea. Cred că subiectul este frumos și presupune o tratare atât din perspectivă personală, cât și folosind bibliografia critică. Pornind de la catrenul „Limba nu nu e vorba ce o faci,/ Singura limbă, limba ta deplină,/ Stăpână peste taine și lumină/ e-aceea-n care știi să taci” să se discute simbolistica Tăcere – Cuvânt în poezia lui Lucian Blaga.

25 iulie 2002, joi.

Toată ziua la Universitate, la admitere. Mia Țenchea are mama foarte bolnavă, iar Ileana Oancea m-a rugat să o înlocuiesc.

24 octombrie 2002, joi.

Citesc *Bietul Ioanide* din ediția pe care o face Nicolae Mecu. Nu știu de ce apare coordonator Ion Bălu. Munca dificilă o face Nicolae Mecu. Avem tot mai puțin profesioniști în realizarea edițiilor critice.

4 ianuarie 2003, sâmbătă.

Ediția Iosif Vulcan a ajuns la volumul 4 – *Însemnări de călătorie (II)*. Corespondență. Fără el nu l-am fi avut pe Eminescu, l-am fi avut pe Eminovici. Dacă ar fi doar descoperirea lui Eminescu și editarea longevivei reviste „Familia” și numele lui Iosif Vulcan trebuie să rămână în cultura română. Întruchipează și el ideea ardeleană a faptei întemeietoare, făcute cu dăruire și profesionalism și fără a urmări recompense.

11 ianuarie 2003, sâmbătă.

Cel mai surprinzător eveniment este iarna neobișnuită pentru Banat și Timișoara, prin temperaturi foarte scăzute (-19°C) și zăpada care ține.

18 ianuarie 2003, sâmbătă.

Niculae Gheran îmi trimite volumul 21 din Ediția Rebreanu. „Confratelui Alexandru Ruja cu nădejdea ca în curând să-i pot dovedi că o ediție critică în țara românească – dintre multele începute – poate fi și terminată. Din păcate, în țara românească, o spun cu multă durere, munca pentru realizarea unei ediții critice, care este extenuantă, este privită total batjocoritor.”

8 februarie 2003, sâmbătă.

Primesc de la Niculae Gheran o scrisoare din care spicuiesc: „Dragă domnule Alexandru Ruja, Confirm primirea scrisorii domniei-tale, însoțind frumosul volum Cotruș, pentru care te felicit cu toată sinceritatea. Nu mai puțin adevărat este și faptul că apariția lui m-a nedumerit, văzând că pe lumea asta — așa cum o știm — se mai află oameni dispuși să repete experiența nefericită a

unor semeni, la fel de entuziaști, dar care n-au știut, din capul locului, la ce se înhamă. Nu degeaba doamna mea, deloc lipsită de umor, exclama pe parcursul lecturii cărții trimise: „Încă un nebun”. Firește, o spunea cu admirație, dar și conștientă de gratuitatea unei strădanii puțin prețuită de contemporanii noștri.”

21 februarie 2003, vineri.

Filiala Uniunii Scriitorilor, sărbătorirea lui Anavi Adam (94 de ani), Podlipny-Hehn și Mandics György. Interesante au fost intervențiile lui Mircea Mihăieș și Maria Pongraz. În rest, apă de ploaie sau... vorbe goale. Almăjan îmi dă ultimul lui volum – *Mătușa mea, Maria Theresia*. Discuție cu Maria Pongraz și J. Szekernyes pentru textele despre scriitorii unguri din *Dicționar al Scriitorilor din Banat*.

28 februarie 2003, vineri.

La Universitate, la Catedră, întâlnire cu d-na Delia Cotruș. Îmi aduce răspunsurile la chestionar referitoare la Ovidiu Cotruș. Este stimulată spre rememorare și, ca atare, înregistrez ce spune.

24 martie 2003, luni.

La Nădlac, pentru o inspecție pentru gradul didactic I (președinte). Profit de ocazie, ca să-i întâlnesc pe scriitorii slovaci. După terminarea inspecției, cu Pavol Bujtar la sediul Uniunii Democratice a Slovacilor. Discut cu Ondrej Štefanko, Dagmar Maria Anoka, Ștefan Doval despre *Dicționar al Scriitorilor din Banat*. Vor completa chestionarele, iar Dagmar Maria Anoka va scrie textele

critice despre scriitorii slovaci. Despre ea va scrie Ondrej Štefanko. În perioada 7-14 aprilie îmi vor trimite textele.

26 martie 2003, miercuri.

La Universitate, continui întâlnirile de la Seminarul de literatură — Confesiuni ale scriitorilor contemporani; invitat: prozatorul Paul Eugen Banciu. Vorbește mult, când esențializat, când diluat, luat prea mult de amintiri. Studenții interesați, se vede din numărul mare de întrebări. Public aceste confesiuni în publicația Catedrei noastre „Studii de literatură română și comparată”.

31 martie 2003, luni.

La Biblioteca Județeană Timiș (Piața Libertății) — Simpozion „Nichita Stănescu”; prezint cartea lui Iosif Cheie-Pantea — *De la Eminescu la Nichita Stănescu*. Aurel Turcuș prezintă cartea lui Anghel Dumbrăveanu, *Fenomenul Nichita Stănescu*. Anghel Dumbrăveanu citește o poezie dedicată lui Nichita Stănescu. Paul Eugen Banciu — moderator. Eugen Dorcescu, președinte de juriu, anunță câștigătorii unui concurs de

poezie. Actori de la Teatrul German citesc poezii de Nichita Stănescu.

21 iulie 2003, luni.

La ora 6 dimineața la Universitate. Admitere. Subiecte.

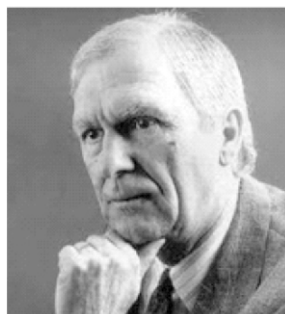
11 august 2003, luni.

La Tübingen la Institut für Donauschwäbische Geschichte und Labdeskunde, discuție cu Dr. Horst Fassel — probleme despre Dicționar al Scriitorilor din Banat. Se va ocupa de partea scriitorilor germani din Banat. Studiu la Biblioteca Institutului, foarte bine documentată/aprovizionată cu carte, mai ales aparținând scriitorilor nemți care au scris în afara Germaniei (spațiul dunărean).

Apoi, la Bibliothek Universität, Facultatea de Filologie. Studenți foarte puțini, veniți la cursuri de vară (este, totuși, vacanță). Stau la un suc sau la o bere la mici terase, pe lângă Facultate. Pe clădirea Bibliotecii efigii ale marilor oameni de cultură: Goethe, Dante, Kant, Schiller, Leonardo.

Poezie

Dan ROTARU – 81

Sonetul tău, ca un colier de diamante

Tu ești așa frumoasă, că dacă te apuci
să i te-arunci în valuri, întreaga mare seacă,
în timp ce pescărușii în aer se îneacă,
și tot ce mișcă-n lume poți astăzi să seduci.

Deși îți fac o rochie din cel mai ieftin nor
ce ți se potrivește pe trup și la culoare,
cum tu ești pentru mine de-acum
nemuritoare,
la schimb, din om ce moare mă faci
nemuritor.

Mi-a spus și îmi tot spune chiar Dumnezeu
că-i drept
pân-la sfârșitul lumii pe tine să te-aștept,
oricât ar fi de neagră, de rea sau de slușită

ca o femeie care forțată se mărită
plângând, și-aud că-mi cântă și inima în
piept
ca lebăda ce moare de-alice ciuruită...

Sonetul iubirii de dincolo de viață

Dacă se uită Dumnezeu la tine,
întinerești mereu și parcă treci
din veacu-acesta-n veacul douăzeci,
și ți se face rău de-atâta bine.

Când te sărut, prin gură treci în mine,

iar când la piept te strâng, ca într-un vis
sau ca-ntr-un gând zănatec, indecis,
simt că mă pierd definitiv în tine.

Ți-s sânii calzi, și dacă i-aș cuprinde,
palmele de la ei mi s-ar aprinde,
așa că de la sfârcuri îndrăznesc

cu-aburul gurii să ți-i răcoresc,
căci sufletele noastre-s suferinde
dacă și-n moarte nu se potrivesc...

Sonetul dezdeochiului marin

De poți, încearcă să mă dezdeochi,
căci altfel simt cum mă îneacă marea
sau mă înăbușă cu-albastrul zarea,
pe care mi le-am adunat în ochi!

Dar mai întâi, de vrei să te apuci
cumva să îmi descânți a dezlegare
la vis, în suflet presărându-mi sare,
vezi de mai știi să faci cu mâna cruci!

Când fierbe înțeleșul în cuvânt
și se aud izvoarele-n pământ,
fă-mi inimă, ce-n piept ca-un clopot bate,

din aur de o mie de carate,
și caută în ea așezământ
menit doar sufletelor deocheate!..

Sonetul sufletului transpirat

Să vezi cum arătam în alte timpuri,
dă-mi anii la o parte-oricâți vor fi
din prima până-n cea din urmă zi,
ca pulpa unui măr să-i dai de sâmburi,

și vezi că astăzi inima arată,
doar că nu i-s bățile la fel,
ca-n zbor planat, a unui porumbel
ce uneori mai uită să mai bată!

Adu-mă lângă tine cât de-aproape
și cuibărește-mi-te între pleoape,
chiar dacă dintr-o dată-ai să te miri

că-ncet cu ochii-ncepi să mă respiri
și-apoi din palma mea îți faci prosoape
moi și te ștergi pe suflet când transpiri!

Sonetul întrebărilor cu răspuns cifrat

Tu crezi că poți să ții cu mine pasul
și să te dăruiești unei iubiri
în care-agonizăm ca doi martiri,
chemându-ne până ne pierde glasul?

Tu crezi că poți să duci aceeași viață
între înmormântare și-ntre bal,
și-n taină cununându-te-n spital,
să te iubești până îți vine greață,

și c-o să înțelegi întotdeauna
ce te așteaptă când răsare luna
plângând, sau când apune lăcrimând

ușor ca înțelesul într-un gând
în care adevărul și minciuna
nu pot rodi-n același timp nicicând?

Sonetul iubirii târzii

Vezi, soarele pe care-l duce-n coarne,
ca mine, după ce la piept te țin
o noapte-n pat, puțin câte puțin,
în zori, un cerb vrea-n ochi să ți-l
răstoarne,

dar nu știu cum se face că îmi pare
așa de mic și patu-n care dormi
încât va trebui să ți-l transformi,
căci altfel n-avem loc de-mpreunare.

Nu-mi mai ajunge până la pământ
nici umbra, că mi-e dusă-n sus de vânt,
iar aeru-n plămâni mi se-ntărește

ca apa care colcăie de pește,
semn c-am ajuns de-acum la scăzământ
și sângele-n artere-mi ruginește...

Sonetul tic-tacului iubirii

Cum fără tic nu-și poate bate ceasul
secunde, oricât de mult ar vrea,
dacă un tac, pereche, n-ar avea,
nici tu să fii a mea, de nu-mi știi glasul,

și, fără mine, zilnic vei rămâne
ca o femeie stearpă de noroc,
așa cum câmpul pârjolit de-un foc
aprins de la-un chiștoc zvârlit în grâne.

la-mi palmele și fă-le căpătâi,
că nu ești ultima, nici cea dintâi
ce de timpanul meu și-ascute glasul

și cu privirile-mi strunește pasul,
chiar dacă la final o să rămâi
doar tu, și-n doi vom continua taifasul!

Sonetul imposibilei despărțiri

Nu înțelegi că noi aceeași soartă
avea-vom, toată viața, amândoi
și, precum norii de pe cer, de ploi,
nu poate nimeni azi să ne despărță,

și-așa cum literele într-o carte
unite-s ca să aibă înțeles,
la fel nu vom avea nici noi de-ales
nicicând și despărțiți vom fi de moarte?

Te voi urma cum tunetul un fulger
și ca în cer, pe Dumnezeu, un înger,
și-am să te recunosc după parfum

și după pasi, de vii pe-același drum
pe care ai venit când ți-eram sluger,
și nu egal în rang cum ți-s acum...

Sonetul asemănării noastre

Noi semănăm în toate-atât de bine
și, după-același calapod, făcuți
am fost, că dacă sufletul ți-l muți
în mine, nici nu știi că nu e-n tine,

de parc-am bea mereu aceeași apă,
și-n lume-același aer respirăm,
și unul de-altul zilnic ne mirăm
că timpul niciun rid pe-obraz nu-ți sapă...

Avem același loc în univers,
deși e-atât de-nalt, și-aceleași mers,
și-mi semeni și atunci când trupu-ți
scuturi,

și ne deosebim doar la săruturi,
și, alui tău, al meu îi e revers
când ne-alintăm mergând ca-n zbor doi
fluturi...

Sonetul lacrimii neplânse

Ti-am spus cândva că dacă se întâmplă
vreodată să îmi sece ochiul stâng
și lacrimile nu-mi ajung să plâng,
nici gând că îmi voi trage-un glonț în tâmplă,

ci te voi așeza-n acea orbită
secată, și, cuminte, o s-aștept,
cât timp, privind-o numai cu cel drept,
nu va rămâne lumea păgubită.

Nici n-o să-ți să vină-n niciun fel să crezi
că ai putea cu ochii mei să vezi,
și dacă într-un ochi privirea-ți zace,

să plâng, în lacrimă te voi preface
și te voi învăța să lăcrimezi
sub pleoape precum puiul sub găoace...

Sonetul dâmbului de netrecut uneori

De-atâta sânge, să mi se sufoce,
în timp ce bate, inima în piept,
într-o clipită, de-astăzi mă aștept,
la fel cum gura de prea multă voce.

Simți că-ți îngheață tălpile-amândouă
când, pe pământ, de-un timp, desculță mergi
din zori în seară și nu stai să-ți ștergi
de pe călcâie pojghița de rouă?

Nu te grăbi s-ajungi în vârf, ci-așteaptă
să-mi urci în suflet treaptă după treaptă,
căci s-ar putea să calci o dată strâmb,

chiar de ai pulpa prinsă în carâmb
de cizme și te miști în linie dreaptă,
dacă-ntre noi iubirea-i ca un dâmb!

Sonetul mirosului de muză

Așa cum mărirele nicicând nu-ngheață,
oricât de ger ar fi, decât la mal,
și bocitoarele nu plâng la bal,
nici tu nicicum nu-mi poți pleca din viață,

și-asa cum sufletul vreun rost nu-și are,
nici gust, de nu te port mereu în el,
și stemele păgâne pe-un drapel
de țară al creștinilor popoare.

Te știi, mai înainte să-mi apari
în preajmă, după pașii moi și rari,
și, cum a must și-a vie un ciorchine

și mierea a nectar și a albine,
chiar de, pitită-n timp, o să dispari,
o să-mi miroase gândul tot a tine...

Leo BUTNARU

Graffiti pe zăpadă

E de presupus că
 în plină iarnă
 pe sus zboară vreun înger care
 în blocnotes sau laptop
 colecționează inscripțiile de pe zăpadă din
 dreptul geamurilor după care locuiesc
 adolescente îndrăgostite
 care-și serbează ziua de naștere
 sau inscripțiile de pe zăpada de sub geamurile maternităților
 apoi
 întorcându-se în cer
 din cele inscripții pe zăpadă
 îngerul compune ode naive
 dar frumoase
 iar peste pământ o altă ninsoare
 o altă spulberare
 acoperă urările
 uitările...

Interpretări ușor excentrice extra-Picabia

În suprealismul subrealist
 argoul lipiciului liliputului în azer azur orb
 mai puțin adevărat dar deloc mai mult fals
 în Bois de Boulogne și bulionul pădurarului regal din
 fostele suburbii ale Parisului
 adică pe când erau aproape barbarii superbe
 iar în Montmartre nu-ți faci griji de cărbuni pentru iarnă
 în atelierul amicilor mei
 pe pervazul căruia hrănesc porumbei cu mei.
 Pur și simplu extinderile au înflorit ca

destinderile corolelor în centimetri de petale
 fiind sacrificate în fonografe foanfe
 sub mâna plămânilor palmuiți de ei înșiși
 cu ușurința unui iepure unsuros (bineînțele în sos)
 deliciile Barcelonei bărcilor și brancardelor
 recente eșecuri cu cămile călărite la curse pustnice de șeici
 tu nu-mi vei înșela cariera
 mai ales de piatră sau de nisip
 sau de dune duse încetul cu încetul pe lume
 adică extinzând pustiu
 despre acest fapt lăsând mărturii scrise – la orizont
 cu o linie vălurată
 dunele mișcătoare subliniază cursivul din cărțile cerului
 de-o albastrime indescifrabilă dar plină de sens
 presupun muritorii de rând
 și peste rând..

În fine de rău de bine se va lăsa o liniște
 de se va auzi cum în cosmică frecție se mișcă
 nisipul în pustiile neantului
 în gâtlejul clepsidrelor întoarse pentru ultima oară...

Zi cu soare

...viața este umbră și vis...
 (Psalm la comandare)

Obişnuită zi cu soare
 deschidere cosmică ce conține
 sau chiar produce
 noian de fapte diverse
 puzderii de întâmplări la voia întâmplării
 în confuzul ei sistem nervos
 și în biata viziune a omului
 pe la noi sau în întregul cosmos
 precum – zice (sau poate nu zice) scepticul –
 iluziile noutăților ca minunate anexe la viață
 unele din ele doar componente ale
 peisajelor văzute de mai multă lume
 și mai că dotate cu inteligență
 ceea ce pare straniu că ar putea părea straniu.

Eșuări

Pe țărmurile lumii – tot mai multe balene
eșuate.

Atenție! Dintre ele careva
ar putea fi chiar chitul
în burtă cu Iona.

Din epitafurile din cimitirul muzelor

Orizont orizont orizont
nimic mai mult decât apropierea
de o altă depărtare depărtare depărtare
o da capo adică da Deus oboseala

exclusă în
apropiere de o altă depărtare ca de fapt
lipsa oricărei apropieri ci
mereu aflare omului la o mare depărtare
chiar

și de iluzia apropierii
mereu la distanță la distanță la distanță
de Dumnezeu
sub ochii căruia orizonturile se dau peste cap
sau de-a cura-n cap cum se zice în
Negurenii poetului

fiind infinită
o distanță nu mai e distanță
ci altceva
poate o simulare
o trișare de depărtări de apropieri mereu
în nicăieri
despre care spun unele scurte laconice
sau poate zgârcite poeme
mai triste decât pământenele epitafuri
ca și cum cititorul ar fi colindat prin
cimitirul muzelor
și nu se știe de-a mai ieșit de-acolo sau
a rămas printre ritualuri
dar mai ales printre ruinări.

Numele apei

Eu unul presupun
și spun:
plescăitul apei înseamnă
că ea spune cum o cheamă

la fel în toate limbile lumii.

Altfel decât cum îi spunem noi
în toate poemele lumii

apei care la începutul începutului
era atât de curată
dar atât de curată
încât
înainte e a intra în ea
îți venea să te speli.

Cea mai tare

E afurisit de curios că lumea încă nu s-a
săturat

sau nu s-a plictisit
să tot aștepte Armagedonul
lumea de apoi
și poate o cu totul altă lume

din cu totul altă parte

de se pare – afurisit de curios! –
că lumea noastră e cea mai tare
la așteptare.

Circuit închis

Să reluăm și noi sonetul ca
Pe-o veche pasiune de-a-nnoi
Chiar modu-i necurmat de-a-dăinui
În franc acord cu aritmetica

Ctitorindu-și strofe și terține
Din corole și salbe discrete
Din polenuri spulberând comete
Peste ieri și astăzi, și ce vine.

E posibilă orice mișcare
De literă, de frază, de-alfabet
Pe scărița lui tremurătoare

Ca pentru roi de fluturi un afet
De eroi gătiți de-nmormântare
În larvele vreunui nou sonet.

Poezie

Ioan BABA

AȘA ESTE – VICEVERSA

Poetul își călește cuvintele ca fierarul
Ce-i potcovește numai
Pe cei care nu se potcovesc singuri

Întrebarea bizară este
Dacă Poetul-potcovarul
Se potcovește pe sine sau nu

Dacă se potcovește
Deduc că nu face parte
Din herghelia celor care nu se
potcovesc

De vreme ce nu se potcovește
Atunci face parte din mulțimea
Celor care nu se potcovesc singuri

Atunci ce mai sunt eu
Călindu-mi singur poemele
Între un Sens și Non Sens

Ciudată enunțare
Și când spun una
Și când spun alta
Eu mint și nu mint deloc
Așa este

Ș-atunci la ce-aș mai sta
Degeaba la coadă
La potcovit

PIRAMIDA DIN GRĂUNȚE

Golești sacul cu grâu
Să curgă-n piramidă

Tragi cu mâna de-a curmezișul
Mișcarea schimbă poziția semințelor

Percepi că ființele nu s-au născut în cer

Aidoma unui circular neobișnuit
În clipele de care depinde omul
Instalați-l într-un fotoliu pe culme

Ritmul treieriișul continuă

Citiți apoi inteligibil
Comparația dintre munte și grăunte

Ieșite din sac
Grăunțele
Nu se mai împacă cu *statu-quo*-ul

MINOTAURI ÎN ZBOR

Nu te mai poți reîntoarce în trecut
Să-ndrești posibilitățile perimate
Îndrești creierul într-un zbor
Și vezi că mai există un trecut
Viitorul care se mai poate îndrepta

Puțin timp va mai zbura încă
Și-n visul lumii
Anii se vor metamorfoza în luni
Lunile vor fi denaturate-n zile
Zilele vor coborî în ore
Orele-n secunde
Întrezărești că

Om liberat de rigurile cinetice
Admiră prin lumea divizată
Cum se perindă pe Terra
Minotauri supravegheați
Cu trei umbre-n spate

Frica multiplicării dilată pupila
Ființele inhibă starea
Îngândurate de nașterea propriu-zisă
Într-o idee
Mare-i nevoia de dragoste

CONTINUAREA VIEȚII

Fiilor mei Igo și Alexandru B- V.

Lângă Mănăstirea Kovili
În vârful arborelui
Care și-a uscat inelele în trupul vertical
A crescut un cuib de berze
Iar din sărutul lor cel prelungit
Creșteau puii în largul lui Zeus

Imortalizam imaginea ce se-ntindea
Prin plantația de aronie
Poticnindu-mă de o potcoavă
Înrourită din ochiul unui cal

Ce noroc îmi spuse Alex
O luăm cu noi
Cu tot cu visul tropotului nadiral

Dacă nu te potcovești
O cari pe drumurile tale De noroc
Ca o Continuare a vieții
Și-i satisfaci plăcerea
Precum zborul gnostic puilor de berze
Care după ce s-au giugiulit
În aceeași clipă au făcut virajul
Pe țeșutul zenitului infinit
Și dusu-s-au peste *Santa Maria della salute*
Spre doi luceferi
Către sempiternii Laza și Mihai

Laza – Laza Kostic (1841-1910) cel care a muncit o viață la poezia „Santa Maria della salute”
Mihai – Mihai Eminescu, cel care ne-a dăruit „Luceafărul”

MĂGARI I

După măgarul bunicului
Pretutindenii am căutat altul
Tot așa de fidel și devotat
Ca un pudel
Care să imite oamenii buni Dar și pe cei
Cu atuuri grotești

În treacăt am văzut unul lângă
Dubrovnik

Apoi patrupezi evocativi
Pe catedrala din Split
Curioși măgari la Giotto și Boticelli
Durer și Rembrant
Și un măgar fantastic la Chagal

Sărmanii măgari de priviri agitați
Presimt în nechezatul lor
Din vremea onomatopeelor
Ne atenționează
Precum că astăzi mai există fabuloși
Măgari Naționali ce seamănă dragonilor
Transformați în soi regimantar

Unde-ar fi norocul
Ca toți aceștia să devină naturali

De la Iisus încoace
Nicio poveste fără măgarii imortalizați
Buni și răbdători din fire
Cu ochii înfloriți de legende
Ciulindu-și parcă urechile
La nedreptățile vremii Și
Nechezându-ne gânduri latinești

Amicus animae dimidium
(Prietenul este jumătate de suflet)

Ioan RADU VĂCĂRESCU

Plângere

iubita mea a îmbătrânit alături de mine
a obosit îmbătrânind alături de mine
dar atâta de frumos a îmbătrânit lângă mine

din arcadele mele curge sânge pe ochi și pe obraji
și palmele mele nu prididesc să-l șteargă
și să-l oprească din curs

copiii mei au crescut și au dat de gustul sângelui
acum se hrănesc din trupul meu bătrân
din carnea mea ațoasă dar proaspătă

animalele mele îmi alină singurătatea zilelor
în care iubita mea e departe
cu ochii lor umezi îmi întorc moartea
din drumul morții
cu limbile lor aspre îmi curăță ochii și obraji
ca să văd iarăși
cum iubita mea se întoarce alături de mine
și plânge îmbătrânind alături de mine
atâta de frumos îmbătrânind lângă mine

și cum plângem amândoi la capătul obscur
al plângerilor noastre
și cum copiii mei plâng înghițind cu noduri
încă o bucată și încă una
din trupul meu bătrân și obosit
de parcă ar mânca și ar bea la marele ospăț al zeilor

Singur

sunt singur ca un câine veghind noaptea
pe ștergătoarea din mochetă gri la ușa iadului

inima mea e o amintire aburită de febră

stau singur ca un câine plouat
tremurând de frig sub un trabant părăsit

amintirea e o inimă destrămată ca ștergătoarea
veche din mochetă gri de la ușa închisă a iadului

sunt singur ca un câine de pripas
într-o lume în care toți hingherii sunt beți

Poemul dintr-un lemn

și atunci maica mi-a spus
că aceste mănăstiri au rămas
singurele locuri unde mai există
soră femeie și frate bărbat
și atunci am văzut icoana
din lemn de chiparos a Maicii Domnului
cu ochii scrijeliți de lacrimi
și am înțeles că Maica noastră se arată
și Lacrimile ei ne înfășoară și ne înfioară
în aurul lemnului și culorilor mai vechi
decât stejarii seculari ai piemontului getic
decât iarba
decât piramida înflorită din coasta Surpatelor
decât cărarea spre aurul colmatat
al Mariei Brâncoveanu
ea se arată când și când
numai ea ne dă știre
că suntem fratele bărbat și sora femeie
cu limba încărcată de aromele murelor și afinelor
culese și îndulcite
de mâinile palide ale fecioarelor surori
și cu gâtul oblojit de răcoarea apei
din stinse și fragede izvoare vulcanice

și atunci am înțeles că soarele e al nostru
 frați bărbați și surori femei
 acolo în curtea pietruită
 cu piatră de var a mănăstirii
 sub magnoliile încă verzi în preajma zilei morților
 lângă lespeda fratelui Paul
 care veghează și ziua și noaptea
 la fruntariile iubitului său popor
 și în pridvorul bisericuței
 cioplite dintr-un singur stejar
 și în biserica de piatră răzuită și cărămidă pictată
 unde maica își arată iubirea
 și-apoi în parcare de asfalt
 mărginită de ploi înflăcărați
 unde stau și plâng de bucurie
 și port o cruciuliță de lemn agățată la gât
 o s-o dezmiard în fiecare dimineață
 o s-o mângâi în fiecare seară
 cu dulce măsură
 e acolo pe inima mea
 de soră femeie și frate bărbat
 așchie de lemn crucificată-ntr-o invizibilă arsură
 tatuaj de aur pe coșul pieptului meu descărnat

Poemul grinzilor medievale

stau sub grinzile medievale de sub kleiner ring
 și beau bere singur cu două femei
 una stă la bar
 cealaltă servește la masă
 la ora asta a după-amiezii întunecate de noiembrie
 orașul e pustiu
 barurile sunt pustii
 femeia cu cercei de rubin departe
 un blues din anii șaptezeci *on the road to freedom*
 îmi mângâie inima-mi sonoră
 ca o cascadă la topirea zăpezii
 cele două femei cu care beau bere
 sporovăiesc și fumează lm
 îmi fac plăcerea și nu mă bagă în seamă
 mă lasă cu gândurile mele cele mai intime

mi-e dor de femeia cu sex de rubin
 aş întinde-o aici în bar
 pe o masă de lemn sau pe jos pe cărămizile
 date cu lac şi perfect lustruite
 curate ca lacrima aş iubi-o
 dumnezeieşte
 am bea bere şi am lua-o de la capăt
 iarăşi şi iarăşi
 nici nu voiam să fie acesta un poem de dragoste
 era un poem despre grinzi medievale
 în care beau bere cu două femei
 una la bar
 alta care serveşte la masă
 fără să mă gândesc că o să apară-n poezie
 iarăşi şi iarăşi
 ea
 înveşmântată-n lumina auriu-roşiatică
 a lampioanelor atârinate de grinzile medievale
 cu sfârcuri de rubin
 care mă ținutiesc la zidul de cărămidă goală
 sub grinzile medievale din barul de sub kleiner ring
 precum afişul *poniewaz sie kochaia*
 de care stau rezemat
 şi nu-nţeleg nimic din limba asta slavă
 dar bănuiesc că ar însemna
 pentru că se iubesc
 în latino-vulgara mea medievală şi noiembrie
 sub grinzi crăpate de uscăciunea veacurilor
 unde stau cu halba de bere în mână
 şi beau cu trei femei
 una stă la bar
 alta serveşte la masă
 şi cealaltă îmi umple cana cu lumina roşcată
 şi pistruiată ce curge-n şuvoaie din tavanul cu grinzi

Satul românesc

INSCRIȚIE PE O POARTĂ

Victor RUSU

Suntem un popor dăruit cu superba neliniște a căutării frumosului. De aceea s-au născut și se vor mai naște pe acest pământ fântânari, care fac să se deschidă, la răscruce de drumuri și arșițe, ochi de răcoare ai lutului, de aceea, de mii de ani, chemăm mai aproape limpezimea înălțimilor prin tulpinile columnelor înălțării noastre, de aceea lutul pe roata olarului devine floare involtă și cântec, de aceea meșteri cu daltă și har caligrafiază poeme ale pietrei, ale lemnului, ale armoniilor subtil modulate în tresărirea jocurilor de linii.

Ce ruguri lăuntrice vor fi aprins lângă inima meșterului necunoscut corole albastre, de flacără și dor, când a cuprins dalta, să înflorească stâlpul acesta de poartă?

De după pânzele curate ale sevei încremenite vertical au răsărit în urma dălții soarele și luna, luceferi și murguri de lumină, într-o mirabilă cosmogonie a unor reprezentări de o candoare infantilă. S-au mai înfășurat din pământul fecund al creației, pe stâlpul porții, tulpinile cu palpații secrete ale unor flori ce și-au pierdut prin taina stilizărilor contururile primare și au devenit flori ale florilor.

Și a descoperit cu dalta sa meșterul necunoscut toate aceste frumuseți ascunse în carnea lemnului, numai pentru a dăru gospodarului un continuu

și negrăit de expresiv „bine ați venit către casa și inima mea”!

OLARUL

Priveam ore în șir dialogul mut al bătrânului olar cu lutul. De sub palmele sale se răsuceau spirale din ce în ce mai suple și el le urmărea desprinderea de roata sa, învins de renunțări.

Într-o zi, olarul se apucă să facă un ulcior de nuntă pentru cel mai drag dintre nepoți. Și voia unul cum nu mai făcuse niciodată, cu formă de pasăre săgetând, și neted, neted de tot...

Își petrece mai lin ca boarea degetelor peste lutul roșcat dar acesta, îndărătnic, le păstra tresărirea.

Și olarul era din ce în ce mai trist și eu nu-i înțelegeam de loc mâhnirea și mă bucuram că pe lut, ca întotdeauna, rămânea scris tremurul degetelor sale.

ȘCHIOPUL

Cercul de foc al horei se rotește îndrăcit în jurul centrului său sonor – muzicanții.

Printre ei, Nae Șchiopul, toboșarul satului, ca în atâtea rânduri, se încăpățânează să-și mai sprijine încă greutatea corpului său sfrijit și a tobei în piciorul moale, târât prin țărână. Și hora se oprește din nou și începe din nou și iar se oprește și iar începe...

De la o vreme Nae își simte piciorul tot mai moale, așează toba jos și, îngenunchind lângă ea, o bate mai departe, îndârjit.

...Și nimeni nu se miră și hora continuă și poate nu se va ști niciodată că Nae Șchiopul când îngenunchează lângă toba se roagă de ea să-i împrumute pe veci bătăile inimii lui...

FIERARUL

Îi murise copilul, fierarului.

Leșinat de dude murise...

Acum scoate din vatră un bulgăre de lumină și, așezându-l pe nicovală, își repede ciocanul.

Și loviturile se cheamă una pe alta, vuind.

Fierarul simte prin clește metalul incandescent zvâcnind ca o inimă arzând sub lovituri și o aruncă într-o postavă știrbă, cu apă, să se stingă...

TARAGOTISTUL

Oamenii satului clătinau a îngrijorare din cap în urma copilului oacheș, cu prăștii la brâu, ce se pierdea ca o volbură primăvăratecă după câte o cotitură a uliței. „O mie de zmăi se zbat în el...”

Cu timpul a înțeles și Luță că au drepitate, că sufletul lui a devenit, pe nesimțite, vatră pură a unui ritual melodic, pe care „zmăii” cu pelerine de flăcări dansează sălbatic.

Prea îl ardeau sub coaste pecetea ritmice ale copitelor lor și Luță, învins de sfânta risipă de flăcări, a îngenuncheat în fața lăutarului bătrân, a lăutarului – staroste, și l-a rugat să-l lase să muște cu dinții de lup tânăr pâlnia lui veche de abanos.

Și au izbucnit trâmbțe albastre prin inelele sonore ale taragotului și pe lăutarul cel bătrân nu l-a mai lăsat inima, răvășită de cântece, să smulgă de pe buzele copilandrului altoiul fremătător.

Ipolit Strâmbu - În curte la țară

Satul românesc

Valea Almăjului

– excurs documentar - bibliografic

Maria VÂTCĂ

Valea Almăjului, areal cunoscut și ca Țara Almăjului, zona Almăjului, Almăjul (în unele lucrări de specialitate sunt consemnate și denumirile Țara/Depresiunea Nerei, Depresiunea Bozovici este depresiunea intramontană din bazinul hidrografic al râului Nera („Nergăniul”), ținut situat în partea de sud-est a actualului județ Caraș-Severin, străbătut de paralela de 45° latitudine nordică, precum și de meridianul de 22° longitudine estică, înconjurat de Munții Semenic, Munții Almăjului, Munții Aninei și, parțial, de Munții Locvei.

Țara Almăjului cuprinde 16 localități ce formează „un sistem regional pur rural”: Bănia, Borlovenii Noi (cunoscut, în zonă, sub numele „Breazova”), Borlovenii Vechi, Bozovici, Dalboșeț, Gârbovăț, Lăpușnicu-Mare, Moceriș, Pătaș, Prigor, Prilipeț, Putna, Ravensca (sat de cehi), Rudăria (astăzi – Eftimie Murgu), Șopotu-Nou (cunoscut sub numele „Bușeaua”, cu satul Stancilova) și Șopotu-Vechi. De menționat că unele comune includ și cătune, așezări mai mici, precum: Poneasca și Valea Minișului (ce aparțin comunei Bozovici), Bârz, Boina, Prislop, Reșița Mică (aferente comunei Dalboșeț); cele mai numeroase, având în vedere relieful accidentat, aparțin comunei Șopotu-Nou (Driște, Poienile Boinii, Cârșia Roșie, Valea Roșie, Urcu, Răchita, Valea Răchita). Majoritatea cătunelor au

fost depopulate în timp din cauza accesului dificil, locuitorii mutându-se în comunele-reședință sau în alte localități din zonă.

Situat în centrul Munților Banatului, Almăjul este destul de izolat de zonele învecinate datorită condițiilor naturale, fapt care a contribuit la conservarea, din perspectivă etnofolclorică, a unor elemente specifice tradițiilor devenite populare, el reprezentând un areal bogat în cântec și poezie. Regiunea în discuție este „singura entitate spațială” din Banat care se încadrează în categoria „țărilor”, tipologie ce reprezintă „acele vetre cu civilizație veche, omogene din punct de vedere fizico-geografic, dar și etnic”.

De-a lungul vremii, acest spațiu geografic a fost cercetat din punct de vedere istoric, arheologic, folcloric, etnografic sau sociologic în lucrări care prezintă elementele sale caracteristice, precum și fapte ce țin de mentalul specific locuitorilor. În urma cercetărilor întreprinse, au fost elaborate o serie de lucrări de specialitate, articole ori studii (monografice) publicate, dintre care amintim: Vasile Popoviciu, *Monografia comunei Pătaș (Nerapáttas)*. Sol. Graiu. *Credință și obiceiuri locale* (1914), retipărită în 2006, Alexandru Nemoianu, *Borloveni* (1999), Nicolae Dolângă, *Țara Almăjului. Studiu monografic* (2000), Pavel Panduru, *Monografia localității Prigor* (ediția I – 2000;

ediția a II-a – 2015), Semenica Băcilă Coșa, *Țara Almăjului. Monografie* (2001), Nicolae Magiar, Eduard Magiar, *Monografia localității Bozovici* (ediția I – 2006; ediția a II-a – 2008), Icoana Budescu, *Dalboșeț. Studiu monografic* (ediția I – 2007; ediția a II-a – 2021), Nicolae Andrei, *Monografia localității Bănia* (2007), Pavel Gîrjoabă, *Monografia localității Borlovenii Vechi* (2009), Dănilă Oberșterescu, *Monografia comunei Lăpușnicu-Mare* (2009), Alexandru Dinu, *Monografia localității Rudăria* (2014), Pavel Panduru, *Monografia satului Putna – Almăj* (2015).

Dintre studiile etnografice dedicate acestui areal, menționăm pe cele aparținându-le lui Emil Petrovici (1935), Elenei Secoșan (1940) și lui Nicolae Ursu (1940, 1958) – efectuate în secolul trecut, sub egida Institutului Social Banat-Crișana –, precum și cel publicat de Lidia Gaga (Zona etnografică Almăj, 1984) sau de Velișcu Ion Boldea, Octavian Doclin, Ada D. Cruceanu (*Valea Almăjului – tradiții, ritualuri și obiceiuri populare*, 1998).

Cercetările geografice au fost realizate de Ana-Neli Ianăș (*Țara Almăjului. Studiu de geografie regională*, 2011) și de Lazăr Anton (*Religie și dezvoltare în Munții Banatului: studiu de geografie religiilor*, 2011).

Lucrări de interes istoric privind arealul în discuție aparțin lui Coriolan Buracu, Liviu Smeu, Vasile Nemiș, Alexandru Nemoianu, Dănilă Sitariu.

De precizat este și cercetarea lingvistică privind toponimele din zonă, care îi aparține profesorului Vasile Frățilă, sau teza de doctorat a lui Eugen Beltechi, ce tratează fonetica graiurilor din Almăj.

De asemenea, menționăm apariția revistei „Almăjana” (I, 1999 ș.u.), publicație culturală editată de Cercul

literar-artistic al Liceului Teoretic „Eftimie Murgu” și Centrul Zonal de Învățământ Bozovici, în care sunt publicate studii și articole referitoare la Valea Almăjului.

Din punct de vedere etimologic, toponimul Almăj a suscitat, în timp, un vădit interes pentru specialiști, aceștia propunând diferite etimoane din care au presupus că provine denumirea actuală. Profesorul Vasile Frățilă arată că numele „este fie de origine maghiară (<Almágy), fie de origine slavă veche (Hъlmaš) sau chiar de origine dacă, înrudit cu toponimele lituaniene Almaja, Almajas”.

De altfel, arealul în discuție cunoaște o toponimie bogată, influențată atât de tipologia variată a reliefului, cât și de arhaicitatea locului. Totodată, Almăjul se remarcă printr-o unitate lingvistică distinctă, prin anumite particularități fonetice și timbre vocale variate, în graiul almăjan (subdiviziune a subdialectului bănățean) regăsindu-se influențe slave (precum renumitele prefixe aspectuale do-, pro- și ză-), ceea ce îi conferă o identitate culturală aparte.

Depresiunea este cunoscută și datorită „unicatelor” ei: Cheile Nerei – considerate a fi cele mai lungi, dar și cele mai spectaculoase din țară (aproximativ 30 km); Cheile Minișului (care leagă Almăjul de Oravița), Cascada Bigăr – una dintre cele mai impresionante cascade din lume; Cascada de la Moceriș, rezervația mulinologică de pe Cheile Rudăricii, rezervația arheologică de la Gradiște (comuna Dalboșeț), precum și Ravensca – un sat de cehi („pemi”), localitate ce aparține unei zone unice, compacte, de populație cehă de pe teritoriul țării noastre, incluzând și alte așezări, care însă nu fac parte din Almăj: Bigăr, Eibenthal, Sfânta Elena (așezare lângă care exista și

satul Elisabetfeld, dispărut în secolul trecut), Gârnic și Șumița, înființate, la începutul secolului al XIX-lea, de coloniști cehi, care au conservat obiceiurile și tradițiile specifice naționalității lor.

Ocupațiile de bază ale almăjenilor sunt agricultura și creșterea animalelor (a vitelor și a ovinelor). Datorită reliefului muntos și climei, zona este acoperită de păduri de foioase, ceea ce a stimulat dezvoltarea prelucrării lemnului.

Prezența unei rețele hidrografice bogate în zonă (râul Nera, cu afluenții lui: Minișul, Lăpușnicul, Prigorul, Rudăria) a favorizat construirea morilor de apă, Almăjul devenind cunoscut îndeosebi pentru rezervația mulinologică de la Rudăria, un complex de 24 de mori cu ciutură (cu diferite denumiri: Îndărătnica Nouă, Îndărătnica dintre Râuri, Bățolea, Trăiloanea, Moara de la Tunel, Firizoanea, Răduloanea etc.), multe dintre ele funcționând și astăzi. Specificul acestor mori îl reprezintă instalațiile cu fus vertical, după opinia unor cercetători ele anticipând, ca sistem de construcție, turbinele Kaplan.

Datorită poziționării geografice, zona Almăjului aparține „climatului temperat-continental moderat, subtipului bănațean cu frecvente influențe submediteraneene”; menționăm faptul că unele elemente climatice (vântul, precipitațiile) sunt prezente în anumite practici sau obiceiuri specifice perioadei de iarnă (de pildă, la Bobotează, localnicii cred că se „botează” vânturile).

Referitor la structura etnică a populației din Valea Almăjului, aceasta este majoritar românească, incluzând însă și alte etnii: cehi (colonizați în secolul al XIX-lea), germani, maghiari, romi. Structura confesională este influențată

direct de cea etnică; astfel, majoritatea populației este de religie ortodoxă, urmată de cea romano-catolică și de cea neoprotestantă (baptiști, penticostali, adventiști). Și aceste aspecte au constituit un factor important în practicarea, păstrarea și perpetuarea ori modificarea obiceiurilor tradiționale.

În ceea ce privește cultura sătească purtătoare și creatoare de valori materiale, dar și de expresivitate, în zona Almăjului se remarcă moara cu ciutură, iar o particularitate în arhitectura caselor almăjene o constituie structura portalului de la intrare, zidit din cărămidă sau piatră, cu acoperișul în pantă (cu țiglă sau șindrilă), care face legătura între casă și gospodăria următoare. Poarta propriu-zisă este lucrată din lemn (de fag), dar existau, în unele localități mai izolate, situații când întreaga poartă era construită din lemn.

Portul tradițional, individualizat printr-o ornamentație bogată, destul de omogen în această zonă etnografică, și-a conservat caracteristicile printr-o serie de elemente reprezentative, majoritatea hainelor fiind confecționate în gospodărie de către femei. Ca specific al zonei amintim, de exemplu, opregul – „chițlilii” („petic țesut în război, cu ornamente geometrice în jumătatea inferioară și cu ciucuri policromi aplicați pe trei laturi”). La începutul secolului al XX-lea, opregul din față a fost „înlocuit” cu o catrință („cotrență”) de culoare neagră, cu motive florale cusute, și cu o „targă” (catrință îngustă, țesută în război) în spate, purtată de femeile căsătorite mai vârstnice. Opregul specific zonei Almăjului se individualizează prin culoare, ornamente și dimensiune, fiind considerat cel mai lat din Banat; acest obiect de vestimentație

este singurul element ce păstrează urme ale influenței otomane „prin aleseturile cu fir de aur și argint”. La fel ca în alte părți ale județului Caraș-Severin, femeile folosesc, pentru învelirea capului, un batic („cârpă dă păr” sau de mătase grea). Pe lângă acestea, costumele populare femeiești din zonă mai cuprind „șiupagul” (ia), „poalili” largi și lungi până aproape de glezne, cu „pui” la șolduri, brâul sau „brăsierea”, care leagă cele două oprege (în față și în spate), „ștrimfii” (ciorapii) de lână, opincile, pantofii ori cizmele în picioare; în anotimpul rece femeile purtau cojoc alb sau „bundă” (șubă) și pieptar descheiat.

Costumul popular bărbătesc include: cămașă „cu cheie” („pumnași”), brâu la mijloc, izmene, cojoc, șubă („căput dă șioaric”, țesut în război) și „laibăr dă șioaric” (vestă), opinci (cu obiele), iar pe cap – „clăbăț” (căciulă din blană de miel, de culoare neagră sau gri) iarna și pălărie vara.

Și în zilele noastre, la unele manifestări menținute tradițional, care implică întreaga comunitate, cum ar fi ruga satului

(„negeia”), marile sărbători religioase, anumite obiceiuri legate de momentele importante din viața omului (botezul sau nunta), diferite manifestări culturale mai noi – Festivalul Văii Almăjului, desfășurat, an de an, în altă localitate din zonă, sau Festivalul-concurs de colinde (în comuna Bozovici), locuitorii așezărilor din Almăj mai poartă costumele tradiționale, cele mai multe moștenite din bătrâni. Menționăm, în treacăt, și existența „grupului de bocitoare” din localitatea Borlovenii Vechi, înființat în anul 1956, care a participat, de-a lungul timpului, la diverse festivaluri sau manifestări culturale, unde a obținut numeroase distincții.

Toate aspectele enumerate mai sus – cele geografice, cele referitoare la arhitectura sau la portul tradițional – evidențiază identitatea Țării Almăjului, păstrată de-a lungul timpului datorită atât izolării sale (prin cadrul natural), prin structura zonei, cât și „spiritului conservator” mai pronunțat, specific locuitorilor acestui areal, explicabil, în principal, prin condițiile arătate mai sus.

Așezământul monahal - social „Țara Almăjului” – Bozovici

Satul românesc

Considerații despre sat

Ioan IOVAN

Din momentul de acum, orice considerație despre sat nu poate evita să se refere la realitatea lui, care este alcătuită din două ipostaze, satul tradițional și satul zilelor noastre, ipostaze care se îndepărtează din ce în ce mai mult una de cealaltă. Satul tradițional românesc, având o istorie de sute de ani și un conținut deosebit de bogat, care a rodit o întreagă civilizație particulară și o spiritualitate statornică, a început să țină mai mult de teorie, alunecă spre poveste, spre legendă și urcă, încetul cu încetul, în mit cu toate valorile lui inestimabile, începând cu faptul că a dat naștere unui popor, poporul român, limbii române, culturii și artei, dar a rămas neclintit pe pământul strămoșesc, apărut cu sacrificii de vieți, udat și înnobilit cu sângele eroic, și până la credință și obiceiuri, până la muncile principale, până la sărbători și hore, până la modul de a simți și trăi, până la costumele populare și până la marii poeți și scriitori, până la marii pictori și sculptori, până la filosofi și eminenții oameni de știință, cei mai mulți provenind de la sate. În schimb, satul din zilele noastre se află în mișcare, într-o permanentă schimbare sub influențe urbane și străine, se află pe un drum către o altă probabilă existență și civilizație. E drept că nu are decât o istorie de nici un secol, de la colectivizare încoace, trebuia să se schimbe și el, căci

lumea merge înainte, se schimbă și ea, chiar dacă noi vedem neputincioși că nu se schimbă în bine, adică nu se schimbă în favoarea omului, cu tot cortegiul de tehnică și de confort cu care este inundată. Satul din zilele noastre nu are timp să se așeze și să devină loc roditor, nu doar agricol, ci, mai ales, de spiritualitate și credință, creator de cultură și artă, creator al unei civilizații care să se afle în slujba omului, nu împotriva lui.

Astfel încât, balanța judecății înclină, cu evidență, către satul românesc tradițional, și nu numai la modul nostalgic și ideatizat, ci în funcție de marile valori realizate. S-a întâmplat așa ceva, evident, din cauza oamenilor, dar și datorită modului de a fi al acestui sat. Satul românesc și sătenii lui au trăit în natură, în armonie, conform ritmurilor ei date de anotimpuri și de starea vremii; în felul acesta era deschis lumii și cosmosului prin zare și cer. La rândul ei, civilizația românească a fost o civilizație a pământului și a lemnului, pământul ca loc și condiție, ca ocupație și destinație, de a-l munci și până la a-l modela în oale, iar lemnul a fost în frățietate cu omul, ca sens al vieții și destinație asemănător, i-a fost prezent în toate, de la casă până la cruce. Satul există în natură, în direcția ei, de aceea satul este un fel de cosmicitate, dat fundamental

pentru români, a căror civilizație și cultură este în mare măsură sătească, unde își au fundamentul, chiar substanța și forța, capacitatea și originalitatea. Satul a oferit credința și obiceiurile, modul de simțire și gândire, felul de a fi și face, din care a fost, de-a lungul vremurilor, realizată sinteza spiritualității care, la rândul ei, a direcționat existența și viața românilor.

Însă, vorbind de sat, ne gândim la satul de altădată, al tradițiilor, la satul bunicilor și al copilăriei, adevăratul sat, cu verile la scădat și cu iernile la săniuș, cu sărbătorile la biserică și la horă, de Paști și de Crăciun, cu colindele, cu bradul împodobit și cu emoția Anului Nou. Dar satul s-a mutat de tot în amintire și în vis. Satul înseamnă Alecsandri și Eminescu, Coșbuc și Goga, Blaga și Brâncuși, Porumbescu și Enescu, înseamnă Grigorescu și Andreescu, Luchian și Petrașcu, Ghiață și Țuculescu, Sălișteanu și Mărginean, adică înseamnă marea artă românească, înseamnă cultura cu care românii dețin o voce auzită între cele ale popoarelor lumii și prin care se legitimează credibil. Satul este parte importantă, așa cum a fost dintotdeauna, a ființei românești, este fundament, este direcție, coloană vertebrală a ei. Este o permanență, soră cu veșnicia pământului și cu infinitul cerului, cu freamătul nesfârșit al pădurii.

Chiar dacă se schimbă satul românesc tradițional, se schimbă material, mai puțin spiritual, căci și în acest caz sunt înregistrate unele noutăți, de suprafață, secundare, cele de fond rămân intacte și tocmai ele fac specificul românesc. Pe mai departe, sătenii merg la biserică, țin sărbătorile și obiceiurile, își păstrează felul de a simți și gândi, de a face. Tradiția

nu poate dispărea de pe o zi pe alta, pentru că ea este fundamentul existenței, pe ea sunt acceptate și asimilate selectiv noutățile provenite din mersul lumii, deși nu mai are nimeni ideea că acesta este cel firesc, cel bun. Satul tradițional nu poate să dispară, pentru că deține prea multe mari valori și de lungă durată pe care le-a creat, atât material, cât și spiritual, atât ale credinței, ale religiei, cât și ale culturii și artei. El, acest sat românesc rămâne o complementaritate vie a orașului. Ar mai trebui luată în considerare și împrejurarea că localitățile din țara noastră, tot în mod tradițional, au cunoscut trei trepte de existență, satul, târgul și orașul. Târgul, ca mărime, importanță și activitate, era locul în care sătenii veneau pentru cumpărături și vânzări, de produse agricole mai ales, le era mai la îndemână și avea o periodicitate fixă, în anumite zile de piață din săptămână, iar marile târguri se țineau premergând marilor sărbători, Paști și Crăciun, când se făceau marile cumpărături. Dar aceste târguri aveau un specific pitoresc aparte, dat de mulțimile pestrițe de tipologii umane și de hainele purtate, de comportamente, dar și de diferite distracții incluzând în ele și partea de bălci. Nu întâmplător, numeroase localități poartă denumiri anume ca: Târgu Jiu, Târgu Mureș, Târgu Frumos, Târgu Lăpuș, Târgu Cărbunești. La fel, tot nu întâmplător, pictorii care au tratat această temă sunt numeroși, Carol Popp de Szathmári, Emil Volkens, Amedeo Preziosi, Nicolae Grigorescu, Ion Andreescu, Emanoil Panaiteanu-Bardasare, Francisc Șirato, Jean Alexandru Steriadi, Samuel Mütznier, Elena Popea, Dumitru Ghiață,

Max Hermann Maxy, Cecilia Cuțescu-Storck, Iosif Iser, Marcel Iancu, Henri Catargi și alții.

Satul românesc tradițional, unitar ca spiritualitate și credință, este variat, totuși, în funcție de relief și de specificul zonei etnografice, variante definite de un anume pitoresc al morfologiilor arhitectonice care a solicitat frecvent atenția pictorilor. Aproape toți pictorii români s-au axat pe teme ale satului – case, interioare, gospodării, ulițe, panorame, activități, tipologie umană și fac, într-o măsură caracteristică, o bună parte a picturii românești. Satul românesc, cald și prietenos este echilibrat, fără excese; peisajul temperat, plăcut, precum și clima au inspirat o pictură pe măsură, având un miez spiritual specific și o viziune afirmată între atitudine și stil, fiecare pictor fiind preocupat de corectitudinea formulei

artistice aplicate și de valoarea personală a operei create. Cum este satul românesc în realitate, așa este și în pictură, căci sătenii și-au respectat satul, la fel cum și pictorii și-au respectat pictura. Puse laolaltă într-un muzeu imaginar, lucrările lui Nicolae Grigorescu, Ion Andreescu, Ștefan Dimitrescu, Camil Ressu, Alexandru Phoebus, Aurel Popp, Aurel Ciupe, Aurel Băieșu, Ștefan Popescu, Dumitru Ghiță, Ion Țuculescu, Corneliu Baba, Alexandru Ciucurencu, Viorel Mărginean, Ion Grigore, ale pictorilor pământului (Constantin Dipșe, Coriolan Hora, Octavian Vișan) și încă ale multor alora preocupați de această temă alcătuiesc o imagine vastă și veridică, cu tot adevărul și toată complexitatea satului românesc, așa cum este, cum a vibrat în sufletele artiștilor și cum s-a dezvăluit în pânzele lor.

Francis Șilato - Țărănci din Dolj

Contrapunct
***A fi naționalist
 înseamnă a pune condiții***

Cornel NICULAE

Când pe bulevardele ideologice ale lumii, naționalismul este de rău **augur, aproape interzis, aproape o rușine, eu spun că este mai necesar ca oricând.** Dacă dăm la o parte compromiterea fascistă sau bolșevică a naționalismului, ne rămâne adevărul curat al conținutului acestui concept, și anume – dragoste de popor, țară etc.

Putem discuta corect despre naționalismul românesc, fie și succint, ca în aceste pagini de revistă – în condițiile unei României din ce în ce mai puțin iubită, respectată, onorată! Tocmai de aceea răspunsul este afirmativ. Se subînțelege că dragostea de țară este o sintagmă cu totul generală, pe care azi, mai ales azi, este necesar s-o circumscriem printr-o serie destul de consistentă de determinatii, despre care voi vorbi în partea a doua a articolului. Deocamdată, consider că este bine să partajăm „tema” naționalismului în două sensuri:

1. un plan extern, care presupune analiza statutului României în lume;

2. un plan intern, care vizează realitatea românească din țara noastră.

În planul extern, centrez accentul pe relațiile României cu Occidentul și, în genere, cu puterile globale.

Istoria ne arată că românii au o solidă experiență istorică de „conviețuire” cu imperii importante: Imperiul Roman, Imperiul Otoman, Imperiul Habsburgic,

Imperiul Rus (vezi și bolșevic), raporturile cu Ungaria, Polonia, tătarii, grecii etc.

Problemele, care intră astăzi în discursul despre globalizare, românii le-au experimentat istoric, pentru că, absolut toate imperiile și-au dorit dispariția românilor în globalul lor spațial și temporal. Naționalismul românesc s-a născut ca dragoste pentru pământul românesc, din ura față de umilință și din conflictele cu străinii, care au exploatat țările române „la foc intens”. Aceasta, „sine ira et studio”.

În fond, aici este vorba despre un dialog de ieri, de azi, dintre individual și universal. Acesta (dialogul) este purtat de cei ce conduc popoarele, în speță, poporul român. Ei au fost, istoricește vorbind, curajoși, demni, viteji, jertfelnici sau lași, trădători, cârpe, fleacuri. Ce a fost ieri este și azi. De exemplu, cum își asumă România statutul de individual, ca țară integrată (zice-se), în universalul Uniunii Europene?

Este aici o globalizare regională, în care, prin dorința noastră, am intrat respectând condiții, criterii, reguli, norme, valori, care precipită în „ideologia” U.E. Uniunea Europeană, fiind un organism politic, înainte de a fi economic, cultural etc. are un centru – un creier funcțional (zice-se!), care radiază „directive”, de parcă ar fi un Dumnezeu al adevărului: „Noi știm tot, voi executați! Noi facem

reguli, voi le puneți în aplicare. Noi stabilim valorile, voi le transpuneți în fapte de viață.” Ne învață acest „creier sublim” cum să fim „umani”, „umanisti”, și „liberi”, și „împreună”. Iar „individualelor”, țările care fac parte din integrala U.E., li se cere un fel de supunere bazată pe adâncă înțelegere a viziunii universal-europene sau global-europene.

Știm de la Aristotel (vezi „Metafizica” acestuia) că știința adevărată înseamnă cunoașterea universalului. Aceasta este LEGEA. „Toți oamenii sunt muritori” – spunea el într-un raționament cu premisă majoră universală. Dar universalul este într-o relație nu de „trufie” ontologică, ci de conlucrare cu individualele, fără de care, el, universalul din lucruri, nu ar exista. Iar individualele, cele adevărate, caută cu ardoare universalul propriu, cel potrivit „naturii” lor, în care să sălășluiască: integrarea în lege, care îți dă esența devenirii tale în lume. În treacăt fie spus, acesta este motivul fundamental pentru care filozoful Constantin Noica și-a denumit cartea în care și-a expus sistemul filozofic, „Devenirea întru ființă” – Ființa fiind universalul, unde trebuie să ajungă, cândva, devenirea proprie.

O bună integrare în U.E. îți aduce, extrem de aproape, șansele dezvoltării „multilaterale” ale supraviețuirii în demnitate. Este foarte important însă modul în care intri, dar mai ales, cum te porți în „sala de concert”: târâș, umil, în genunchi, temător, fricos sau vertical, ferm, demn, afirmând o anumită majestăte a intereselor țării, ale României, în Europa. Dacă te lași, pur și simplu, „cucerit”, dominat, fără reacție promptă – ca țară – ești pierdut! Nimeni nu are milă de cei slabi, ca să mă exprim eufemistic (de exemplu – unul din multele – aderarea

la spațiul Schengen). Țările slabe au condus „moi”, cărora le lipsesc „dinții” orgoliului, „pumnul și palma” mândriei naționale. Oameni de catifea! Universalul învingător pune condiții. Când ești învins, accepți, cel puțin vremelnic, că nu ai ce face.

În Europa, se știe, au fost puteri, care au făcut, spațial și temporal, Legea, integrând, prin forță, bună parte din țările europene: Imperiul Roman, imperiul napoleonian, imperiul nazist al lui Hitler – cele mai importante. Cele mai importante urme le-a lăsat clasică civilizație romană, care ne-a învățat: să ne spălăm corpul prin intrarea în terme (care erau lăcașuri de cultură, aveau biblioteci, erau adevărate cluburi de conversații, de afaceri etc.), să trăim într-un spațiu social, printr-un solid sistem de drept, care, cu unele modificări napoleoniene, funcționează și astăzi ca „bază juridică”, să construim frumos și temeinic, practic, pentru eternitate; ideea de republică, democrație, dragoste de țară, sacrificiu. Și, un lucru foarte important, romanii au produs elite, care au pus Roma pe primul plan, și-au reușit s-o mențină, ca putere absolută europeană, aproape o mie de ani. Dar, societatea romană s-a sprijinit pe extraordinarul concept de „cetățean”, care era educat să cunoască și să respecte, cu discernământ, interesele statului. Deci conducători și conduși (cetățeni) se întâlneau în interesul superior al statului: conservarea și creșterea măreției romane. Romanii au „integrat” țările cucerite, impunându-și valorile cu „manu militari”. Cu demnitatea mutilată, popoarele învinse au supraviețuit, respectând tot felul de condiții, unele – extrem de dure.

Cum am spus – tot ce este universal pune condiții – este voluptatea puterii de

a se înfrupta din mierea străină și, încet-încet, individualele s-au topit în universalul latin, unele ieșind romanizate, părăsind deci limba originală și odihnind într-una nouă, de esență romană. Când vorbești limba advesarului, vrând-nevrând, devii o amintire. Frumoasă sau nu.

În U.E. am intrat singuri. Dar, ca să supraviețuiești eficient și demn aici, trebuie să fii în stare să ai „personalitate”. Să negociezi deștept și să spui NU când interesele tale sunt călcate în picioare. Nucleul tare al Europei îl constituie țările bogate, cu memorie democratică și cicatrici imperiale. Împreună, sunt noua Romă de după 1945. Cunoaștem că vechea Romă a fost asaltată de barbarii estici (mai ales), care considerau spațiul roman al imperiului ca pe un adevărat EL DORADO. Acest fenomen de invazie „barbară” din Orient se petrece azi: ținta este U.E. Tot felul de refugiați – fie din Orient, fie din Africa – asaltează, febrili și disperați, granițele U.E. către „noua Romă”. Dar, până la acești neobarbari, am fost noi „înfometatii estici”, care am privit cu jind la bogățiile occidentului capitalist. În cele din urmă, am fost „primiți” și noi, românii, mai mult din calcul politico-economic decât pe baza meritelor noastre intrinseci. Era ceva de dat, era ceva de luat, era o piață relativ mare de „cucerit”. Deci nu a fost o cucerire militară, ci una prin „ispită”: eterna poveste cu bogatul și săracul. Numai că noi, românii – ca țară – nu eram (astăzi suntem) chiar atât de săraci. Pe asta a contat Apusul.

Tentația Occidentului ne-a amăgît și aproape jumătate din poporul nostru s-a mutat, cu bagaje cu tot, în EL DORADO. Pe pământul Noii Rome. Un popor fracturat

nu mai este unul puternic. Este cea mai mare catastrofă de după venirea bolșevismului în România, după 1945-1947. Avem un popor răătăcit pe ulițele Occidentului, un popor subțiat, anemiât, în România, unul în Basarabia, unul în Ucraina etc., etc. Dar, conștiința națională se golește, pe nesimțite, de conținut. Avem – fără a avea. Ne risipim în lume ca evreii, cândva; în locul sintagmei „jidov rătăcitor”, avem pe a noastră, „român rătăcitor”. Este în pribegie, după un trai mai bun, printre „străini”. Dar, în lume, în general, în U.E., în special, nu poți „trăi” oricum. Ni se cer condiții de respectat, direcții de aplicat: este normal. Fiind parte din universal, cedezi, fără discuție, o parte din „puterea” ta suverană. Dar, trebuie, când este necesar, să punem și noi condiții! Numai așa se conservă interesele fundamentale ale noastre. Și onoarea – fără de care nu mai poți ieși în lume! Nu putem accepta totul pe „nemestecate” și nu putem fi refuzați pe nedrept în realizarea scopurilor strategice. Iată, de pildă, intrarea în Schengen. Altfel, ești tratat drept zoologie, nu dă nimeni „un ban pe tine”, ca popor. Ești doar o anexă bună de „muls”, un popor contingent. Noi nu suntem vite, să ne arunce unii și alții, indiferent cine, în grajdul popoarelor secunde, fie el și de aur. Barbari ce suntem și noi...

Ca român singular, ești individualul. Patria (neamul) este universalul. Nu românul individual naște patria, ci patria te-a făcut posibil, te-a adus la existență. Este același raport ca între individ și specie. Neamul românesc îți transcende, este chiar transcendentul tău, are prioritate, ca orice universal, în fața ta. Este Legea cea mare, căreia trebuie să-i asiguri bogăție, glorie, demnități, onoare. Cu orice preț. Chiar cu prețul vieții! Este

dezarmant și perdant pentru ideea națională că nu se mai studiază, alături de istoria națională, istoria și cultura clasică latină. Clasicismul greco-roman este o temă aproape inexistentă în învățământul românesc, care supraviețuiește cu câteva ore de latină. Eu l-aș oferi, spre studiu obligatoriu, pe Cicero, mai ales „filipicele” sale, îndreptate împotriva lui Catilina și Marc Antoniu. Ei erau dușmanii republicii și au fost demascați de către Cicero, într-un mod magistral. De altfel, el va fi ucis din ordinul lui Marc Antoniu, care devenise, de fapt, un egocentrist și nu naționalist. Dorea puterea pentru el, în detrimentul patriei.

Ce spune Cicero la finalul Filipicei a doua, îndreptată, în Senatul Romei, împotriva lui M. Antoniu? „Ca tânăr am apărut republica, ca bătrân nu o voi părăsi.” În splendida limbă latină a lui Cicero: „DEFENDI REPUBLICAM ADOLESCENS, NON DESERAM SENEX”; „am disprețuit săbiile lui Catilina, nu mă tem de ale tale. Mi-aș da cu multă plăcere chiar viața, dacă prin moartea mea ar putea fi restabilită libertatea Romei, pentru ca durerea poporului roman să facă odată ceea ce de mult se chinuia să înfăptuiască. Acum, ce-i drept, o, senatorilor, trebuie să doresc moartea, după ce am îndeplinit acele sarcini pe care le-am avut de îndeplinit. Din două motive doresc aceasta: întâi ca, murind, să las poporul liber – mai mult nu se poate cere nici din partea zeilor nemuritori – al doilea, ca fiecăruia să i se întâmple după cum va binemerita de la patrie” (1. „Proză latină” - Ed. Tineretului, București, 1967, p. 87).

Acesta este un adevărat bărbat de stat, care înțelege că el este nimic, patria este totul. Care nu a cerut nimic de la

neamul său, dar i-a dăruit totul. Viața. Orice român trebuie să înțeleagă acest adevărat principiu: pentru patrie ești obligat să pui condiții concetățenilor tăi, dacă este necesar, Europei, universului – îl interoghezi umil și pe Dumnezeu. Dar patriei - niciodată!

Dacă ne-am aminti, când și când, de spusele regelui Ferdinand Întregitorul, în deznădejdea Primului Război Mondial: „Voi trage spada și vom pieri cu toții pentru onoarea noastră”. Onoarea nu este un cadou, ci se câștigă, se construiește prin fapte, prin bărbații de stat; nu paiațe, nu fleacuri. Nu putem face chiar totul de rușine!

În ceea ce privește fundamentul naționalist intern, propun un model absolut, modelul biblic. Dumnezeu, după ce a făcut perechea primordială, a pus la dispoziția acesteia un TOPOS și câteva reguli. Simple, dar esențiale. Cine nu le respectă pleacă. Iată:

8. Apoi Domnul Dumnezeu a sădit o grădină în Eden, spre răsărit, și a pus acolo pe omul care-l întocmise.

9. Domnul Dumnezeu a făcut să răsară din pământ tot felul de pomi plăcuți la vedere și buni la mâncare și pomul vieții în mijlocul grădinii și pomul cunoașterii binelui și răului.

10. Domnul Dumnezeu a luat pe om și l-a așezat în grădina Edenului, ca să o lucreze și să o păzească...

15. Domnul Dumnezeu a dat omului porunca aceasta: „Poți să mănânci după plăcere din orice pom din grădină;

16. Dar din pomul cunoașterii binelui și răului să nu mănânci căci în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit” (Biblia – Facerea).

Prin urmare, oricărui locuitor al dulcelui pământ românesc, care este cel

de-al doilea paradis, „Grădina Maicii Domnului”, i se permite să trăiască în pace, nestingerit de nimeni. Poate să se bucure de toate roadele brazdei.

Pământul acesta sfânt trebuie muncit și păzit. Și, mai ales, să nu mănânci din pomul vieții lui acum, când, după acel păcat greu al protopărinților (Adam și Eva), cunoaștem binele și răul.

Nu ai voie să fragmentezi acest pământ, să-l transferi altui neam străin, să-l batjocorești, nici măcar în gând. Nu-l poți dezona prin minciună. Iubești, respecti sau pleci! Sau, dacă nu, ați văzut, Vodă trage sabia! Cu alte cuvinte, pământul românesc pune condiții – că este de la Dumnezeu. Iar cei ce vorbesc despre el, trebuie să fim noi, cei lucizi, care asigurăm paza și, pentru el, punem condiții întregului univers.

Aceasta face parte din ceea ce ar trebui să se numească cetățean român, în conținut, nu în formă doar. În România însă nu prea avem cetățeni, care (ar presupune) să-și cunoască și obligațiile față de țara în care trăiesc și au trăit strămoșii lor.

Când cetatea plânge în inima ta ești pe drumul cel bun, care duce la datorii naționaliste. Românii nu trebuie să fie săraci. Pentru acest scop sunt necesari conducătorii!

Românii nu trebuie să fie jigniți și batjocoriți de nimeni, fără replică promptă.

Românii trebuie să beneficieze de o educație aleasă, completă (între care, pe prim plan: limba română, istoria universală și națională, limbile clasice (latină și greacă veche), sanscrită, ebraică, pentru o cunoaștere adâncă a trecutului, prezentului politic, economic, cultural, pentru a

putea lua decizii în baza gândirii critice, pe plan intern și extern, pentru a putea pune condiții realiste, de necombătut.

Dragostea de Dumnezeu și neam se învață în școală, familie și prin puterea modelelor (mai sunt?). Așa se poate înțelege de către generațiile tinere (cam prea materialiste!) că țara asta, cu tot ce este în ea, cu istoria ei, cu morții, care ne încălzesc limba română și abecedarele inimii, nu este o femeie de moravuri ușoare. Diplomatie înaltă ne trebuie, dar întru onoare și demnitate pentru interesele țării. Sunt chestiuni care nu se cumpără la băcănie, se „formează”, dacă nu vrem să ne ajungă destrămarea totală. Sunt valori nevandabile, inflexibile, care țin de genetica morală a neamului nostru românesc.

În lumea asta, care te cheamă, te ispitește, te învâluie, te falsifică, te vandaleză, îți ordonă, te minte, te umilește, dacă îți permiți, românul trebuie să-și cunoască adevărata „condiție”, ca pe o măsură fundamentală de sănătate. În „Marea Trecere”, trebuie, după părerea mea, să judecăm și să simțim chiar ca romanii (din care se spune că ne tragem): pentru a nu fi nimic, trebuie să fim totul! De ce? Pentru a avea loc în rugăciunile copiilor și nepoților noștri, risipiți, unii, în lumea cea mare. Și, mai ales, pentru ca pământul acesta bătrân și bun să-ți acorde majestatea de a te odihni în el, de a avea drept de mormânt.

Un naționalist trăiește întru adevăr și onoare. Adevărul și onoarele patriei mele. Dacă, prin asta, ofensez nu știu ce ideologie perversă – puțin îmi pasă! Nu-mi cer scuze în fața vântului. Eu sunt dintre aceia, care sunt fericiți, dacă poporul lor este fericit. Dacă nu, nu sunt deloc.

Tovarășu' Dumicat

C. VOINESCU

S-a pus problema să se facă întâi tovarășie, începu Săndoi, Întovărășire, nea Săndoi, îl îndreptă Mărin Martalogu, învățătoru, care, de unde și până unde, se băgase în politică, da adânc, nu așa, mai făcuse el ceva politică și înainte de război și când l-au întrebat la Raion ce și cum, a cam scăldat-o, însă și-a luat angajamentul să lupte pentru cauza dreaptă a partidului și l-au primit. Acu era hotărât să nu mai dea îndărăt, așa că își sumesese mânecile cămășii, își ridica-se cracii nădragilor până mai sus de genunchi și împreună cu Alecu Nălbaru, omu de serviciu, frământa paiantă în curtea școlii, o frământa ca pe problemele cele mai arzătoare, nădușea, ce dacă, fără nădușeală nu se putea merge pe drumul luminos arătat de Lenin oamenilor muncii din întreaga lume. Ce-o fi vrând să facă tovarășu cu paianta asta de-o frământăm în draci în fiecare zi după ce dă drumul copiilor acasă, se întreba Alecu Nălbaru, că zilnic o călcau, același pământ, aceleași paie, numai apa era alta, noaptea venea, vezi, de se usca pământul și dimineața, după ce intrau copiii la clasă, avea sarcina să toarne trei-patru căldări de apă să se moaie iar și să poată intra cu picioarele la nămiază în el și iar îl luau la întrebări și dă-i și dă-i, trecea lumea prin fața școlii, Ce faceți domnu învățător, Politică fac, Stane, aia fac, calc pământ, îl amestec cu paie și iar

îl calc, dacă asta ne cere partidu, asta fac, și mâine, dacă îmi cere partidu să te calc și pe tine în picioare ca pe pământu ăsta, aia o să fac, că nu vrei să te înscrii la colectiv și să știi și tu că s-a terminat cu domnii, domnii sunt la Canal, unde-o să ajungi și tu curând-curând, noi suntem tovarăși, tovarășu învățător și tovarășu om de serviciu, să nu-mi mai zici domnu învățător! Bine, domnule, o să-ți zic tovarășu d-aci încolo, ce, parcă mă doare gura, numai că eu așa eram învățat, acu, dacă s-au schimbat timpurile și te-ai schimbat și dumneata cu ele, ce, crezi că nu pot să-ți zic tovarășu? Vezi, Alecule, zicea Martalogu înămălit ca un porc, după ce scăpa de dușmanul de clasă, vezi, bă, ce înseamnă exemplul personal, care are forță mobilizatoare pentru mase, de-aia călcăm pământ, uite, să ne vadă lumea mânjiți până la gât și nădușiți până la buric și să ne zică tovarăși, să zică, tovarășu Alecu Nălbaru, om de serviciu la școală, proletar, exploatat până ieri fără milă de chiaburii satului, calcă pământ în curtea școlii cu tovarășu Martalogu, învățător de tip nou și proletar și el de azi încolo.

Ce nu înțelegea Alecu Nălbaru era, întâi, că nu știa ce-or să mai calce de la Sfântu Niculae încolo, când o veni zăpada și înghețul, că pământ nu mai puteau călca, poate că se apucau de Stan al Pârului, să-l calce pe ăla mărun-

mărunt și fără paie, până s-o înscrie și el în colectiv, dacă partidu o să permită intrarea chiaburilor în rândul țărănimii collectiviste, și al doilea, ce nu înțelegea, era că până să înceapă războiul, când Martalogu venise învățător în sat, nu se ezista să fie vreunu care să nu-i zică domnu învățător, bine, bine, nici tovarășu n-aveau cum să-i zică, nu se purta p-atunci vorba asta, îi mai ziceau ăi bătrâni și ăi de-un leat cu el pe nume, da și la ăștia se rățoia, Mie să-mi zici domnule, eu sunt domn, nu sunt oricine în sat aci și d-aia m-a dat tata la carte. Bine, bă Mărine, bine, așa o să-ți zic d-aci înainte, domnule, o să-ți zic domnule până ți-or cura trențele... acu nu, că să nu-i mai zică nimeni domnule și să-i zică toți tovarășu, tovarășu învățător, chiar până-ntr-acolo încât și el, Alecu Nălbaru, să fie înaintat tot la gradul de tovarăș, tovarășul om de servici. Asta e, nu e greu să pricepi, tovarășu Alecu, s-au schimbat vremurile și nu mai sunt unii domni și alții slugi.

Nălbaru tot nu pricepea cum devine cazu cu tovarășia, până acu a fost domnie, dracu s-o ia de domnie, el n-a domnit nici atunci și taman când să zică și el că s-au schimbat vremurile și o să fie domnie și pentru el, nu, că e tovarășie și că trebuie să facem și la noi în sat o tovarășie, cum făcuse el cu Mărin Martalogu la călcat de pământ și nu mai pricepea Alecu cum e domnu învățător tovarăș, tot ca el, dacă cucoana Sândica, nevasta tovarășului învățător, era doamnă, stătea acasă, iar llinca lui se ducea la ea cu ziua, se mai ducea și el, mai tăia un lemn, mai trăgea cu coasa, mai rânea la porci, llinca mai dădea o rufă prin apă, mai lua la bătaie vreun covor, mai dădea cu a mătură. A dracu politică mai face și domnu învățător, se gândea Alecu, la școală calcă

pământ și e tovarăș, îl vede lumea mânjit lângă mine, acasă e domn, nu taie o surcică, face materiale, dări de seamă, planuri de muncă, socoteli, daraveli pentru ăsta al Cocosatii, Dumicat, cum îi zice lumea, de-l puseră președinte la Sfatu Popular. Păi nu l-a învățat tovarășu carte, că el l-a învățat, da nu prea a avut pe cine, că-l aducea mă-sa legat cu dermeaua de mâini la școală, fura porumbii lu Surdu lu Cocos, fugea pe gârlă despuiat și fura cânepa oamenilor pusă la topit, să facă bici, umbla prin cotețele vecinilor după găini, l-a lăsat de vreo două ori repetent tovarășu, într-a doua și-ntr-a treia, pe-a patra n-a mai făcut-o, a venit ta-so, l-a rugat pe domnu învățător, că nu mai vrea copilul, c-a zis că fuge d-acasă, că se spânzură în fânar sau de cumpăna puțului, auzi al dracu, că decăt fără copil mai bine cu el așa, fără carte, o avea el norocu lui în viață, nu se știe, s-au mai văzut cazuri și așa a fost, acu e grangure la Sfatu Popular, i-o fi venit mintea la cap, te pui cu mintea omului, vine și asta când nici nu te aștepți, te trezești cu ea pac-pac în creștet, hai, bă, trezește-te că am venit, minte, de, ce parcă e ceva de se vede, s-o poți pipăi, lua în palmă, cântări și să zici, uite, bă, Dumicat are un chil de minte, i-ar mai trebui o litră sau eu, Alecu Nălbaru, am avut de la mama două chile de minte și acu ieșii lipsă la inventar ca Foltea de la MAT, trei litre, cui i-oi fi dat-o, cui i-oi fi împrumutat-o și nu mi-a mai dat-o înapoi, cui i-oi fi vândut-o, dracu știe. Oricum, lu domnu învățător, dacă-i pune cineva mintea pe cântar, pe unul ca lumea, nu ca al ălora de la ORACA, de cântăresc vitele oamenilor când le achiziționează, că așa se zice acu, ar fi bătut spre patru-cinci chile.

Când a trecut Dumicat prin fața școlii, acu vreo două-trei săptămâni în urmă, după ce-l puseră mare acolo la Sfat, tovarășu a ieșit la drum, așa mânjit cum era și cu pantalonii sumeși și a zis: Să trăiți, tovarășu Pandelică, Auzi politică, se gândea Nălbaru, acu îi zice tovarășu Pandelică și când era la școală din măgar, bube-n cap și baligă-n drum nu-l scotea, Să trăiți și să arătați maselor că sunteți omul cel mai priceput și că încrederea pe care v-a acordat-o partidul este pe deplin justificată, auzi vorbe la Mărin Martalogu, se uitau ăia de la Sfat, care erau cu Dumicat, cu gura căscată la el, al dracu tovarășul, ar fi fost bun de avocat să le ia parte ăstora din Năgărăi când se bătură colo în Tăietură cu ăia din Giculești pentru o delniță de pământ, care acu intră în perimetru și nu mai e nici a ăloră, nici a ăloră, este a noastră a tuturor și a nimănui, a colectivului, adică.

Al Cocoșatii – tovarășu Dumicat deci – da n-avea nimeni curajul să-i zică pe poreclă, chiar dacă i-l puneai pe tovarășu înainte, clipea des din ochi, ce-o fi văzut el când îi închidea?, cum îl altoia domnu învățător cu vătraiu peste turul nădragilor, Să-ți vină, bă, mintea la cap, că a ta căzu aci în tur, nu stă în cap ca la toată lumea, Vă mulțumesc, tovarășu învățător, pentru curajul de mi-l dați, zise Dumicat din drum, tovarășu se luminează la față ca luna după ce se urcă pe Coasta Mică, n-am uitat ce ați făcut pentru mine, aci Martalogu se făcu mai tuciuriu la față, vorbea și ăsta al Cocoșatii, al dracu, de

nici nu știai cu care minte, cu a de sub șapcă, ori cu aia din turul nădragilor atinsă de vătrai și după ce o să-mi duc la îndeplinire sarcinile de partid privind lichidarea chiaburilor și colectivizarea agriculturii, o să trec și pe la școală. Nălbaru căscă gura din dosul gardului, i-era frică să scoată nasu, nu de alta da-l cam altoise și el pe al Cocoșatii de mai multe ori, că-i mânjise peretele cu cerneală și scrisese cu cretă d-aia colorată pe privată că nu ș' ce voia să-i facă doamnii lu tovarășu, nici nu-i spusese, de rușine, lu Martalogu, cum să-i spună așa ceva.

Nălbaru tresări de după gard când îl auzi din nou pe Dumicat că se duce să rezolve problemele trasate de la Raion, unde dracu o fi învățat ăsta să rezolve probleme, că la școală când zicea domnu: Eh, copii, acu să rezolvăm câteva probleme, ăsta era primu care ridica două dește să-i dea drumu până la privată, că-l trece și nu mai poate să țină, fiindcă iar a mâncat chisăliță și n-a mai așteptat să se răcească mămăliga, a luat-o arzânte, a făcut-o dumicat și a înghițit-o așa și de-aia îi și ziceau copiii Dumicat.

Și dacă ieșea afară, ce, parcă la privată se ducea el, ba, ba, tomnai colo în fundu grădinii se prijea, se urca într-un dud și mânca dade negre, se făcea pe mâini și pe buze totuna, parcă era mânjit cu indigău d-ăla de pune tovarășu între două hârtii, când scria dările de seamă pentru ședințele de partid, de utemeu, de geaceu, de femeie, de dracu, de lacu...

LIANA NICOLAE

Priveam lumea

Ușa se deschide deodată strălucitoare și cenușie
 controlați acceptăm ușor sistemul care ne obligă
 cum să trăim să gândim încotro să ne-ndreptăm
 vocea insistă asupra cuvântului sugrumându-l
 nimic nu e mai inacceptabil decât silaba sfâșiată
 așezată succedând asemeni unui picior șchiop
 totul e uscat în afară de puțină iarbă lângă puț
 furtuna a rămas soră cu băătăliile îndelungi
 ridicați ochii ridicați capul... iată lumina
 aerul a rămas plin de mirosul trandafirilor
 nemuritori secați de verdeața timpului
 moment de tăcere acustică suspendat de gândire
 și dacă țipi nimeni nu te va auzi dacă vorbești
 în șoaptă - te aud cei apropiați dacă ai hotărât să taci
 te vor asculta doar prietenii care te iubesc
 am învățat să ascult mai mult și să vorbesc puțin
 priveam lumea în fiecare zi ca și cum ar fi ultima
 animalele copacii lumina auzeam voci din catedrală
 era greu să-mi fac griji pentru ceea ce spun alții
 nu doream să fiu prizonierul lor – inima îmi bătea
 mă mișcam nu eram o ființă dominată de disperare
 singurătatea nu era-ncurajatoare nu privea apa
 ea era ruptă din mine pictată în drumurile mării
 un poet murea departe de casă tremurând fără glorie

Nu mă condamn

Nu găseam cărarea - doar urme de pași
 în orașul dărâmat fără credință și durere
 nu voi refuza frica și orgoliul pământului
 nu mă condamn nu-mi judec judecata
 nu voi refuza umbra din interiorul meu
 privesc cu aroganță și frustrare izolarea mea
 îmi iubesc dușmanii și mă rog pentru ei
 nu condamn nu refuz nimic nu vă judec
 rămân cu sufletul neîmpărțit sunt milostivă
 acceptarea mea topește gheața și alină rana
 înțelegeți această lecție - nu vă înverșunați
 vreți perfecțiunea – nu negați această lecție
 dragostea de astăzi a oamenilor este ezoterică
 salvatoare greșită – ea nu salvează nimic
 toate răspunsurile sunt în noi suntem religioși
 într-un edificiu luminos al comunității
 este aceeași forță manifestată în relația dintre
 om și Dumnezeu în care fluviile se varsă
 n-am urmărit gloria – zbor sub cerul albastru
 un poet a murit departe de casă – era pelerin
 calmul lui nu obosea niciodată - în inima caldă
 priviți în jur și vedeți cum în această zi de iarnă
 umbrele se-ntind pe câmpii într-o frumusețe
 magică – iată felul în care ni se arată natura

Cele mai simple

Lucrurile cele mai simple sunt frumoase
 sunt umbre - ele apar și dispar la fel de repede
 ca această zi de iarnă geroasă cu mult soare
 nu suntem nici răi nici buni nici ticăloși
 un om deștept nu poate face ce vrea el pe lume
 nu trăim în cea mai bună eră nici în cea mai rea
 atunci era vremea rațiunii a credinței a luminii
 a întunericului - primăvara speranței iarna disperării
 și nu mi-era frică de ce eram – gura mea tăcută râdea
 citeam cu spaimă biblia bătrână uitam de regi

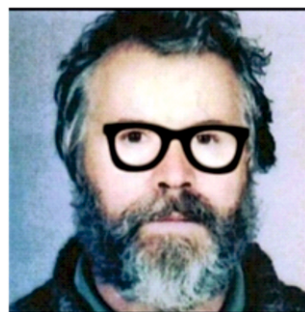
lungi vietăți sfâșiate tresăreau sub talpa mea
 printre sfinți principii și vietăți necurate
 toți se resemnează își fac procese – se denunță
 că prințul nu e cerșetor că regele e muritor
 războaie coboară în fum și apoi e liniște
 după toate plecările rămâne mânia întregului
 poetul nu se mai zărește în nodurile bradului
 și urmele lăsate de ceilalți în formă de aripi
 poate o rană o durere prelungită-n păsări
 ca o simplă cârjă gârbovită a unui preot de țară
 care număra morții și număra viii răniții
 cei îngropați și dezgropați cei fără urmă dispăruți
 la ce bun acest oraș dărâmat câtă dezordine
 la ce bun atâtea pietre căzute din cer nepăsătoare

Prin îndrumare

Gânduri cumpătate gândire deplină
 în acel etern ca un principiu divin
 decât ce este simplu este etern
 dificultatea învinsă provoacă admirație
 pour dire vrai au temps qui court en avantage
 arta se reîntoarce către însăși copilăria artei
 vom zări culoarea frunzelor nu și forma lor
 poezii vor rămâne cu o îndrăzneală timidă
 gândind înseamnă a uni într-un haos permanent
 să fie simpli în expresii proprii și concise
 sub o gheară de leu furișată printre cuvinte
 în acel ceva superior admirației și emoției
 și în natură există o anumită dezordine
 în lucrurile râvnite – aurul marmura și purpura
 în sentiment și idee cuvântul își pierde valoarea
 în cioburi de sticlă spartă și transparentă
 și atunci începea să mă doară toată ființa
 nu-nțelegeam cine pe cine privea în joacă
 ne ferim de moarte – unde este curajul de a trăi -
 să nu uităm că-ntr-o zi vom fi în aer vom fi acolo
 vom vorbi unii cu alții dar nu în cuvinte – în tăcere
 prin îndrumare avem libertate dar nu pe oriunde
 orice drum urmat de unul singur este adevărat
 nu încercați să prindeți luna – e prea vicleană

Poezie

IOAN POPOIU

SALA CASTELULUI

atâtea lucruri mă rănesc chiar în aceste ore cum
 se destramă bucuria înghițită de neant atât de firavă clipa fericirii cerul acesta palid
 nu promite nimic singurătatea stă la pândă în orice fibră a ființei ca o fiară
 neîmblânzită gata de atac o lume atât de ireală fragilă existență prinsă în țesătura
 nevăzută a sinelui noaptea respirația voluptuoasă a inimii pe căi neștiute miracolul
 nopții lumea nu mai există devorată de-ntuneric
 tinerețe zbor clocot erupție ce departe sunt stelele și cât de aproape respirația lor le
 simțim mersul pe cer imprimat în noi drumul ca o curgere de ape destinul nostru
 spulberat secunda se sfărâmă în cioburi timpul explodează în tâmpilele noastre
 frumusețe purpură și aur în sala Castelului Ofelia plânge pe malul râului în care va
 intra să moară prințesa așteaptă neconsolată omagiul cavalerului care întârzie pe
 câmpul de luptă onoare sabie ascuțită ațintită spre dușman se frânge în mâna
 luptătorului sub povara ei sângele se scurge fără noimă și acoperă pe cei morți evul
 mediu tonalități de roșu și negru cer plumburiu pe câmpul de război
 morți și răniți despre care nu se mai știe nimic...

CERUL SPANIEI

gândul mă poartă undeva departe nu pot s-aștept
 în căutarea unui miracol caut drumul dar calea e-nchisă
 și golul nu-mi dă pace toamnă cu plop de aramă
 în văzduhul cu arome parfumate singur sub cer
 doar cu gândurile și nimic nu se-ncheagă abisul
 din inima acestei clipe nu căuta ce nu poți atinge
 cu sufletul lumina se-aprinde pentru cei ce o caută
 frenetic nu poți privi în suflet fără să te rănești
 fericirea este fulgurantă ca parfumul rozei
 ceea ce nu durează este mai aproape de adevăr
 nu-mi vorbești de rostiri filosofice din cărți mai
 multă enigmă există în viață decât în moarte
 drumurile acestea sunt paralele nu se-ntâlnesc
 niciodată demonii mișună peste tot cerul Spaniei

ce cor de înger ne-ntâmpină cavaleria rătăcitoare
 naște idealști și luptători pentru gloria cerească
 stelele răspund tăcerii noastre frumusețea este
 un paradox n-o întâlnești pe drumuri mundane
 chipul ei ca un fâlfâit de înger
 tristețea este neputința de a privi cerul în liniște

CONDIȚIA UMANĂ

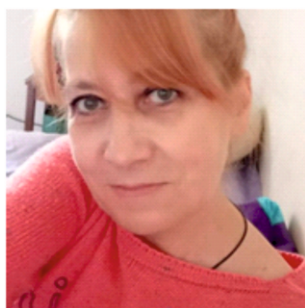
Motto: „am fost acolo sus de tot n-am văzut
 niciodată nimic am coborât pe pământ
 în nămol neputincioasă m-am uitat
 în sus și am văzut totul”
 (Angela Marinescu)
 In memoriam: Angela Marinescu

Unde ne aflăm acum ca oameni ca specie care e adevărul/cândva am făcut un pas
 nefericit am decis să-nlocuim/pe Dumnezeu în cugetul nostru să ne-ntemeiem
 numai pe inteligența pământească/pe intuițiile noastre să schimbăm lumea creată
 de El /ca să devină mai rațională să fie după chipul și asemănarea noastră/lumea
 părea împăcată știind că acolo Sus nu mai e nimeni/cât putem să ne înșelăm noi
 oamenii alergând după himere/unde era Calea salvatoare și unde suntem rătăcirea
 era sădită în noi/niciodată n-am acceptat dependența față de Cer/n-am vrut să
 știm nimic de ascultare cumințenie/ ne era greu cu jugul de lemn al Creatorului/și
 ne-am pus singuri jugul de fier și ne simțim bine.../nu e niciun paradox după ce
 rătăcirea se consumase/nu aveam de ales am făcut un pariu cu noi înșine și l-am
 pierdut/nu aveam cum să-nvingem apăsa asupra noastră un blestem/eram
 condamnați de la-nceputul lumii descindem din neamul lui Cain/cu această povară
 am înaintat în existență până azi/eram liberi de fapt goi fără neliniști
 metafizice/acum când știam că Dumnezeu este mort/în ființa noastră și-a făcut loc
 o nouă religie credința în progres și civilizație/ ciudată zeitate neașteptată mutație
 în noi/am înlocuit pe Dumnezeu care ne-a plăsmuit liberi/cu o divinitate închipuită
 ca să ne facă fericiți pe pământ aici și acum/voiam să ne-mplinească toate
 dorințele eram atât de nerăbdători/căutam înfrigurați fericirea împărăția lui
 Dumnezeu era prea departe/o pură abstracțiune în ochii noștri însetați de concret
 vitalitate trăiri palpabile/am schimbat radical paradigma voiam să aducem Cerul
 pe pământ/să conciliem contrariile într-o logică pur omenească/astăzi știm că am
 pierdut ne-am învins singuri/ne-am privit ca învingători stăpâni ai lumii egali cu
 zeii/dar în clipele de luciditate înțelegeam că ne-adâncim pe un drum fără
 întoarcere/când am vrut să ne întoarcem la Creator nu am mai aflat calea/toate
 semnele dispăruseră noi le-am distrus...

CLIPĂ RĂMÂI

Motto: „frumusețea este acest amestec
de frunze galbene moarte
ce duc parfumul trecutului”
(Angela Marinescu)

nostalgie cerul se deschide se-nalță sus privirii noastre pierdute ce rătăcește departe viața este o himeră nimic nu este real doar frumusețea este aproape aici sub ochii noștri rămași în uimire iubesc absolutul concret carnal frugal clipele acestea ca un miracol cum vine necunoscutul liniștit spre noi ca și când s-ar lăsa mângâiat dorit așteptat ce pot să-ți spun ție despre frumusețe fericire adevăr frumusețea va fi mereu în suferință în această lume nu-mi vorbești de fericire am trăit prea mult printre himere această clipă unică în veșnicie frumusețe invincibilă viața este ca un vis de toamnă evanescent fulgurant clipă topită în frumusețe și farmec inefabil clipa ne-nvață mai mult decât tratatele de filosofie nu există adevăruri grave solemne convingătoare n-aș putea crede decât într-un adevăr fragil în condiția noastră de ființe vulnerabile toate sunt repede trecătoare simplă-mbinare de efemer o clipă care-o-nlocuiește pe cealaltă fericirea vine din această frumusețe pieritoare fără pretenții care nu cere nimic vrea doar să existe inefabilul ei răscumpără condiția de ființe muritoare nu ne aparține nimic doar suntem acum și aici nimic sigur permanent îmi place așa cum ești acum dezarmată goală fără trecut fără viitor niciun mâine azi mă atrage tot ce este pieritor îmi provoacă repulsie formele încremenite bătute în stâncă ca niște epitafuri frumoasă clipă dulce risipă știu că ești trecătoare dar îți spun acum precum Faust clipă rămâi ești atât de frumoasă...

Adela CONCIU

MĂ IUBEȘTE ... NU MĂ IUBEȘTE ...

ar trebui să pictez istoria asta de amor!
 s-o expun pe pereții clădirilor
 din orașul în care doarme Dumnezeu!
 o simt cum palpită sub piele,
 de când mă știu, hrănindu-mă
 cu rădăcina mărului din Rai!
 și da, vreau să fii Adamul meu
 și eu femeia-ți din coastă,
 pentru că sunt geloasă
 pe tălpile celor care ar putea
 să-mi calce sufletul,
 pe ochii lor flămânzi de tine!
 arunc petale de flori
 în palmele morții!
 mă iubește ... nu mă iubește ...
 și ea îmi râde în față,
 cu fiecare secundă
 ce îmi taie obrazul adânc,
 până la epiderma aceea din lapte,
 când pruncul din mine,
 nu știa cuvântul acela.
 oare cum era? dragoste?
 pe vremea aceea Dumnezeu era treaz,
 îmi făcea o inimă din lut,
 s-o poți modela,
 în atelierul tău cu inimi frânte!

ar trebui să pictez
 istoria asta de amor!
 s-o expun pe pereții clădirilor
 din orașul în care doarme Dumnezeu!

HOLOGRAMĂ

ninge iar,
 precum anii ce trec,
 prin fereastra ce-mi strivește
 holograma!
 nu! nu sunt eu!
 eu am rămas neschimbată,
 fecioara blondă ce simte
 iarba frântă pe tălpile goale
 dimineața,
 soarbe soarele din roua vieții
 și rupe franjuri din crudul cerului,
 căutând curcubeul!
 nu! nu sunt eu,
 femeia ce face mărgelile din nopți
 albe și reci!
 eu am rămas fecioara
 ce împletește vise
 în ochii iubiților,
 până ce zorii sărută talpa
 luminii!
 nu! nu sunt eu femeia
 pe care curge cărunță
 uitarea!
 e doar o hologramă tristă!

ȚIPĂȚUL PLOII

te simt sub pleoape,
 cutreierând cetatea închipuirilor mele,
 răscolindu-mi patul goliciunii
 cu palmele umbrelor tale,
 mă speli cu lumina dorințelor,

adânc până la os,
cu teama că n-am să-ți pot
secătui iubirea desculță,
să mă ai prizonieră
în cel mai înalt turn,
unde coapsele noastre
tânguiesc rugăciunea universului
și ochii ni se deschid,
să aprindă în lacrima lor,
ultimul țipăt al ploii!

LEMN DE CRUCE

am sechestrat zorii în ziua aceea.
zideam cărămidă cu cărămidă
fiecare fereastră a tâmpiei
în jaluzele albastre de fum
cu pleoape ude de amintiri.

acum ... nimeni,
absolut nimeni,
nu-mi va trezi din somn
lacrima răstignită.

azi , sufletul meu va fi
doar, lemn de cruce!

VIRGINITATEA VISULUI

prin așternutul în care regăsesc
virginitatea visului,
sălbatic îmi zvârcolește sângele,
animal de jad
ce mă pândește noapte de noapte
după colțul gândului,
un lup flămând
în ochii căruia
apare iar și iar luna.

dragostea ta , marea
în care îmi spăl murdăria neîmplinirilor!

NIHIL SINE AMORE

în lagărul în care dorm inimi,
una singură stinge lumânarea ...
lacrimii de vânt!

te-am căutat o viață

cum orbul aleargă
după plânsul luminii.
uneori, ți-am găsit urma,
gura-ți săruta altă umbră,
alți pași.
am fost cerșetorul
de la colțul străzii tale,
până pielea palmelor
mi-a devenit pergament,
până umbrele mi-au invadat gura
și n-am putut să mai strig.
am rătăcit toamnele,
una câte una,
mințindu-mă că frunzele
mă iubesc,
până am obosit
și tălpile mi-au sângerat cenușă!

COASTA LUI ADAM

cât de mică sunt, iubire,
pentru tâmpla ce-ți cuprinde
lumea,
pentru gândul ce răscolește
veacul,
pentru palmele tale,
semne de carte printre
pagini nescrise,
pentru ochii ce-mi străpung
carnea
cu iubirea scrisă din stele,
pentru coastele tale
ce-mi cuprind inima,
pentru lacrimile tale
ce mi-au șters neputința!
cât de mică sunt, iubire,
și totuși cât de mare,
pentru că știu iubi!

ATEMPORAL

nu putem pune bariere absolutului!
așa că, lăsăm totul să treacă
molcom, liniștit și pur,
ne hrănim trupurile cu lingurița,
simțim îndelung gustul fiecărei
molecule
ce face dragoste sub pielea noastră
cu secunda

Ioana BURGHEL

Împietrire

De la un timp,
nu-mi mai simt sufletul!

Bucata mea, de viață
s-a decolorat ca o haină
purtată de generații.

Din loc, în loc,
au înflorit macii,
lujere însângerate în
coasta nimănui.

Aș coborî într-o margine de
drum pustiu,
ca-ntr-un ochi de animal
abandonat,
cu tot acest suflet al meu și,
m-aș pierde în
renașterea unui cuib de
rândunele.

Lumina din lut

Tu hibernezi
într-un colț de uitare,
ploaie albastră
în singurătate.

Oamenii cântă,
oamenii înjură,

e liniște în stropii curați,
atâta liniște
încât
atunci când
ți se adună cuvintele
din picături
simți
paloarea
lutului
tânăr.

Doamne,
sub această armură
îmi trăiesc ploaia
ca pe-o lumină
stingheră.

Densitate

memorează bine acest loc
aerul e așa dens
încât
dacă vezi răsăritul
incendiat
dezleagă
puțin
câte puțin
întunericul
iarba
trebuie ferită de
explozii
majore

Pustiu

Femeia
a împăturit zâmbetul
într-un manuscris
filă cu filă

cuvintele?
niște biete
semne vii
pe gâtul lebedei

în golul
dintre lumi
urlă pustiu
singurătăților
în rădăcinate

PLOUĂ CU NOI

Peste însingurare
plouă cu noi
și cu toate cuvintele prea obosite
să mai despice firul

Orele străbat drumuri pustii
și se preling o dată cu anii
spre o Cetate în ruine
unde
corbii rostesc
în limba viermilor pământului
o rugă despre renaștere

E o eclipsă totală de lună
prin cimitire
doar huma tresare la sunetul
clopotului
arar
vestind răsăritului
unui alt
verde

Iubire de mai

Sub cerul lumii-s doar fărâmbă de
cuvinte.
Îngenunchez în crângul înroșit de maci.
Și-n suflet tot mai cad petale sângerânde
Și tot mai caut leacul vreunui vraci.

Sub geana nopții mă prefac în fluturi albi
Și mă apasă greul stelelor, din plin.
De-aș fi eu primăvara din florile de crin,
Te-ai ameți cu mine, cum te-amețești cu vin.

în ore
decupez
un surâs de copil

mușc
din liniștea asta
ca dintr-un biscuit

e curat
aici
e curat
ca într-o dimineață
în care
mi-am uitat
umbrela

Stare

Flutură sufletul
ca o apă înmormântată

în celălalt pământ
pui de mierlă
un înger caută lumină
în orașul
prin care
a plouat prea mult

niciun pustiu
nu-și tocește degetele
numărând zile
impare

Eminesciana

Eminescu: ideea europeană și unitatea culturii universale

Florian COPCEA

Eminescu concepe cultura europeană ca o unitate bazată pe valori comune și pe autori reprezentativi, „canonici”, care ilustrează *universalitatea* ei. Această noțiune e frecventă în însemnările manuscrise studențești, în care el, luându-și notițe de la profesorii care predau în Universitatea de la Viena și Universitatea de la Berlin, căuta să-și explice ce înseamnă cultura, care este statutul ei ontologic, ce semnificație are în întreaga sferă a cunoașterii.

Poetul a fost în mod consecvent de părere că podoaba cea mai nobilă a unui popor este arta sa, cel mai nobil simț al omului fiind cel estetic. Un privilegiu al culturii este acela de a fi aptă a se bucura de această podoabă și de a gusta frumosul pe toate căile. *Cel mai frumos din toate câte sunt frumoase este sufletul frumos*. Formulând această concluzie hegeliană, poetul vorbește apoi de *universalitatea* culturii, care trebuie să pornească în mod organic de la știință: „Niciun fel de materie nu e cugetabilă, care să nu poată constitui un element al culturii, fiindcă ea nu urmărește un scop obiectiv, de aceea nu are niciun teren anumit pe care să-l umple. Și nu numai că ea nu-i mărginită la un singur teren, ci *universalitatea* e chiar semn distinctiv al culturii, cel puțin fiecare al ei se măsoară după măsura universalității, în care ea se mișcă [1, p. 47].

Se conturează în aceste însemnări manuscrise, adunate sub genericul *Fragmentarium*, un mod de înțelegere specific eminescian al culturii europene, ca o configurare de terenuri diverse, de cercuri interactive maioreștiene sau de Unu Multiplu nicasian.

Omul este, pe întinsul continental al acestor terenuri, „un inel în lanțul cel mare al tendințelor și aspirațiilor omenesci”, iar prin mijlocirea culturii generale „el capătă privirea mare în totalul și generalitatea întregului” (*Mss. 2258/182*).

Admițând că o asemenea universalitate se manifestă prin grade simple și foarte schimbăcioase, prin culturi mari ori mai puțin multilaterale, Omul cult trebuie să-l cunoască, astfel, pe Shakespeare sau pe Humboldt, după cum e obligat să cunoască cine a descoperit America.

„Totalul și generalitatea întregului” poate fi mai bine cunoscut dacă ne închipuim un cerc imens, cu o dispunere de cercuri concentrice din care fiecare cerc s-ar arăta nu ca un cerc simplu, ci ca un cerc de cercuri. Centrul s-ar cădea să fie „interesul general uman la ele”.

Poetul își reprezintă acest cerc cu toate părțile care se influențează reciproc și se țin una de alta pentru a forma un întreg, în felul în care pământul cu toate pădurile de aer ce-l înconjoară constituie o unitate.

Atunci când cineva simte bătaia inimii polone și simte sufletul național îmbălsămat de poezie și înduioșat de muzică și afirmă că Polonia e pe moarte, acesta trebuie taxat drept nebun. În schimb în baza literaturii române a constata progresul înseamnă a face o metaforă ironică.

Un astfel de *progres* se obține în temeiul transmiterii de energie intelectuală de la un popor la altul, de la unul îmbătrânit la unul tânăr: „Progresul omenirii consistă în aceea că popoare noi, tinere, își apropiază rezultatele intelectuale ale celor îmbătrânite, ca o provizie gata și câștigată deja, care pentru civilizațiunea lor ulterioară e *numai punctul de plecare*. Energia cheltuită și prefăcută în rezultate intelectuale a poporului bătrân și murind, se transmite celui tânăr. În infinitul timpului cei tineri o duc mai departe, adaugă la suma moștenită, energia lor pe care o cheltuiesc istoricește, asemenea în formă de cultură, și se sting la rândul lor. Progresul națiunilor e limitat, progresul omenirii infinit. Cu toate acestea, progresul n-ar fi posibil, cum mișcarea n-ar fi posibilă când temperatura ar fi una și vedem în aceste deosebire între incultură și cultură, între tinerețe și bătrânețe eternă” [2, p. 52-53].

Poetul crede pe bună dreptate că o cultură – națională, europeană, universală – se poate construi numai pe valori care reprezintă epocile de împlinire a popoarelor și nu pe acelea în care nu se atestă valori considerabile: „Nu este de trebuință de a cunoaște multe din istoria unui popor, în vremi în care a trăit animalic, timpi orbi. Sunt încercări deșarte, de a rechema cunoștința oarbă a popoarelor, din vremi, în care aceasta nu avea nicio valoare. A reproduce scheme, coaje

vechi, este sărăcie, poezia adevărată e nemijlocită. *Pons e sinorum*. Găsim cu toate astea un cuprins adânc. Metal curat fără de lamură. Heine. Lyrică. Shakespeare în contextul timpului. Ne va mișca numai ceea ce e în genere umană. Sclenieria este romantică. Cuprinsul: pasiunea, mișcările vieții sunt în Shakespeare – Byron. Înlăturarea superstițiunii. Trebuie ca poetul să fie servitorul credințelor poporului? Goethe (*Faust*, P. II). Originalitate și originalitate. Naturalitate potențată și veridică” [1, p. 92-93].

Luând în discuție problema dreptului, poetul consemnează că numai din spiritul omenesc ca esență eternă a vieții se poate abstrage dreptul vecinic care este singurul adevărat: *dreptul rațiunii* sau al *naturei*. Prin rațiune el înțelegeând „rezultatul și productul unei experiențe și a unii culturi de mii de ani” (*Die Verdichtung des Denkens in der Geschichte. Das Leben der Ideen in mss.2257/21 v.*).

Concepând Europa ca pe un *organism*, Eminescu concepe și cultura europeană ca pe un Tot unitar, bazat pe însăși *universalitatea* culturii, demonstrat și de faptul că oricare ființă umană conține în sine un fond sufletească caracteristic omenirii întregi. Comentând o reprezentare teatrală după un rezumat al pieselor lui Henry Murger denumit *Orfelinele*, poetul reflectează anume asupra „tainei construcției sistemului nervos omenesc de a reproduce în mii de oameni simțămintele, ce se petrec într-adevăr în unul singur” [2, p. 192]. Este apreciată cu deosebire identificarea actorilor cu rolurile, ce „au produs în public un efect pe care fiziologul îl privește ca pe o adevărată minune a naturii omenești”, succesul piesei fiind determinat de

trăirea „simțământului adevărat”, și nu de afectație.

Unitatea culturii europene e demonstrată și prin existența unei categorii tipologice de scriitori populari, care sunt *epici* și pe care îi au toate popoarele, ei formând un șir impunător – de la Homer până la Fritz Reuter. Articolul *Comedia franceză și comedia rusească* trece în revistă această categorie, care demonstrează unitatea de fond a literaturii europene și universale:

„Gogol e după unii cel mai original, după alții cel mai bun autor rusesc. Lucrul stă însă astfel: el s-a-în rădăcinat în minte viața reală a poporului rusesc; tipurile sale sunt copiate de pe natură, sunt oameni aieva, precum îi găsești în târgușoarele pierdute în mijlocul stepelor căzăcești. Toate popoarele au asemenea scriitori, deși nu toți au compus câte-o piesă de teatru. La germani Fritz Reuter, la americani Bret Harte, la unguri Petöfy, la români, pentru țăranul din Moldova Creangă, pentru crișăni Slavici, pentru spiritul și viața târgoveților întrucâtva Anton Pann. [Scrierilor unor asemenea autori, n.n.] sunt greu, adesea cu neputință de tradus, de aceea va fi ușor de-a vede că localizarea piesei de cătră avocatul din București d. P. Grădișteanu, făcută după o traducere, căci numitul domn nu știe rusește, nu va avè o valoare tocmai însemnată” [2, p. 197].

În arta dramatică se conturează o unitate în mod pregnant, deoarece, fie în antichitate, fie în epoca Renașterii sau în epoca contemporană lui Eminescu, se face simțită o preocupare constantă de a înfățișa *caracterele omenești* care sunt *aceleași* și ceea ce se întâmplă în *inima omenească*, la care vibrează deîndată publicul, inclusiv cel românesc.

Obiectivele estetice și morale comune se întrevăd îndeosebi în momentele cruciale de dezvoltare ale celor două genuri ale artei dramatice, – unul „înalt” și altul „de rând”: *drama de caractere* și *drama de intrigă*. Cel dintâi arată, după precizările tipologice ale lui Eminescu, caracterele în toată curățenia și consecvența lor, al doilea le presupune ca fiind cunoscute, prezentând conflictele ca fiind născute din planuri paralele, cu caracter intelectual, din părți opuse:

„În cel de întâi gen conflictul trebuie să se nască cu necesitate, ca între două puteri elementare aduse în contact, precum urmează cu necesitate exploziunea dacă arunci o scânteie într-o magazie de praf. Aduse odată în contact, caracterele se dezvoltă repede și energic, privitorul rămâne uimit, nu de ceea ce se-ntâmplă, căci aceasta o poate ghici mai totdeauna, ci de espresia curată, străvezie a caracterelor omenești, cari-n viața comună se ascund sub masca convențiilor sociale. Astfel în tragediile lui Sofocle știm de mai nainte ce are să se-ntâmpile, dar caracterele sunt cristalizate și ne uimesc prin teribila lor consecvență, până sunt înfrânte prin ele înșile, urieși ce cad sfărâmați sub propria lor greutate. Drama de intrigă consistă nu atâta în conflictul a două caractere, ci în acela a două planuri opuse. Aicea publicul privește cu mult mai mare interes desfășurarea, căci el poate ghici ce se petrece în inima unui om, nu însă ce se petrece în capul lui. În acest al doilea gen spaniolii și francezii au ajuns foarte departe; cel dintâi e reprezentat din veac în veac de câteva genii izolate, în vechime de tragicii greci, în vremea nouă de Molière și Shakespeare, și în cazuri izolate în câteva alte scrieri, concepute în acele momente

fericite, în cari, după spusa unui scriitor, fiecare om e un geniu”[2, p. 204-205].

În această caracterizare tipologică eminesciană se întrevide clar modul de a prezenta areale culturale ca niște „cercuri concentrice”, ca niște „terenuri” adiacente care se suprapun până la urmă într-un unic spațiu cultural european, reprezentat de Sofocle și ceilalți tragici greci, de dramaturgii spanioli și francezi, iar în vremea nouă de Molière și Shakespeare.

O configurare oricât de sumară a acestui spațiu cultural/ intercultural/ multicultural va include în chip *holistic*, adică sub semnul *unității*:

- antichitatea greacă și latină cu un impact considerabil asupra poeziei și mitopo(i)eticii sale, reprezentată de Homer, Ovidiu, Horațiu, Propertiu, Sofocle, Eschil;

- Renașterea cu cel mai strălucit reprezentant „divinul brit” Shakespeare, figurând în multe manuscrise din *Fragmentarium*, în poezia „*Cărțile*”, în diferite articole publicistice și cronici dramatice; Eminescu vorbea, în analiza dramelor lui Bolintineanu că acestea ar fi putut călca mai cu succes terenul shakespearian „al abstracțiunii absolute”; al unității pline de simbolism și profunditate care domnește în opera acestui geniu puternic;

- literatura germană, cunoscută de el în original și în profunzime prin cei mai importanți scriitori: Schiller, Goethe, Lessing, Herder, Novalis, Heine, J. P. Richter, mai modestul Lenau, din care traduce, Geibel, Cerri, Hebbel;

- literatura engleză, din cadrul căreia, în afară de Shakespeare, îi cunoaște pe Byron, Joung, Shelley, Defoe, Marlowe;

- literatura franceză, pe care o cunoaște de asemenea fundamental prin reprezentanții clasicismului și

romantismului: Molière, Racine, Corneille, Hugo, Volney, Gautier, Lamartine, Musset, Dumas, Vigny în articolele publicistice sunt citați Pascal, Rousseau, Montesquieu, Voltaire, D'Alembert;

- literatura italiană, din care a lecturat *Decameronul* lui Boccaccio, *Orlando furioso* de Ariosto și *Gerasalemme liberato* de Tasso, *La locandiera* de Goldoni, *I pitocchi fortunati* de Gozzi;

- literatura spaniolă, cu care a luat contact prin Cervantes și *Cid*, citat în *Dicționarul de rime*.

- literatura rusă, cunoscută prin traduceri și dramatizările lui Gogol;

Din cunoașterea acestor literaturi și areale culturale, toate trecute prin „pământul proaspăt al propriului suflet”, a rezultat o modelare a concepției despre lume (de la geneză, trecând prin momentele-cheie ale evoluției, până la stingere – „de la mărire la cădere”, ca în *Memento mori*) și o mitopo(i)etică complexă pusă sub semnul organicismului și înțelegând elemente diferite ale imaginarului clasicist, romantic, baroc și simbolist.

În acest sens academicianul Mihai Cimpoi vorbea despre o încadrare absolută în direcția organicismului filosofic și liric, căci Eminescu concepe Europa (ca și lumea, cosmosul, societatea, statul) ca pe un *organism*, valorificând – pe temeiul culturii asociate *științei* și *rațiunii* și un *Organon*, ca instrumentar al gândirii (în sensul logicii analitice, hermeneuticii sau interpretări, epistemologiei și topice sau modelului de dialogare și sofismelor aristotelice).

Eminescu distingea în evoluția gândirii europene o reorientare a popoarelor noi spre cultura antică, prin îndepărtarea de anumite practici religioase ce-l

proslăveau pe Dumnezeuul puterii fizice, al războiului: „Clerul a dezbătut popoarele nouă ale Europei din mrejele unor credințe și obiceiuri în care puterea fizică jucă cel întâi rol, căci dovedit este că atât zeul suprem al germanilor ca și cel al celților și slavilor au fost un Dumnezeu al războiului, al sângiurilor, un Dumnezeu al puterii brute. Îmblânzirea treptată a lumii nouă este un netăgăduit merit al religiei creștine, afară de aceea că a mai fost păstrătorul culturii antice” [3, p. 179].

Verva polemică a publicistului Eminescu se îndreaptă asupra proceselor de descompunere a culturii europene, declanșate în Rusia și în alte țări. Rusia în special devenea un teatru al unei serii întregi de fapte întunecoase: îndreptarea de pistoale contra împăratului și a șefilor administrațiunii de gubernie, în care sunt angajați ampoliați, sergenți de poliție și chiar persoane din societatea înaltă; fierberea înfundată a mișcării revoționare care duce la popularea Siberiei cu adepții noilor idei; urmărirea oricăror idei mai libere, exercitarea de presiuni mari asupra corpului didactic și a studenților, a tineretului universitar. Atentatul asupra împăratului, care a avut loc la 3 aprilie 1879, oricât de regretabil ar fi, e un simptom al unor cauze cu mult mai întinse și mai generale. Faptul nu are un caracter privat de răzbunare individuală, ci „e precursul unei mișcări de descompunere sociale al cărei obiect e colosala împărăție slavă”, având repercusiuni și asupra culturii: „Dar nu numai la Rusia e mărginită acea descompunere. Peste tot credințele vechi mor, un materialism brutal le ia locul, cultura secolului mână-n mână cu sărăcia claselor lucrătoare amenință toată clădirea măreață a

civilizației creștine. Stilul elegant al arhitecturii Renașterii, cel măreț gotic cedează stilului monoton al cazarmelor de închiriat, Shakespeare și Molière cedează bufonăriilor și dramelor de incest și adulteriu, cancanul și Offenbach alungă pe Beethoven și pe Mozart, – e o epocă în care ideile mari asfințesc, în care zeii mor. Pe lângă aceasta se adaugă o generală corupție economică [3, p. 664].

Eminescu vorbește, prin urmare, despre o epocă de descompunere și relativizare nietzschiană a valorilor comune europene.

Intrând în astfel de faze de criză, cultura națională sau cea europeană trebuie să-și ia măsuri strategice de protejare, de conservare și de asigurare a continuității, a dezvoltării, în felul în care procedează dinastiile monarhiste. Presa vieneză este criticată pentru că este „ceva fără rădăcini” și nu reflectă spiritul rasei germane și nici al celorlalte naționalități. Poetul-publicist vede în dezvoltarea științelor natura, cauza „iubirii pentru orice accent natural, fie-n arte, fie-n literatură”. Cu cât drumul de fier, adică civilizația nivelează și reduce la o egală platitudine omenirea, cu atât se revigorează tendința de a păstra comorile grămădite de un popor: „În realitate orice lucru temeinic și sănătos se face numai pe baza unei naționalități certe, a unei limbi certe”. Modelul invocat, în acest context al dezbaterii problemei, este bineînțeles Grecia:

„Grecia veche n-ar fi ajuns nicicând la dezvoltarea ei cea mare dacă limba ei nu s-ar fi dezvoltat cu toate nuanțele dictate de natură și împrejurări și dacă această dezvoltare a limbii nu era paralelă cu dezvoltarea a chiar spiritului elin” [3, p. 1268].

Comentând o hotărâre a Senatului francez privind legalizarea concurenței libere în cadrul învățământului, gazetarul de la *Timpul* apreciază ca fiind just gestul lui Laboulaye, Renan și Taine, discipoli ai lui Tocqueville, fiindcă ei, acești bărbați, se opuneau acțiunilor de centralizare și uniformizare atât de caracteristic spiritului latin al Franței:

„Ei prevăd că rezultatul acesteia ar fi o sterilitate a spiritului francez care va face ca Franța să rămână înapoi în filozofie, teologie, filologie și lingvistică. Prin concurența instrucțiunii libere ei speră a scoate *Universitatea*, care în filozofie s-a oprit la Victor Cousin și pentru care un Schopenhauer și un Spencer n-au existat, care nu știe despre David Strauss sau Rein sau Griger. Poate să fie calculul și greșit: în Germania și Austria, unde școlile superioare, naționalitățile, sisteme filozofice și teologice își fac concurenți, nu s-ar putea întrebuința argumentul. Pentru Franța însă poate avea valoare” [3, p. 1154].

Culturile naționale nu se închid monadic în cercurile lor, având totuși o direcțiune de dezvoltare, bazată pe realități naționale certe (spirit, limbă, tradiție sub formă de „comori” ale trecutului).

Unirea prin cultură i se pare poetului-publicist mai importantă decât unirea politică, fiindcă nici grecii vechi, nici italienii, nici germanii n-au fost uniți politicește: „Cu toate acestea, tocmai atunci au fost mai însemnați prin spiritul și activitatea lor. Deasupra despărțirii politice se născuse o unitate în literatură, în limbă, în obiceiuri, cu atât mai sfântă cu cât nu avem a face cu meschinele rivalități politice” [3, p. 1154].

Comunicarea între culturi, punerea lor sub semnul Unității nu se face în

temeiul unui criteriu politic, ci a unuia de natură intelectuală, etnică, lingvistică, fapt care-l determină pe Eminescu să afirme tranșant:

„Nici nemții, nici slavii, nici maghiarii nu exercită ca și caracter național, ca limbă, ca stări de lucruri vro atracție asupra noastră, și simpatiile noastre naționale sunt foarte departe în apusul Europei între națiile romanice sau romano-germanice de acolo. Cauzele acestor simpatii depărtate nu sunt numai politice, ci de natură foarte diversă, sunt etnice, intelectuale” [4, p. 799].

Unitatea se bizuie nu doar pe asemenea „tipare” și asemănări organice, ci și pe deosebirile care dau specificitatea, personalitatea unei naționalități. Totul se așează într-o ecuație *sui generis* individualitate/ universalitate. Apare în articolul [„*Foile noastre oficiale*”] chiar un portret fenomenologic al spiritului românesc și al limbii române:

„Natura analitică a limbii, deci și a spiritului nostru, deosebită de cea germană, ungurească, slavă; o inteligență mai puțin abstractă dar mai limpede; un bun simț, falsificat poate în parte, dar înnăscut rasei române, o elasticitate mai mare a puterii musculare și a celei intelectuale; lată note care disting în mod esențial rasa română de cele ce-o înconjoară. Dacă mai ținem seamă de unitatea aproape absolută a limbii vorbite de români precum și de unitatea datinelor, amândouă preexistente formațiunii statelor române chiar, am arătat aproape în totalitate cauzele ce se opun în mod constant deznaționalizării românilor” [4, p. 799].

Publicistica eminesciană, evaluată în integritatea ei, denotă o preocupare constantă de a dezbate problemele

sociale, economice, politice, culturale în contextul realităților europene. În acest sens, D. Vatamaniuc releva faptul:

– că toate Caietele lui Eminescu arată că interesul poetului pentru literatura europeană și cea universală în totalitatea ei „este cu mult mai mare decât traducerea făcută de el” [10, p. 8];

– că gazetarul a avut „o deschidere spre presa străină, îndeosebi germană” [11, p. 7];

– că proiectul de reformă a învățământului trebuia făcut, după cum se sugerează în unele articole, în spirit european [8, p. 10];

– că este învederată o pledoarie

pentru o zonă „neutrală” a Europei, din care să facă parte țările din Balcani [7, p. 9];

– că reformarea magistraturii trebuie făcută tot în spiritul practicilor existente în țările europene [9, p. 10];

– că natura statului și a organismelor sale se cade dedusă ținând cont de sociologie, care reprezintă „toate cunoștințele omenești” [5, p. 8].

Referința la „ideea europeană” există și în corespondență [XI, p. 8-14]. Articolele din *Timpul* prezintă o sinteză a concepțiilor lui Eminescu, inclusiv a celei privind Europa ca „organism” [6, p. 16].

Note:

1. Eminescu Mihai. *Fragmentarium*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1981. 814 p.
2. Eminescu Mihai. *Articole și traduceri*, vol. I, ed. de Aureliu Rusu. București: Minerva, 1974. 600 p.
3. Eminescu Mihai. *Opere, Publicistică*, IV, colecția Opere fundamentale., București: Minerva, 2000. 1864 p.
4. Eminescu Mihai. *Opere, Publicistică*, V, colecția Opere fundamentale. București: Minerva, 2000. 1924 p.
5. Eminescu Mihai. *Opere*, Vol. IV, ed. D. Vatamaniuc. București: Editura Academiei Române, 2011. 1360 p.
6. Eminescu Mihai. *Opere*, Vol. V, ed. D. Vatamaniuc. București: Editura Academiei Române, 2011. 1192 p.
7. Eminescu Mihai. *Opere*, Vol. VI, ed. D. Vatamaniuc. București: Editura Academiei Române, 2011. 968 p.
8. Eminescu Mihai. *Opere*, Vol. VII, ed. D. Vatamaniuc. București: Editura Academiei Române, 2011. 992 p.
9. Eminescu Mihai. *Opere*, Vol. VIII, ed. D. Vatamaniuc. București: Editura Academiei Române, 2011. 1016 p.
10. Eminescu Mihai. *Opere*, Vol. IX, ed. D. Vatamaniuc. București: Editura Academiei Române, 2011. 1216 p.
11. Eminescu Mihai. *Opere*, Vol. X, ed. D. Vatamaniuc. București: Editura Academiei Române, 2011. 1480 p.

Soresciana

Marin Sorescu.

Addende biobibliografice (II)

Maria IONICĂ

În prima parte a articolului (v. „OltArt”, nr. 44/ 2023) observam că la abordarea unui fenomen artistic de excepție putem fi copleșiți de vastitatea și valoarea acestuia, trecând peste posibile date generatoare și stimulative. Porneam de la faptul că, fie și din motive de spațiu tipografic, nu toate cele aflate, cu evidente reverberații în operă, fuseseră incluse în teza mea de doctorat, respectiv, monografia *Marin Sorescu. Repere biobibliografice* și nici articolele publicate ulterior nu puteau surprinde toate aspectele revelate de numeroasele documente apărute după anul 2000, în special prin strădania profesorului univ. dr. – scriitor George Sorescu (1927-2021), fratele cu 9 ani mai mare al *singurului printre poeți*. Menționez și avantajul de a fi beneficiat, circa două decenii, de spiritul și generozitatea aceluiași „mentor școlit”, precum și de materialele strânse în timp și păstrate de acesta cu acribie de arhivar, multe privitoare la fratele al cărui geniu creator îl intuise și-l sprijinise de timpuriu. Ajungeam, astfel, la concluzia că despre scurta viață și imensa operă a lui Marin Sorescu mai sunt încă aspecte ce merită a fi consemnate/ analizate.

¹De exemplu, episodul nașterii scriitorului la 29 februarie, din anul bisect 1936, „anapoda” – cum însuși afirmase, susținut de noi încă din 2004, a fost reluat în mai multe articole publicate ulterior.

Reluând problematica într-o ordine cvasi-cronologică, în articolul precedent reveneam la copilăria autorului¹ și la mediul spiritual familial, continuând cu anii de școală și remarcând amprenta lăsată de perioada petrecută la Școala Medie Militară din Predeal. Cu aportul amintirilor depănate de profesoara bucovineancă Elena Pădure despre *marele* ei prieten din studenție, consemnam altădată amănunte nuanțând și rolul important al etapei studiilor universitare în afirmarea viitorului scriitor. „Mica prietenă a marelui Sorescu”² afirma că, dacă la revista craioveană „Ramuri” directorul Marin Sorescu și-a propus *să scoată Oltenia în lume*, „lașul l-a scos pe Marin Sorescu în lume”, întrebându-se dacă nu era mai bine pentru el, ca om³, să rămână în capitala Moldovei, unde n-a încetat să fie prețuit.

Am mai scris și despre ambiguitatea debutului publicistic, echivoc întreținut chiar de scriitor. Întrebat fiind când a debutat, într-un interviu cu Adrian Păunescu acesta răspundea prompt: „Eu n-am debutat. Am pornit-o deodată. Cred, vorbind istorico-literalicește, că am publicat prima poezie în «Viața studen-

²Pentru „boboaca” de la filologie era și nu era măgulitoare galanteria lui Mircea Radu Iacoban, conducătorul cenaclului literar, dar confirmă că studentul din an terminal, epigramistul ale cărui versuri erau savurate de toată studențimea ieșeană era considerat deja *mare*.

³Elena Pădure avea în vedere episoade dureroase din viața scriitorului: Meditația transcendențială, recuzarea sa de la conducerea revistei „Ramuri” (și demisia din Uniunea Scriitorilor), ministeriatul de la Cultură.

țească», pe care-o conducea Alexandru Ionescu – care are meritul, recunoscut întotdeauna de mine – de a mă fi descoperit printre studenții de la Iași și de a mă fi adus la București⁴. Poate că, legând numele acestuia de propriul debut, Marin Sorescu voia să-și arate recunoștința față de Alexandru Ionescu. Căci în majoritatea documentelor apărute în timpul vieții sale era menționat *debutul* din „Viața Românească”/ 1957.

De fapt, Marin Sorescu se afirmase nu doar în rândul studențimii ieșene, ci și în cercurile literare din urbea moldavă, lui încredințându-i-se și subredacția ieșeană a „Vieții studențești”. Elena Pădure își amintește că el participa și la ședințele unei alte publicații importante de atunci – „Iașului literar” – fiind „singurul student admis acolo”⁵.

Tot mai conștient că destinul său nu poate fi unul obișnuit, studentul Marin Sorescu învață și citește mult, scrie pasteluri, cronici fanteziste, sonete, rondo-uri, epigrame, fabule, parodii, dar și *poezii serioase*, traduce și are proiecte ambițioase. Activitatea intensă și gloria dobândită îi dau, fără îndoială, încredere în sine și forța de a merge mai departe pe drumul ales, deloc ușor.

Cum scriam și mai sus, anii de școală militară au lăsat urme în personalitatea tânărului. Urmărindu-l la vremea debutului său publicistic, remarcam că în toamna lui 1956 el se pregătea asiduă de eroica luptă cu dogmaticii literaturii române de atunci: „De când am venit aici, am mai scris câteva poezii. Unele au caracter mai intim. Nu am mai trimis nicăieri, dar o să trimit: «*Cred că-i timpul (chiar de plouă)/ Spre Parnas să-mi îndrept pasul/ Pana mi-e aproape nouă/*

*Și sălbatic mi-e Pegasul/ Înșeuat și potcovit,/ El stă gata lângă scară,/ Sforăie neliniștit,/ Așteptând să ies afară./ Ține-ți, murgule, oleacă,/ Viul inimei imbold,/ Lucitoare, fără teacă,/ Sabia s-o prind la șold»”, îi scria fratelui George⁶. Peste puțin timp, în noiembrie 1956, se producea evenimentul mult așteptat: „De câțiva timp mă exersează într-o specie mai puțin utilizată astăzi – epigrama. Îmi place pentru că e mică (am preferință pentru tot ce e mic) și îndesată. Am descoperit că pot să fac epigrame într-o duminică. Stând în pat, discutăm cu colegii problema Canalului de Suez (pe atunci, la ordinea zilei). Am luat creionul și am scris: *Agresorilor din Egipt: Planul vostru, idealul,/ E să cuceriți canalul,/ Însă plan și ideal/ Se vor duce... pe canal*. Epigrama a apărut a doua zi în «Flacăra Iașului». De atunci și până acum am cam vreo 50 de epigrame, pe teme diferite [...]. Le scriu în tramvai, la cantină, în clasă, mai ales la cererea colegilor”⁷.*

Tot de la Predeal trebuie să fi moștenit și spiritul combativ, pe care vrea să i-l însușească și lui George în vederea afirmării pe tărâm literar: „scrie înainte și bombardează-i cu literatură până le vei sparge capul. Și eu voi face același lucru, cu toate că de doi ani nu am mai trimis nimic”; „Să luăm cu asalt literatura, unul de la un cap, altul de la celălalt capăt al țării”. Atitudinile *războinice*, propagate și-n realitatea imediată („De mâine mă prezint la cursuri, gata a mă lua la trântă cu anul V), demonstrează uriașa voință de a izbândi și, totodată, conștiința propriei valori. În scrisoarea din 16 aprilie 1957, la puțin timp după debutul său publicistic, Marin își încuraja fratele, încă *nepublicat*: „M-am convins că, pentru a publica ceva, în afară de talent, mai trebuie multă

⁴ v. „România literară”, nr. 36/4 sept. 1969, p. 7.

⁵ Elena Pădure, scrisoare din arhiva George Sorescu.

⁶ v. Marin Sorescu în *scrisori de familie*, p. 44.

⁷ *Ibidem*, pp. 50-51.

Pictură soresciană expusă în
Casa memorială din Bulzești

perseverență". Revenea peste o lună, de pe poziția celui care a depășit o anume etapă: „Eu m-am izbit și mă izbesc mereu de tot felul de obstacole, dar mă amuz, dărâmându-le și bat la poarta literaturii cu pumnul sau cu piciorul. (Ori se deschide, ori o dărâm)“.

Poate că publicarea unei epigrame nu i s-a părut un aspect relevant, din moment ce-l trece sub tăcere; poate îi va fi fost greu, mai târziu, să accepte ideea unui început considerat obscur, dorindu-și unul de răsunet. Parcurgerea câtorva numere din „Flacăra lașului“/ noiembrie 1956 atestă profilul militant al acestui „Organ al Comitetului Regional P.M.R. Iași și al Sfatului Popular Regional“, ce apărea sub lozinca „Proletari din toate țările, uniți-vă!“ Cele patru pagini ale cotidianului *gem* de informații privind „grija partidului și guvernului pentru oamenii muncii“, „vești bune“ (mărirea pensiilor), „succese în muncă“, realizări „peste plan“, noi „gospodării agricole colective“ etc. La acest avânt general *se angajează* și tinerii: membrii U.T.M. găsesc „un imbold în

muncă“, studenții *se întrec* în referate și cercuri științifice, mai fac și câte o excursie...

Pentru sfârșitul de săptămână, numărul de sâmbătă, 24 nov. 1956, vine, pe lângă problemele obișnuite, și cu o pagină, a doua, ceva mai relaxantă – celebrul *Magazin*, cu *de toate pentru toți*: automobilul sovietic de curse (și „în clișee“ – fotografii), pregătirea savanților ruși pentru lansarea sateliților artificiali, cercetători ai Academiei de Științe a URSS au obținut un epocal preparat medical, curiozități, foiletoane, caricaturi, spectacole. În jumătatea de jos a acestei pagini, sub vigneta *Epigrame*, e tipărit catrenul intitulat *Agresorilor din Egipt*, semnat M. SORESCU.

Încheierea studiilor universitare era așteptată cu speranțe de tânăr și de întreaga sa familie. După susținerea examenului „de Stat“ (cu o teză despre poezia lui Tudor Arghezi, coordonată de profesorul Constantin Ciopraga), ipoteza de a ajunge profesor *în cine știe ce colț de țară* (cum îi scria profesoara Maria Serghie, o soră a mamei) va fi exclusă. Soarta modeștilor slujbași, pueril *legați de-un clopoțel* – precum călușarii, nu-l putea entuziasma: „Toată studenția zici *Uf, de m-aș vedea odată cu catalogul sub braț!* Îl ai și constăți că nu ești decât un fel de sperietoare a minorilor; în minoritate numerică, un monstru sacru și corp didactic...” (*Trei dinți din față*)

Alternativele au fost îndelung analizate: asistent la Filologia din Iași ori postul de redactor la „Viața studențească“, în București. Încă din martie, i se întocmise obișnuitul *dosar*. Într-una din *scrisorile de familie*, Marin o implora pe mamă să se treacă *urgent la gospodărie*: „te rog foarte mult, fă asta pentru mine“. Bănuind că Nicolita nu va face ușor acest pas, o *învăluie* cu argumente, unele contradictorii: „Nu te obligă nimeni să te

înscrii și chiar dacă te-ai înscris, te poți retrage, dacă nu-ți convine, dar de ce să trăgănezi treaba pe care tot trebuie s-o faci odată și odată. Zici să mai aștepti să vezi ce-or face și ceilalți, dar ce ai matala cu lumea”. Îi promitea și să o ia la el, *când se va stabili într-un loc!*⁸ În aprilie 1959, fiul îi mulțumea: „Mamă, ai făcut bine că te-ai înscris...”. Convinșă că a comis, din dragoste maternă, un sacrificiu ce trebuia compensat prin mai binele copilului, aceasta își exprima, totuși, îngrijorarea către George și soția lui: „Marin ce vă scrie, o să poată să-și ia servicii, ori m-a băgat la colectiv degeaba”.

În 25.V.1960 venea de la București avizul *favorabil* și se punea problema unei locuințe în Capitală. Îndemnul fratelui este categoric: „ocupă mai întâi postul! [...]. Esențialul este să ajungi în București. Nu mai pierde și tu ocazia ca mine”. Tot George găsește soluția luării în spațiu de rudele din partea mamei. Absolventul Marin Sorescu avea satisfacția de a-și vedea răsplătite strădaniile celor cinci ani de studenție. „După cum mi s-a spus la Minister când mi-am luat repartizarea, eu am avut cea mai bună repartizare din provincie. Cu alte cuvinte, o adevărată plească pe capul băiatului”.

Așadar, în ultimii ani de studenție răspunzând de redacția ieșeană a revistei „Viața studențească”, după finalizarea studiilor Marin Sorescu va fi cooptat în redacția centrală a acesteia, stabilindu-se în București. Curând el va fi *curtat* de „Luceafărul”, gazetă dinamică, polemică,

receptivă la nou, combătând literatura de duzină, un fel de tribună literară. Între 1962-1965 el va fi redactor la secția *critică*, apoi redactor-șef al publicației, tot mai viabilă după venirea lui Eugen Barbu. Chiar din 1962, tânărul redactor era stimulat cu premiul pentru critică.

Dar munca în redacție/ redacții, evocată și în romanul *Trei dinți din față*, suprasolicită. Sintagma „extrem de ocupat” revine, ca un laitmotiv în scrisorile lui Marin Sorescu către ai săi, epistole tot mai rare și mai expeditiv, scrise parcă între două trenuri. „Vă scriu cu o întârziere regretabilă de aproape două luni. Pricina este că în această perioadă am fost extrem de ocupat. Și o să vă spun îndată de ce. În primul rând, a trebuit să-mi pun la punct locuința (chiriașul a plecat) – zugrăvit, parchet, fel de fel de cumpărături care m-au costat o mulțime de bani. În al doilea rând, s-a ivit posibilitatea transferului meu la «Luceafărul» și până să mi se aprobe, a trebuit să lucrez în amândouă părțile. Dimineța până la 3 la «Viața studențească» și de la 3 la 8 la «Luceafărul». Ajungeam acasă abia seara, frânt de oboseală și cu obligația de a scrie ceva pentru a doua zi dimineața”⁹(4.06.1962). Peste nici o lună, în 27.06, își liniștea familia: „O veste bună: m-am transferat la «Luceafărul»”. Directorul Eugen Barbu îl *ademeneste* și-l susține pe tânărul colaborator până ce realizează, probabil, că succesul acestuia i-ar periclita cumva statutul de *lider*. Ne îndreptățesc supoziția virulentele atacuri

⁸ Moartea prematură a tatălui, precum și excepționala spiritualitate a femeii vor contribui la potențarea afecțiunii filiale. Mai târziu, când fiul avea casă în București și devenise un mare scriitor, mama răspundea iritată vocilor, feminine, care-l solicitau la telefon: „Aici e casă de om înșurat!” Altădată, fiind o sărbătoare creștină, a împărțit toată mâncarea gătită în ziua precedentă de menajera familiei, motivând că ea respectă tradiția și în casa băiatului ei! Mult trebuie să-l fi amuzat pe scriitor asemenea întâmplări ce ilustrau perpetuarea nonșalantă a mentalității din mediul rural.

⁹ Sorescu, George, *Marin Sorescu în scrisori...*, p. 111.

ulterioare, deși, îndeosebi la noi, nu este *rara avis* sentimentul invidiei între creatori! Scriitorul recunoștea însă că prestigiul său în lumea literară s-a datorat și acestor reviste. „A fost cea care m-a sprijinit, fiind cea mai apropiată de începuturile mele literare. Țin minte că eram foarte emoționat când îmi apăreau acolo pagini de poezie, foarte citite la vremea lor, care mi-au adus, în bună măsură, și faima de poet [...]. Chiar după ce n-am mai lucrat la «Luceafărul», m-am numărat printre colaboratorii apropiați”¹⁰.

În general, ca și alte domenii ale culturii române de atunci, gazetăria era destul de insipidă. Dar cronicile și foiletoanele semnate de Marin Sorescu erau doar aparent *cuminți*, convenționale. Parcurgându-le, Maria-Ana Tupan observă că recenzentul unor volume de versuri simulează *neplăcerea* la „absența temelor standard ce neteziseră până atunci oportuniștilor drumul spre publicare la editurile ideologiei etatizate”, încurajând sustragerea limbajului poetic de la tiparele dogmatismului vremii¹¹. De asemenea, prozele satirice publicate de Marin Sorescu în anii 1963-1964 ținesc „nu atât realități ale timpului, cât limbaje ale lor, forme de discurs”, exprimarea formalizat-caducă aflându-se adesea într-o comică discrepanță cu gândirea și nivelul cultural. Pentru astfel de *spirite*, limitate, provinciale, cu o *spoială* de instruire, sunt edificatoare veritabile mostre ale superficialității împinse în zona caricaturalului, pigmentate cu agramatism și hilare distorsiuni ale narațiunii: biblioteca – celebră minune a lumii antice – trebuie să fi fost în orașul Alexandria, din Câmpia

Bărăganului; ptolemeii nu sunt decât *ptolomaci* ș.a.m.d.

O serie de poezii publicate de Marin Sorescu în „Luceafărul” îi vor atrage atenția marelui critic și istoric literar G. Călinescu. Articolul acestuia apare abia după ce tânărul, citat în cronică din 2 octombrie, vizând *O samă de textieri* din muzica ușoară, prinsese curaj și-i trimisese texte decupate din „Luceafărul” și câteva rânduri amabile¹².

Cronica optimistului despre *Un tânăr poet* se întinde pe patru coloane publicate în paginile 1-2 ale „Contemporanului”, nr. 43/ 24 octombrie 1964: „Un tânăr poet, Marin Sorescu, de o rară inteligență critică, ce este încă de domeniul fanteziei creatoare (*Singur printre poeți*), ceea ce mă face să cred că va izbuti în poezia serioasă (...), ilustrează cu umor glacial metoda disperată a umpluturii programice: *Vino și tu lângă mine.../Tra-la-la-la!/ Auzi? Să nu zici ba!* Cu asemenea metodă *muzica ușoară* devine o școală de trivialitate. Tinerele generații, ascultând asemenea proceduri, se pervertesc și pierd înaltul instinct al iubirii ce înnobilează pe om”.

Poetul și criticul se întâlnesc, așadar, mai întâi și din considerente etico-estetico-educative, pe tărâmul muzicii ușoare! Scuzabil, într-o vreme când „ciripitul vrăbiilor este mult mai aproape de poezie decât mieunatul absurd și cvasipermanent al bandelor de *muzică ușoară*. De câte ori întorc butonul aparatului de radio ori de televiziune mă cutremur la gândul că din repertoriu nu va lipsi *Tra-la-la-la!/Auzi? Să nu zici ba!*”...

Redusă îndeobște la două-trei fraze citate obsesiv, această cronică reprezintă o ultimă valoroasă descoperire a marelui

¹⁰ Minoiu, Maria, *Interviu cu Marin Sorescu*, în „Convorbiri literare”, nr. 2 / febr. 1979, p. 2.

¹¹ Tupan, Maria-Ana, *Op. cit.*, pp. 8, 9.

¹² Între timp, Marin Sorescu se bucurase de un succes răsunător cu publicarea primului său volum de poezii – *Singur printre poeți* (1964), scrisese și mare parte din *Poeme* (1965).

critic și istoric literar, stins peste doar câteva luni, în martie 1965. Având în vedere că parodia *Texte de muzică ușoară* apăruse în „Luceafărul”, nr. 5/1 martie 1961, reacția călinesciană pare tardivă. Acest raționament, ca și menționarea volumului apărut în 1964, ar demonstra că marele critic îl urmărise pe tânărul poet și nu se hazarda să scrie laudativ biziindu-se exclusiv pe *decupaje*, fie ele și din „Luceafărul”. Chiar așa stând lucrurile, aprecierile lui Călinescu amintesc alt episod temerar din istoria literaturii române, când Maiorescu îl declara irevocabil pe tânărul Eminescu, după numai câteva poezii publicate de „Convorbiri literare”, „poet, poet în toată puterea cuvântului”, situându-l alături de Alecsandri, *bardul de la Mircești*.

Articolul *Un tânăr poet* reia, ca titlu, sintagma inițială a melomanului dornic de altă muzică. Încântat de profunzimea discursului poetic și surprins de noutatea acordurilor lirice, ilustrul critic citează din nou poezii întregi: *Capriciu, Shakespeare, Dansează*, o atenție specială dând poemului *Trebuiau să poarte un nume*, despre care concluziona: „E tot ce s-a scris mai frumos și fără poncif, în ultima vreme, despre marele poet”. Dincolo de asemenea aprecieri, spune mult și amănuntul că însuși Călinescu îi dedica tânărului poet două cronici într-o lună!

Când abia „se cristaliza la noi climatul de antidogmatism (cristalizare la care poetul a participat activ!)”¹³, mare și plăcută trebuie să fi fost surpriza lui Călinescu! „Este singura descoperire literară pe care marele critic a făcut-o în ultimii săi ani de viață”¹⁴, observa Eugen Simion, *exegețul* care va scrie despre

Sorescu tot din 1964, când publica o cronică literară imediat ce apărea volumul¹⁵ (a doua mențiune, după consemnarea făcută de G. Dimisianu¹⁶). Astfel, exponenții magnifici a două generații de critici (unul la „apus”, altul la începutul carierei) au înțeles vocația marelui scriitor de la prima lui carte! „Călinescu a intuit bine, încă de la debutul poetului, această latură originală a talentului și i-a prezis o carieră literară strălucitoare care, în fapt, s-a împlinit”. A intuit Călinescu, dar a înțeles și tânărul critic că acest poet venea cu „un stil care lua în răspăr stilurile poetice existente, apoi și-a construit propria mitologie și retorică”.

Nici vorbă că Marin Sorescu „ar fi profitat de buna dispoziție a lui G. Călinescu, care, exasperat de atâta rutină și declarații, i-a dat notă de trecere”¹⁷... Încrâncenat trebuie să fi fost Eugen Barbu împotriva autorului, ca să ia drept clemență entuziasmul unui critic de talia lui Călinescu și să confunde evaluările acestuia cu o modestă „notă de trecere”?! „*Buna dispoziție*” este evidentă, dar la autorul monumentalei *Istории a literaturii române* (...) nu poate fi vorba de alte criterii decât cele estetice. De altfel, temutul critic mărturisea chiar acolo: „Sunt cremene la elogi și în general suspicios *en diable*, încât să fie îndreptat tânărul meu prieten că voi fi incoreptibil ca și juriul de la Tokio” (aluzie la jocurile olimpice din capitala Japoniei.).

Recunoscând că nu e *în măsură* a ști cum va evolua *tânărul poet* și presimțind că, în ce-l privește, *timpul nu mai avea răbdare* (se stinge la 12 martie 1965),

¹³v. Scarlat, Mircea, *Prefață* la vol. *Drumul*, Ed. „Minerva”, BPT, 1984, p. VII.

¹⁴Simion, Eugen, *Încet și pe tăcute*, în „Literaturul”, nr. 50 / 1996, p. 3.

¹⁵Simion, Eugen, *Marin Sorescu*, în „Gazeta literară”, nr. 12 / 19 martie 1964, p. 2.

¹⁶Dimisianu, Gabriel, *Singur printre poeți*, în „Gazeta literară”, nr. 10 / 5 martie 1964, p. 2.

¹⁷Barbu, Eugen, *Poezia română contemporană*, 1975, p. 87.

Călinescu respinge, în final, eticheta deja pusă: „*parodist* în înțelesul curent al cuvântului, chiar și în acela al lui G. Topârceanu, nu este, ci, dacă vrei, un fantast”. Aplicându-i, așadar, lui Marin Sorescu o altă formulă, căreia mai târziu Eugen Simion îi antepune epitetul „*ironic*”. Călinescu avea bănuiala că nu vor fi prea mulți aceia care să admită că se află pe tărâmul inefabilului imposibil de prins într-unul din șabloanele lor perimate. De altfel, nici Marin Sorescu nu găsește în timp o formulă mulțumitoare, optând nostalgic, modest și copilăros pentru o nevinovată „carte cu poze de poeți”, așa cum îi văzuse el atunci. Atrage însă atenția că „sub ea se află totuși un strat liric”¹⁸. Cele 21 de texte poetice trimise lui Călinescu prefigurau, deja, volumul din anul următor. Deși autorul fuge de modele (uitându-se, totuși, „*în grădina maestrului*” Arghezi), *Poemele* din 1965 atrag o nouă apropiere.

„Numele lui Prévert a luat locul lui Topârceanu în comentariile critice, spre iritarea autorului care se vedea, astfel, pentru a doua oară răstignit pe o formulă”¹⁹.

Pentru a treia oară, numărăm noi: *Topârceanu, fantast, Prévert...*

Afirmam în mai multe rânduri că despre Marin Sorescu și opera lui s-a scris și se va mai scrie mult, ca și despre misiunea sa de veritabil ambasador al culturii române în lume, pe care o ilustrează și volumele cu *documente inedite* apărute în deceniul anterior prin strădania regretatului George Sorescu. Beneficiind, repet, de amintirile pe care mi le-a încredințat mărinimosul profesor, mărturisesc intenția de a continua acest demers cu un viitor episod, din care să iradieze alte aspecte, mai puțin cunoscute, despre creatorul de geniu și scurta sa existență pământească.

¹⁸Sorescu, M., *Unde rămăsesem?*, în *Singur printre poeți*, ed. a II-a, 1972, p. 8.

¹⁹Simion, E., *Scriitori români de azi*, vol. I, p. 272.

File de istorie literară

**„Interior”, de Constantin Fântâneru,
o anatomie a nevrozei (II)**

Jean DUMITRAȘCU

Fost coleg de liceu și prieten, Eugen Ionescu (23) îl asociază pe Călin Adam cu persoana reală a lui Constantin Fântâneru, într-o cronică despre roman, apărută în epocă.

Tema „nebuniei”, asociată personajului Călin Adam a fost un subiect sensibil pentru autor, de aceea merită nuanțat. Se poate vorbi despre existența unei doze de donquijotism în romanul analizat. În formularea lui Călinescu, Don Quijote „este considerat astăzi un arhetip, un model cultural generic pentru toți vizitorii care trăiesc în imaginar sau pentru care, conștienți de sciziunea dintre real și imaginar, aleg pe aceasta din urmă ca model de viață.” (24) Propensiunea spre halucinație pare, la Călin Adam, patologică, poate psihotică, și se manifestă prin tulburări ale comportamentului, gândirii sau afectivității, pe care eroul nu le conștientizează, având un comportament bizar și dificultăți în procesul de integrare socială. Autorul nu încadrează medical aceste stări, iar problema „nebuniei” celor două personaje poate fi o capcană. Nebunia poate fi interpretată și ca inadaptarea la normele lumii din care face parte, la percepția deformată despre realitate. Ambii trăiesc într-o lume imaginară, a lor. Don Quijote aleargă după iluzia că poate schimba lumea în care trăiește, iar Călin Adam, simțindu-se exclus de societatea burgheză, preferă retragerea în mahala. Nebunia poate fi și o alegorie a inadaptării sociale asumate. În cazul lui Călin Adam, nebunia poate fi o

mască pe care o conștientizează și la care recurge pentru a avea libertate și pentru a nu fi judecat. Este discutabil în ce măsură reușește să controleze masca. Călin Adam nu se limitează la a se lamenta din cauza instabilității sale, deși ar părea că are un temperament melancolic, deoarece este predispus spre singurătate și meditație, iar prezența lui în societate pare mereu apartia unui intrus, anticipându-se astfel una dintre cele mai importante trăsături ale existențialismului. Spre deosebire de eroul blecherian, care ironizează încercarea de încadrare a bolii sale din punct de vedere medical, sub numele de „paludism”, Călin Adam mărturisește că e neurastenic, își numește starea cu un termen medical și notează cum se manifestă ea. Se poate spune că în romanul lui Fântâneru termenul de „boală” este utilizat cu sens denotativ, iar în proza lui Blecher este utilizat cu sens conotativ („boală sufletească”). În unele situații, protagonistul romanului se distanțează de rațiune, dar are convingerea certă că o urmează. Conform lui Michel Foucault, „nebunul este prea direct sensibil pentru a putea recunoaște în el discursurile generale ale nebuniilor; nu apare decât într-o existență punctuală – un fel de nebunie individuală și totodată anonimă, în care el se desemnează fără nici un risc de eroare, dar care dispare imediat ce a fost zărită.” (25) Călin Adam se simte intrigat de insistența unor rude de a fi consultat de un doctor de specialitate, replicând

tăios: „Sunt sănătos; nu sufăr de nicio boală; urăsc lumea; mi-e scârbă de fața ei, așa cum este și nu îngădui să se vorbească de frumusețea, de ordinea divină a firii. Orice discuție mă irită. Dimpotrivă, îmi procură o plăcere infinită ideea morții.” (26)

Tema nebuniei este strâns legată de dorința de libertate a personajului și de refuzul lui de a se conforma la normele societății din care face parte. Se stabilește o relație de cauzalitate între toate acțiunile lui Călin Adam și încadrarea lui în tipologia „nebunului”. „Nebuniei” nu i s-a putut atribui o definiție exhaustivă, astfel încât ea rămâne un subiect inepuizabil, permițând doar nuanțări. O nuanțare posibilă, în ceea ce privește comportamentul lui Călin Adam, ar fi că nebunia poate presupune o depășire a granițelor rațiunii, având corespondent în expresia colocvială „a-ți ieși din minți”, expresie a situării dincolo de rațiune, ca rezultat al unei coborâri adânci în sine. Protagonistul romanului poate fi situat în cel deal doilea caz, iar comportamentul său este bizar raportat la o anumită logică comună, dar nu și la sistemul propriu de valori. Nebunia presupune și ruperea legăturii cu dimensiunea temporală. În acest sens, Doina Ruști prezintă o perspectivă asupra nebuniei care se pliază pe profilul personajului analizat: „Starea de anormalitate, în general, anunță o tentativă de evadare din timp; de aici provine credința medievalilor că nebunii sunt aureolați și pot dobândi accesul la sacralitate. Figură alegorică ale cărei rădăcini mistice subliniază relația sa specială cu timpul, nebunul reprezintă în artă un mod de camuflare a spiritului absolut.” (27)

Dialogul cu propriul sine din finalul romanului este explicabil prin aceea că toate încercările lui Călin Adam de a interacționa social sunt sortite eșecului. Capacitatea de a purta o comunicare

eficientă este strâns legată de cunoșterea de sine și de stima de sine. Deoarece stima de sine a lui Călin Adam este scăzută, încercările sale de dialog eșuează lamentabil de fiecare dată. Romanul se deschide cu o primă încercare de dialog între Călin și Cati. Fata îi reamintește subtil faptul că trebuie să plătească chiria, Călin deschide o carte ca și cum ar aștepta o soluție salvatoare din conținutul ei; aflându-se într-o situație critică, își repetă în gând ca pentru sine că nu știe ce soluție să adopte și încearcă să ducă discuția în alt sens. Un alt dialog eșuat este cel cu Gabi, leșinul băiatului face ca relația dintre Călin și doamna D. să atingă punctul maxim de tensiune. Nici în dialogul cu Oscar Vernescu, Călin nu reușește să se facă înțeleș, iar fostul său coleg se consideră ofensat de comportamentul bizar al lui Călin. Oscar este tipic pentru societatea burgheză în care barometrul valorii este aspectul pecuniar, aflându-se la polul opus față de Călin. În opinia cronicarului Eugen Ionescu, publicată în revista „Axa” în 1932, Călin Adam se revoltă împotriva adaptării la normele societății burgheze și devine înverșunat atât asupra lui însuși, cât și asupra celor care se conformează: „Iată de ce Călin Adam se bate cu Oscar Vernescu. (Bătaia cu O. Vernescu este foarte caracteristică pentru psihologia eroului. Călin Adam, sărac și asocial, rudimentar, e desigur furios pe O. Vernescu, tânăr bogat, amabil, subțire, social.) Desigur, problemele interioare nu se mărginesc numai la asta. Călin Adam nu este atât de sărac sufletește și de banal.” (28)

Considerăm că viziunea în termeni socializanți (bogat-sărac) nedreptățește romanul, Fântâneru căutând să se mențină în metafizic, faptele invocate având doar valoare de simbol. *Eu și orașul* intenționa autorul, după cum am arătat, să-și intituleze romanul. Orașul e un

personaj permanent prezent și difuz în carte; e personificat, din cauza lui suferă Călin Adam și împotriva lui luptă întrucât simte că îl strivește, îl dezumanizează. „E ceva absurd și neomenesc în el” (29), îi spune fostului coleg de liceu Vernescu despre orașul încins de soare. Pentru a supra-viețui într-un asemenea univers e nevoie de fantezie, nu doar de evadări în natură. „Fără fantezie nu se poate trăi”, conchide Călin Adam, după ce, în numele fanteziei care îl caracterizează, îl provoacă pe neașteptate la... bătaie pe fostul coleg, trăgând următoarea concluzie neașteptată: „ce e mai uman decât să ne batem”(30). Autorul nu ne mai spune urmarea la această dorință ieșită din comun, mulțumindu-se să puncteze rolul jucat de fantezie într-o viață nevrotică a unui adolescent întârziat. Episodul „bătăii” (se știe că asemenea manifestări sunt specifice copiilor) ne arată chiar mai mult, o salvare prin infantilism și prin revoltă gratuită și fantezistă a eroului de sub teroarea absurdului pe care îl provoacă „orașul”.

Cu asemenea reacții metafizice, iraționale, Călin Adam nu se poate integra, cum și-ar dori, în societate, în lumea orașului. Retras în sine, fugind de lume, retras în lumea sa plină de cărți, are senzația unicității sale. „Sunt deosebit cu desăvârșire de orice e scris în vreo carte” (31), iată o concluzie extrem de orgolioasă, dar aceasta nu face trimitere directă la unicitatea sinelui, ci la unicitatea trăirilor sale, personajul adăugând imediat: „Lumina în care văd ziua, sunetele scoase de învelișul pământesc nuse află zgrăvite nicăieri” (32).

Faptul de a fi deosebit, total diferit, îl ajută pe Călin Adam să rămână identic cu sine. Prin tot ceea ce face se definește și se construiește pe sine în ochii celorlalți. În paralel, caută să se cunoscă pe sine cu disperare, depășind barierele raționalității și pășind pe urmele imaginației și

fanteziei sale:

„Hotărârea de a rămâne în casă mai multe zile e trebuincioasă din altă pricină. Imaginația, sensibilitatea morbidă mă poartă spre o ispititoare irealitate, execută un soi de așternere a cerebrălității asupra lumii pe care, printr-o absurdă geometrie de coșmar, calc eu însumi; sunt purtat într-o imaterialitate penibilă.” (33)

Fântâneru aduce în discuție, în câteva rânduri, două teme noi în romanul românesc, teme ce îl vor obseda toată viața în celelalte scrieri ale sale (34), și anume tema imaginației ca sensibilitate morbidă și tema irealității (cea care va fi preluată și exploatată nuanțat de M. Blecher). Sensibilitatea morbidă se referă la interesul bolnăvicios pentru lumea din jur, la analiza insistentă și care frizează patologicul asupra realității. Privind atent și profund lucrurile din jur, desfășcând de coajă realitatea, Călin Adam sfârșește, în singurătățile sale, prin a se vedea pe sine reflectat în toate cele ce sunt, ca într-o oglindă:

„Mă uit de aproape la tapet. Îl prind chiar cu degetele și încerc să-i deface teancurile de hârtie. Foșnirea fărămi-cioasă a tapetului, firele de parf și tencuiala ce-mi cad pe degete, mă surprind subit, foarte plăcut. Trec într-un nou plan de certitudine și capăt neta senzație a existenței corporale. Crăpătura peretelui, rana tapetului se transformă pe nesimțite în niște ochi omenești care mă privesc expresiv și animați. Culoarea albăstruie-ștearsă a hârtiei desemnează pare-se un obraz cu ten mat, cu mișcări din buze, cu o semnificativă grimasă. Această transfigurare, dată benevol obiectului din afară, mă emoționează puternic. Avusei o tresărire de copil care și-ar fi zis: eu sunt acel care sunt” (35).

Am dat acest citat mai lung pentru că mi se pare esențial pentru modul în care Călin Adam ajunge să se regăsească,

demiurgic, în cele ce sunt. Este, de fapt, o transmutare a sinelui în lucruri, una care se realizează însă prin pierderea de sine, prin risipire: „trecui imediat în fața unei oglinzi din perete, unde procedai cu tehnică amănunțită la reconstituirea mea. Mă adunai bucată cu bucată, în urma unei catastrofale risipiri în vis” (36). Prin această sensibilitate morbidă, ca într-un „vis”, Călin Adam reușește să obțină noi „certitudini” din „irealitate”, din „imaterialitatea penibilă”. Tehnica pe care o folosește, descrisă ca „dezîmburarea a sufletului din interior, prelingerea afară peste lucruri” (37), îl pasionează, îl „farmecă”, sfârșind prin a găsi un nou joc, acela de a personaliza obiectele din jur prin substituțiile și simulacrele de realitate pe care imaginația i le oferă. De pildă, soba cea urâtă devine, prin personalizare, un urs alb, sforăitor. Un dulap e pe cale să devină o ladă din povești, dar eroul e trezit din reverie de gazda sa și metaformoza nu mai are loc.

Cu alte cuvinte, așa cum apreciază Simona Popescu, „personajul din Interior percepe concretul ca hipermaterie, realitatea ca infrarealitate, lumea ca sumă de intensități. Atitudinea lui Călin Adam este ecstatică” (38). Realitatea este transfigurată printr-o extensiune a sufletului peste lucruri.

Comportamentul protagonistului contrariază toate persoanele cu care interacționează. În încercarea de a găsi pe cineva care să îl înțeleagă, Călin îi face o vizită verișoarei lui la miez de noapte. Virginia îl compătimentește și îl consideră bizar. Un alt episod lăsat sub semnul întrebării este cel în care este prezentată interacțiunea cu Lili (Cania): nu se știe ce s-a întâmplat cu fata și nici măcar dacă întâmplarea a avut loc doar în imaginația lui Călin sau nu. Călin nu este constant nici pe plan sentimental, îi spune Caniei

că se va căsători cu ea, apoi se comportă ca și cum nici nu ar fi cunoscut-o vreodată, își imaginează dialoguri cu Azia, dar nu merge la ea, deși fata îi dăduse adresa, îi oferă un nasture de la haina lui domișoarei pe care a întâlnit-o în urma convoiului mortuar, dar nu o întreabă de unde îl cunoaște; atunci când o țigancă din mahala inițiază un dialog cu el, el îi spune că iubește pe cineva, își dorește să primească afecțiune și își imaginează o familie, dar nu face nimic pentru a o întemeia. Din cauza ineficienței comunicării cu oamenii, personajul manifestă un soi de nostalgie pentru natură: „Călin Adam încearcă o adevărată nostalgie baudelafricană pentru organic, pentru lumea ființelor care se află dincolo de cuvânt, în zona anonimă a existenței. O voluptate intensă îl unește cu toate viețuitoarele, cu plantele și cu animalele cu care se întâmplă să se întâlnească în cale, cu alte cuvinte, cu toate formele anonime prin care pulsează viața.” (39)

Dialogul lui Călin cu el însuși din finalul romanului este asemănător cu dialogul lui Iona din opera literară eponimă a dramaturgului Marin Sorescu, trecând peste diferențele de gen și de epocă literară. Chiar și având în vedere aceste rezerve, se pot observa nuclee comune, datorate tangențelor cu existențialismul, pe care autorii le împărtășesc: încercarea de a-și depăși singurătatea, dialogul cu sine, lupta împotriva absurdului existențial, refuzul de a se adapta la societate pentru ambii eroi, dorința de a fi liber, ideea că un om poate deveni liber cu adevărat doar prin propria moarte, dorința de a se mai naște o dată (40) și de a intra în fluviul vieții într-o altă perioadă, mai prielnică, sunt aspecte care le aseamănă pe cele două personaje până la un anumit punct. De altfel, în ultimele pagini

ale romanului, Călin Adam îi face un portret fizic mamei, iar Iona, în cel de-al treilea tablou, dorește să îi scrie mamei ce i s-a întâmplat. Dacă în cazul tragicului, suferința are, totuși, un sens immanent sau transcendent, în cazul absurdului lucrurile sunt lipsite de sens, omul nu mai percepe lucrurile. Iona și Călin Adam reprezintă strigătul omului singur care vrea să își recapete identitatea.

O ipoteză în legătură cu finalul romanului ar fi că personajul principal vrea să se sinucidă (41), din moment ce apare imaginea malului apei. Apa poate fi metaforă a existenței înseși, presărate cu amăgiri.

Finalul deschis al romanului poate îndrepta cititorul spre o astfel de ipoteză interpretativă, dar cu precizarea că, dacă împlinirea actului a avut loc sau nu este o chestiune care rămâne ambiguă, lăsând un „spațiu alb”, care să fie completat de cititori. Ambiguitatea împlinirii actului sinuciderii se regăsește și în romanul „Întâmplări din irealitatea imediată”. Astfel, personajul lui Blecher este în căutarea unei anumite „otrăvi violente”, înghite peste treizeci de pastile dintr-o cutie, descrie cu minuțiozitate tulburarea fizică și mentală pe care o simte în urma administrării medicamentelor, iar Călin Adam susține că ideea morții îi produce stări euforice; prezența lui lângă malul apei din finalul romanului poate trimite la ipoteza unei sinucideri, dar privită doar ca o posibilitate de interpretare a unui final deschis, și nu ca o certitudine. Astfel, s-ar proba că un personaj considerat marginal de către societate poate avea trăiri dincolo de cadrul experiențelor comune: „Printr-o asemenea neliniște fecundă omul este scindat între o dimensiune individuală nesemnificativă și o componentă impersonală, profund esențială. Astfel, insinuează Constantin

Fântâneru, fiecare om, oricât de umil ar fi el, trăiește o existență metafizică.” (42)

Pe altarul artei există un anumit spațiu în care întrebările apăsătoare, chiar dacă nu își găsesc o rezolvare, își mai diminuează totuși caracterul obsesiv. În formularea lui Ștefan Borbély, în romanul lui Fântâneru apar mici accidente care opresc sau întârzie curgerea firească a narațiunii.

Mai mult decât atât, Eugen Ionescu a remarcat încă de la început anumite aspecte care țin de gratuitate în romanul lui Fântâneru: „Înțeleg că, inspirat din unele teorii literare ale actului gratuit, C. Fântâneru a scris aceste pasagii. [...] Lipsa de logică a actelor și a comportărilor lui Călin Adam este, mai verosimil, o insuficiență decât o depășire a logicii. Actul gratuit adevărat nu este atât illogic, cât alogic.” (43) Intuiția ionesciană a fost dezvoltată în argumentația criticului Mihai Zamfir: „Gesturile aberante ale eroului neurastenic din romanul lui Constantin Fântâneru se consumă și ele în gratuitul pur.” Înțeleasă astfel, gratuitatea în artă nu este negativă, ci umple „spațiile albe” dintr-un roman.

În concluzie, romanul „Interior” pare a fi definit, prin relația triadică dintre identitate, inadaptare, inutilitate, cartea suscitând, desigur, multiple alte interpretări. Astfel, reprezentări ale temei identității au fost posibile prin apropierea romanului de marile teme ale existențialismului. A fost abordată, totodată, tema „nebuniei” personajului principal, ajungându-se la concluzia că există o oarecare doză de donquijotism în romanul analizat. De altfel, având ca temei alienarea socială și legătura ei cu identitatea, a fost cu putință apropierea lui Călin Adam de Iona din opera literară eponimă a dramaturgului Marin Sorescu,

prin prisma faptului că ambii eroi refuză să se adapteze la societatea din care fac parte.

Având ca resort tema identității s-au făcut comparații între personalitatea lui Călin Adam și Iakov Petrovici Goliadkin din romanul „Dublul” al lui Dostoievski și,

pornind de la faptul că ambii eroi trăiesc un sentiment de inutilitate a lumii (care se leagă implicit de tema identității), au fost posibile apropieri între Călin Adam și personajul principal din „Străinul” lui Albert Camus.

Note:

23 Eugen Ionescu, „Război cu toată lumea, Publicistica românească”, ediție îngrijită de Mariana Vartic și Aurel Sasu, Editura Humanitas, București, 1992, vol.1, p.182: „Am recunoscut în Călin Adam pe Fântâneru (Costică) cel care are de purtat o dublă luptă”.

24 Marin Sorescu, „Tineretea lui Don Quijote”, Prefață de G. Călinescu, București, Editura Tineretului, 1988, p. 3.

25 Michel Foucault, „Istoria nebuniei în epoca clasică”, Traducere din franceză de Mircea Vasilescu, Editura Humanitas, București, 1996, p. 182.

Constantin Fântâneru, Op. cit, p. 45.

26 Doina Ruști, „Dicționar de teme și simboluri din literatura română”, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Iași, Editura Polirom, 2009, p. 283.

27 Eugen Ionescu, „Război cu toată lumea. Publicistica românească”, vol. 1, ediție îngrijită de Mariana Vartic și Aurel Sasu, Editura Humanitas, 1992, p.182.

28 Constantin Fântâneru, „Interior”, ediție îngrijită și studiu introductiv de Simona Popescu, Editura Polirom, Iași, 2006, p. 80

29 Constantin Fântâneru, *op. cit.*, p. 79

30 *Ibidem*, p. 121

31 *Idem*, p. 121

32 Constantin Fântâneru, *op. cit.*, p. 121

33 După 1990, au apărut mai multe volume de scrieri ale lui Constantin Fântâneru, majoritatea îngrijite de Aurel Sasu. Dintre acestea, menționăm: „Cărți și o altă carte” (1999), „Cruciada umbrelor. Idei și cărți” (2001), „Narațiuni” (2003), „Marfă rece” (roman, 2004), „O oaste în luptă” (dramă, 2004), „Interior” (ediție de Simona Popescu, 2006), „Cuvinte de humă” (versuri, 2009), „Slujba din hol” (roman, 2009), „Călătoria lui Orfeu” (roman, 2010), „Jurnale” (două volume, 2012).

34 Constantin Fântâneru, *op.cit.*, p. 121-122

35 *Ibidem*, p. 122

36 *Idem*, p. 122

37 Simona Popescu, „Constantin Fântâneru, acest mare necunoscut”, în Constantin Fântâneru, „Interior”, ediție îngrijită și studiu introductiv de Simona Popescu, Editura Polirom, Iași, p. 44

38 Ștefan Borbeli, „Prefață” la Constantin Fântâneru, „Interior”, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981, p. 23.

39 Inserția din Noul Testament poate sugera o identificare a lui Călin cu Nicodim, credința că dacă un om nu se mai naște încă o dată nu se poate mântui.

40 Termenul de „sinucidere” este folosit cu sensul pe care i-l oferă Cecilia Burtică în cartea sa „Suicidul în literatura europeană modernă și contemporană (suicidul ca soluție ultimă). Eseu Critic”, Editura Didactica Nova, Craiova, 2002.

41 Ștefan Borbély, în „Prefață” la Constantin Fântâneru, „Interior”, Editura Dacia, 1981, p., p.24.

42 Eugen Ionescu, „Război cu toată lumea, Publicistica românească”, vol. 1, ediție îngrijită de Mariana Vartic și Aurel Sasu, Editura Humanitas, 1992, p.183

43 Mihai, Zamfir, „Cealaltă față a prozei”, Editura Cartea Românească, p.243.

File de istorie literară
**Prietenia dintre scriitori:
 Hortensia Papadat-Bengescu
 și George Topârceanu**

Mihaela STANCIU

Hortensia Papadat-Bengescu¹ este, cu certitudine, o prozatoare care se impune în vremea în care scrisul era considerat apanajul lumii masculine. Privată de mediul cultural, are totuși norocul să fie susținută din umbră de corespondența și colaborarea la revistele importante ale vremii. Printre mărturisirile legate de începuturile ei literare, autoarea recunoaște rolul benefic și hotărâtor pe care l-a avut *Viața Românească* – și, desigur G. Ibrăileanu – asupra destinului ei intelectual: „În *Viața Românească* am publicat astfel – și a publica în *Viața Românească* se știe că pentru orice debutant însemna a intra în literatura română – primele bucăți literare mai consistente, iscălite cu nume întreg”². „Întâlnirea” dintre Hortensia Papadat-Bengescu și George Topârceanu stă sub semnul schiței *Viziune*, pe care aceasta o trimite la *Viața Românească*. Până să fie publicată, schița fusese aruncată la coș de către secretarul de redacție, însă Topârceanu, mirat de sărăcia excesivă a contribuției colaboratorilor, răscolise prin hârțile ghemotocite. După ce o descoperă pe Hortensia Papadat-Bengescu printre „rebuturile” din redacția *Vieții Românești*, Topârceanu își dă girul cu privire la

textele ei considerându-le excepționale; mai mult decât atât, prin scrisori îi cere cu insistență materiale literare în numele colectivului redacțional: „Îmi pare foarte bine că ai rămas mulțumită de felul imprimării. Gria a fost a mea – exclusiv, îmi revendic acest merit, deși e atât de mic față de marea mea pornire să-ți folosesc cu ceva. Asta din urmă mi s-a părut cea mai desăvârșită din superbe d-tale plăzmuiri. Dar am recitit apoi *Scrisorile Biancăi Porporata* și în fața frumuseților noi și neobservate pe care le-am descoperit acolo, am rămas în dubiu: care e mai frumoasă?... Primele două scrisori către Juan, pe care le re-recitii acum, sunt o minune [...] Revista apare curând, în număr simplu. Așteptăm cu nerăbdare manuscrisul promis. Trimite-l direct la Ibrăileanu – e bine așa”³.

În subsidiar trebuie să subliniem faptul că Hortensia Papadat-Bengescu a scris dintr-o nevoie de confesiune, iar literatura ei de început îmbracă forma lirică, memorialistică, sentimentală, prin urmare o formă apropiată epistolei. De altfel, scriitoarea însăși este conștientă că tocmai acest cadru al corespondenței reprezintă pasajul premergător literaturii ei.

¹ Fotografii din arhiva Muzeului Național al Literaturii Române, București.

² Felix Aderca, *Mărturia unei generații*, Editura pentru Literatură, București, 1967, p. 175.

³George Topârceanu, *Scrieri alese*, vol. II, ediție îngrijită cu note, comentarii, tabel cronologic și bibliografie de Al. Săndulescu, Editura Minerva, București, 1971, pp. 616-617; într-o scrisoare din 20 aprilie 1916.

Universală

**Calvarul procurorului
de Ahmet Prençi**

fragment de roman

– traducere de Oana Glasu

Și-a amintit de parcă ar fi fost ieri ziua în care o văzuse pe Eliza pentru prima dată. Fusese uluit de fata aceea zâmbitoare, cu ochii atât de strălucitori încât și întunericul se lumina de la ochii ei jucăuși și plini de viață. Simțise o înțepătură adâncă în piept. Acea „înțepătură de albină”, precum o numea adesea Martin, îi amortise treptat mușchiul inimii. Realizase asta într-o zi, când părea să simtă pulsația puternică a sângelui în vene; instinctiv își pusese mâna pe piept pentru a detecta acea înțepătură care izvora din mușchiul inimii și care se răspândea în tot corpul. Această stare se accentua, mai ales, atunci când îi revenea în minte chipul ei sau ideea că se află acolo undeva prin birou, comunicând cu colegii despre anunțul oficial al zilei. Pe scurt, înțelesese și crezuse că dragostea lui pentru Eliza era adevărată. Dar, ca om cu o puternică stăpânire de sine, nu știa cum să gestioneze acest vulcan care îi erupsesese în piept și îi tăia răsuflarea. Totul trebuia făcut în liniște, fără a risca ca relația lor să fie compromisă înainte de a fi consolidată. Grijă și prudența lui dovedeau că dragostea plutea deja în aer.

La prima vedere, Eliza părea să ia lucrurile ușor și să le realizeze cu aceeași ușurință. Îi dăduse lui Martin sentimentul că se cunosc de multă vreme, deși se cunoscuseră cu doar câteva zile înainte.

Râdea cu poftă de glumele pe care le schimbau, precum o veche prietenă care îl cunoștea bine. Și ei îi plăcea Martin, așa cum era; calm, serios, comunicativ, amabil și corect.

Numai că acum, când se punea problema „gestionării” acestui vulcan romantic, Martin nu avea nici un fel de experiență și, deși avusese grijă să nu-i atragă atenția Elizei, se dovedise de fapt o misiune imposibilă. Simțea întotdeauna o stare inexplicabilă de anxietate, amorțeală, frică și agitație. Aceste stări afective le trăia acasă, dar și la birou sau pe stradă, atât de mult încât începuse să se considere un „pacient” bolnav de inimă.

– Vrei să spui că Eliza se joacă cu mine? – se îndoia uneori pornind de la atitudinea sinceră și libertatea pe care o manifesta în conversațiile cu el. Nu îndrăzneala să-i arate limita. Apoi se gândea că ea nici măcar nu ia în considerare acel

sentiment pentru care suferea Martin. Îi era necaz pe el însuși, pentru că nu putea pătrunde în emoțiile ei. Cu cât dădea dovadă de mai multă slăbiciune în fața ei, cu atât mai mult accentua ea doza de respingere și mister, epuizându-l. Reușea chiar să judece cu îndoială și neîncredere: Poate vrea să-i meargă bine cu șeful, cum fac adesea fetele fără caracter, incompetente, speriate, care pentru a-și păstra locul de muncă, sunt gata să sacrifice totul, inclusiv sentimentele și demnitatea.

Era într-o luptă necunoscută cu el însuși, și de aceea prejudecățile sale o includeau și pe Eliza, care nu era una dintre femeile fără caracter pe care le bănuia Martin. De fapt, era vorba despre stângăcia lui de a sparge gheața și a vorbi deschis cu Eliza. „Sunt un ageamiu clasic în treburile astea”, își spunea tot mai des, în timp ce încerca să depășească onorabil situații dificile, care nu erau altceva decât dragoste.

Toată frica lui se rezuma la o frază de tipul „mulțumesc, dar vă respect doar ca pe un simplu coleg și nu simt altceva pentru dumneavoastră”, care i-ar fi putut sta Elizei pe limbă. Teama că s-ar putea întâmpla asta îl bloca pe Martin. Nu putea depăși situația. În toată atitudinea ei, Eliza reflecta corectitudine maximă și înaltă etică în comunicarea cu oficialii. Cu Martin manifesta o energie diferită, mai ales la sfârșitul zilei, când munca era pe terminate și fiecare dintre colegi era mai liber. În această atmosferă venea entuziasmul provocării ei, care rămânea ca o durere în inima lui Martin. De acolo trebuia să înceapă a doua zi drumul lung spre Eliza. Simțea că se întâmplă ceva deosebit în confruntarea cu ea. Era o oarecare jenă, confuzie și

ispită, și nu doar instinctul masculin față de o femeie grațioasă și frumoasă așa cum era ea. Nu era o pasiune trecătoare. De la o zi la alta, Eliza avea să-l cucească și să-i stăpânească complet ființa.

– Spune-i Elizei să vină în biroul meu – îi ceru Martin angajatei Biroului Personal, o femeie între două vârste, care intra de fiecare dată în biroul lui ținând un dosar în mână. Ea se ocupa de reînnoirea dosarelor de personal și de corespondența zilnică. În scurt timp, Eliza a intrat fără să bată. A așteptat în picioare, fără să vorbească.

A privit-o lung...; interesant, cum nu-și dăduse seama cât de dor îi fusese de ea. Cât de mult își dorea să o cuprindă în brațele lui puternice și să o sărute tandru, dar se mulțumi să-i vorbească încet printre dinți:

– Domnișoară, nu bați niciodată când intri în biroul cuiva? – Reproșul, spus pe jumătate în glumă nu se potrivea cu chipul lui, pe care încerca să-l afișeze cât mai serios.

Eliza, luată deja pe nepregătite și surprinsă de această reacție a lui Martin, roșii până în vârful urechilor. Îngăimă ceva printre dinți, tremurând ca o frunză de toamnă în bătaia vântului.

– Îmi pare rău, n-am vrut, nu știu cum s-a întâmplat, unde mi-era mintea...

Apoi a așteptat în picioare să primească sarcina sau ordinul pentru care fusese chemată. Ea lucra îndeaproape cu știrile zilei, urmărea cu atenție toate declarațiile și comentariile legate de activitatea instituției. Compila și consulta cu atenție mesajele care erau date publicității ca poziție oficială a poliției judiciare. N-avea timp să iasă din birou, nici măcar pentru o cafea. Datorită dinamicii în continuă creștere a muncii,

timpul liber luase sfârșit pentru toată lumea. Barurile din apropierea instituției lor erau frecventate tot mai rar de către personalul birourilor.

– Te rog să-mi pregătești până mâine un material despre evoluțiile lunii, principalele evenimente și finalizarea investigațiilor pentru cazurile închise. Apoi Martin și-a ridicat capul din dosarul de pe masă și a continuat s-o privească în ochii:

– Sunt îngrijorat de divagațiile explozive ale unor comentatori din media; în ultimele zile discută neîntemeiat despre munca noastră. Ți-am citit rezumatul comentariilor din mass-media. Am văzut cum comentează probleme concrete, oferind detalii sensibile și indicii, care ne distrug investigația. Gândește-te la problemele delicate pe care ei le tratează și la pronunțările pe care trebuie să le transmitem ca informații. Trebuie să le dăm ceea ce dorim noi și ceea ce este în interesul publicului, dar și în interesul cercetărilor și al luptei împotriva criminalității. Noi nu avem nevoie de o campanie de publicitate în mass-media sau din partea diverșilor formatori de opinie. Ei au nevoie de știri de la noi. Alcătuieste un plan în care să fim concisi și direcți, fără a dezvălui detaliile care ne dăunează.

Îi dădu aceste indicații, apoi își aplecă capul peste dosarul din față, lăsând să se înțeleagă că ea trebuie să se retragă.

Eliza stătea încă în mijlocul biroului, parcă înghețată. Notă ceva în agenda pe care o avea în mână. Nu vorbi. Dădu din cap de parcă i-ar fi spus un „la revedere” din bucăți și se întoarse de unde venise. Își simți ochii umezi. Nu bați niciodată... biroul altcuiva. Niciodată. Dumneata, domnișoară. Un material. Până mâine.

Sensibilizare. Delicat. Detalii. Concis..., îi răsunau în cap cuvintele lui Martin.

Cu toate discuțiile deja frecvente, micile atingeri, care deja aprindeau focul din interiorul lor, a trecut ceva timp până când, într-un weekend, Martin și-a făcut curaj să iasă la întâlnire cu Eliza după program. S-au întâlnit undeva lângă Biblioteca Națională, unde se vindeau cărți în chioșcuri și pe stradă. Unde se vindeau CD-uri cu muzică în magazine și se cânta muzică pe stradă, acolo unde se intersectau rugăciunile oamenilor către Dumnezeu și unde se înălța minaretul uneia dintre cele mai vechi moschei din Tirana..., pe scurt, într-un loc cunoscut.

Era prima dată când se aflau în afara mediului oficial, singuri.

– Tirana este frumoasă și o iubesc foarte mult. Mi se pare precum o casă mare în care am crescut. Deși s-a schimbat mult și nu mai regăsesc vechea Tirană, căreia îi cunoșteam fiecare cotlon. Nu știu cum te simți tu, Eliza, în orașul ăsta? – o întrebă el, încercând să-i citească răspunsul în ochi.

– Și pentru mine Tirana este frumoasă, dar noi, cei din Shkodra, iubim Shkodra mai mult. De fiecare dată când mă întorc acolo, îmi dau seama cât de mult sunt legată de oraș. Orașele natale sunt ca niște mame, oricât de departe ne-am duce, poala lor este incomparabilă cu orice lux în care putem pune capul. Din fericire, Shkodra nu s-a transformat la fel de mult ca Tirana, care devine o metropolă. Crede-mă, omul are două vieți: viața trăită cu alții și viața trăită în sine. Pentru mine, ambele sunt indisolubil legate de orașul meu. Ar fi ca o trădare să le despart una de cealaltă.

Accentul și melodiozitatea din vorbirea dialectală a Elizei l-au emoționat mai

mult pe Martin. Voia ca ea să vorbească, să vorbească și să nu se oprească, ca un concert de melodii shkodrane cu triluri, pe care îi plăcea să le asculte în călătoriile sale. Conversația intrase pe făgaș, iar ea a acceptat fără sfială să continue plimbarea cu mașina.

Având-o atât de aproape, mintea nu-i stătea nici la discuție, nici la drum. Era ca amorțit, nesigur, într-un leagăn între cer și pământ, între particule de aer și suflet, între realitate și vis. Călătoriseră departe fără să-și dea seama. Fiecare medita pentru sine. Rareori rupeau tăcerea cu întrebări și răspunsuri fără un subiect anume. Lăsaseră în urmă Tirana...

De la Cetatea Rozafa, Shkodra părea cufundată într-o frumusețe mistică. Priveau de sus spre orașul care părea să se reverse în lacul și râurile lui, plin de lumină dintr-un capăt în altul, o lumină ce strălucea în acel prag de seară. Eliza era buimăcită. Se afla în orașul ei, pe care îl iubea atât de mult. La fel și Martin. Ca o statuie privea orașul înconjurat de lac, râuri, munții înalți până în depărtare...

– Știi Martin... – începu să vorbească, dar vocea i se frânse – în Cetatea Rozafa cu tine, în orașul meu! Nu mi-am imaginat niciodată că aș putea fi aici cu tine. Să fiu cu tine, aici?! Este ca un vis. Și

încet, încet, se transformă într-o ființă romantică, scoțând la suprafață toate sentimentele lăuntrice ascunse de mult în inima ei. Amândoi erau îndrăgostiți de multă vreme, dar, ca și Martin, Eliza fusese rezervată; nu ca semn de respingere. Era scutul împotriva unui sentiment puternic și adevărat pentru Martin, directorul ei. Acum el era cu ea în fortăreața orașului ei și toate acestea îi creau imaginea unui vis.

Mâna lui Martin se întinse timid la început și o atinse pe a ei. Ea nu s-a retras, nu s-a mișcat. O privi în ochi, cu fericirea strălucind pe chipul lui, de parcă ar fi așteptat o viață acel moment. N-au mai amânat, focul care le ardea în piept a explodat violent și s-au trezit unul în brațele celuilalt. Fără să-și dea seama, buzele lor se atingeau, dorind să stingă acel foc care ardea ca jarul. S-au sărutat îndelung. De parcă ar fi fost creați unul pentru celălalt, cu toate speranțele, visele, cu azi-ul și mâine-le lor, cu zilele calde însorite, dar și cu cele înnorate, cu anotimpurile și anii. Se lăsase amurgul. În acel colț al Rozafei erau doar ei doi, între lumină și întuneric, ca într-un miraj. Castelul părea cucerit de ei, în timp ce ei păreau absorbiți de ei înșiși.

Portret

Nergane

Iosif BĂCILĂ

Adus în Almăj, prin anii '80, de Ion Marin Almăjan ori Petru Novac Dolângă, poetul VASILE VERSAVIA a găsit aici nu numai oameni pe potriva sufletului său sensibil, ci și un peisaj mirific, împovărat de doruri și cântec.

Participant la câteva întâlniri literare pe care le-am organizat în Valea Miracolelor (Bozovici, Bănia, Dalboșeț, Lăpușnicu-Mare), el a redescoperit cântecul neaș al Naidășului natal, brâul pe contratimp ori seninul imaculat al cerului fără umbre și nuveri (a scris și, mai apoi, a publicat câteva poezii folosind cuvântul nuvăr, părându-i-se neasemuit în frumusețe și plin de vrajă: „Ce rezumat al Universului e pâinea! // În ea e soare, / în ea e pământ, / în ea e un nuvăr, / în ea e un plug, / și-n adâncul ei / e un țăran...”).

La Dalboșeț – satul cu scriitori – a poposit de mai multe ori. Într-o ambianță uluitoare și pentru cei de dincolo de Univers, una dintre serile de poezie s-a lăsat cu o petrecere de suflet la care lăutarii de la Rudăria (cu Petru Vlădia, Ion Stan și Valeriu Musteți) s-au întrecut în viers, trimițând cântecul lor păsărilor, precum și oamenilor de sub pământ, semenilor din preajmă, copiilor și nepoților lor fericiți că pot rămâne în acea stare de continuă și dulce cântare. Prefirat de Ion Marin Almăjan, Gheorghe Azap, prof. univ. Ion Neață, Iosif Imbri ș.a., jocul bătrânesc nu s-a lăsat prea

mult așteptat. Cu Nelu Feigl (al cărui tată a fost nu numai un almăjan de omenie, ci și un bun viorist), cu profesorii Nistor Budescu și Iosif Băcilă, nea Vasile a condus – de multe ori – brâul voinicesc, dar înspre stânga, amintindu-și, probabil, „călcăturile” pline de tâlcuri ale bunilor de odinioară, cuminecarea pietrelor albe îmbrățișate de ape...

– Degeaba ce chinui, că tot nu joci ca feciorii ăștia, zise într-un timp de dincolo de uitare nea Ghiță Azap. Nu vezi că parcă scriu când joacă?!

„Cum trece vremea ca busuiocul, / satul de demult se mută, se mută / cu tot cu bătrâni, / cu tot cu copii. / Au îmbătrânit și dealurile, / râul curge pe-o gură de bătrân / și moara macină prin somn / oasele poveștilor.”

Remarca lirică a bardului de Ticvania ne-a căzut la inimă, dar nea Vasile avea în el un ritm al muzicii venit de departe, o tristețe nepotolită în vorbă și în vers. În această stare se culca, în această stare visa ori încerca să intuiască semnificațiile profunde ale metaforei dintr-un refren cunoscut: „Cucu’ cântă, mierla-mi zice: / Unde-s banii, măi voinice? / I-am beut, să nu se strice...”

La Șopotu-Vechi, pripășiți la Cantonul „Mișu-Dan” (construit de regretatul inginer silvic Mihai Vrabete într-un peisaj binecuvântat de Dumnezeu), renunțând la somn, ne-am plimbat pe vale, doar-

doar ne-o pica vreo „stauă” pe umeri de-atâta liniște și senin: „Ce liniște în Univers, sub stea. / S-aude parcă-ngândurarea mea. / În ființa mea, ființa mea e vie, / Aș vrea o clipă umbra să mă știe.”.

Peste ani, îmi va scrie din America, de pe unde l-au călăuzit pașii, mai multe scrisori. Îmi cerea, în unele, să le transmit salutări inegalabililor mânuitori de arcuș ai Almăjului și fanfariștilor de la Bănia, lui Ion Cornu – fluierașul din Dalboșeț, pe care Ion Marin Almăjan l-a veșnicit în paginile sale de proză – ori tuturor celor

pe care i-a cunoscut și cărora le-a uitat numele.

Mă felicita, în altele, pentru aparițiile mele editoriale (făcându-mi și observații pertinente și sincere), se uimea că scriu citeț și caligrafic, precum și pentru faptul că lucrez cu adolescenții, „cele mai minunate ființe sub soare [...]”. Când voi veni în țară – adăuga încrezător –, îmi voi lua câteva ore în învățământ.”.

Din păcate, doar dorul, singur și înnoptat, s-a mai ivit peste apele Nerganelor...

Proză

Secera lunii

Angela Dina-MOȚĂȚĂIANU

Din geana dimineții, pe bățătura Zădărenilor, o viermuială veselă îți amintește, dac-ai fi uitat, că azi ai tineri își botează copilul.

E primul! Și, unde mai pui, și băiat, fală de seamă pentru neam, să-i ducă mai departe sămânța!

Casa, ograda și acareturile strălucesc în bucuria și curățenia duminicii asteia! În curtea din față, bine-njghebate, mesele din blăni de brad geluite împrăștie mirozna rășinii pe sub ștergarele ca zăpada brăzdând lungul tăbliilor. Pe laturi, așteaptă așezarea oaspeților din Băila și de unde-or mai fi, bănci lungi, așternute cu macate învârstate.

Porți larg deschise cheamă la ospăț privitorul, căci sunt și ele gătite cu creangă de brad și ferigă din munte.

Curtea din spate găzduiește forfota socăcițelor, înfoiate și din strai, dar, mai ales, din pricepere și drag.

Pe cap au velitoare albe, cum se cere la cratiță și-s îmbrăcate în cămăși tot ca spuma laptelui, răsfirate la gât și cu mânecile suflecate, cusute cu flori în arnici, acoperite-n foi de catrințe cu alesătura neagră și roșie, strânse tare din betelii.

Unele rostuiesc ciorba de pasăre, altele priveghează fierberea-nceată a sarmalelor la focuri ce se frământă sub pirostriile grele.

Din cuptorul ăl mare și vrednic slujitor a trei rânduri de neam, fug înspre zări arome de nucă și frunză de alămăie, cu dărnicie răspândite de cozonacii adăposțiți la copt.

Mai acana de clădăria coacerii, pe-o masă lunguță, în tăvi lucitoare de-aramă, se odihnesc găini obosite de-atâta frecat cu grăsime și cimbru înaintea de marea-nfruntare cu arșița vetrei încinse.

Sunt privegheate de-o vrednică fetișcană, care alungă viespi pofticioase c-o legătură de foi rupte din părul bătrân, stâlpul grădinii...

*

Casa, înecată în lumina sărbătorii, îl ocrotește pe Taica Mare Pătruță, îngăduindu-l cu drag pe treapta de jos a scării.

E de mult moșul... Nu mai ține socoata anilor... Doarme o țără... și-i la veghe mereu, darămite azi, când feciorașul mărunț va să intre cu nume creștin printre neamuri!

Sub clopul-nălbit de purtare, colilia părului, potrivit și-acum ciobănește din tăișul custurii, împlinește împreună cu belșugul mustăților un chip ca din po-veste. În strai alb de ițan, c-un sumănel lăsat pe umeri, purtând în picioare cipici de postav, Pătruță stă rezemat în ciuma-gul său, cu gândul tot la botezul pruncului nou.

Își țugoaie întruna buzele, dând semn din cap a nemulțumire...

Ce nume-ar fi și-acelea?! Felix... Raul?! Doar mintea le cheamă... că limba s-ar frânge în rostirea lor... cât să vrea a le zice! De unde-or fi apărut?! Și să le poarte strănepotul?! Grea povară! Asta-i, în scurt, scânteia ce-i umblă necurmat prin devlă uncheșului.

*

De intri în sfântul așezământ, n-ai să afli mulți martori străini la botez. Neamul Zădărenilor e numeros și se bălguie cam tot l-așa sărbătoare. Așteaptă cuminiți ca micuțul cel proaspăt să se bucure de tai-nele vechi: Botezul, Mirungerea și Sfânta Împărtășanie.

Ochii lor se lasă hulpavi asupra preotului nou, abia sosit. Li se pare tânăr și cam ticăit... E din josul Băilei.

Părintele, cu mânecile sumese, întinde brațele s-apuce copilul. Botează prima dată după hirotonisire în lăcașul din satul natal. Clipa îl sperie tare... E ca o mărturisire îndoită ce-ar face acușica.

Tulburat de-așa gând, se-nfioară taman când să-l dea cristelniței pe cel mic!

O negreală îl orbește pe clipă... mintea-i descrește... niște plumb îi coboară în brațele care poartă-ndelung trupșorul prin aer... nu nimeră scaldătoarea, dar, și când o face, îl scufundă îndelung în apă de trei ori, ca de zece... Și-apoi încremenește, fără de cuvânt!

Copilul încă nenumit nu mai dă glas! Trupșorul, din roșu de plâns, pare că se-nnegrește... N-aruncă nici un zvâcnet! E țepăn!

Nășicul, bărbat cât un munte, e dat la o parte de baba Măria, zorită să-ntoarcă la viață plodul.

Îl smulge din brațele părintelui devenit stană, îi freacă pieptuțul, coperindu-l apoi cu baticu-i de cârpă-n-călzită în suflare prelungă.

Mirenii, înlemniți de-așa întâmplare, n-apucă să facă nici cruci și, adunați în cerc, ocrotesc prin zid de trupuri aerul din preajma necăjitului prunc...

*

În zumzet de gâze lăcomoase, în sfârâit de vase încinse și sub mângâierea sfântului Soare, ograda nu pare îngrijată de nimic. Bucătărițele sunt zorite, dar tare vesele!

Timpul curge-nțelept... până-ntr-o clipită, când liniștea-i spartă!

O haită de câini dă năvală în curtea din spate, râvnind la aburul cârnii gătite! Le-aduce aminte de vremea în care, la oraș, fiecare gusta așa bucate.

Azvârliți de stăpâni la margini de drum, pe coclauri, speriați, înrăiți, colindă acum prin sate hămesiți, atacând pe oricine... Și-s de neprins!

În zorul spre carne, nu bagă de seamă nici chirăielile femeilor, nici lucrurile zvârlite asupra-le, să-i oprească!

Porniți ca tătarii cândva, fac prăpăd din mâncare. Le sfârâie blana pârlită de foc... Ridică în aer scheunat de durere... Fierturile le ard aprig gâtlejul... Nici că le pasă! Cu greu se-arată aproape sătui...

Târziu, dau semn că-s gata să plece, supuși urlutului care îi cheamă dinspre unul mai demn de-ascultat.

Bătrânul Pătruță e răscolit de uluirea trăită. Ochii minții i-arată că lătrătorii au în frunte o... *Da! E chiar ea, Alba, lupoaica!*

Moșul se freacă-n obraji crezând că visează! *Cum să fie cățeaua?! E doar o nălucă*, își spune cu glas.

Pe dată, se vede fecior la stâna dinspre Păpușa, înfruntând cu zăvodu-i credincios raptul făcut de-o temută lupoaică în strunga de oi. În lupta-nclăștată cu fiara, scăpase de botu-i hămesit mieii cruzi, plătind pentru asta c-o rană la umărul drept, asemuită de cine-o văzuse, ori auzise de ea, cu secera alb-argintie a lunii.

Reîntors din visare mai tânăr, se crede

în stare să-nfrângă iar umbra lupoaicei! Se ridică pe dată-n picioare, punându-se în calea ei cu brațele rășchirate-n părți...

Dar, n-are izbândă! Pătruță se vede acum astrucat la pământ, călcat și smucit de gheare, pierzându-și suflarea...

Jigăniile se-nșiră spre porți în goană și-o apucă pe uliță-n sus, spre pădure!

*

În razele trimise de Sfântul prin geamurile gălbii ale bisericii și dogorât de friptoarea celor din jur, micuțul e pe deplin întors la viață!

Uitat de ceilalți pân-acum, părintele își saltă privirea spre cupola negrie sprijinită pe stâlpii de piatră veche ai naosului. O umbră subșire ca un fum de lumânare îi tremură-n ochi și-n gând, semn de suflet chemat de Tatăl Ceresc...

Felix?! Raul?! Vorbele străine aruncate de nași la începutul slujbei dispar, sorbite de nemișcarea Sfinților.

Se-apropie și rupe cercul rudelor, gândind să sfârșească slujba.

În timp ce unge cu Sfântul Mir trupșorul fremătând, vede numai el cum răsare o lună-n seceră micuță pe umărul drept, firav al copilului.

Și-n scâncetul pruncului, încercatul preot dă glas puternic, vestind hotărât numele ce-avea să poarte nou-creștinatul de acum: *Pătruță...*

Portret

Andante

Iulia STAVRE

ABBA, melodia din tinerețea lui, cea care îi stârnea atâtea aduceri aminte frumoase despre iubire, despre familie, copii, pasiuni, călătorii, prieteni, peripeții, glume, zâmbete...

Cum de în pauza orchestrei, DJ-ul a pus tocmai această melodie, tocmai la nunta fiicei sale? Tocmai azi, când oricum emoțiile l-au copleșit de la micul dejun, împărtășind amintiri, zâmbind nostalgic, el cu Ioana lui, la cafeaua de dimineață în această zi, a nunții fiicei lor...

Și-au amintit cum el a așteptat cu sufletul la gură, pe holurile spitalului, o noapte întreagă nașterea fetei, sperând până în ultimul moment că va fi băiat. Cum, atunci când a venit moașa de la spital și i-a spus:

– Ai o fetiță superbă de 3kg 200, să îți trăiască!

Replica lui a fost pe măsura emoțiilor:

– Sunteți sigură că este fetiță?

A râs moașa, au râs asistentele, a râs și el de fericire, de iubire, de bucurie, de emoție... echipat de asistente a reușit să vadă fetița, pe Clara, asemeni unui îngerăș, cu fața clară, albă, fină și puful de pe cap blond, ca aurul, un blond natural cum avea să îi rămână întreaga viață.

Câtă iubire a simțit atunci pentru Ioana lui și Clara, nu a putut descrie vreodată, cert este că inima i s-a umplut de recunoștință, a devenit dependent de cele două femei din viața lui, responsabil

pentru viețile lor, responsabil de fericirea lor.

Și-au amintit de Clara mică, cu degetelul ei mic, ușor strâmb din naștere - când s-a uitat prima oară Ioana la mânuțele mici, scoase din scutecel, s-a speriat, mâna stângă părea că are doar patru degetele, dar degetul mic îl ținea strâns, în palmă și atunci când Ioana l-a scos era arcuit, îndoit... l-a masat ușor și l-a sărutat cum numai o proaspătă mamă știe să sărute copilul abia născut.

Și-au amintit cum nu îi plăcea Clarei la cămin și se prefăcea bolnavioară dimineața, iar ei se învoiau pe rând să stea cu ea acasă și după jumătate de oră de „teatru” se dădea de gol, începea să zburde prin casă, să aibă poftă să mănânce clătite ori „seva bun”.

Mai apoi au zâmbit amintindu-și de emotivitatea Clarei, sânguința ei de a fi mereu printre cei mai buni copii din clasă, lacrimile ei nevinovate când lua o notă mai mică de 9. Învățătoarea a rugat-o pe Ioana să rămână puțin după ședința cu părinții ca să o întrebe dacă ei, părinții o ceartă sau chiar o bat dacă nu ia nota 10. Pe Clara nu o certaseră niciodată, dar cum să o atingă, era un copil atât de bun, de fin, de emotiv... cum ar fi putut să o certe când niciodată nu le dăduse vreun motiv?

Puțin rebelă în adolescență, au trecut cu bine de prima iubire, peste dorința ei

de a pleca cât de departe de orașul natal pentru a-și finaliza studiile. I-au dat libertate, au lăsat-o să își facă alegerile și să își clădească viața, știind că oricând îi are aproape, și se poate bizui pe ei...; și ziua de azi, biserica... Clara mireasă, Clara la brațul lui, ducând-o spre altar, acolo unde Petru le zâmbea cu dragoste și priviri doar pentru Clara lui...

Acum DJ-ul pusese melodia aceasta care îl răscolea, pentru a câta oară, astăzi și iat-o pe Clara cu mâinile întinse către el...

– Tati, îmi acorzi acest dans, știu că este printre preferatele tale, și Clara mireasă, Clara fericită îl prinse de mână, l-a ridicat de la masă, spre ringul de dans.

– Iubita mea fetiță, îți mulțumesc, îi spuse cu glasul plin de emoție și o prinse ușor de mijloc, nemaifiind în stare să-i spună altceva, plutind pe acordurile lente ale melodiei.

– Tata, tu știi că întotdeauna vei fi iubitul meu, îi spuse ea zâmbind cu tot sufletul și el îi sărută elegant mâna.

Era fericit, știa că așa arată fericirea, să iubești și să fii iubit, să crești un copil minunat pe care îl adori și căruia îi îndrumi primii pași în viață, și apoi îi dai drumul cu satisfacția că ai crescut un om adevărat. Și melodia aceasta, Clara atât de frumoasă, asemenea unei prințese, Clara în fața lui zâmbindu-i frumos și șoptindu-i discret la ureche:

– Ești cel mai bun tată, te iubesc mult!

Își simți obrajii umezi, plângea de fericire, de iubire și împlinire, se simțea ușor, plin de recunoștință, plutind cu Clara în brațe, emoționat, în seara nunții fiicei sale, pe ringul de dans.

– Ești cel mai bun tată, te iubesc mult, auzi din nou.

Auzi din nou aceste cuvinte și refrenul cântecului pe care îl dansase la nunta fiicei lui, obrajii îi erau umezi, erau lacrimile lui, izvorâte, atunci, în clipa de luciditate, erau lacrimile Clarei...; fiica lui plângea, oare ce se întâmplase? Unde se afla oare?

Clara era aplecată asupra lui, da, a simțit din nou, erau și lacrimile Clarei pe obrajii lui, mâinile ei fine îi mângâiau fruntea, în clipa aceea se simți iubit.

Amintirile erau din ce în ce mai puține, se derulau în mintea lui încet și foarte, foarte rar, boala aceea care i-a înghițit toate amintirile, nu îl lăsa deloc să se mai gândească, toate clipele trăite în ultimii ani erau la fel - corpul pe care nu îl mai simțea și care nu îl mai asculta, iar atunci când simțea, simțea numai durere și neputință, patul de spital, salteaua care din timp în timp se mișca ușor să nu facă escare, colțul acela din casă pe care îl privise în gol, fără gânduri, zi după zi, an după an..., să tot fie patru ani, poate cinci, dorul de a se plimba cu Ioana de mână prin centrul orașului vechi, pe străzile tinereții lor, acolo unde se revedea tânăr și fericit la colțul fiecărei străzi, pe speteaza fiecărei bănci a parcului unde o sărutase pe Ioana, întâia oară.

De aceea acceptase cu seninătate, că este firesc și normal să îmbătrânești, că va rămâne mereu alături de Ioana, vor fi tot timpul împreună, se vor plimba adesea pe străzile lor, vor sta pe banca lor din parcul din liceu, acolo unde își plimbaseră copiii și nepoții, vor povesti aduceri aminte și se vor bucura amândoi, ca și cum timpul nu trecuse peste ei, de atunci, din liceu, când se cunoscuseră și trăiseră povestea iubirii lor perfecte.

Clara venise în această sâmbătă, așa cum venea, adesea, printre picături, în puținul ei timp liber, familie, copii, un job solicitant, îi era imposibil să ajungă mai des acasă, la părinții ei.

Tata fusese diagnosticat cu Alzheimer cu vreo 10 ani în urmă și în urma unui accident vascular cerebral de acum cinci ani rămăsese imobilizat la pat, destul de absent, cu rare momente de luciditate, tăcut, apatic, liniștit, trist și necomunicativ...; foarte rar vorbea, cuvinte scurte, pe care le putea pronunța, în context totuși, ceea ce însemna că mai avea o urmă de putere de înțelegere.

De obicei, atunci, lacrima, suferința în tăcere, ofta și parcă aștepta să adoarmă.

Astăzi a fost diferit. Mama a plecat la bucatărie iar Clara a rămas cu tata, care părea că doarme. A deschis ochii și a privit-o intens...; s-au privit unul pe celălalt și Clara i-a zis:

– Bună, tata!

– Bună, iubito! i-a spus încercând să zâmbească.

Zâmbetul i s-a transformat într-o grimasă de durere și suferință și tata a început să plângă ca un copil. Neștiind ce să facă, l-a îmbrățișat, l-a mângâiat pe frunte, i-a vorbit frumos, a încercat să îi povestească ceva despre nepoți dar avea un nod în gât și ea, și lacrimile începeau să îi împăienjenească ochii. Ce să facă? Nu putea să o cheme pe mama și așa, ea suferea în fiecare zi, îngrijindu-l...

Gândindu-se că muzica i-ar face bine și poate l-ar liniști, deschise telefonul.

– Stai tata, să îți pun o melodie.

Youtube, Abba - Andante, Andante, știa că tata are o slăbiciune pentru acest hit al timpurilor lui, spera ca prin acordurile melodiei să se oprească din plâns... dar lacrimile li se prelingeau pe obraji la amândoi, amintirile... gândurile fiecăruia dintre ei, iubirea, un dans, o melodie, un răvășitor rămas bun...

mă pierd printre ei dar mă veți găsi
 repede
 am plimbat toată ziua pâinea aceasta
 așa că nu e greu să pun ștergarul sub
 lună
 și s-o împart
 cu raza speranțelor

stânga și iar stânga

ningea parcă în iunie
 și ninsoarea stătea la poartă ca o vecină
 curioasă

rătăceai cu țigara stinsă
 atât cât mai rămăsese din amintiri
 te priveam pe furiș
 erai omul din peșteri omul care se ține
 de rădăcini

și scuipă imagini stricate
 de ger

ai șters cu nepăsare un gând poate două
 apoi te-ai răsucit pe călcâie
 stânga
 și iar stânga
 iar îmi intri în ochi slugă a întunericului
 ai strigat nopții

spune-mi unde e culcușul lebedei mele?
 te voi trata regește
 jur
 nu te mint
 dacă pleci pe cărarea aceea
 (și ai încrucișat mâinile)
 apoi s-a dezlănțuit furtuna

lebăda se trezise

tăcerile de mâine

n-am să uit episodul în care ghețarii
 au năvălit în torida liniștii
 au spart oglinda în care se pregătea
 zi de zi
 să-și picteze idealurile
 și să pună câțiva bănuți de aur
 în mijlocul aeroportului unde se
 îmbarcau de obicei
 vise îndepărtate

nici gărgărița de pe Coloana Infinitului
 nu mi-a scăpat

ducea în spate toată agoniseala ei
 de fapt
 i-ar fi dăruit-o cerului
 dacă nu i-ar fi luat fața un cerc de foc
 trimis în grabă sau nu de un acrobat
 doar cât să încurce acele ceasornicului
 mai mult cu un veac
 și m-am trezit la o masă de nuc
 verde-bătrân

în fața unei străchini de lut
 pe care o uitase bunica buncii mele
 cu amprentele ei
 liniștite

am urmărit cu atenție fiecare gest
 dar mai ales privirea-bumerang a curioșilor
 din linia întâi
 când am aplaudat mi-a răspuns ecoul
 era obosit și avea colțul ciobit de palmele
 mele

dincolo de el o gloată de tăceri se lua
 la trântă
 cu ziua de mâine

cântecul pădurilor

pădurile cântau tata mă îndemna
 să cânt și eu
 odată cu izvoarele...

în fiecare dimineață aud ecoul
 în care primăverile îmbrățișau codrii

tata nu mai e pădurile sunt nesfârșite
 dar știu că vietățile
 domnesc sub cupola verdului crud
 știu că șipotul mugurilor e dumnezeiesc
 de sălbatic și curat
 știu că pădurile sunt altare
 în care trăiește adevărul...

când frunzele își caută crengile
 câteva note cad pe pământul frământat
 de anotimpuri
 cântecul meu de demult se înalță
 dincolo de vârful pădurii
 îl aude și tata dar zâmbetul lui e lumină
 pentru tăceri

prinde a curge în clepsidra neîncetând să ne
numere

clipele de fericire

tu nu îmi vii pe drum ca oamenii

impresia că există spontan

când am nevoie de tine

simt doar cum înlăuntrul meu e o casă
albă

cu flori la ferestre

și tu așteptându-mă

sentimente de-a valma

trag toamna ca pe un ciorap fin
pe dreptul pe stângul
peste partea dragă ție

o rutină de-acum

fiecare picior în aer
altfel de trăire

e drept
senzația de aproape
n-o mai simt de mult

între fereastră și ușă se iscă vântul
obraznic
peste coapse
așa de mult seamănă cu palmele tale

fără aer

aerul e doar un clopoțel de vânt
când mă mișc

lipește sunete pe piele

întreb cine este
de parcă n-aș bănuî

doar el mai trece pe-aici
grijuliu

când mă mișc
aerul sare nervos din locul său
și se vântură în jur
mă simt băgată în seamă

singurătatea pune botul

curând

curând trece vara
cu ale ei cu ale noastre
înșiruie orizonturi diferite

prea fierbinte

nisipul se spală în valuri
până unde poate

amurgul vine ca o dragoste târzie
mă prinde pe după umeri
și mă apasă în pectoralul său

câteva lumini se zbenguie

stele se sting
deasupra ideii mele
de a transforma uitarea în poezie

mă las atinsă de vânt
mă înfior de parcă te-ai fi întors
de pe mare

vin dintr-un tablou îndepărtat

culoarea de bază trebuie s-o ghicești
peste ea mă înrudesesc dintr-un colț cu
păsările

din celălalt cu luna
câțiva pești înoată pe sub felul meu
de a-mi imagina

soarele în spatele pânzei
ferit de ramurile horite ale foioaselor
spălate șoptit de râul de lumină ieșit
din mâinile mele

îmi crește părul rădăcini pentru o viață
exact în cromatica intuită de tine
apropie-te sărutul îmi va înmulți
dragostea
trupul tău va lipi timpul pentru încă
o vreme
cu tandrețea atingerilor noastre

CONTUR GRI

Așa mi-a fost dat: să fiu adăpostul
nedemn
pentru viață și moarte. Lacrimile mele
amare
să ude pomi roditori în uitatul Eden.
Aroma dulceagă din fructele sfinte
și pacea totală de trup și de minte
să le gust doar cu buzele arse ca jertfă
pe Soare.

Așa mi-a fost dat: să nu pot să trec
niciodată de mine.
În gri să se schimbe culorile vii închise
în gând,
să mor în hotarele mele de rău și de bine,
pe pragul din pleoape să vegheze o fiară,
să nu pot nicicând să pășesc în afară.

Să nu știe nimeni de-am fost, de voi fi,
sau de sunt.

AȘ PUTEA

Aș putea să alerg către tine
fără să privesc în urmă
spre visele mele
decât din când în când.

Aș putea să pierd, sângărând,
pe drum,
câte ceva din mine,

fără să îmi mai pese
nici ce,
nici cum.

Aș tot alerga,
până când, în urmele mele,
cu totul m-aș risipi

și aș ajunge într-un târziu la tine,
descărnat de mine,
dezgolit de vise...

Atunci
încă mă vei iubi?

AUTOPORTRET

Pe de o parte,
o mie de părți nebunie,
pe de alta,
o parte de geniu.
O mie de părți abstinent,
o parte, doar una,
desfrânat.
O mie de părți voi,
o singură parte suflet
cu o singură parte voi
și o mie de părți eu...eu...eu.
O mie de părți noapte,
o mie de părți zori de zi,
o singură parte moarte,
o mie de părți a nu fi.
Acesta sunt!

Veți reuși, prin lovituri repetate
să mă frângeți în două:
o parte de iarbă țintuită-n pământ,
o mie de părți rouă.

CĂTRE SFÂRȘIT

Ce înalte cresc visele mele
în noaptea păgână
în noaptea fluidă
când tainicul ei întuneric
îmi moare pe tâmplă

Clocotul beznei e totuși
o șoptă de dor
o șoptă ucisă
și cred c-am să cad
am să cad
am să cad
de pe culmile mele în gol

Ce reci sunt izvoarele brațelor tale
iubire nocturnă
iubire ascunsă
Mă pierd fără voie și alunec
alunec

O, noapte
ce-nalt crește
tainicul tău întuneric în mine
când visele mele
visele mele
îmi mor reci pe tâmplă

CA MICHELANGELO

Ca Michelangelo pe înaltele schele
pictând
Capela Sixtină
mi-aș scrie și eu poeziile
cu trudă
sub pana mea amorfă
bolta cerească să prindă viață
și cuvintele ca vopseaua
să-mi picure-n ochi
pe piept și pe mâini
să mă ardă
să mă orbească
să simt cum încetul cu încetul
nu mai sunt nimic
în afara lor
în afara cuvintelor

FÂNTÂNA

Fântână sunt
În adâncuri
cercuri reci și limpezi de apă
își frâng privirile de piatra lunecoasă

Pe cumpăna înfipță în cer cenușiu
ca o baltă primordială
vâscoasă
păianjeni mari și-au țesut pânza

Fântână sunt și aștept un călător însetat
rătăcit în stearpa câmpie

Șerban DINGER

LA RĂSCRUCE

Ne-am născut în *societatea lichidă*,
așa că ne-am obișnuit de mici cu
instabilitatea,
cu lipsa de trăinicie a relațiilor,
a visurilor,
a tot ce ne înconjoară.

Ne-am rostogolit prin viață
asemeni unor picături de apă
care nu-si găsesc locul...

În mijlocul oceanului social,
ne-am agățat de ultimele insule
și am gustat acolo, cu nesaț,
vesnicia...

Ca într-un film derulat foarte rapid,
am înțeles cum au trăit strămoșii noștri
în lumea lor solidă,
deopotrivă fascinantă și
înfricoșătoare...

Am vrut s-o facem mai umană,
dar i-am distrus farmecul,
am vrut s-o oprim în loc,
dar era prea târziu.

Așa că am devenit înotători
în cea mai caldă mare a istoriei.

Ne-am scris cu mâna noastră
și libertatea
și condamnarea la nefericire...

Dar societatea a continuat să se încălzească, iar astăzi am ajuns la *punctul triplu*, unde se-ngemănează cele trei faze: solidă, lichidă și gazoasă – trecut, prezent și viitor.

Și nu ne place ce vedem!
Ne-am pierdut forma
și ne vom pierde și volumul,
vom zbura – așa cum am visat! –,
dar cu viteza amețitoare
a unei molecule de gaz
și ne vom îndepărta din ce în ce mai mult
de ceilalți.

Ajunși la o răscruce,
trebuie să luăm o decizie.

Cât timp încă mai depinde de noi.

COMPLEXITATE

Poate că cea mai tristă concluzie la care putem ajunge e că mintea e inferioară creierului și chiar întregului trup,

că gândurile noastre
nu se ridică la înălțimea
structurilor care le generează.

Mașină superioară
pieselor pe care le produce?

E gradul de complexitate al ideilor noastre
mai mic decât acela al rețelelor neuronale?
Sau chiar al unor molecule,
celule și țesuturi?

Ne minunăm de felul în care
ne vindecăm fără să știm,
creștem fără să ne dăm seama,
armate întregi se luptă pentru noi în
noi,
senzori măsoară neîncetat
presiuni și concentrații,
semnale sunt emise pentru a produce –
sau a nu mai produce –
hormoni de mii de feluri,
substanțe de care nici n-avem habar
ne construiesc clipă de clipă.

O muncă de Sisif depun aceste părți
pentru întregul care suntem.

Iar noi stăm relaxați și medităm.
Trupul nu ne pare demn de a-l lua
în seamă.

Îl cunoaștem mai puțin
decât ne cunoaște el pe noi!
Abia acum și abia câțiva
au început să-l descifreze,
să formuleze teorii despre el.
Dacă și el ar fi emis teorii,
am fi fost morți demult!

Jucându-și rolul magistral,
ne dă în permanență clasă,
căci el e eficient,
iar noi, în societate, nu!

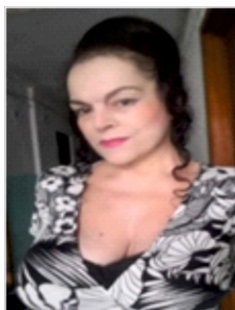
PARADOX

Materia întunecată –
coloane ascunse în Excel...

Nu le vedem,
dar știm că sunt acolo,
pentru că ne dau peste cap calculele.

La fel, *energia întunecată*.

Cu fișierul lumii în față,
nu decriptăm nici cinci la sută din el,
și totuși ne descurcăm admirabil,
ca și cum am ști tot!...

Doina DRÎSTARIU

Neputința de a iubi

Te pot minți, nu și pe mine,
căci sufletul meu știe tot,
și când mi-e rău de prea mult bine,
și când să te iubesc nu pot.

Ascuns mi-e tot pământu-n suflet,
și-oricât l-întind, nu pot deloc
să mi-l cuprind, cum vreau, în umblet,
că pașii-mi mor și stau pe loc.

Nu vezi că, azi, chiar dacă-ți scriu
poeme în aceste pagini,
deși-mi rămâne trupul viu,
total mi-e sufletu-n paragini?

Poemul privirilor tale

De mă iubești, mai ia o gură
din chipul meu, când, din ferești,
să-l spulberi cu o uitătură,
tu mai tot timpul reușești!

Cum după ploi e ud nisipul
pe-o plajă, dacă plâng, mi-e chipul,
de-aceea-ncearcă, de-l privești,
c-un ochi să nu mi-l risipești!

Madrigal

În ciudă chiar de mă iubești,
la fel să mă ademenești,
mereu, din zori și până-n seară
ca-n zilele de-odinioară,

c-un cer albastru, plin cu stele,
dar să mă-mpodobești cu ele
de tot, din tălpi și până-n gât,
și mă voi sătura cu-atât,
știind că în zori, drept mulțumire,
primesc răsplata în iubire!

Catrenul de seară

Nu știu de-mi vei veni pe-același drum
și mâine, dar, mai mult decât acum,
te voi iubi în viața următoare,
căci altfel, în clepsidre, timpul moare.

Unicitate

Nu știu dacă mai trebuie să-ți repet,
căci, de-i rostit și tare și încet,
ca oamenii, e unic și cuvântul,
cum de-i simun, taifun sau crivăț,
vântul.

Misterul ochilor tăi

Ca două boabe mici de cer,
ochii ce-ți joacă în orbite
pe sub sprâncenele-arcuite,
m-au tulburat cu-al lor mister,

iar dacă-ncerc să ți-i privesc,
când cerul e senin, din zare,
par două broșe vechi de mare
ce trupul ți-l împodobesc...

Rugă de iarnă

De-ți cer o noapte să rămân la tine,
nu te grăbi cu ochii să mă cerți,
ci-ncearcă doar cu gândul să mă ierți
că nu mai știu să mă întorc în mine!

M-aș rătăci prin viscol și ninsoare,
de-aceea, ca stăpâna la stăpân,
mă-ntorc și vreau o viață să rămân,
chiar dac-ar fi să mă transformi în floare.

Întâmplări pe timpul iernii

Uneori,
deși nu vrei,
mi-ești atât de-aproape
încât trupul mi-l poți deschide
ca o carte...

Uneori,
nu te vreau
pentru că mi-e teamă c-ai să mori
primul,
și voi rămâne-n lume ca-ntr-un deșert...

Uneori,
mi-e frică
să nu-mi sece glasul,
și să nu-ți mai pot striga numele,
ca un S.O.S. al unor înecați în mare...

Strofe de citit primăvara

Atâta de frumos ți-e trupul,
încât acea ce-l va privi
mirată, cum, pe-un prund, nisipul,
în ochii tăi va înflori.

Atât de dulce ți-este trupul,
încât, atunci când ți-l sărut,
vreau sufletul în el să-mi mut
umplându-l cum cu miere stupul.

Teamă de pierdere

Mi-ai transformat în picuri de lumină
tot trupul, iar cu palma când m-atingi,
mă naști a doua oară, dar mă ningi
de parc-așa ai ispăși o vină.

Cum frunzele rămân la fel de verzi
când bântuite sunt de clorofilă,
și tu, de parcă-ți e de tine milă,
te temi că din greșeală-ai să mă pierzi.

În palma ta, născută pentru mine,
în care-atunci când trupul vrei să-mi
rupi
ca fagurii cu miere plini din stupi,
mă simt ca o Regină peste-albine.

La sânul tău cu tresăriri ușoare,
voi adormi ca după cloroform,
încet, chiar dac-ar fi să mă transform
în lebădă ce doar când cântă moare...

Catrenul ultim

Iubite-ngăduie-mi să-ți cer
ca-n fiecare dimineață,
doar poza ta s-o port, o viață,
ca talismanul, la rever!

Statut de poetă

Când sunt cu tine, Îngerul meu bun,
eu frumusețea lumii o adun,

ca jucăriile-un copil cuminte,
și formă-i dau, și viață, în cuvinte,

dar teamă mi-e, adesea, și mă mir,
ca nu cumva s-o-mprăști când respir,

de-aceea, ca și lâna dintr-un caier,
torc respirația într-un fir de aer...

1 februarie 1902 – s-a născut, la Slatina, compozitorul **THEODOR GEORGESCU** (m. 20. 08. 1985)

1 februarie 1928 – s-a născut, la Balș, publicistul și epigramistul **VALENTIN SMARAND POPESCU**

2 februarie 1954 – s-a născut, la Berzovia (Caraș-Severin), prozatorul, actorul, artistul fotograf și animatorul cultural **VISI (ZEFIR BERZOVIS) GHENCEA** (m. – 23. 12. 2009, București)

5 februarie 1948 – s-a născut, la Slatina, poetul și publicistul **NICOLAE DOROBANȚU**

5 februarie 1953 – s-a născut, la Sâmburești, Olt, poetul și publicistul **GEORGE VAIMAN** (m. 18. 12. 2015, Slatina)

7 februarie 1891 – s-a născut, la Caracal, pictorul **GHEORGHE TEODORESCU-ROMANAȚI** (m. 20. 04. 1980, București)

7 februarie 1984 – a murit, la București, compozitorul **RADU ȘERBAN** (n. 1. 12. 1927, Caracal)

8 februarie 1949 – s-a născut, la Teliu, Brașov, eseistul, criticul și autorul de auxiliare didactice **AXENTE FODOR**

9 februarie 1949 – s-a născut, la Dobrețu, Olt, pictorul, sculptorul și desenatorul **NICOLAE TRUȚĂ** (m. 16. 08. 2010, Slatina)

13 februarie 1967 – s-a născut, la Sprâncenata, Olt, poeta **LIUȚA SCARLAT**

14 februarie 1954 – s-a născut, la Nicolae Titulescu, Olt, prozatorul și eseistul **MARIAN-VICTOR BUCIU**

14 februarie 1981 – a murit, la București, istoricul **VASILE MACIU** (n. 30. 12. 1904, Caracal)

15 februarie 1948 – s-a născut, la Potcoava, Olt, criticul, istoricul literar și omul de radio **CONSTANTIN DUMITRACHE** (m. 21. 11. 2001, Craiova)

15 februarie 1956 – s-a născut, la Caracal, poetul, eseistul și gazetarul **AURELIAN TITU DUMITRESCU**

16 februarie 1962, s-a născut la Turia, Valea Mare, Olt, artistul plastic **GEORGE DRAGOMIR**

18 februarie 1975 – a murit, la Caracal, publicistul și editorul **REMUS FLORICEL SCARLAT** (n. 16. 08. 1913)

20 februarie 1873 – s-a născut, la Caracal, poetul și dramaturgul **HARALAMB LECCA** (m. 9. 03. 1920, București)

20 februarie 1889 – s-a născut, la Slătioara, **GRIGORE (NIFON) CRIVEANU**, primul mitropolit al Olteniei (m. 14. 06. 1970, București)

20 februarie 1967 – s-a născut, la Amărăștii de Jos, Dolj, poeta și prozatoarea **MARIDOR**, pe numele adevărat **MARIANA DIDU**

22 februarie 1973 – s-a născut, la Slatina, poetul și prozatorul **CRISTIAN GHICA**

25 februarie 1889 – s-a născut, la Slatina, sculptorul **THEODOR BURCĂ** (m. 1950, București)

25 februarie 1943 – s-a născut, la Ponoarele, Mehedinți, scriitorul **DAN EUGEN DUMITRESCU**

25 februarie 1953 – s-a născut, la Osica de Sus, Olt, poetul, publicistul și editorul **MARIAN DRĂGHICI**

27 februarie 1852 – s-a născut, la Slatina, **MARIN ANDREIAN**, fondatorul primei biblioteci publice din oraș (m.?)

27 februarie 1967 – s-a născut, la Cârlogani, Olt, poetul **SILVIU VIOREL PĂCALĂ**

*Etnografica****Istoria unui obicei – Plugușorul***

Claudia BALAȘ

În fiecare Ajun de An Nou, cu fastul impus de sărbătoare, cete de urători, cu sau fără plug cu boi, dar niciodată nelipsite de tălângi, clopoței, bice etc., colindă casele, urându-le gazdelor belșug și fericire. În variantele clasice, textul face referire la muncile agrare necesare obținerii pâinii: arat, secerat, măcinat, împletitul colacilor.

Caracterul de colindă al plugușorului rezultă din principala sa caracteristică, aceea de a fi prezentat cu ocazia Anului Nou de la o casă la alta, de cete anume constituite, după un ritual anume, cu numeroase note care îl deosebesc de celelalte forme ale colindei, fiind o colindă legată de ciclul obiceiurilor agricole. Plugul sau plugușorul se lega în trecut de începutul anului calendaristic, care la români coincidea cu începutul anului agricol, adică 1 martie. „Unele din obiceiurile moștenite pe care le păstrăm de Anul Nou, se țineau la... începutul lui Martie. Dar biserica le-a creștinat și le-a mutat la sărbătorile de iarnă, la Anul Nou, mai cu osebire: plugușorul, uratul plugăresc”, scria Apostol Culea în „Datini și muncă”.

Istoriografia noastră atestă până târziu diferite practici de stabilire a Anului Nou: la 1 Septembrie, la 1 Martie și la 1 Ianuarie. „Stilul 1 Martie” a fost utilizat până la 1797 în Veneția, până în secolele VI–VII în Franța merovingiană și până în secolul al XIII – în Rusia. Înseamnă că moldovenii au putut cunoaște fie ca o moștenire directă de la

romani, fie încadrându-se în cutuma general practică în această parte a Europei răsăritene, „stilul 1 Martie”. Chiar dacă obiceiul, intim legat și generat de Anul Nou a trecut la altă dată (1 Ianuarie), textele au putut păstra referiri la anotimpul de care au fost legate inițial.

Și la alte popoare, mai ales sub influența creștinismului, s-au făcut mari mutații în calendarul datinilor, multe din ele trecând în felul acesta de la un anotimp la altul. Din acest punct de vedere, chiar pe teritoriul românesc constatăm unele diferențe marcante. Dacă jocurile cu măști și chiar plugușorul, s-au plasat în Moldova la Anul Nou, în Transilvania ele sunt legate de Crăciun, ceea ce înseamnă că istoria concretă a condițiilor care au determinat așezarea diferită a acestor datini nu a fost unitară pe întreg teritoriul românesc. Obiceiuri agrare legate de plug, de cultul acestuia în forme oarecum diferite sunt semnalate și la vecinii noștri. Și nu-i de mirare acest lucru, având în vedere că plugul sacru a caracterizat mitologia agrară a multor popoare indo-germanice.

În forme înrudite, uneori apropiate numai prin unele elemente structurale, obiceiul (ori unele din componentele acestuia) poate fi întâlnit și la alte popoare, fie la sărbătorile de iarnă, fie la lăsața – secului. Popoarele respective sunt tocmai acelea care, așa cum arată unii etnografi, au practicat agricultura folosind cu precădere din cele trei forme

ale instrumentului principal de arat: sokha, plugul și aratrul, tocmai varianta intitulată *plugul*. Printre ele se numără ucrainenii, bulgarii, sârbii, ungurii, polonezii, germanii, francezii, locuitorii Țărilor de Jos etc.

Plugul sacru și manifestările cultice-ritualice în legătură cu acesta au fost cunoscute mai ales în anumite părți ale Europei, în care intră și România, chiar dacă nu în totalitatea teritoriului său și nu din cele mai vechi timpuri. Practicile și credințele folclorice despre plug s-au alcătuit și dezvoltat proporțional cu generalizarea acestui instrument agricol la români. În acest fel, problema originii și vechimii obiceiului la care ne referim nu poate fi împinsă în trecut mai departe de secolele X–XI, dacă ținem seama și de faptul că atunci Anul Nou se sărbătorea încă, în estul Europei, la 1 Martie.

Urmărind atestarea obiceiului plugușorului pe teritoriul românesc, intensitatea cu care acesta a circulat și a vechimii care i se atribuie, prind contur realități care nu pot fi neglijate atunci când se încearcă abordarea problemei originii acestei datini. Atestările plugușorului în Valahia sunt puține. În 1937 Elena Nicolaev îl enumeră printre obiceiurile de la Văleni – Muscel; Ioan Chițu și Alexandru Terementu îi afirmă existența neîndoieală la Breaza – Prahova, în 1933, în forme asemănătoare celor din Moldova. În multe cazuri, cei care au făcut unele însemnări despre plugușorul, cules din Muntenia și Oltenia surprind stări de lucruri grăitoare. Astfel, I. Răuțescu afirma că la Dragoslavele – Muscel, elevii școlilor secundare și primare au luat obiceiul de a umbla cu plugușorul. V. Stănculescu constata că la Dițești – Prahova se folosește varianta publicată în cărțile de școală. Ana Vultureanu găsea că la Luptători – Ilfov flăcăii recită plugușorul învățat din carte. Ion Nicolae arăta că la Oltești - Olt „cu

plugul se merge numai la frunțașii satului”, iar D. Ștefănescu, la 1909, menționa că la Urziceni – Ialomița, „cu plugul se umblă până se înserează bine, apoi încep flăcăii colindul, ca în Ajunul Crăciunului”, fiind vorba de un net regim de acceptare care i se atribuie plugușorului. Tudor Pamfile preciza că în Vâlcea plugușorul lipsește; la Lupșa – Strehaia – Oltenia ar fi „venit cu un refugiat din Moldova”, în 1940; la Bistrița – Mehedinți, în 1936, exista numai de trei ani, fiind adus de un student; la Plenița – Dolj, acest „obicei moldovenesc” a fost „adus pe la anul 1910 de dl Dumitru Ciurezu iar la Celaru – Romanați a fost introdus de tineri intelectuali abia în 1919”.

Numeroase sunt și datele din răspunsurile la chestionarul lui N. Densușianu, de la sfârșitul secolului al XIX – lea, care menționau că textele de plugușor se învățau din cărți. Discontinuu întâlnit în celelalte provincii românești, plugușorul, este nelipsit în orice cătun din Moldova. Totodată, numai în Moldova el își găsește completarea prin colindatul în dimineața zilei Anului Nou, cu semănatul, cunoscut în formă independentă numai în această provincie și în imediata ei vecinătate, acolo unde există așezări rurale cu populație de origine moldovenească.

Denumirile populare ale colindei agrare sunt numeroase. I se spune *plug* sau *plugul mare*, atunci când este practicat de bărbați, aceasta fiind și cea mai veche, *plugușor*, *pluguleț*, *plugurel*, chiar *plugușorul mic* atunci când este practicat de tineret și copii. Sub această denumire este cunoscută în toate zonele folclorice unde există. Local însă, ea are și denumiri inedite; cu boii – întâlnită, în 1967, la populația strămutată din zona lacului de acumulare Bicaz, în Satu Nou – Humulești, Neamț. În județul Botoșani, se arată într-o notă din revista „Tudor Pamfile” din 1926, că „se mergea cu *hăi* – *hăi* mai

spre nord – est, cu *hăiul* sau cu *hăitul*, cu *hăitura* și chiar *de-a hăicăitul* sau cu *cetăratul*, plecându-se, desigur, de la îndemnul cu care cetașii întrerup periodic pe recitator. Datorită finalului textului său literar, constituit aproape întotdeauna din formule de felicitare, din urări, plugușorul (ca obicei) se mai numește și *urat*, iar textul acestuia *uret* sau *urătură*. După Simion Florea Marian, denumirea de *urat* ar veni din aceea că *plugușorul* nu se cântă, ca celelalte colinde, ci numai se declamă, se urează.

În cazul tuturor manifestărilor de origine ritualică, observațiile referitoare la oficanți pot proiecta mai multă lumină asupra originii, vechimii și funcției lor. Se pară că demagizarea plugușorului începută demult, poate chiar în același timp cu procesul de constituire a scenariului acestuia, a șters câte puțin orice urmă de reguli – chair dacă acestea vor fi existat – în ce privește organizarea oficanților în cete. Dacă avem în vedere *plugul mare*, constituit numai din oameni maturi, acesta reunea gospodarii la întâmplare, ceata mărindu-se prin aderarea, pe rând, a celor care au fost gazde. În 1956, la Izvorul Alb, județul Neamț, ea a ajuns la 30 de persoane. În comuna Grămești, județul Suceava, în 1964, chiar dacă se exagera, într-un text de plugușor se spunea: „...*Căci sîntem mai mulți de-o sută/ Toți cu armata făcută*”. Despre procedeul de constituire, în 1966, la Arbore, județul Suceava, o variantă surprindea: „...*la-ți cușma și cojocelul,/ Hai cu noi cu clopoțelul!*”. În acest caz, ceata este a satului. O particularitate a plugușorului, întâlnită în Transilvania, este plugul masiv, neobișnuit de mare, tras de mai multe perechi de boi, până la 10 – 12, numit *plugul satului*. Într-adevăr, pentru a ara cu un plug cu 12 boi, cum spun și nenumăratele texte ale *plugușorului* era imperios necesară colaborarea satului. Așadar, această

ceată a satului este, etnografic vorbind, o cerință particulară a unei anumite perioade din performarea obiceiului.

Încercând să definească esența plugușorului ca rit, unii cercetători au insistat asupra structurii sale, folosind pentru aceasta o formulă unde transmitătorii sunt opuși destinatarului, aceștia fiind împreună sub presiunea unei forțe magice indefinibile izvorâte din magia imitativă și eficientă în practicarea ritului însuși. Executori ai ritului, transmitătorii sunt cei care fac urarea, gospodarul, în calitate de destinatar, fiind cel care acceptă totul ca beneficiar.

Elementele de recuzită își justifică totdeauna prezența printr-o strânsă legătură cu munca plugarilor, pe care trebuie să o amintească. Lista lor ne ajută să înțelegem mai bine că *plugușorul* este un spectacol care, în diferitele sale variante, se cere să fie văzut (ziua) sau să fie auzit (seara și noaptea). În cazul în care se cere să fie văzut, spectacolul pune accent pe elementul esențial, plugul. Altădată, prezența plugului la această colindă era mult mai frecventă. Unele izvoare o amintesc pentru trecut și când apare, plugul este ornat cu hârtie colorată, panglici, șervete, flori și uneori se fixează pe el și un brăduț. De asemenea, coarnele boilor (al căror număr poate fi variabil) erau vopsite, pe corp li se făceau diferite desene sau li se puneau crenguțe de brad ori panglici, fâșii de hârtie albă și roșie la coarne, li se vopsea chiar și fruntea cu roșu. Actanții purtau costume tradiționale. În cazul satelor răsfirate și cu teren accidentat, plugul era purtat pe sanie sau într-o căruță, în funcție de starea vremii. Tragerea unei brazde în băătură era obligatorie. În Muntenia, aceste brazde acopereau grâu atunci semănat iar gospodarii se îngrijeau să citească viitorul din felul cum acesta răsărea, de unde și denumirea ce le-a fost dată, de

„brazde ale norocului”.

Cu timpul, plugul adevărat a fost înlocuit cu un plug în miniatură, mai comod de purtat și permițând colindătorilor să între cu el și în casa gospodărilor. Desfășurarea obiceiului iarna și pe timp de noapte a limitat puțin câte puțin necesitatea prezenței nemijlocite a plugului și s-a pus accentul pe o recuzită cu efecte auditive, spectacolul fiind mai mult ascultat. Astfel, își fac apariția în recuzita obiceiului instrumente folosite în trecut pentru comunicarea la distanță (cu ajutorul cărora se anunță sosirea urătorilor): buciul, trâmbița, cornul, precum și instrumente care dau senzația efectuării muncii agrare: buhaiul, biciul, harapnicul, clopoțelul, talanga, la care am mai adăuga și strămurile (niște bețe lungi folosite la îndemnarea boilor). Apar și instrumente care dau senzația prezenței plugului: fiare de plug, bucăți și capete de lanț, căldări sparte, cazane și tingiri. Instrumente împrumutate din recuzita manifestărilor carnavalești: pâraitoarea sau pâraiacul și pușcoacele.

Și toată această recuzită este completată de instrumente muzicale care dau desfășurării obiceiului caracter sărbătoresc: fluierul, cimpoiul, cobza, vioara, muzicuța, acordeonul, toba sau doba, uneori organizate în taraf (Plugușorul cu Taraf). Dintre toate aceste instrumente de recuzită, așa cum subliniază Simion Florea Marian, absolut indispensabil este clopoțelul sau talanga, căci „...*chiar și un singur băiat de merge a ura, ia cu sine un clopoțel sau talangă*”.

Versurile Plugușorului au suferit puține modificări de-a lungul timpului, mai mult pentru a condimenta textul cu anumite elemente caracteristice zonelor colindate, transmițându-se neschimbat de sute de ani, din generație în generație în repertoriul urătorilor, ca pentru a demonstra cât de îndrăgit este pe meleagurile noastre.

Femeile rareori se identifică la nivelul cetelor respective, Plugușorul constituind o formă unică de colind, rezervată cu precădere bărbaților tineri, proaspăt însurați, aflați în plină putere a tinereții:

*„Noi avem bordeie mici,
Bune pe plugari voinici,
Veltucite și lipite
și cu stuh acoperite
Dar câte paie's la noi
Atâți bani fie la voi!...”*

Pornind din zona Bucovinei și a Moldovei și extinzându-se treptat către regiunile centrale ale țării, dar și în cele din sud și sud-est, ajungând până în Dobrogea, o variantă mult îndrăgită de români se bucură și în prezent de un succes aparte: Plugușorul Copiilor și leșitul cu Semănatul.

Este vorba despre cete de copii care se formează în dimineața zilei de 1 ianuarie pentru a colinda din casă în casă, îndeosebi în zonele rurale, cu versuri relativ similare Plugușorului bărbaților tineri, dar cu o considerabilă doză suplimentară de priză la public, datorată cu precădere vârstei fragede a urătorilor.

Costumele tradiționale în varianta miniaturală, împodobirea instrumentelor specifice cu panglici colorate, clopoțeei, șervetele țesute în culori vii special pentru cei mici și brăduțul decorat cu hârtie creponată multicoloră și cu nuci învelite în poleială, îmbogățesc recuzita într-o manieră extrem de atrăgătoare și de veselă, deopotrivă.

Strigăturile, pocnetele din bici, buha-iul celor mici și clinchetul clopoțeeilor răsună în acest caz pe un portativ plin de gingășia și proștețimea celor ce se află încă la începuturile aventurilor lor de viață:

*„Aho! Aho!
Părinți, bunici,
Ascultați ce zic aici:
Am venit la colindat*

*Și-avem multe de urat.
 Stăm aici, cu mic, cu mare,
 Să vă facem o urare.
 Fericire, sănătate,
 De iubire s-aveți parte!
 Lângă brad, pe lângă foc,
 Să vă umple de noroc!
 Mânați mări flăcăi,
 Și sunați din zurgălăi! Hăi! Hăi!”*

Această formă de urătura este înlocuită în anumite zone ale țării de „leșitul cu Semănatul” – un termen legat pe de o parte de practica micilor urători de a arunca în ploaie asupra gazdelor colindate semințe de grâu, porumb și mai nou, de orez, ca semn prevestitor de bunăstare și prosperitate pentru anul care vine.

În schimbul urărilor de bine, gazdele-i răsplătesc pe colindători cu bani, fructe, nuci, colaci, dulciuri și turtițe, în funcție de tradițiile culinare ale zonei respective.

Leșitul cu Semănatul se practică îndeosebi în Muntenia și Oltenia, dar și în anumite așezări moldovenești, iar semnificația sa împrumută și alte conotații arhaice, în comparație cu Plugușorul tradițional, aducând în prim-plan și conceptul fertilității.

Semănatul se deosebește de Plugușor și din pricina componenței grupurilor de urători: în acest caz cetele sunt formate atât din fete cât și din băieți, fetele deținând trăistuțele cu boabe de grâu, din care presară în gospodăriile gazdelor semnul belșugului.

Versurile semănatului includ în mod firesc, urări de spor și bunăstare, cu belșug obținut din roadele pământului: „... Să crească păpușoiul, grâul, cânepa, mălaiul, orzul și usturoiul / S-aveți spor și sănătate, că-i mai bună decât toate...”.

Potrivit unor credințe împământenite din bătrâni, dacă cel dintâi „semănător” care bate la ușa gazdelor va fi un băiat, în acea gospodărie se va naște un prunc de parte bărbătească, iar dacă „semănătorul” va fi o fată, atunci pruncul va fi de parte femeiască.

Superstițiile legate de această datină îi determină pe cei colindați să adune cu meticulozitate într-un săculeț semințele aruncate de urători în propria curte sau în casă, pentru a nu irosi beneficiile urărilor.

În anumite gospodării de pe la sate, capul familiei aruncă o parte din boabele astfel culese în staulul oilor, pe tarla sau în grajdurile cu animale, nutrind convingerea că astfel acestea se vor înmulți și pământul va rodi cu mult mai mult belșug.

Femeile păstrează în casă la rândul lor o parte din semințe, socotind că acestea ar avea darul de a apăra toți membri familiei de boli și de neajunsuri timp de un an de zile, până la următorul „semănat”.

Dacă gazda se demonstrează zgârcita, urătorii au în repertoriu versuri menite să-i deschidă gura pungii: „...Dacă gazda-i sărăcuță/ Mancă zeama-n tărtăcuță/ Dar dacă ne omenește / Spor în casă dobândește...”.

Atât Plugușorul cât și Semănatul se încheie cu aceeași formulă de salut, de o căldură aparte, revărsată „dintr-o închipuire strălucită și din adâncurile unei inimi simțitoare, ca taină a sufletului cântată cu duioșie în melodii armonioase, de necrezută frumusețe pentru o poezie improvizată”, după cum remarcă Vasile Alecsandri odinioară:

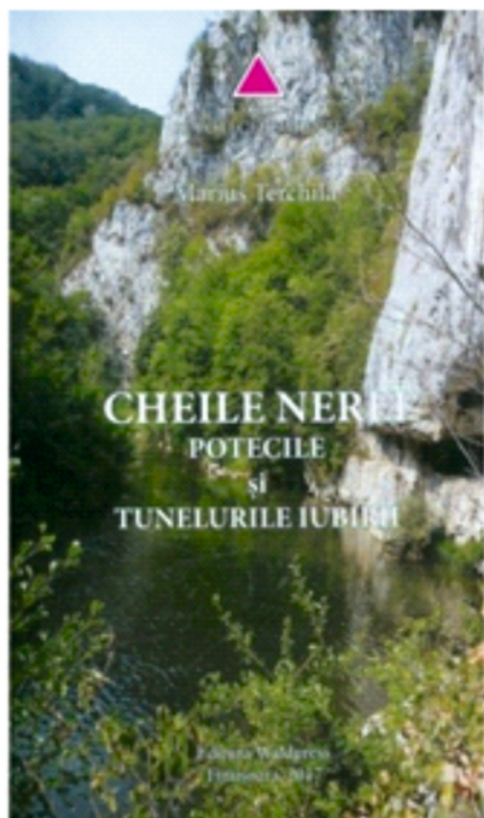
*„De urat, am mai ura
 Dar ne-i că vom însera
 Pe la curtea dumneavoastră,
 Departe de casa noastră...”.*

Bibliografie:

- Stahl, Henri H. – *Eseuri critice despre cultura populară românească*, 1983;
- Miloșescu, Pantelimon – *Datinile strămoșești de Crăciun și Anul Nou*, 1990;
- Ghinoiu, Ion – *Obiceiuri populare de peste an*, 1997;
- Pop, Mihai & Zane, Rodica – *Obiceiuri tradiționale românești*, 1999;
- Cătălin Stănculescu (v. *Plugușorul-o tradiție mult îndrăgită de români*), în www.mythologica.ro

Pe potecile și tunelurile iubirii

Florina-Maria BĂCILĂ

Sunt și eu un om îndrăgostit de călătorie! Asta, mai ales când vine vorba despre frumusețile inegalabile ale României, pe care am avut ocazia s-o străbat în câteva rânduri, de la Coloana fără sfârșit ce străjuiește Târgu-Jiu până în frumoasa Bucovină și din Maramureșul istoric până în Argeșul voievodal. Iar când mi-a căzut în mână volumul profesorului timișorean Marius Terchilă, care ne provoacă la noi drumeții pe potecile și tunelurile iubirii, m-am simțit onorată să-l însoțesc (fie și prin... cuvânt!) într-un periplu aparte – aici, pe aproape, dar și prin alte colțuri ale țării.

Pornind din Banatul Montan, cu Valea Carașului (Oravița și împrejurimile ei, Ciclova Montană, Mănăstirea Călugăra) sau cu „minunățiile” din Țara Almăjului, „adevărat cuib de vulturi”, continuând cu neuitatele comori ale Parcului Național

Cheile Nerei (Ochiul Beiului, Cascada Beușnița), cu zona Aninei (Lacul Buhui), a Reșiței (Semenicul) ori cu Valea Cernei, ajungând în Bucegi, Retezat, Ciucas, în Munții Făgărașului ori în Munții Gurghiuului, prin rezervații naturale, peșteri, poieni, de-a lungul drumurilor de acces, al potecilor, al tunelurilor ori al liniilor ferate, pe malurile râurilor și ale lacurilor – peste tot ne întâmpină nenumărate peisaje încântătoare și obiective turistice (semnalate inclusiv în hărțile și în fotografiile de la final), înfățișate cu o măturisită iubire pentru oameni, pentru natură, pentru miracolul divin. Dar, deși paginile conțin și o serie de informații exacte, amănunțite, despre traseele respective, demersul nu constituie un ghid turistic, căci accentul nu cade strict pe cifre și pe date, ci pe exprimarea, inclusiv prin mijloace artistice, a emoției și a bucuriei generate de „freamătul pământului” sau de cântecul superb al apelor, de fascinația călătoriei, cu toate peripețiile și tentațiile ei, cu recomandările necesare, dar și cu sublinierea impactului special al oamenilor pe care autorul i-a întâlnit în drumeții.

Pentru spațiul Banatului Montan, unde „aerul are gust”, iar „puterea dorului” se dovedește a fi izbăvitoare, Marius Terchilă nutrește însă un sentiment deosebit, mai ales că, așa cum suntem avertizați, județul Caraș-Severin

are cele mai multe parcuri naționale și rezervații naturale din România, alături de „unicatul” pe plan mondial numit Complexul Mulinologic de la Rudăria, format din celebrele mori cu ciutură, care folosesc o tehnică de măcinare veche de două milenii. Din înălțimile de pe aici izvorăște și Nera, „prințesa” năzdrăvană, „tot timpul superbă, uimitoare, frumoasă”, în „curgerea” căreia ni se dezvăluie unul dintre cele mai captivante capitole ale farmecului din inima naturii.

Vrednic de reținut este că autorul – un împătimit al „drumurilor de munte” – nu propune o descriere aridă a traseelor montane, ci una oglindită direct în propria experiență: toate îi sunt extrem de familiare fiindcă a parcurs, nu o dată, cu pasul (și cu rucsacul în spate!) aceste sute de kilometri. Mai mult decât atât, a inițiat colecția „Pe poteci de munte” (în cadrul căreia au fost publicate deja o serie de lucrări) și a susținut, la posturile de radio, timp de câțiva ani, o emisiune cu același titlu. Prin intermediul volumului de față se conturează din nou pasiunea uriașă a lui Marius Terchilă pentru remarcabilul spectacol care însuflețește ființa, generează trăiri adânci, magnifice, în fața măreției necunoscutului adesea surprinzător, mărturisite fără urmă de echivoc: „Mi se moaie genunchii de emoție, de bucurie, de frică; de frumusețea muntelui și misterul locurilor, care mi-au tăiat respirația.” Pe cărările străbătute, încărcate de farmec nespus, fără egal în frumusețe, gingășie și originalitate, la întâlnirea cu veritabile colțuri de rai ce stimulează imaginația, sensibilitatea și

curiozitatea călătorului copleșit de priveliștile mirifice din jur, reconfigurându-i personalitatea, dăruindu-i echilibru, energie și armonie unică, „am gustat din plin bucuria autentică de a trăi viața cu adevărat. Am realizat un proces de autocunoaștere, ne-am purificat cugetul cu evlavie și pioșenie în lumea unor locuri divine.”.

Volumul profesorului Marius Terchilă încearcă (și reușește!) să ne convingă de faptul că firea înconjurătoare rămâne o reflectare a miracolului genezei primordiale, drept care paginile cărții lansează permanent o invitație captivantă la descoperirea unor comori... superlative create de Divinitate, ca sursă de bucurie supremă și perpetuă prin uluitoarea lor varietate și complexitate. Autorul este un mânuitor delicat al cuvântului, oferind adesea detalii nebănuite despre „tainele” locurilor prezentate, spre care cititorul e chemat să pătrundă cu tandrețe și cu iubire sinceră, ca într-un spațiu sacru, situat sub imperiul spiritualității. Aș așeza această carte în imediata vecinătate a Spectacolului lumii, semnat de Ioan Grigorescu, cu ecouri în România pitorească, de Al. Vlahuță, așadar, în vasta „bibliotecă” a literaturii de călătorii de la noi, în care ea își va câștiga, fără îndoială, un loc binemeritat.

Prin urmare, să pornim împreună în călătorie, până spre înălțimile pure ale veșniciei – parcurgând ceea ce urmează și, de ce nu, inițiind concret străbaterea pas cu pas a locurilor speciale descrise aici. Drum bun tuturor!

Raftul cu cărți

Cristian-Paul MOZORU

1. Ipostaze ale iubirii în romanul „Markela”

de Thanas Medi

„*Faber est suae quisque fortunae*”
(Caius Crispus Sallustius)

La o primă aruncare a ochiului, structura romanului lui Thanas Medi – Markela (Editura Eikon, București, 2022), este una simplă. Dincolo însă de această simplitate, planurile – puternic evidențiate și multilateral dezvoltate – prin care povestea se încheagă sunt demne de o analiză nu doar generală, ci individuală și amănunțită, dat fiind că întregul mecanism psihologic se află chiar în adâncul acestor, am putea spune, fine construcții atent gândite și aplicate astfel încât să păstreze scriitura compactă.

Planul politico-social și cel al iubirii sunt, bineînțeles, principalele platforme pe care acțiunea romanului este așezată și sunt promotoare atât ale cadrelor-cheie (al iubirii dovedit interzise, al iubirii obsesive, al iubirii transformate în ură, al răzbunării, al afirmării și răzvrătirii nu doar împotriva familiei și prietenilor, dar și a comunității și, mai ales, a Statului, a Partidului etc.), cât și ale elementelor secundare prin care Thanas Medi reușește să ajungă la o adevărată frescă a societății, sistemului, mentalității marxist-leniniste, specifice perioadei comuniste

albaneze începute odată cu crearea primului partid comunist albanez în 1928, proces care s-a concretizat și stabilizat în 1941, prin crearea Partidului Comunist Albanez al cărui prim lider a fost Enver Hoxha (personaj care a stat la cârma acestuia până la sfârșitul vieții, moment foarte apropiat de apunerea acestui regim la începutul anilor '90), o perioadă dominată de ateism, frică, teroare și chiar de mutilare, nu atât fizică, cât psihică și de acțiune față de semeni. Toate aceste cadre se întretaie, conlucrează și portretizează fiecare pe propriul segment, astfel încât niciunul dintre tablouri să nu se dezechilibreze printr-un plus ori minus de elemente.

Cadrul iubirii este predominat de iubirea lui Leko Zavalli și a lui Andon Çerepi față de Markela – „condamnata” și, în același timp, „cea mai frumoasă față a Tiranei”, cum este numită în roman; pare desprins din gândirea augustiniană, care ne amintește că „a iubi înseamnă nimic altceva decât a dori un lucru de dragul lucrului ca atare” și totodată că „iubirea este un fel de dorință.” (1) Sunt aspecte care conduc treptat nu doar la scindarea prieteniei dintre Leko și Andon („Sângera pe dinăuntru pentru ca ghearele urii să nu-i iasă la suprafață în prima zi de muncă a lui Leko Zavalli la brigadă.”) (2), ci la o reală ură născută din invidie a celui de-al doilea față de primul:

„Brigadierului îi curgea venin prin vene. Înțelesese, totodată, că nimic nu mai rămăsese din prietenia lor de altădată” (3), ceea ce complică puțin chimia (sau noua chimie?) a prieteniei, având în vedere că, după cum știm de la Agamben, „prietenul este un alt sine, un *heteros autos*. (...) Prietenul nu este un alt eu, ci o alteritate imanentă ipseității, devenirea ei ca altul. În momentul în care îmi percep existența ca fiind plăcută, simțirea mea e străbătută de o consimțire care o dislocă și o poartă către prieten, către un alt eu însumi. Prietenia este această dezobiectivare în chiar mizeul celei mai intime senzații a sinelui.” (4), iar de aici, bineînțeles, tematica se poate deschide mult mai larg către alte forme ale iubirii cum sunt philia, iubirea-eros, iubirea-agape, iubirea de sine, iubirea de aproapele și inclusiv iubirea de Dumnezeu, care ne amintește de Sfânta Evanghelie după Matei unde, drept învățătură, se spune: «Învățătorule, care poruncă este mai mare în Lege? El i-a răspuns: „Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău cu toată inima ta, cu tot sufletul tău și cu tot cugetul tău.” Aceasta este marea și întâia poruncă. Iar a doua, la fel ca aceasta: „Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși.”» (5), fără a uita însă că Dumnezeu l-a făcut pe om după chipul și asemănarea sa: „Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; (...)” (6), ceea ce implicit înseamnă că iubindu-l pe Dumnezeu, iubim pe cel de lângă noi, așadar și pe cel numit *prieten* pe care, deci, nu îl putem urî.

Aceeași stricăciune se produce în aproape toate relațiile existente între personajele romanului: «– Fiul meu a înjurat partidul, l-a numit „balegă”! Ia-l, pune-i cătușele, mai bine să putrezească

în închisoare decât să-l mai văd în ochi! / (...) Înlemni și tot ce mai văzu după aceea era frânarea mașinii blestemată, coborârea furioasă a polițiștilor în frunte cu Gafur Bisha, care îi striga: „În numele poporului ești arestat!”, în timp ce îi puneau cătușele. (...) / – Unde mă duceți, ce înseamnă asta, scoateți-mi astea de la mâini, eu nu sunt dușman, lăsați-mă, nu se poate să mă luați așa, vreau să știu ce am făcut! / Răspunsul îl obținut de la Gafur Bisha. Fără a ezita vreun pic, acesta își umplu pumnul de balegă și i-o îndesă în gură ca și cum ar fi acoperit o hazna de fecale din care venea un iz fetid. / – Ai înțeles acum – îi suflă în față – hoitule, ai ajuns tu să înjuri partidul nostru, să-l numești balegă! Balegă spurcată ești tu, în pușcărie îți vor putrezi oasele, acolo unde-și au locul toți dușmanii! / (...) Începea o iarnă severă de spionări, urmăriri, persecuții, ascultări, interogatorii, groază și neliniște nesfârșite. Cu o singură întrebare ce va încolți în capul, pe fața, în ochii fiecărui suflet al aceluia orașel și dincolo de el: „Cine urmează acum?”» (7), demonstrându-se astfel că Thanasi Medi nu se concentrează asupra vreunui profil, ci își distribuie atenția în egală măsură asupra fiecărui personaj și detaliu. Printr-un recurs la memorie se poate simplu face o paralelă cu regimul instaurat, de exemplu, în România la finalul anilor '40 și care, încet-încet, s-a agravat devenind, după cum se știe, tot mai opresiv – „Ororile regimurilor totalitare nu pot fi în general detectate decât dacă regimul respectiv practică o brutalitate simplistă (exemple: tiranii din vechime și evul mediu, mongolii, Timurlenk, nazismul ...). De îndată însă ce avem de a face cu sisteme subtile și grijulii de salvare a aparențelor – unde se lucrează

sistematic și savant – depista-rea este incomparabil mai grea și în fața istoricului se ivește problema crimei perfecte.” (8), scrierile despre viața de dincolo de zidurile închisorilor comuniste stând mărturie înaintea istoriei.

Planul iubirii însă, pe fondul zbuciumului interior, care conduce la excesele de furie, de răzbunare, de scurgere până la zero a oricărei forme de simțire, de empatie, chiar și de apropiere umană – așa cum am văzut în episodul amintit mai sus, al denunțării fiului de către tată, și nu numai, („Încă nu pot să cred că am fost în stare să-i fac lui Leko asta, iar dacă n-ar fi intervenit femeile între noi, l-aș fi ucis.”) – (9) se transformă treptat într-unul al urii, o ură îndeajuns de alimentată și crescută încât să se răsfângă și asupra Markelei, ființa pe care o iubea, după care tânjea, față de care încerca să se îndepărteze, să și-o alunge complet și definitiv din gând și suflet: „Făcuse multe de-a lungul acelei ierni aspre, dar ceea ce considerase drept o mare realizare fusese răcirea față de Markela. (...) A devenit puternic, infailibil, semănând cu o bucată de stâncă sau lăsând inima să i se usuce în piept. (...) Devenise un fel de piatră de mormânt ce nu mai simțea nimic pentru condamnată. Nu-l mai impresiona că îi era vecină sau o avea în brigadă. N-o mai striga pe nume, ca și când n-ar fi existat și nici n-ar fi avut vreodată vreo intimitate cu ea. (...) Nu se mai minuna ca mai înainte de frumusețea ei rămasă neștirbită, nu mai rămânea în urma ei, nu mai avea munci ușoare pentru ea, ci dimpotrivă, o trimitea pe ea, prima, acolo unde era mai greu. (...)” (10). Treptat însă se dovedește a fi numai o încercare de a se minți pe el însuși: „S-a dus acolo unde rărea floarea-soarelui, lezat fiind de indiferența ei absolută

față de noua lui suferință, de înrăutățirea stării lui de sănătate și a luat foc imediat ce s-au privit în față. Și-a dat seama plecând de ceea ce i se întâmplă: rămăsese același. Degeaba credea că o scosese din inimă: ea, Markela, era acolo și fără să fie. Era ca un lucru care nu putea să nu fie, pe care tu îl alungi și el nu pleacă. Rămâne ca un ceva ce vine pentru a nu mai pleca niciodată.” (11), pentru ca în final iubirea să triumfe: „O săruta fără grabă, ca să nu se termine niciodată noaptea nunții lor, s-o prelungească cât mai mult posibil. Ușor, cu vârful buzelor, cu teamă să n-o rănească. Ca și cum ar fi fost din sticlă și s-ar fi spart, din rouă și s-ar fi topit, din vis și s-ar fi spulberat. Atingerea fină avea ceva magic, transforma obișnuitul în neobișnuit. O îmbrăca într-un zefir auriu, plin de strălucire stelară, încât ai fi vrut doar s-o privești. S-o adori s-o săruți mereu cu teama de a n-o răni, s-o iubești la nesfârșit, nebunește.” (12)

Această ură poate fi analizată din multiple unghiuri, printre care cel descris de Gabriel Liiceanu drept *a nu putea să urăști*, și care se întreabă dacă nu cumva înseamnă „a nu putea să invidiezi și, astfel, să ajungi la ură? Sau înseamnă a nu putea să reacționezi la răul făcut de altul” (13), aspect care, ne spune același Gabriel Liiceanu, «ne obligă să distingem între o „ură de pornire” și o „ură de reacție”, prima având justificări psihice, dar nu morale, iar cea de a doua având deopotrivă justificări psihice și morale.» (14) Or, dacă aliniem parte din personajele principale ale romanului lui Thanasiu Mediu acestor criterii, vedem cum profilul acestora se încadrează perfect schemei, dovedindu-se încă o dată labirinticul construcției romanului și personajelor.

Întreaga țesătură este mult mai complexă, acestea fiind, bineînțeles, numai câteva din posibilele interpretări ale iubirii în cadrul romanului lui Thanas Medi, atâtea câte pot fi cuprinse într-o modestă cronică. Romanul poate însă genera complexe interpretări – trimiteri, paralele, asocieri – asupra fiecărui personaj în parte, fiecărui element și fiecărei acțiuni, fiecărei reacții/decizii și consecințe rezultate, exercițiu pe care sperăm ca viitorul să ni-l ofere.

Paradoxul romanului *Markela* constă tocmai în faptul că marea iubire, cea care trebuia și era proiectată/destinată protecției Markelei, cea în care aceasta avea deplină încredere, este însuși criminalul ei, iar mântuirea nu vine după moarte, așa cum ar trebui, în mod firesc să se

întâmplesse, ci vine de dincolo de moarte, aici, în lumesc, pentru a-l absolvi de vină și pedeapsă pe cel care din frica de a o pierde, căzut în disperare – „Qui amant ipsi sibi somnia fingunt” (15) –, își lasă proaspăta soție fără suflare și sansa de a înflori, alături de el, împreună, așa cum se cuvine. Iar tragedia care încununează povestea Markelei este cu atât mai mare cu cât aceasta și-a trăit, în felul ei, scurta poveste de iubire într-un timp în care oamenii încă nu aveau puterea de a visa liberi, de a-și redobândi drepturile pierdute, furate, inclusiv dreptul de a iubi. Iar cheia romanului tocmai aceasta este: puterea de a iubi în timpul-chingă și a fi liber inclusiv în lipsa libertății. Cu orice sacrificiu!

1) **Sf. Augustin** - *De divertis quaestionibus octoginta tribus*, 35, 1 și 2, cf. **Arendt, Hannah** - *Iubirea la Sfântul Augustin* - Editura Humanitas, București, 2022, p. 35 / ediție și eseu interpretativ de Joanna Vecchiarelli Scott și Judith Chelius Stark; traducere de Georgeta-Anca Ionescu

2) **Medi, Thanas** - *Markela* - Editura Eikon, București, 2022, p. 141 / traducere de Oana Glasu

3) **Medi, Thanas** - *Markela*, p. 146

4) **Agamben, Giorgio** - *Prietenul și alte eseuri* - Editura Humanitas, București, 2012, pp. 18-19 / traducere de Vlad Russo

5) *** - *Biblia sau Sfânta Scriptură* - Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, f.a. (2008), p. 1126 (Matei 22:36-39)

6) *** - *Biblia ...*, p. 12 (Facerea 1:27)

7) **Medi, Thanas** - *Markela*, pp. 212-213

8) **Steinhardt, Nicolae** - *Jurnalul fericirii* - Mănăstirea Rohia, Rohia / Editura Polirom, Iași, 2008, p. 639 / argument de P.S. Justin Hodea Sigheteanul; ediție îngrijită, studiu introductiv, repere biobibliografice și indice de Virgil Bulat; note de Virgil Bulat și Virgil Ciomoș; cu „Un dosar al memoriei arestate” de George Ardeleanu

9) **Medi, Thanas** - *Markela*, p. 156

10) **Medi, Thanas** - *Markela*, p. 215

11) **Medi, Thanas** - *Markela*, p. 216

12) **Medi, Thanas** - *Markela*, pp. 260-261

13) **Liiceanu, Gabriel** - *Despre ură* - Editura Humanitas, București, 2007, p. 21

14) **Liiceanu, Gabriel** - *Despre ură*, p. 21

15) *** - *100 de aforisme latine celebre* - Editura Mladinska, București, 2008, p. 41 / selecție, traducere și adaptare de Mihaela Brîncoveanu

2. Inițierea prin Poveste sau Universul Petruței Rambu

„*Omenirea joacă ordinea naturii, așa cum i-a intrat ei în conștiință*”
(Johan Huizinga)

Se folosește în vorbire formula precum că timpul poveștilor, al basmelor, al întâmplărilor ireale trece. Este, altfel spus, limitat. Aparține vârstei copilăriei. Să fie, oare, adevărat? Nu am putea spune, crede sau – de ce nu? – avea convingerea că viața însăși este o poveste? Că drumul ce alegem să îl urmăm este, de asemenea, o poveste? Că trăirile noastre – iubirea, mirajul descoperirii, înțelegerea lumii în ansamblul ei și miracolului trăirii – sunt și ele o poveste? Că există povestea mea, povestea celui alt și, prin specificurile ființei, povestea noastră, împreună? Nu se construiește viața, oare, prin *Poveste* și invers, până devin una și aceeași?

„Și, totuși, este doar o carte pentru copii!” ar spune, probabil, unii. Or fi mulți, or fi puțini, nimic nu ar fi greșit numai că dincolo de aceste „simple povești”, dincolo de un vocabular redus până la accesibilitate tuturor nivelurilor, dincolo de o suită de imagini private de o haină doctă și înlocuite cu unele pline de căldură și culoare, de un soi aparte de magnetism, se află un adevărat buchet de exerciții inițiatice, de... șoapte din umbră, toate atent construite și cu reală aplecare pe întreaga-i geometrie. În cazul în care ne-am retrage pentru o clipă din vârtejul cotidianului și am face un salt înapoi în timp, există șansa reamintirii acelui Univers nu neapărat uitat, dar puternic înghesuit undeva, într-un colț al

memoriei, un colț la care am renunțat – Nu mai avem timp? Considerăm că nu ne mai caracterizează ori, mai grav, nu ne mai aparține? – să îl mai vizităm, să îl reactivăm din când în când, un Univers care i-a format pe cei care am devenit astăzi și pe cei în care ne vom transforma mâine, un Univers extrem de încărcat în bogății – fie ele povești, fie ele basme – dintre care am putea aminti *Alice în Tara Minunilor*, *Cartea junglei*, *Dănilă Prepeleac*, *Povestea porcului*, *Cinci pâini*, *Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte* – despre care Constantin Noica spunea că este „totuși singurul care exprimă, nu indirect ca orice basm, ci direct, plinătatea, măsura și adevărul a ceea ce se poate numi: ființă.” (1), și multe alte asemănătoare trepte către inițiere, fiecare așezate la locul și, mai ales, la timpul potrivit. Fiindcă, în definitiv, într-un punct, toate acestea devin chiar puntea dintre realitate și vis, dintre realitatea în care existăm și visul în care, uneori, ne refugiem.

Ne este reamintit că „textele narrative datează din cele mai vechi timpuri și se presupune ca marchează ieșirea omului din faza primitivismului. Mai multe consemnări documentare atestă că faraonul Keops sau, mai târziu, Alexandru cel Mare, cereau ca în momentele de răgaz să li se povestească texte narrative care circulau în acele vremuri.” (2) Reîntâlnim, astfel, acel important rol – fie el oral ori în scris – al *Povestitorului*, rol asumat, în cazul de față, de Petruța Rambu care, prin cartea ce o semnează – *Poveștile Motanului Portocaliu* (Editura Zupia, Iași, 2023), – nu se limitează numai la un complet de trepte viu-colorate conducând către Devenire, ci ramifică întregul în diferite direcții, aducând în

prim-plan ceea ce am putea numi *elemente aparținătoare vieții* cum sunt: bogăția și sărăcia, dreptatea și nedreptatea, binele și răul, ajutorul, credința, speranța etc. În consecință, poveștile „motănesc-portocalii” ale Petruței Rambu prezintă principii de conduită pe drumul vieții, învățături care ne ajută din timp nu doar să devenim pur și simplu, ci să devenim constructori ai unei lumi mai bune, ai unei comunități bazate pe principii, ai unei societăți înălțate pe valori reale. Un exemplu în această direcție ar putea fi povestea *Calul*, o poveste care induce cititorului sentimentul unei desprinderi/extrageri de câteva clipe din actul lecturii, din călătoria în ireal/fantastic și stabilirea acestuia în plan existențial, în cel al realului, aceasta transmițând ce înseamnă pedepsirea furtului, ajutorarea prietenului, curajul de a rămâne lângă acesta în situații dificile, răsplătirea faptelor bune etc.

Drept urmare, autoarea cunoaște importanța aplicării accentului nu numai pe *Cuvânt* – aici în postura atât de transmițător, cât și de receptor prin captarea cititorului –, ci inclusiv pe *Idee*, pe „cuvântul de dincolo de cuvânt”, cartea/poveștile îndeplinindu-și rostul tocmai prin ceea ce cititorul va ajunge, cândva, să transpună în lume prin simțire și conduită.

Deși este vorba despre un debut, autoarea știe deja că această specie literară în care se încumetă să pătrundă și să aducă la lumină rodul propriei imaginații poate fi abordată dintr-o generoasă serie de unghiuri, cum ar fi miturile, credințele din bătrâni, tradițiile, – folclorul despre care Blaga consemna următoarele: «Folclorul popoarelor abundă în

credinți, în dosul cărora bănuim, când o lungă experiență, când o imaginație prodigioasă. Atât unele, cât și celelalte se rostesc, cu rare excepții, într'un fel „magic”. Memoria folklorică a păstrat, culese din totdeauna și de pretutindeni, cu un ciudat și migălos respect atât observații empirice, ce și-au găsit o expresie magică, cât și superstiții magice propriu zise, în care nu se ascunde niciun sâmbure de adevăr empiric. Folclorul popoarelor conține în orice caz o neprețuită comoară de experiențe acumulate, oferite subț veșmânt magic, și din această pricină prea adesea repudiate și confundate cu eresurile fără de temei.» (3) – Astfel că fără a se hazarda în vastul și bogatul univers al elementelor ce formează lumea basmelor și poveștilor, spre deosebire de formula clasică a acestora în care magicul, fantasticul și alte elemente care caracterizează într-un fel aparte lumea de care aparținem sunt puternic evidențiate, poveștile Petruței Rambu se bazează mai degrabă pe un magic aparte, pe acel magic pe care simplitatea oamenilor, credințele și puterile lor limitate îl pot înfăptui – puterea Binelui – așa cum întâlnim, de exemplu, în *Poveste de iarnă*.

Cred că trebuie subliniat faptul că întreg setul de trăsături ce conțin poveștile Petruței Rambu nu are pretenția de a oferi o notă de originalitate ariei în care acestea se încadrează ca gen literar, dar cu siguranță contribuie la un segment aparte al literaturii, o literatură care are calitatea de a trece dincolo de tot ce este urât ajungând, într-un mod diferit și... forțând puțin aria, chiar la un soi de conduită moral-creștină camuflată, fiindcă atunci „când vom primi din nou ființa noastră morală, prin sublima

credință creștină, patimile, grijile și spaimile, care ne robesc astăzi, vor cădea de pe noi, ca funiile care plesneau odinioară sub mușchii lui Samson!” (4)

Și, totuși, de ce (mai) citim povești? Un probabil răspuns ar fi acela de a nu

uita cine suntem și de a ști care este forma cea mai pură a noastră ca oameni. Sau poate pentru a nu uita că imaginația nu are limite. Sau poate amândouă. Și încă multe altele.

1) **Noica, Constantin** - *Sentimentul românesc al ființei* - Editura Eminescu, București, 1978, p. 113

2) cf. **Bîrlea, Ovidiu** - în *Prefață*; în volumul *** - *Antologie de proză populară epică* - Editura pentru Literatură, București, 1966; în volumul **Lungu-Schindler, Adela** - *Perspective narative în basmul cult contemporan* - Editura TIM, Reșița, 2014, p. 11 (nota de subsol nr. 1)

3) **Blaga, Lucian** - *Trilogia valorilor* - Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1946, p. 311

4) **Galaction, Gala** - *Învățătură veche la vremuri noi. Conferințe radiofonice: 1935-1958* - Editura Casa Radio, București / Societatea Română de Radiodifuziune, București, 2005, p. 100/ ediție îngrijită, note și documentar radio de Ileana Corbea; prefață de Nicolae Florescu

3. Nicolae Toma: Treptele și descifrarea Labirintului

„Să-ți fii lumină ție însuși!”

– Gautama Siddhartha (Buddha)

Noua carte semnată de Nicolae Toma – *Zece pași spre înțelepciune* (Editura Cas-trum de Thymes, Giroc, 2022 – sugerează și propune totodată cititorului o lectură dintr-o perspectivă aparte. Mai exact, călătorind către cea mai înaltă treaptă a lui *a fi*, dar nu prin aforisme, analize ori proprii stări de meditație, ci prin incursiuni aplicate într-o mai mare sau mai mică măsură pe pildele cărților sacre ori a scrierilor marilor gânditori ce omenirea i-a avut de-a lungul timpului, concentrate în dimensiunile unui poem, piramizată!, ceea ce face ca exercițiul căutării răspunsului definitoriu fiecăruia dintre noi să devină nu supraîncărcat de mister, ci dimpotrivă, mai lămuritor către ceea ce suntem de fapt în diferite momente și

către ce tindem – nu prin dorința noastră pur umană descoperită ulterior, ci prin natura noastră – să devenim în final.

Amintindu-mi în timpul lecturii volumului lui Nicolae Toma de modul în care Gabriel Liiceanu descrie actul lecturii în etapele școlar-adolescentine – «Sunt convins că cititul între 8 și 14 ani este echivalentul din viața oamenilor al deprinderii vânatului la feline. Căci, așa cum învățarea vânatului este partea esențială a „educației” pentru puiul de tigru, cărțile îi arată copilului care sunt pozițiile fundamentale pe care trebuie să le ocupe de la bun început pentru ca parcursul vieții să fie străbătut în mod onorabil.» (1) –, mi-au traversat gândul o mulțime de cărți, unele citite relativ recent, altele citite cu timp în urmă – *Biblia*, *Gânduri către mine însumi* (Marcus Aurelius), *Jurnalul fericirii* (Nicolae Steinhardt), *Jurnal* (Mihail Sebastian), *Zic și eu* (Ion Șerban Drincea), *Douăzeci de ani în Siberia* (Anița Nandriș-Cudla),

Romanul adolescentului miop (Mircea Eliade), *Noaptea de foc* (Éric-Emmanuel Schmitt), *Omul în căutarea sensului vieții* (Victor Frankl), *Divina comedie* (Dante Alighieri), *Mugur de cruce* (Costel Simedrea) și multe altele, cărți care (te) formează, cărți care deschid/construiesc înlăuntrul cititorului drumuri, alegeri, conștiință.

Pornind de la titlul cărții este, bine-înțeles, dificil de încadrat și expus ceea ce stă așezat sub genericul *înțelepciune*, întreaga schemă (extrem de complexă, de-altfel) aflându-se, în aceeași măsură, sub semnul și raportul religiilor, culturilor, al marilor civilizații și chiar al nașterii și înfloririi lor din perspectivă geografică, fiecare în parte având specificul lor, tainele și argumentele lor, alteori chiar și vulnerabilitățile lor, dar, chiar și așa, căi de urmat, adevărate coduri morale care, pe de o parte, conduc individul și societatea către o dezvoltare multilaterală, în paralel, iar pe de altă parte, conduc Omul către și prin labirintul său lăuntric tocmai pentru a se descoperi pe sine și a-și răspunde întrebărilor care, de multe ori, par a nu avea un răspuns: „Prima chemare departe de visarea ta / A fost de fapt prima revoltă / Fără de soare răsare // Când i-am poruncit celui care s-a ascuns în mine / Să-și lepede speranța și apoi l-am ucis” (2)

De stăruit asupra-i cu o mai sporită atenție mi se pare inclusiv ultimul poem al ciclului piramidal care, în felul său, duce cu gândul la două poeme Bob Dylan – „Când stai la o răspântie / Și te-nspăimântă infinitul / Adu-ți aminte: moartea nu-i sfârșitul” (3), în raport cu „Cât steaua mea plutește între real și vis / Trăiesc prin mine prin tine prin voi // (...) // Păcatul meu nu mă uit înapoi / Fiindcă știu că

zbor într-un cerc / viață moarte cer pământ vis și gând” (4) și „Oameni buni, / Oricât dați în dar, / O inimă de piatră nu mai bate iar. / Oameni buni, / De n-oi mai fi viu / Aflu eu taina ce doar morții-o știu.” (5) în raport cu „Nimeni nu știe și nici nu va ști / Secretul vieții și al morții” (6) – tocmai fiindcă, practic, nu încheie piramida așa cum, probabil, ar fi de așteptat, ci îi demonstrează caracterul continuu, acela de a merge dincolo de *a fi*, ajungând la *a deveni*.

Trecând în revistă în ritm puțin accelerat secțiunea *Invocații* a cărții lui Nicolae Toma, suita pare a ilustra tocmai trecerea mai departe amintită mai sus, acel tablou al apropierii de desăvârșire cu încă un pas, prin atingerea cunoașterii lui Dumnezeu, reprezentată prin trimiteri la episoade biblice precum *Parabola despre bogatul nemilostiv și săracul Lazăr* (Luca 16:19-31) – „Doamne / Sunt singur și deseori trist / Nimeni nu-mi mai deschide poarta / Iar când trec arareori pe străzi cântând / Și cer un pahar cu apă / Ce să mai vorbim / Cerându-l mă trezesc / Cu el pe față / Cu limba picături adunând” (7) – ori *Vindecarea lunaticului* (Marcu 9:14-32 / „Cred, Doamne! Ajută necredinței mele!”) – „Doamne / Nu mă lăsa de izbeliște / Eu o biată moleculă a Ta / De ce uneori mă simt / Stingher și inutil / O biată insectă ce zboară din gând în gând / Sălbatic lăsând urme pe pământ” (8) –, creionându-se astfel trecerea într-o nouă etapă, o etapă unde începe un nou proces al căutării, știindu-se deja că totul se află într-o continuă mișcare.

Oprindu-ne, de exemplu, asupra poemului „Timpul / Spațiul / Răbdarea // Această secundă / Reîncarnată-n visul meu / O imensă mare de lumină / EU” (9), descoperim o scriere realizată într-o

cheie diferită decât cele întâlnite până acum, o scriere în care planează senzația întâlnirii deosebirii dintre *suflet* (anima) și *spirit* (animus), o poezie care aduce în prim-plan un soi de metamorfoză a unui pasaj dintr-o scriere a lui Constantin Noica: – „În timp ce el, sufletul, are plinătatea timpului real, spiritul vine să scoată în relief formele, contururile și marile rînduiri.” (10) – Și, continuă Noica, – «Cînd un Goethe spune că înția dintre virtuțile omului este pietatea și practică el însuși, în ciuda aparențelor de a fi un spirit liber, o asemenea devoțiune față de real și prezent încît a putut fi caracterizat ca avînd o „religiozitate fără religie”, atunci ai limpede sub ochi primatul sufletului asupra spiritului. Cînd în schimb un Platon, în ciuda aparenței de natură religioasă, descrie erosul filosofic drept o permanentă infidelitate față de orice ființă sau conținut dat al

lumii, așadar drept o *impietate* față de orice realitate, în căutarea adevărului însuși, atunci primatul spiritului asupra sufletului apare la fel de limpede.» (11) – și se conectează la întreg, oferind cititorului o reală scară către noi sfere.

Volumul *Zece pași spre înțelepciune*, în întregul său, se dovedește un complex labirint, atît în noi înșine, cît și în ceea ce se găsește dincolo de noi, spre care ne purtăm pașii pentru a descifra împreună, cu multiple trimiteri și probabile interpretări care nu ridică un nou zid la fiecare răscruce, ci, dimpotrivă, deschide o ușă, făcând loc înaintării în Cunoaștere. Nu știu dacă această carte ar trebui citită o dată, de două ori, de zece ori, de douăzeci de ori sau de o sută de ori, dar sunt sigur că ea ar trebui citită de cel puțin douăsprezece ori: câte o dată pentru fiecare literă din cuvîntul *Înțelepciune*.

- 1) **Liiceanu, Gabriel** - în *Cum învață puii de oameni să vâneze*; în volumul **Mihăilescu, Dan C.** (editor) - *Cărțile care ne-au făcut oameni* - Editura Humanitas, București, 2010, p. 60
- 2) **Toma, Nicolae** - *Zece pași spre înțelepciune* - Editura Castrum de Thymes, Giroc, 2022, p. 15 (poemul *Al treilea pas*. 1)
- 3) **Dylan, Bob** - *Suflare în vînt. 100 de poeme* (traduse de Mircea Cărtărescu) - Editura Humanitas, București, 2012, p. 239 (din poemul *Moartea nu-i sfârșitul*) / traducere și prefață de Mircea Cărtărescu / (în original) „When you're standing at the crossroads / That you cannot comprehend / Just remember that death is not the end”; în volumul **Dylan, Bob** - *Lyrics: 1962-2012. Sämtliche Songtexte* - Hoffmann und Campe Verlag, Hamburg, 2016, p. 978 (din poemul *Death is not the End*) / Deutsch von Gisbert Haefs; ediție bilingvă: germană, engleză
- 4) **Toma, Nicolae** - *Zece pași ...*, p. 73 (din poemul *Și sigur nu ultimul pas ...*)
- 5) **Pasărea Colibri** - *Ciripituri* - Intercont Music, București, 1996 / Compact-Disc (traducere de Florian Pittiș) / (în original) „Silvio / Silver and gold / Won't buy back the beat of a heart grown cold / Silvio / I gotta go / Find out something only dead men know”; pe <https://www.bobdylan.com/songs/silvio/> (site accesat la data de 11.11.2023)
- 6) **Toma, Nicolae** - *Zece pași ...*, p. 73 (din poemul *Și sigur nu ultimul pas ...*)
- 7) **Toma, Nicolae** - *Zece pași ...*, p. 81 (poemul *Invocații. VII*)
- 8) **Toma, Nicolae** - *Zece pași ...*, p. 87 (poemul *Invocații. XIII*)
- 9) **Toma, Nicolae** - *Zece pași ...*, p. 91 (poemul *[Timpul]*)
- 10) **Noica, Constantin** - *Trei introduceri la devenirea întru ființă* - Editura Univers, București, 1984, p. 114
- 11) **Noica, Constantin** - *Trei introduceri ...*, p. 115

Raftul cu cărți

„Poetul își călește cuvintele ca fierarul”

Victor RUSU

Volumul de versuri *Amicus animae dimidium* de Ioan Baba, include și culegerea de versuri *Deschidere* de Nedeljko Terzić. Aceasta din urmă cuprinde patru distihuri paradoxiste și un remarcabil „Haiku”, ce probează, o dată în plus, reale disponibilități și predilecția evidentă a poetului pentru lirismul concentrat, esențializat și expresia lapidară, sugestivă: „Din palma fetei/ Buburuza zbură – și/ După ea ochii”. (p. 5). Exersând frecvent, susținut, o asemenea formulă poetică epigramatică, de lirism sublimat, Ioan Baba metamorfozează acest fapt, fără să-și propună chiar, într-o sui-generis emblemă a structurii sale funciare de poet cerebral, reflexiv, care își cenzurează cu o acută luciditate întregul discurs liric și care își construiește textul cu totală implicare a inteligenței sale artistice, înscriindu-se prin aceasta sub semnul lui „poeta artifex”, a poezilor care pun preț și pe tehnicile poetice, pe „meșteșug” și îmbină armonios, în manieră argheziană, ca în celebrul „Testament” al vrăciului „Cuvintelor potrivite”, „slova de foc (a inspirației și trăirii intense n.n.) și slova făurită” (meșteșugită n.n.). Adică exact caracteristica definitorie a actului de creație pe care Ioan Baba o subliniază transparent, explicit, în memorabilul vers „Poetul își călește cuvintele ca fierarul”, cu care se deschide antologica poezie „Așa este-viceversa”, care are, în mod indiscutabil, și valoarea unei edificatoare ars poetica. Artă poetică a unui poet postmodernist și „paradoxist”, care ține înaintea de toate, să evidențieze capacitatea expresiei de această factură

de a fi polivalentă, de a nu comunica un singur mesaj/ sens, ci două sau mai multe, *Sensul și Non Sensul*, în același timp, cum foarte inspirat și convingător caligrafiază cu rafinament aluziv autorul: „Atunci ce mai sunt eu/ Călindu-mi singur poemele/ Între un Sens și Non Sens// Ciudată enunțare/ Și când spun una/ și când spun alta/ Eu mint și nu mint deloc/așa este”. (p. 6).

Asumându-și cu totală convingere și implicare estetica poeziei postmoderniste și „paradoxiste”, Ioan Baba creează cu fantezie și știință a sugestiei lirice admirabile „ficțiuni epice”, cum inspirat au spus criticii literari despre înaintașul său Ioan Flora, din al căror „sâmbure narativ” își propune să desferece valențele poetice, tratând substanța epică în registru expresiv alegoric și parabolic și conferindu-i astfel un considerabil quantum de semnificant.

Vom remarca, deci, numeroase alegorii și parabole existențiale, cu o majoră miză ideatică și problematică, precum „Piramida din grăunțe” (p. 9), „Continuarea vieții” (p. 14), „Măgarii” (p. 16), „Baloane extraterestre” (p. 23) sau superba alegorie a formidabilului impact al veritabilei „explozii informaționale”, care ne marchează regimul cotidian al fiecăruia dintre noi, poezia „Oamenii din cutia oarbă”: „Când o atingi dimineța/ Cutia fermecată/ Cântă/ Râde/ Plânge// Din cutia ciudată/ Cineva mereu bate în inima lucrurilor// Știe și aude totul/ Cine/ Unde/ Când/ Ce/ Cum și De ce// Oamenii nevăzuți din cutia oarbă/ Traversează frontierele vizate// Cu lumea-n vorbă/ Vorba-n lume/ Intră prin broasca

încuiată/ Noaptea cu acordurile-i ce te-ndeamnă/ Să pleci călare la culcare”.

Exegeți de o remarcabilă, incontestabilă valoare au sesizat și evidențiat o suită substanțială, semnificativă, de poeme scrise „în spirit ecologist” de către Ioan Baba și această observație critică își dovedește justetea și cu prilejul apariției volumului de versuri recenzat, în care pot fi citite cel puțin două piese de această factură, de o aleasă ținută estetică: „Umbra speranței” și „Nu călcați frunzele”. Prima poezie mizează totul pe un imaginar de o expresivă concretețe, pe notații investite cu sugestii ale anormalului, mutațiilor nefaste, aberante: „Genele mătură zilnic (frumos vers! N.n.)/ Aerul nociv și îmbăcsit/ Iar din pădurile noastre faimoase/ Dispar ca un făcut frunzele// Iezii se nasc cu două capete/Sperăm/Să nu”...

Iar cea de a doua, „Nu călcați frunzele” este un fals pastel înfiorat subiacent de un persuasiv lirism ușor elegiac: „Nu călcați frunzele/ Care zboară spre

frunțile voastre/ În toamna care ninge printre ele/ Timpul nostru le-a nimicit/ Le mai surâd amiezile trecătoare/ Sunt prietenii acestui pământ/ Și învie la adierea vântului”.

De altfel, câteva poezii, precum „Fructoză”, relevă reale disponibilități pentru lirica peisagistică, în ale cărei tușe cromatice încorporează stări de spirit ușor sesizabile: „Măinile amurgului/ Au cules fructul privirii/ Au împrăștiat sămânța/ În numele lor s-a arătat noaptea.// Acum e caldă/ Încă mai suflă cuvinte/ Crește-n culoarea zăpezilor/ Și curge-n avalanșe”.

O mențiune aparte se cuvine pentru cele câteva poezii de inspirație erotică, lucrate în filigran, cu rafinament de bijutier de mare finețe și respirând învăluitor aerul pur al unor indicibile, paradisiace trăiri, precum, sub toate aspectele, antologica „Insula iubirii”.

Ioan Baba rămâne un important poet al Serbiei și al marii poezii românești și europene.

NOTA BIOBIBLIOGRAFICĂ

IOAN BABA (n. Seleuş, 25.11.1951, P. A. Voivodina, Serbia). Poet, jurnalist și publicist, lexicograf și traducător. A publicat 40 de volume de poezie, istorie literară și lexicografie, antologii și traduceri din limba sârbă în limba română și invers. A fost redactor șef și responsabil al Programului în limba română al Postului de Radio Novi Sad și redactor responsabil al Programului în limba română la Televiziunea Voivodinei. Din anul 1995 este redactor – șef și responsabil al revistei de literatură artă și cultură transfrontalieră „Lumina”, care apare sub egida C. P. E. Libertatea din Panciova.

Volume de poezii: *Popas în timp*, Panciova 1984, *Preludiu imaginar*, Novi Sad 1988, *În cuibul ochiului/ U gnezdu oka*, (volum bilingv în limba română și sârbă, traducere de Nicu Ciobanu) Pozega 1989, *Oglinda triumfiulară*, Novi Sad 1990, *Poeme incisive*, Panciova 1991, *Năzbâții candidi* Novi Sad 1994, *Inscripție pe aer*, Timișoara 1997, *Cămașa de rigoare*, Iași 1998, *Revers Avers*, Timișoara 1999, *Poemele D*, Panciova 2002, *Cele mai frumoase poezii*, Drobeta Turnu Severin 2002, *În urechea timpului*, Chișinău 2003, *Icoană din Balcania*, Panciova 2005, *Aproape dilematic*, Iași 2005, *Stare de tăndări*, Drobeta Turnu Severin 2008, *În urechea timpului/ Eavesdropping Time*, (volum publicat integral în limba română și limba engleză) Timișoara 2009, Moinești 2010, *Senzații cu amprentă* - în Biblioteca OPERA OMNIA – Poezie contemporană românească din întreaga lume, Iași 2011, *Muzeul Dioram*, 2011, *Adevăruri bandajate*, carte bilingvă, traducere în limba sârbă de Ivo Muncian, Bogdanka Petrović și autor, Panciova 2013, *În urechea timpului/ Eavesdropping Time*, ediție bilingvă româno – engleză, traducere în limba engleză de Gabriela Pachia, Panciova 2014 și această carte comună *Amicus animae dimidium*, [împreună cu Nedeljko Terzić, Opening, în aproape treizeci de limbi mondiale și tălmăcirea mai multor traducători], Sremska Mitrovica, 2015.

A participat la simpozioane și reuniuni internaționale la Novi Sad, Panciova, Belgrad, Paris, Copenhaga, Praga, Bratislava, Havana, Sinaia, Neptun, Reșița, Uzdin, Subotica, Chișinău, Crivaia, Zrenianin, Timișoara și a publicat 60 de comunicări din domeniul tradiției istorice și culturale, istoriei literare, filozofiei politice și sociologiei culturale.

Este publicat în 120 de reviste din țară și străinătate iar poeziile i-au fost traduse în limba sârbă, engleză, franceză, spaniolă, italiană, rusă, poloneză, suedeză, maghiară, slovacă, ruteană și este inclus în 60 de antologii publicate în țară și străinătate.

Despre opera sa poetică în enciclopedii, dicționare, bibliografii și alte cărți, sunt publicate 120 de prezentări critice și eseuri iar în periodice, câteva sute.

În România, Serbia și Republica Moldova i-au fost decernate 57 de premii, medalii și plachete pentru literatură traduceri, jurnalistică și filme documentare.

Este membru al Societății Scriitorilor din Voivodina și al Uniunii Scriitorilor din România.

Trăiește la Novi Sad.

Raftul cu cărți

Miezul cuvintelor, miezul luminii - Irizări

de Emilia Amariei

Otilia ARDELEANU

Poezia Emiliei Amariei este alcătuită din **stări și trăiri**. Avem de-a face cu monologuri și dialoguri imaginare în care autoarea caută să se înțeleagă pe sine și să depășească bareme interioare.

Este o **poezie introspectivă** care include momente de viață, în simplitatea lor, trierea unora dintre acestea făcându-se prin filtrul sufletesc și cel mental.

Afirmă aceasta: „*orice emoție extremă/ fie bucurie, fie durere/ când nu găsești putere să o procesezi/ o cari ca pe stânca lui Sisif*”.

Poeta abordează subiecte legate de **firea umană**: răul, ipocrizia, viclenia, stările emoționale cum ar fi bucuria, tristețea, lehamitea ori teama: „*orice om este pentru el însuși/ un potențial răufăcător/ îmi spune frica/ prind curaj, dar când o înfrunt/ o găsesc tremurând de frica ei înseși*”; de asemenea, stări fizice: durere de măsea, migrene, suspine, „*lombara*” și altele.

Hazardul, banalitatea, nefastul sunt puse în relație cu „spălarea pe mâini”, gestul lui Pilat din Pont când a trebuit să ia o decizie clară privind soarta lui Hristos. Dar, nimic nu este întâmplător în existența omului, ci îi este sortit: „*nu te poți împotrivi/ ce trebuie să se întâmple/ se va întâmpla (este scris)*”.

În tandemul **viață-moarte**, poeta devine nesceptică în privința morții, o acceptă și chiar o consideră benefică, ca pe un apogeu pe drumul crucii, îi găsește

justificare, și anume, acel punct terminus al greutăților purtate, sisific, de-a lungul vieții: „*A accepta moartea/ e ca și cum te-ai preda/ în brațele Cerului/ cu toată ființa/ ... Nu doream să mă întorc/ destul îmi purtasem crucea*”.

Finalurile poeziilor Emiliei Amariei sunt imprevizibile, sunt izbitoare, cad ca niște plumbi, par să răstoarne confesiunile acesteia. Un astfel de exemplu este cel din poezia **În derivă**: „*Adeseori ies din casă și/ nu știu încotro/ cine le-o fi trasând tălpilor mele sensul/...acum știu/ ți-am fost ancoră și refugiu/ de aceea, cu semnul de carte/ așezat la o pagină veche/ te sprijini pe cuvintele mele/ azvârlindu-mi poemele/ în patul lui Procrust*”.

Poezia Emiliei Amariei este **vulcanică** atunci când se reprezintă pe sine: „*m-a pălit o poezie autoimună/ de câte ori vin muzele/ trupul mă doare și carnea mă strânge/ de aceea poemele fierbinti/ țâșnesc precum vulcanii*”.

Solitudinea poetului este prilej de creație. Acesta descoperă „*imensitatea dinlăuntrului său*”, scormonește până în adâncul sinelui, „*îndură cazne și tace/ arde vechiul/ iar din cenușa rămasă / își creează propriul Cosmos*”. Emilia Amariei consideră că „*singurătatea/ nu este o lipsă a iubirii/ ci o chemare în care sufletul/ are nevoie de timp și spațiu/ timp în care scriu*”.

Lumea este percepută de autoare ca o „haită de lupi”, în care poetul zidește și zidește pentru a se proteja, lăsând doar elementele naturale: soare, lună, stele, ploaie, vânt să străbată până la sine și, desigur, pe Dumnezeu cel care e zidit deodată cu poetul, martiric, mitic: „*eu îmi apăr doar/ partea mea de dumnezeire./ ca nu cumva să o devoreze/ și să devin întuneric*”.

Visele în poezia Emiliei Amariei sunt ca niște particule risipite în mediul înconjurător. Ele apar frecvent ca și cum aceasta ar trăi pe jumătate în vis, pe jumătate în realitate. Linia despărțitoare este foarte fragilă. Cititorul poate trece dintr-o parte în alta aproape fără să observe.

Foarte multe **aripi** în poezia Amariei, aripi de zbor, aripi de dor, aripi de plumb; cumva bacovian, aripile sale lirice sunt uneori puternice, alteori firave, încă încearcă dezlipirea de lumesc, transcenderea în ideal, în cosmic, în dumnezeiesc. O luptă donquijotescă, aș zice, cu morile de vânt: „*Mi se zdrobesc/ călcâiele târzii ale îndrăzelii/ ploaia de primăvară/ macină tristeți în morile gândului / întorc niște pagini/ din vise trecute/ și simt cum omoplații / încep să-mi înmugurească// e primăvară sau/ zborul adormit în mine/ își construiește/ aripi?*”.

Poeta are abordări interesante, prin **comparații și paralele** cu ceea ce îngurgităm, emoția fiind baza: „*este cuvântul/ nemodificat genetic/ fără potențatori de aromă/ culoare/ gust/ miros/fără adaosuri/ neutralizatori/ rășini sau alte balsamuri/ fără litere străine/ nevopsit/ neșcolit/ neîncadrat în tipare/ este emoția vărsată/ din pocalul iubirii/ în inima lumii*”.

„*salvează-mă, Cuvântule/ ca să nu-mi rămână sufletul schiop*” este un strigăt de disperare, cum și strigătul lui Munch, poetul neputând să existe fără poezie, fără dragoste, fără rațiune, fără felul de a fi!

Poeta Emilia Amariei se identifică cu vocabulele, ea însăși deconspirându-se, în versuri solare: „*devin translucidă/ mă contopesc cu literele/ ne reaşezăm în cuvinte/ fraze și rânduri care se ondulează// când îngheață totul/ ochii filelor albe/ tremură în orbitele haotice/ ale unui alfabet necunoscut /căutând sorii altor lumi*”.

Mama este „*odihna din satul cu fântâni*”, o caracterizare de mare emoție!

Poetule, „*continuă să/ luminezi cu mintea ta, cu inima ta/ Pământul*”

A scânteia în poezie, ca și în viață, nu este la îndemână. Doar divinitatea poate pune în om steaua luminoasă!

Raftul cu cărți

***Restitutio in integrum
(sau destinul unui manuscris)***

Issabela Cotelin

Cronică de întâmpinare la **Vârtelnița timpului**, autor Florea Rădulescu, Editura Hoffman, 267 pg., 2023.

De la Coelho (*Manuscrisul de la Accra*) sau Grisham (*Negustorul de manuscrise*) la marii anonimi moderni, înclinați spre partea supranaturală sau paranormală a lumii noastre fizice, adesea neîndestulătoare spiritual, tema manuscrisului pierdut și regăsit în împrejurări care dau naștere altora și mai misterioase sau rezolvă făcături trecute, cu urmări în prezent, a fascinat dintotdeauna mintea umană.

Cum ar fi însă ca, știut fiind că *viața bate filmul*, implicit cartea, să dai, în drumuri zilnice obișnuite, de un manuscris autentic? Un teanc de caiete, peste care a trecut aproape veacul de când cineva s-a aplecat asupra lor, umplându-le cu pana, cerneala și mentalitatea epocii și cu speranța că vor vedea lumina tiparului... Iată că dorința autorului s-a împlinit. Nu atunci, e drept, ci acum, peste mult timp, printr-o profesoară din același sat și de la aceeași școală la a cărei înființare fusese martor cândva. Între două monografii ale locului, pornită pe drumul deja bătătorit al cercetării pentru cea de-a doua, Cristina Logofătu (profesoară de istorie și redactor al ediției de față) s-a pomenit pe o potecă necunoscută..., și anume, cu acest manuscris, ieșit la iveală prin

intermediul unei nepoate a autorului. Lucrul la cea de a doua monografie a fost, bineînțeles, amânat până la transcrierea și publicarea caietelor, adunate în **Vârtelnița timpului**.

Dar cine este cel care le-a scris? Pre-numele lui din acte Florea Rădulescu, el s-a născut în luna lui Prier, pe data de 7, anul 1886, în Amărăștii de Jos, județul (pe atunci) Romanați și a plecat dintre semeni în 22 ale lunii lui Gustar, 1954.

Florea Rădulescu a fost un deschizător de drumuri în cel mai clasic sens al expresiei, iar restituirea însemnărilor acestuia publicului larg constituie un act istoric de *restitutio in integrum* și este expus pe larg în prefața cărții. El a fost primul învățător al primei școli înființate în la fel de proaspătul sat Vișina Nouă din același Romanați, actualmente județul Olt. Un sat izvorând din Vișina cea veche, atestată din 1545. Notițele lui încep cu anul 1906, ca an efectiv de învățământ, dar alunecă și înapoi în timp, la originile proprii, și înainte, spre anii '40-'50 ai

secolului trecut.

Dincolo de emoția istorică pe care o produce manuscrisul, e și un alt fel de emoție aici – și acesta a fost argumentul implicării mele în redactarea cărții. O emoție beletristică și, în egală măsură, lingvistică. Filolog de profesie și corector de meserie, prima mea reacție, bazată pe varii experiențe recente cu vrafuri de texte cu pretenții literare, a fost un fel de „mda, mă uit pe el (pe textul cules în Word) de dragul tău”. Ținând cont și de vechimea lui într-o epocă în care tsunami-ul neologismelor a măturat orice urmă de interes pentru formele arhaice... Însă m-a prins de la primul paragraf. Citeam, citeam cursiv, cu uimire crescândă și tot uitam să intervin, prinsă în farmecul întâmplărilor și coerența limbajului...

De altfel, intervențiile au fost minime. Am păstrat cu pioșenie mai toate formele morfologice vechi ale diverselor părți de vorbire. Departate de a deranja sau încurca la lectură, prepoziții compuse cândva, cum ar fi *dela* (de la), preponderența apostrofului în locul cratimei de astăzi (*parcă's*, *s'o*, dar *să-l* sau *mi-au*, conform unei ortografii interbelice și imediat postbelice care ar da serios peste cap bruma de gramatică ce se mai studiază azi), diverse variante (*mulțămit*, *la buna vedere*, *vieață*) sau plurale arhaice (*școale/școli*) care ar putea părea ciudate ca atare, dar în context se integrează perfect, toate acestea dând acea savoarea unică de „vechi, dar bun” (*oldie*, *but goldie*, pentru contemporani – sic!). Referitor la adverbul *parcă*, l-am tratat totuși diferențiat, din rațiuni pur estetice. Mai precis, am renunțat la apostroful din interiorul construcției *par'că* (*pare că*), prea bine sudată astăzi în limba noastră, mai ales că în textul nostru ar fi apărut de

cele mai multe ori în ipostaze cu siguranță bizare cititorului modern: *par'că's*. Or, fluiditatea lecturii este, după părerea mea, prioritară în cazul de față.

Topica este, la rândul-i, impecabilă. Logica propoziției și a frazei – la fel. Elipsele sunt mature, nesilindu-te să reiei alineatul ca să pricepi ideea. Apozițiile sunt delimitate corect, fără a se amesteca cu sau a se pierde în restul construcției sintactice. Interjecțiile sunt delicioase, unele cunoscute, altele neprevăzute, iar punctuația – conformă normelor încă în vigoare, rolul devenind infim.

Notițele din subsol, explicând unele regionalisme sau arhaisme ieșite, într-adevăr, din uz sunt o acțiune care, teoretic, se impune la o asemenea lucrare. Însă cititorul va remarca practic că multe dintre ele sunt deductibile din text, iar cele care n-ar fi fost nu ar fi ținut lectura în loc. Definițiile acestora, trunchiate special pentru a servi necesității locale, și nu interesului general, sunt luate din DEx. O altă parte a notițelor de subsol, mai mică, o reprezintă explicațiile autorului însuși, atunci când a considerat necesar să intervină pentru posteritate. Și, cum veți vedea, bine a făcut.

O altă caracteristică importantă a epicii autorului este atenția acordată detaliilor. Găsim aici o meticuloasă pasiune pentru amănunte de orice fel, manifestată prin delicatețea cu care se apleacă fie asupra naturii în general, fie (cu precădere, aș zice) asupra trăsăturilor sau reacțiilor umane care particularizează locul și omul, aducând om și natură *parcă* aieva înaintea ochilor noștri, așa cum pesemne că le-a revăzut el, cu ochii minții, când le-a scris.

Monologurile interioare, cele care, împreună cu persoana I, confesională,

dau impresia de jurnal proaspăt, *la cald*, deși actul scrierii propriu-zise se petrece la ani după evenimente, sunt cireașa de pe tortul acestui manuscris. Forma de confesiune are vădită intenție literară, cu bază solidă într-un talent na(r)ativ deosebit, ceea ce face ca relatările-povești să se citească incredibil de ușor. Cele câteva adnotări de pe marginea textului original, cu indicații editoriale, nu au fost transcrise din aceleași motive estetice, dar au fost luate în considerare.

Omul acesta nu numai că a înșirat cu har ce a trăit. Omul acesta, prin construcția epică, prin coerența evocărilor paralele, prin schițarea sau, după caz, aprofundarea personajelor, prin tot, a scris un veritabil roman. Îl „suspectez” chiar de intenționalitatea actului artistic în sine. Grija pentru exprimare, subtilele metafore și comparațiile extrem de sugestive, umorul intrinsec sau explicit, ușurința de ansamblu cu care mânuiește condeiul, toate acestea depășesc capacitatea unui învățător oarecare. Căci, așa cum unui filolog studiile de rigoare nu-i dau automat statutul de scriitor sau critic sau măcar de „prof de română”, așa un profesor nu e (și nici nu trebuie să fie) axiomatic priceput la alt scris decât cel de pe tabla din clasă. Povestea cu „priceperea la scris” e separată de profesie și se numește talent, iar talentul, vorba lui Marin Preda despre dragoste, este sau nu este – cum, de altfel, celălalt mare dascăl al satelor noastre, cel din Humulești, ne-a demonstrat...

... Și am ajuns intenționat la Creangă, deoarece exact același fenomen percep aici, în cartea lui Florea Rădulescu, un alt iubitor de copii, de oameni, de viață în genere. Asemănarea, fără a crea confuzii, vine de la sine pe parcursul lecturii și este

izbitoare. Avem, cu alte cuvinte, fără teama ca acestea să fie considerate mari, un Creangă de Oltenia. Aceeași oralitate, același stil direct, prietenos, adesea intim. Aceeași tratare cu căldură spirituală a metehnelor semenilor. Întorsura isteță a frazei, expresiile populare, lupa fixată exact pe particularitățile care dau contur personajului sau acțiunii – toate denotă, pe lângă înclinația nativă spre arta scrisului, și grija migăloasă pentru localizarea social-istorică exactă de către noi, urmașii cititori, a celor narate, uniune care-mi pare admirabilă. Sunt în această carte informații valoroase despre școală, justiție, armată și alte instituții ale statului, iar Florea Rădulescu ni se arată a fi – și el – un autodidact în multe domenii, colaterale sau nu învățământului.

Autorul și-a intitulat manuscrisul *Vârtelnița*. Am respectat și acest fapt, permițându-ne să adăugăm determinantul *timpului*, în parte pentru a nu lăsa singur un cuvânt care nu mai spune astăzi nimic multora, dar mai ales pentru că istorisirile lui sunt trecute prin întregul câmp semantic al metaforei depănării firului unor destine supuse timpului, subliniind trecerea implacabilă a acestuia, indiferent la iluzia că noi, supușii, ne-am crede stăpânii lui de o clipă.

Dacă orice înscris vechi este un document, nu orice scris vechi este literatură, iar aici, deși valoarea lui istorică este incontestabilă, avem de-a face, tot indiscutabil, cu o literatură curată. Recomand **Vârtelnița timpului** din toată inima nu numai celor îndrăgostiți de istorie sau de fapte apuse, de mărturii peste timp sau de orice fel de autobiografii, ci și acelor dornici, pur și simplu, de un roman bun, cu substanță, compatibil cu marile noastre romane.

Volumul semnat de Adrian George Itoafa, „Fragmente împletite de gânduri” este pentru autor un prilej de a se auto-defini, cu mai multă acuratețe, de a-și reînnoi legământului față de textul poetic. Fragmente de lume, fragmente de viață, dorința de a aduna esență în textele scrise, esența omului prins între experiențele vieții, atât de diferite, cum și reacțiile, acționate de acele sensibilități ce deschid, cu bucurie și credință în arta scrisului, cupa de crin a simțirii noastre. „Fragmentele” autorului Adrian George Itoafa sunt texte de inteligență, de răsfăț intelectual, care pot aduce cititorului neașteptate bucurii lecturale. Titlurile sunt surprinzătoare, ofertante prin misterul lor, prin filozofia conținută, prin aplecarea autorului asupra cauzelor care mișcă precum o elice acei curenți a celor frumoase și a celor care osândesc și distrug frumusețea. Menționez câteva dintre titluri, incitante și inspirate: „Fragmentul evoluționist al trufiei”, „Fragment dintr-un câmp cu lavan-

Raftul cu cărți

„Fragmente împletite de gânduri”

de Adrian George Itoafă

Ana ARDELEANU

dă”, „Fragment de migrare în absolut”, „Fragment de pe frontal condamnat la treceri”, Fragment dintr-un câmp de sunete”, „Fragment despre cum trăiesc la întâmplarea timpului, “Fragmentul desenului alb” etc. „Prinși de apus pe picior de plecare sunt cei ai lui homo sapiens, cei care populează fiecare orizont, răspândind teamă. Câtă lumină răsare pe pași și cât întuneric rămâne!//...Când prindem apusul, înseamnă că am traversat toate etapele...” (Fragmentul evoluționist al trufiei). Iată un fragment adaptat unei realități, ce corespunde tuturor timpurilor, desigur și timpului prezent. Poetul, artistul este acel homo sapiens, care, prin arta sa, coboară îngerii pe pământ, încercând alinarea, vindecarea sufletelor hăituite de răul distructiv, oferindu-le, prin frumusețea cuvântului, șansa vindecării.

Mi se pare de bun augur, apropierea cititorul, prin intermediul ideilor și simbolurilor, de esența poeziei, cum și de acele sublinieri aforistice, care-i pot cuceri atenția și-l pot ține captiv între metafore, pentru a se dedulci, împreună, cu plăcerile meditației și introspecției. Autorului îi vine bine croiala metaforei alerte, a imaginii ce dă pe dinafară de bogăția sugestiei. Evidențiez doar câteva elemente estetice și de viziune, ce compun textele, în generoasa lor diversitate.

Poezia, desăvârșită prin frumosul intangibil, prin proiecția unei realități imaginate, se situează deasupra tuturor artelor, în opinia autorului: „Poeții sunt vizionari, peste puterile de interpretare ale pictorilor, indiferent de stil. Niciun pictor nu a ieșit din sfera realității, exprimând căutările unui poet. Poate un pictor să îmbrace în culori imaginația unui poet?... Pictorul nu poate percepe ce poetul vede în spațiul metaforelor... „Fragment dintr-un câmp cu poeți și pictori). Sunetele au o anume vibrație, sunt în armonie cu universul, într-o înțelegere inteligentă, deși, uneori, se nasc dezacorduri. Aducerea lor în armonie, a cuvântului, a omului, regăsirea, atunci când intervine depărtarea de sine, este imperios necesară, o majusculă a existenței. „Cuvintele ajung sunete în spațiu, la milioane de ani lumină distanță, putând influența universul. Cât de frumos putem trece prin armonia fiecăruia”. (Fragmente dintr-un câmp cu sunete).

Bucuria lecturii se află în miezul textului, în cuibul său de înțelepciune, cu un bun efect asupra cititorului. Nu sunt lăsate deoparte întâmplările și patimile acestui prezent, lucrurile care ne asaltează sufletele, răul premeditat. Aluziile și nuanțele fine, reușesc să redea unele momente dureroase, pe care le recunoaștem, cu neplăcere, ca parte a existenței noastre vulnerabile, căreia atât cei iresponsabili, cât și victimele lor, îi scriu istoria: „Eu am încăput în suflet și voi ați intrat. Un suflet așa mare și primitiv, a lăsat poarta deschisă. Ce buncăr mare și sigur! Omul roșu, singur, luptă cu sinele, detonează bomba nucleară și dispăre. Ne dispăre din conștiință. Ieșim din suflet și promitem, că vom apăra pacea. De-am fi doar

lacrimi de fericire, ți le-aș dăruia cu plăcere...” (Fragment al patimilor”)

Putem rămâne ai noștri, nestânjeniți în cuibul nostru de dragoste sau putem îmbrățișa sufletul siamez, altul decât cel aflat în dragostea noastră, cel adâncit în durere, rănit, îndoliat, aflat în restriște și durerea morții: „Dintr-un mâine nevenit, cum dintr-un ieri fără sfârșit, între cele două, noi întrupați în unul, până la clipa cerului nedilatată, doar îmbătați cu stropi ce cad pe creștetele sufletului siamez, rămânem cât vrem și, dacă nu ne pasă de împrejur, ci doar de ce avem în jur, jur să te apăr de despărțire, punând pecetea pe suflet.../Se-mbracă moartea în katiușe, și apoi în matrioșka, confiscând iubirea, ciuruind strigătele pruncilor, a femeilor și-a taților condamnați la greșelile unor bieți muritori. În războiul ăsta nu am dezertat, am alergat înaintea strigătelor ce te adăposteau, am venit să mă asigur că ți-e bine și, dacă țara mă vrea, am să mă dăruiesc ei.” (Fragment. Numai mâine nu-i poimâine)

Lectura acestui volum oferă bucurie și plăcere cititorului, pentru că Adrian George Itoafa practică un exercițiu de creație, cu adevărat folositor, de rafinare a spiritului, de îmborsărire a respirației sale poetice, într-un frumos metaforic, a poeziei autentice. Drumul de inițiere, de dobândire a propriei identități artistice este unul care presupune cea mai izbăvitoare muncă, a căutătorului de înțelepciune și cugetare într-un frumos. „Dacă închizi ochii nu înseamnă că visezi. Ce, orbii visează când merg?”

A închide ochii și a privi înlăuntrul nostru, cu luciditate și înțelepciune, aceasta poate fi o artă, un câștig. Da, autorul și-a câștigat dreptul de-a se prețui, de a ne prețui, prin luciditatea gândului scris, elegant și armonios.

Cartea zilelor noastre

Cartianu, martor la puci

Adrian SIMEANU

Când cu suspendarea lui Bănescu. A doua. Implicați, la vârf, Voiculescu, Ponta, Antonescu și alții din tagmă. După cum se pronunță apăsător menționatul om de presă în editoriale de-atunci la "Adevărul". Riguroase, incisive, cu incontestabilă priză la cititori. Ce-și păstrează interesul și atracția celor care n-au fost și nu sunt încă indiferenți la "meandrele concretului". Adică la istoria zilelor noastre. Destul de ncrâncenată. Decepcionantă la maximum pentru autohtoni cu educație, cultură și rațiune politică echilibrată...

N-o fi fost Traian Bănescu perfect, dar nici alții înainte ori după, acolo sus. Certamente însă, nu era cazul să fie suspendat. Motive reale n-au existat. Manevrele naționale și internaționale în scopul acesta, exercitate de puterea autohtonă a vremii, au dat naștere la reacții numeroase și înăuntru, și în afară. Țara având o percepție neplăcută și dăunătoare la forurile occidentale, din acest motiv. Grigore a ținut evidența evenimentului prin articolele sale obiective, bine documentate. Scrise ferm, curajos, cu pricepere jurnalistică evidentă. Are condei instruit, luciditate, se dovedește bine informat și adept incontestabil al adevărului. Netolerând

nici acum siluirea acestuia, netrebnicia politică și impostura. Emisiunile sale stau mărturie clară oricând...

Cartianu s-a dovedit și rămâne, cred eu, un gazetar acerb și cinstit. Căruia nu-i lipsește intuiția ajutoare din plin. Ușurința-n redactare, maliția nimerită-n enunț. Cu dramatismu-mpletită. Și cu mânia justificată. Fleru` politic realist arătându-se, de asemeni, printre cuvinte. În timp, a scos pe piață și câteva tomuri nu lipsite de interes pentru cei din zona specială mai sus pomenită. Unu` mi-a picat în mână binevenit și zdravăn lămuritor în privința unor evenimente nefaste de la-nceputu` trecutului deceniu. Autoru` făcând și cu acest prilej, izbutit, cronica unui an fierbinte pe Dâmbovița. Confirmat, din păcate, azi, și mai abtâr, de coaliția conducătoare. Aducătoare de folos doar pentru ea și acoliții săi. Așa că nu poți să nu dai dreptate jurnalistului versat și cărții sale* de editoriale adunate-ntre foi. Citiți-o, dară, vă recomand, că-i utilă cale de luminare într-ale politicii întunecate. Ce nu ne slăbește deloc, din nefericire...

*Grigore Cartianu, *Jurnalul unui puci ratat*, Ed. Adevărul Holding, 2012

*Galeria de artă****Ion Sulea-Gorj***

Ioan IOVAN

S-a născut în 1937 la Frâncești, județul Gorj, lângă Hobița lui Constantin Brâncuși și lângă Pestișanii lui Constantin Blendea. Urmează Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” din București, secția de arte monumentale, absolvind în 1962, când vine și se stabilește definitiv la Timișoara, unde este profesor universitar la Facultatea de Arte și Design a Universității de Vest din acest oraș. Lucrează frecvent mozaic și frescă, dar și alte tehnici monumentale. Totodată practică pictura de șevalet de formulă supra-realistă și primește în 1977 Premiul Uniunii Artiștilor Plastici din România. Ajunși aici, trebuie să se spună că suprarealismul românesc – Sabin Bălașa, Sever Frențiu, Florin Niculiu, Ștefan Câlția, Henry Mavrodin, Ion Sulea-Gorj, Paula Ribariu, Carolina Iacob, Eugen Patraș, Nicolae Maniu – respectând coordonatele stilistice, se particularizează cu evidență în articularea imaginii așezându-se în partea diurnă, pozitivă a lumii și în partea luminoasă, însoțită a sufletului, fără spaime, angoase, singurătăți sfâșietoare, tensiuni dramatice, care nu au fost niciodată compatibile cu spiritualitatea și arta românească. Ei vin cu contribuții importante, originale la dezvoltarea stilului ca formule imagistice, cu noi teme și noi orizonturi de comunicare, noi posibilități și noi soluții de raportare la imaginar și fantastic.

Imaginea din pictura lui este întotdeauna un cadru peisagistic și mereu

dezvoltă variante pe tema metamorfozei, instituind spații, locuri imaginare, scene ale devenirilor, ale transformărilor nelimitate. De preferință apar marea, coline și dealuri antropomorfizate, coloane, ruine de templu, panorame geometrizate, figuri sau chipuri feminine pe cerul senin în contul norilor sau al închipuirilor dominate de omniprezența metamorfozărilor, a transformărilor care, în egală măsură, sunt ale locului, ale aerului și ale imaginației. În realul văzut subzistă, la fel ca și fluturând deasupra lui, forme, apariții subtile precum norii și aburii, precum mirajele, valorificând posibilitățile spirituale din relațiile real-imaginar, terestru-aerian, ponderal-plutire, spirituale, dar mai bine spus metafizice, arătând, mai ales, interferențele apărute în regim de închipuire. În tema generală a metamorfozelor încapă un întreg repertoriu de transformări ale lucrurilor în iluzii, transformări legitime în această lume transfigurată de intruziile de imaginar peste lucruri, dar și în lăuntricul lor. Lăuntricele sugerate, fluturarea deasupra a aparițiilor, fie peste peisajul văzut și teluric în consistență, fie în aer în contul norilor de pe cer. Toate formele convocate în imagine se află sub semnul nudului feminin, subzistând, într-un fel sau altul, peste tot. Pământul apare ca un nud feminin adormit pe zăre, pe cer se văd mereu apariții fantasmatică feminine, fie chipuri, fie figură întreagă, amintind ideea zânelor din basm, a

ielelor trecând în dans și cântec prin văzduh. Se produce o interșanjabilitate între vis și iluzie și aceasta, totuși, în numele realului posibil. Realitatea alunecată în vis, în basm, în mit chiar, indică o atmosferă senină și solară, sudică, meridională, sugestie a unui timp al antichității adăstând sub autoritatea Aphroditei. S-ar putea aminti aici Dimineața, Seara, Fereastră, Ada Kaleh, Insula, Olimp, Insula zeilor, Parcele, Amfitrioana, Mirajul, Pământ, apă, aer, Înger profan, Bună dimineața, Arhanghelul, Iedera, Rochia miresei, Tezaur, Așteptare, Nimfe, Aurora, La curtea lui Dionis, Grădina VII.

Pânzele lui Ion Sulea-Gorj sunt alegorii ale devenirii, ale schimbării și transformării, mărturii peremptorii ale lumii ca metamorfoză, ca sens heraclitic, dar la el conjugat și cu sensul epicureic. Lumea din pictura sa are alt sens, alte legi, altă fire, formele și lucrurile alunecă pe nesimțite spre altă identitate, datorată schimburilor instituite între lucruri, de la interferări până la substituiri. Toate se află într-o permanentă devenire. Lucrurile primesc în sine picătura de imaginar și în tăcerea lumii se modifică launtric. Își păstrează forma reală, dar sunt angajate în alte funcții, de ordin spiritual, răspund funcțiilor simbolice dintr-o lume posibilă, paralelă, având miezul mitic, circulația sanguină culturală. Motivele care alcătuiesc această lume sunt numeroase și de o deosebită complexitate: muntele, marea, cerul, norii, statuia, frunza și frunzișul, apariția fantasmatică, orașul, fragmentul de templu, coloana, copacul, aripile, fluturele, zidul, pădurea, grădina, ochii, mireasa, sânii, nudul feminin, părul feminin, stânca, cristalele, verticalitatea, orizontala, aerul, plutirea, transparența, fructe și flori. Toate își împletesc în imagine forma pe care o au dar și răspund comenzilor imaginare care le dirijează

devenirea, potențialitatea simbolică. Stânca poate deveni copac cu frunziș bogat, copacii pot ascunde un trunchi antropomorfic, fluturii pot rămâne în sine, dar invadează aerul, zidul poate avea deschideri prin care se zărește largul mării, copacii devin, de jos în sus, figuri umane, mâna devine copac înfrunzit, frunza este, de fapt, o mireasă, pădurea poate fi front litic vertical, sau poate sta la o masă precum oamenii, aripa fluturului este un peisaj, orașul, care este un labirint, devine o mulțime de forme geometrice pulverizate în aer, în gol, grădina este o amănunțită, unică înflorire, un unic anotimp, copacii pădurii devin statui sub formă umană, copacul singur devine geometric, norii devin statui albe, aripa devine cer, cerul devine vedere cosmică, pictura devine cosmogonie.

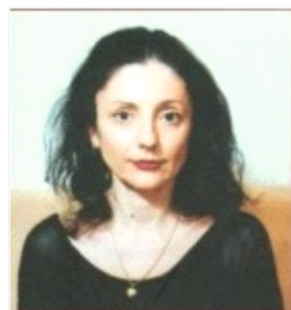
Și, mai departe: enigma este singura posibilitate de existență, inexplicabilul este ultima soluție. Aceste metamorfoze sunt determinate de faptul că, deși fiecare lucru există vădit în sine, în forma lui, dar, totodată, face trimitere la alt lucru, se deplasează spre el până se suprapun și poate începe substituirea. Imaginarul este imanentă a lumii, a existenței, a prezentului, astfel încât sunt posibile lumile paralele nenumărate, precum cea din pictura maestrului Ion Sulea-Gorj și realitatea nu le refuză, ci, dimpotrivă, le așteaptă și le acceptă, pentru că ea însăși se îmbogățește și, mai ales, ea conține în sine, în mod necesar, imaginarul. Precum în pânzele Căderea clopotelor, Terasa, Lăsați-mi cerul, Atlantida, Compasiune, Omagiu, Reîntoarcerea, Capriciu, Invazie, Cosmogonie, Pădure, Întâlnire, Geneza, Ferestre, Biosfera, Străbunii, Pubertate, Arcul de triumf, Părinții, Ofranda, Grădina II, Grădina III, Requiem, Spațiu mioritic, Crepuscul, Oracol, Calea robilor, Luna plină, Căderea îngerilor.

Galeria de artă

Ștefan Călărășanu

(1947 – 2013)

Loredana IANOVICI

Născut la Drobeta-Turnu Severin, Ștefan Călărășanu a absolvit Facultatea de Arte Plastice a Universității din Timișoara în 1973. A urmat, apoi, studii libere de sculptură în atelierul lui Victor Gaga din Timișoara, timp de trei ani, după care, vreo cinci ani, în atelierul lui George Apostu la București. Revine la Timișoara unde se stabilește definitiv și aici își va realiza sculpturile. Deschide peste 20 de personale, în țară și peste hotare, participă la mai multe expoziții tematice, colective și de grup, participă, de asemenea, la mai multe simpozioane de sculptură la Hobița, Timișoara, Sfântu Gheorghe, Aswan (Egipt), Reșița, Gărnăna. A lucrat de preferință în lemn, dar și în alte materiale, bronz, ciment, marmură, cu forma generală compactă, monobloc, ușor geometrizată, deși se revendică mai mult de la modelul organic. În mod caracteristic, aceste forme generale sunt acoperite, sunt îmbrăcate în basoreliefuri cu semne lăsând impresia unei scrieri esoterice.

În prima parte a sculpturii realizate, atât modelele cât și formele volumetrice provin din perimetrul lucrurilor organice, păsări, faguri, conuri de brad, ale căror sugestii formale sunt preluate și transfigurate într-un geometrism aproximativ, oarecum aleatoriu, de expresivitate ambiguă, deschisă artisticității și, în egală măsură, direcției

de înțelegere. Modulele basoreliefurilor învelind suprafața sunt cele mai multe cu pătrate având găuri în mijloc, sau cu numeroase mici piramide ordonate în șiruri regulate intersectând mereu orizontalele cu verticalele. *Zbor*, realizată în lemn, este o structură sculpturală mixtă, ronde-bosse și basorelief, figurând o pasăre plutind cu aripile larg deschise, în poziție verticală. În contul penelor, pe aripi apar elemente îmbinate, geometrice și biologice, anorganice și organice. *Zborul* este oprit în plenitudinea lui, în planarea nemișcată, căci pasărea se află definitiv în acest zbor, pasăre a eternității, telurică totuși. Lucrarea *Con* este o sculptură inspirată de o formă din natură, dar un fruct al pământului mai arid, mai lemnos și scorțos, anume vizat de artist. Suprafața este brăzdată de șiruri repetate, ragulate, de succesiuni. Chiar așa fiind, conul de brad este destinat și el germinației, cu toate semințele lui conținute ascuns sub solzii aspri, rigizi. Este, prin urmare, o viitoare posibilă pădure, viitoare fremătare în aer, viitoare existență în lumină, viitoare legănare în suflarea vântului. Urmând sensul existent al acestui fruct arid ca formă dar bogat ca fecunditate, artistul realizează o sculptură a teluricii, în varianta de permanentă încercare a pământului de a rodi viața. În schimb, *Turn* dezvoltă o formă tronconică, de sugestie

arhitecturală, implicând sugestiile titlului, verticala, urcarea, scara, etaje, registre, șiruri, repetiții, succesiuni de plinuri și goluri, care alcătuiesc felul de a fi modulată în basorelief suprafața. Deși ocolește ideea de Turn Babel, de acces, de drum la cer, rămâne totuși în ideea de construcție, ca verticală, ca urcare, dar strict conexe pământului, sunt ale telurului ca și condiție, nu ambiționează la cer, dar deține faptul de creștere, de ridicare, existent în sine, imanent ca scop.

Prin 1990, după marcarea sângeroasei lovituri de stat din decembrie anul precedent, lăsându-ne, naivi, cu totul mințiți și păcăliți, ca noi toți și sculptorul Ștefan Călărășanu a fost profund impresionat și a inițiat, a dedicat evenimentului mai multe sculpturi sub forma și titlul *Clopot*, realizate la diferite dimensiuni, inclusiv monumentale și în mai multe materiale. A fost, cum se vede, o pornire evenimentială și o deturnare a unui deosebit simbol cultural către politic, dar felul în care sculptorul l-a tratat ca artizanalitate și simbolul respectiv, ca toate sculpturile lui Călărășanu, se îndepărtează din ce în ce mai mult ca eventualitate politică pentru a fi ceea ce, de fapt, sunt, repere culturale artistice. Clopotul este un instrument aparte

pentru auz, pe pământ, pentru cer, pentru credință și biserică, pentru a semnala primejdiile apei și ale focului, ale oamenilor, al liturgiilor și vecer- niilor, al înmormântărilor. Răsună din turnul bisericii ca să se audă departe. Sunt sunete pentru văzduh, pentru cer, iar clopotul va rămâne al credinței și al sufletelor și va exista așa cum a existat de sute de ani. Privind cu atenție, vedem că în *Clopotele* lui și sculptorul a înțeles această idee de mai multă vreme, de bună seamă ce a continuat să realizeze sculpturi pe tema respectivă, până la a-i fi devenit emblematică.

Basoreliefurile care acoperă suprafețele sculpturilor sunt, în primă instanță, modalitate de modulare, prin atenția cu care sunt tratate, cu finisajul deosebit și cu poleiri, cu străluciri destinate luminii. Dar se exprimă prea insistent pentru a nu fi înțelese și ca o scriere, chiar esoterică, chiar fără înțeles și conținut, ca o scriere obișnuită, o scriere asemănătoare cu cea cuneiformă a sumerienilor sau cea hieroglifică a egiptenilor antici. „Scrierea” de pe sculpturile lui Călărășanu aparține în mod absolut misterului, nu este una care să fie citită și astfel înțeleasă, este o scriere pentru a fi văzută, ca expresie plastică, pentru forme, reliefuri și străluciri.

Calendar

Martie

- 1 martie 1955 – s-a născut, la Icoana, Olt, poeta și publicista **ELENA CRUCERU**
- 4 martie 1919 – s-a născut, la Slatina, poetul și gazetarul **MIHAI STĂNESCU** (m. 2005)
- 6 martie 1944 – s-a născut, la Timișoara, prozatorul și publicistul **C. VOINESCU**
- 7 martie 1940 – s-a născut, la Brâncoveni, Olt, compozitorul și dirijorul **JEAN LUPU**
- 9 martie 1920 – a murit, la București, poetul și dramaturgul **HARALAMB LECCA** (n. 20. 02. 1873)
- 10 martie 1879 – s-a născut, la Slatina, criticul, istoricul literar și folcloristul **DUMITRU CARACOSTEA** (m. 2. 06. 1964, București)
- 10 martie 1969 - s-a născut, la Tufeni, Olt, istoricul și publicistul **FLORIN POPESCU-MOICEANU**
- 10 martie 1975 – s-a născut, la Slatina, poetul și prozatorul **GABRIEL TĂNĂSESCU**
- 11 martie 1997 – a murit, la Slatina, poeta și traducătoarea **ILEANA BIJU-CORILĂ** (n. 18. 10. 1922)
- 14 martie 1899 – s-a născut, la Izvoru, Olt, prozatorul și gazetarul **MIRCEA DAMIAN**, pe numele adevărat Constantin Mătușa (m. 6. 06. 1948, București)
- 15 martie 1971 – s-a născut, la Slatina, poeta și pictorița **LUMINIȚA POPESCU**
- 16 martie 1945 – s-a născut, la Slatina, muzicologul și dirijorul **ALEXANDRU-CHIRILĂ STANCIU**
- 16 martie 2022 – a murit, la București, pictorul **LUCIAN LICIU** (n. 18. 01. 1968, Slatina)
- 18 martie 1952 – s-a născut, la Balș, pictorul **PAUL TUDOR-BALȘ**
- 20 martie 1941 – s-a născut, la Vișina Nouă, Olt, istoricul literar **SONIA CUCIUREANU**
- 20 martie 1959 – s-a născut, la Slatina, soprana **FELICIA FILIP**
- 21 martie 1957 – s-a născut, la Izvoru, Argeș, poetul și eseistul **CORNEL NICULAE**
- 22 martie 1960 – s-a născut, la Albești-Poboru, Olt, poeta **MARIA CALCIU**
- 24 martie 1821 – s-a născut, la Leu, Dolj, intelectualul și luptătorul pașoptist **NICOLAE BARBU LOCUSTEANU** (m. – 1900)
- 25 martie 1986 – a murit, la București, istoricul **MARIN FLORESCU** (n. 6. 07. 1939, Strejeștii de Sus, Olt)
- 26 martie 1961 – a murit, la Madrid, istoricul de artă, eseistul, poetul și publicistul **ALEXANDRU BUSUIOCEANU** (n. 10. 10. 1896, la Slatina)
- 26 martie 2009 – a murit, la Slatina, gazetarul și eseistul **FLORIN (FLOREA) NICULESCU** (n. 17. 11. 1954, Spineni, Olt)
- 28 martie, 2008 – a murit, la București, istoricul și arheologul **CONSTANTIN PREDĂ** (n. 1. 11. 1925, Morunești-Morunglav, Olt)
- 28 martie 1994 – a murit, la Paris, dramaturgul, eseistul, poetul și publicistul **EUGEN IONESCU** (n. 13/26. 11. 1909, Slatina)
- 29 martie 1908 – s-a născut, la Caracal, poetul **VIRGIL CARIANOPOL** (m. 06. 04. 1984, București)
29. 04. 1975 – s-a născut, la Slatina, poeta **FLORINA UNGUREANU**
- 31 martie 1971 – a murit, la București, pictorul **MARIUS BUNESCU** (n. 15. 05. 1881, Caracal)

Dacă luăm în calcul doar motivul ironizării și sarcasmului în piesa omonimă a lui Molière, am putea lesne înțelege că lucrarea sa dramatică este doar una moralizatoare, ceea ce ne-ar conduce doar spre versiunea clasică, însă dramatizarea realizată în regia lui Gelu Badea, știe să pună în evidență contrastele. Astfel, însăși austeritatea decorului contravine costumelor fastuoase purtate în familia lui Orgon, de soția sa Elmire, cât și de către mama sa, Doamna Pernelle. Contradicția dintre gândurile ascunse ale "bietului" Tartuffe și acțiunile sale pioase ilustrează aspirația parvenirii. Opoziția dintre membrii familiei lui Orgon în fața concepțiilor de viață ale acestuia caracterizate de naivitate, dă naștere personajului colectiv. Bine pus în scenă ca într-un complex puzzle ce se dezvoltă treptat, spectacolul arată măiestrie regizorală și-l transformă într-o amplă reprezentare a teatrului Ariel. Montarea celei mai discutate creații semnate de Molière și jucată pe scena teatrului vâlcean, în luna noiembrie 2023, nu este întâmplătoare. Ea marchează aniversarea a 25 de ani de

Scena

Tartuffe, un spectacol al contrastelor

Ovidiu Cristian DINICĂ

activitate a inimosului colectiv, fiind spectacolul de maturitate al acestei instituții, cât și prilejul de a-și afirma dorința de evoluție continuă.

Tartuffe, un aparent și insolit personaj caracterizat de umbra umilinței, atrage atenția nobilului Orgon care dornic de gesturi mărinimoase îl introduce în familia sa, fiind convins că intrusul este în grațiile divinității. Orgon, influențat de atitudinea umilă a lui Tartuffe, va cădea în mrejele acestuia, devenind astfel victimă sigură. Familia contrariată dezaprobă prezența intrusului în casă și caută să se opună. Însă atât stăpânul casei, cât și mama sa, orbiți de credință, îl cred pe intrus un sfânt. Tartuffe posedă arma viciului și sub masca fățărniciei se dovedește un personaj tipic, caracteristic tuturor societăților umane. Evoluția societății umane nu conduce și la transformarea caracterelor care sunt adesea imuabile. Astfel încât actualitatea textului este evidentă. Tartuffe este metafora perfidiei și a răutății umane, care, prin interpretarea dată de Alin Păiuș, își menține valențele, iar jocul său plin de energie este o configurare reușită.

Iscoditor și temerar, intrusul tinde să o cucerească pe Elmire cu jocul perfid al mândriei masculine pe care-l exersează, trecând peste orice reținere morală. Observator involuntar, Damis, fiul lui Orgon, reclamă atitudinea intrusului, dar este repede combătut chiar de către Tartuffe, care dezmințe totul. Damis,

interpretat de Mihai Alexandru, este dezmoștenit de tatăl său.

Orgon este un personaj plin de slăbiciuni; el caută să-și ascundă responsabilitatea de soț prin obținerea cu orice preț a proniei cerești pe care crede că o găsește în persoana singurului său aliat și anume, a lui Tartuffe, căruia îi cedează secretele de familie și chiar proprietatea casei. Orgon, interpretat de Gabriel Popescu, este un personaj arbitrar, inconsecvent, ce străbate un evantai de emoții cărora actorul le face față cu brio, demonstrând tenacitate, cât și artă interpretativă. Rolul îi dă posibilitatea să se manifeste deplin în rezonanță cu temperamentul său.

Demascarea finală a intrusului și punerea sa în adevărata lui lumină au loc în urma cursei întinse cu sprijinul lui Elmire, care poartă un dialog subtil al privirilor cu acesta. Tartuffe trece peste orice și peste trupul lui Orgon ascuns sub masă pentru a urmări infamul joc. Rolul Elmire aparține actriței Anca Olteanu, care-l înfruntă pe intrus cu arma persuasiunii. În acest rol Anca Olteanu, stăpână pe tehnica actricească, își învinge frica, personalitatea sa puternică ieșind învingătoare.

Dovada rigidității și a susceptibilității în fața societății o găsim la doamna Pernelle, interpretată de Juliet Attoh. În acest rol găsim opulența vechii morale. Prezență scenică puternică, actrița dă dovadă de prestanță și atitudine demnă.

Momentele acute se desfășoară în jurul mesei ce constituie principalul reper al scenografiei și care suportă atât ridicolul personajelor caricaturizate dar și atitudinea grotescă din final a exorcizării lui Tartuffe pe altarul creștin, menit să elibereze sufletul său din posesia diavolului. Dacă sfârșitul textului scoate în evidență intervenția Regelui Soare, acesta fiind unsul lui Dumnezeu pe pământ, în montarea lui Gelu Badea rolul familiei este covârșitor. Amenințată cu

alungarea din propria casă de către Tartuffe, ce se află în posesia unor documente compromițătoare, familia se adună în jurul lui Orgon. Fiica sa Mariane, în interpretarea Mădălinei Floroaica, își vede salvată logodna cu Valere, care este interpretat de Ionuț Mocanu. Rolul actriței Mădălina Floroaica este al unei tinere educate, care se vede nevoită să-și asculte tatăl, chiar și împotriva deciziei lui de a o mărita cu Tartuffe. Cei doi, Mariane și Valere, sunt exponenții tineretii și ai iubirii firești. Prin ei, autorul piesei dorește să combată dogma căsătoriilor forțate de către părinți. Mădălina Floroaica interpretează rolul cu naturalețe și talent, iar prezența sa în dramaturgie este binevenită. Ionuț Mocanu are intervenții în linia sa obișnuită, intervenții echilibrate și corecte.

Puterea familiei este întărită și de către Cleante, fratele Elmirei, în care îl găsim pe Alin Holcă. Cleante are rolul boem al înțeleptului, al observatorului discret care asistă și înțelege. Alin Holcă demonstrează rafinament, fiind o prezență vie, atrăgătoare.

Cătălina Sima iese în evidență în spectacol în rolul Dorine, fiind slujnica familiei, dar și sfătuitoare a tinerilor îndrăgostiți. Sub ochii ei se desfășoară acțiunea din casă. Ea este persoana care știe tot și nu ia în seamă canoanele epocii, ținând cu adevărul. Dubla ipostază a Cătălinei Sima, și-n rolul portărelului, este plină de savoare și inteligență.

Succesul montării este dat și de esențializarea textului prin adaptarea sa la contemporaneitate. Această viziune modernă contribuie la succesul colectivului teatral, dar și la identificarea soluțiilor umane, dincolo de manipulări și norme artificiale impuse de societatea actuală. Putem considera că piesa are și o miză politică, deconspirând puterea de manipulare pe care o generează superstițiile de orice gen.

Teatrul zilelor noastre

Festival „Ciulei”, ediția a doua

Adrian SIMEANU

La Teatrul „Davila”, din Pitești. Sub deviza „Clasic. Modern. Absurd”. Argeșenii și nu numai (re)întâlnindu-se cu artiști locali ori din Capitală. Din Suceava, Arad, Craiova, Ploiești. Pe parcursul a opt spectacole, la finele fiecărei săptămâni din Brumaru` trecut. N-au lipsit din program, firească, Eugen Ionescu, Matei Vișniec, Teodor Mazilu, ca să-i amintesc doar pe cei mai cunoscuți pe plai românesc. Pomenindu-l pe Mazilu, se cuvine a o menționa și pe fiica acestuia, Ioana, venită din Franța să asiste la festival. Și să participe la o lansare de carte despre tătânele său regretat. Dramaturg de impact în „îpoca de aur”. Satiric subtil în textele sale. Îmi aduc aminte și azi, cu prețuire, de „Proștii sub clar de lună” într-o montare chiar inubliabilă a celor din Bănie. Curajoasă foarte. În clipa de față, același scenariu se regăsește binevenit în programul colectivului actoricesc piteștean. Cu Adrian Titieni, cap de listă-n distribuție...

Și, fiindcă trecui la actori, îl semnez, aleatoriu, și pe Răzvan Vasilescu. Fără doar și poate, cunoscut multora. Sau pe Ioan Coman, de la „Toma Caragiu”, Zoltan Lovas, de la „Ioan Slavici”, Costinela Ungureanu, de la „Marin Sorescu”. Între regizori, Felix Alexa, Alexandru Nagy (un excelent tenor, de asemeni), Alexandru Boureanu. Acesta din urmă punând în scenă, pe placu` meu, mărturisesc,

„Gândește-te la Africa”. Autor, Gordon Dryland, neozelandez. Drama sa vorbind, tulburător, despre curajul (nesăbuit?) al tinereții și despovărarea bătrâneții prin mărturisire. Despre iubire și moarte. Nebănuit reunite-n incestu` dezvăluit la final, eliberator...

tulburător, o repet, și de reflectat adânc, la urma urmei, asupra destinului necruțător. Dirijând omu` după voia lui nemăsurată. Atotputernică. Țasta fiind, cred eu, mesajul piesei. Și motiv, la final, de aplauz îndelung. Mai cu seamă că Mirela Cioabă, piteșteancă de fel, a evoluat echilibrat, deopotrivă pregnant, nici că se poate mai potrivit. Au însoțit-o-n echipă sudată, rodată, Nicolae Poghir, Raluca Păun, Costinela Ungureanu, Claudiu Mihail. Decorul adecvat, deplin sugestiv, al Vanesei Beca, vine să întregească cum se cuvine realizarea oltenilor. Să-i dea substanța cuvenită, urmărită de fiecare-n parte și de toți laolaltă. Aprecieră noastră, nu mai puțin...

Ei bine, au reușit întrutot, aș considera. Încât parcă tot clasicu` câștigă în triada propusă generic de organizatori. Fiecare însă după dorință și înțelegere alegând, evident. Știm doar, gusturile nu se discută. Așa că așteptăm maiul următor cu festivalu` teatrului de studio. Poate mai bun de s-or strădui organizatorii mai abilitir...

*Eveniment cultural***Flonta și Cioroianu****Adrian SIMEANU**

Ambii, oaspeți ai Centrului Cultural Pitești, printre simeze ocupate mereu cu ceva de admirat. Nonagenarul epistemolog bucureștean, specialist, de asemeni, în filozofia limbajului, a vorbit deloc banal despre succes și merit în zilele noastre atât de încărcate de paradoxuri existențiale. Evidențiind relația dintre ele. Uneori pozitivă, prin suprapunere binevenită și de dorit. Alteori nu, cel mai adesea, pe plai carpato-danubian. Că știm cum e cu succesele multora pentru care banu` contează. Nici cum educația, cultura, știința. Comportamentu` și comunicarea civilizate. Generatoare cu adevărat de idei remarcabile, înnoitoare...

Preț de două ceasuri bune s-a dovedit clar că Mircea Flonta (nu degeaba academician) păstrează acumulări intelectuale și profesionale îmbelșugate. De care n-a pregetat a face uz în dizertația sa cu ceritoare neîndoios. Cred că pentru toți auditorii, utile foarte. Prin cele grăite liber, plăcut și cu miez valoros. Adevăruri veritabile, certamente, necesare diurn oricui nu trăiește doar pentru satisfacerea unor instincte primare. E cazul, o spun ferm, ca o nouă invitație să-i fie adresată, cât mai repede posibil, profesorului venerabil. Subtil gânditor, orator, formator de opinie, intelectual vădit. Că teme atractive la-ndemâna lui sunt nenumărate...

Cam același lucru putându-l afirma și despre Adrian Mihai Cioroianu. Craiovean de fel, școlit profitabil într-ale istoriei. Cadru didactic în materie, da` și publicist neobosit. Nu în ultimul rând, versat politician de tip liberal. Ocupând, în timp, varii demnități în statu` român. Este, clar, o persoană care știe multe, fără însă a le da la iveală pe toate. La-ntâlnirea din urbea argeșeană înfățișând pe larg perioada-i pariziană (cât a fost ambasador la UNESCO). De fapt, prezentându-și cartea cu acest subiect. Firește, de interes pentru noi. Ce ne-a făcut să-l ascultăm cu plăcere, să-l chesționăm și să luăm autografe. Întrucât opul e accesibil tuturor nu intru-n amănunte asupra poveștii, de viață, desigur, relatată convingător de autor. Constituind și ea un episod din istoria autohtonă contemporană...

Adrian dovedește, sper eu, totdeauna, erudiție și farmec în ce spune. Încercând, în speță, a sugera că amintirile de pe Sena pot creiona pentru oricine o Franță. Ceea ce n-ar fi puțin lucru. Cu alte prilejuri, și despre alți oameni, fapte, întâmplări de pretutindeni. Că, la urma urmei, lumea e vastă și de aflat în dreapta și-n stânga, o droaie. Ne-om reîntâlni, profesore, de-o vrea Cel de Sus, să mai aflăm câte ceva, nu?

P.S. Aceleași deficiențe, neînlăturate, la moderator, din păcate...